

วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด
ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

อุบลรัตน์ ผลวัฒนา สุวรรณโค

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2563

วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด
ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

อุบลรัตน์ ผลวัฒนา สุวรรณโค

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2563

AN ANALYSIS OF THE FOUR NOBLE TRUTHS FOR APPLYING TO BEHAVIOR
ADJUSTMENT OF REVIVALS IN NARCOTICS CONTROL AND PREVENTION
CENTER OF PHUWING DISTRICT KHONKHAEN PROVINCE

UBONRAT PHOLWATANA SUWANNAKO

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2020

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการ
บำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด
อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ชื่อนักศึกษา : อุบลรัตน์ ผลวัฒนา สุวรรณโต

ชื่อปริญญา : ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา : พุทธศาสนาและปรัชญา

ปีพุทธศักราช : 2563

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : ผศ.ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : พระครูปลัดสุธรรมิ จันทมโน, ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :
ประธานกรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทองหล่อ นีวรรณภา)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)

.....
(ผศ.ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)

.....
(พระครูปลัดสุธรรมิ จันทมโน, ดร.)

กรรมการ

.....
(ดร.ประสงค์ พนมศรี)

กรรมการ

.....
(ดร.ประจักษ์ ชะชิกุล)

อธิการบดีของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic : An Analysis of the Four Noble Truths for Applying to Behaviour Adjustment of Revivals in Narcotics Control and Prevention Center of Phuwiang District Khon Khaen Province

Student's Name : Ubonrat Pholwatana Suwannako

Degree Sought : Master of Arts

Program : Buddhism and Philosophy

Anno Domini : 2020

Member (Advisor) : Asst.Prof. Dr.Phattharachai Uthaphun

Member Co-Advisor : Phrakrupalad Surawut Candadhammo, Dr.

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master of Arts Program Buddhism and Philosophy

Dean of Graduate School
(Phrasrinayaphon, Dr.)

Dissertation Committee:
Chairman
(Asst.Prof. Dr.Homhuan Buarabha)

Member/(Advisor)
(Asst.Prof. Dr.Phattharachai Uthaphun)

Member/Co-Advisor
(Phrakrupalad Surawut Candadhammo, Dr.)

Member
(Dr.Prasong Promsri)

Member
(Dr.Prachan Chachikul)

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น
ชื่อนักศึกษา	: อุบลรัตน์ ผลวัฒนา สุวรรณโค
ชื่อปริญญา	: ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต
สาขาวิชา	: พุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	: 2563
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	: ผศ.ดร. ภัทรชัย อุทาพันธ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: พระครูปลัดสุวิมล จันทรมโม, ดร.

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท 2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่นและ 3. เพื่อวิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ข้อมูลเอกสาร ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกเยาวชน 15 คน ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า :

อริยสัจ 4 เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์เป็นไปเพื่อความหน่าย คลายกำหนด ความดับ ความสงบระงับ ความรู้ยิ่ง ความรู้พร้อมและนิพพาน ได้แก่ 1. ทุกข์ เกิดจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย 2. สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา 3. นิโรธ ความดับไม่เหลือของทุกข์ 4. มรรค หนทางถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรค 8

สภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น เยาวชนมีความเห็นว่า ชีวิตที่มีคุณค่าคือไม่ติดยาเสพติด มีเพื่อนดี ครอบครัวอบอุ่น มีความรู้สึกสำนึกผิด เสียใจ สงสารพ่อแม่หลักจากทำผิดติดยาเสพติด สาเหตุการทำผิดเกิดจากการชักชวนและอยากลอง เป้าหมายของชีวิต คือ การมีงานทำ รongลงมาเป็นมีครอบครัวอบอุ่น ได้ช่วยเหลือผู้อื่น และได้เรียนหนังสือ วิธีการแก้ไขพฤติกรรมตามมรรค 8 ได้แก่ ไม่เสพยาเสพติด นึกถึงคำสอนของพ่อแม่ พุดมีเหตุผล มีอาชีพสุจริต การกระทำที่สุจริต ความขยัน ควบคุมอารมณ์ และการควบคุมตัวเอง

วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ผลของพฤติกรรมติดยาเสพติด มีผลต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และชาติ โดยรวมคือ ทรัพยากรบุคคลของชาติถูกทำลาย สาเหตุเกิด

จากการยับยั้งตัวเองไม่ได้จากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การประยุกต์ใช้จะให้ได้ดีเริ่มจากการปรับทัศนคติ
ให้ถูกต้องอยู่ในกรอบของศีล สมาธิ ปัญญา

คำสำคัญ: อริยสัจ, ยาเสพติด, เยาวชน

ABSTRACT

Thesis Topic	: An Analysis of the Four Noble Truths for Applying to Behavior Adjustment of Revivals in Narcotics Control and Prevention Center of Phuwing District Khonkhaen Province
Student's Name	: Ubonrat Pholwatana Suwannako
Degree Sought	: Master of Arts
Program	: Buddhism and Philosophy
Anno Domini	: 2020
Advisor	: Asst.Prof.Dr. Phattharachai Uthaphun
Co-Advisor	: Phrakhrupalad Surawut Candadhammo, Dr.

The objectives of this research were as follows: 1. to study principles of the Four Noble Truths, 2. to study current behaviors of people passing rehabilitation camp, and 3. to analysis the Four Noble Truths and apply it in changing the behaviors of people passing rehabilitation camp, Narcotics Prevention and Suppression Operation Center, Phuwieang district, Khonkaen province. The data were collected from studying the documents namely, Tripitaka, Exegesis, books, related documents, and interview. For interview, 15 youths were selected. The collected data were analyzed and concluded inductively.

The results of the research were as follows:

The Four Noble Truths are preliminary of purity. It is for the liberation, the peace, the more knowledge, and the Nirvana, namely: 1. Suffering (Dukkha) arising from the birth, old, pain, and death. 2. The Origin of the Suffering (Samudaya)-Kama Tanha, Vawa Tanha, and Wivawa Tanha. 3. The cessation of the suffering (Nirodha)- the way to extinguish suffering. 4. The Path to the cessation of suffering (Magga)- the Eightfold Path.

As for the current behavior condition, the youths in the Narcotics Prevention and Suppression Operation Center had position opinion – a good life is not addict to drug, having good friends, and warm family. The youths are feeling of remorse, regret, pity on the parent. The cause of wrongdoing is persuasion and willing to try. The goal of life is having a job followed by a warm family, help other, and learn the Eightfold Path in changing behavior namely, not taking drugs, thinking of the teachings of parents, speaking reasonably, professionally, honestly, act honesty, diligence, emotional control, and self-control.

In analyzing the Four Noble Truths and apply them to behavior modification of the rehabilitation of the Narcotics Prevention and Suppression Operation Center, Phuwiang District, Khonkaen Province, the effects of drug addiction affect oneself, family, society, and nation as a whole, i.e., the human resources of the nation are destroyed. The cause arises from the inability of self-restraint from the inexhaustible knowledge. Applying will be effective after adjusting the attitude to be in the framework of the precepts, concentration, and wisdom.

Keywords: Four Noble Truths, Drugs, Youth.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัทยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านพุทธศาสนาในระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี และคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาในตลอดหลักสูตร ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัระภา ที่กรุณาเป็นประธานควบคุมในการสอบ ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ และขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา วิทยาเขตอีสาน ทุกท่านที่ให้คำแนะนำ ในการแก้ไขปรับปรุงในเล่มวิทยานิพนธ์นี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ดร.ประชัน ชะชิกุล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข ประเด็นของเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยให้กำลังใจเสมอมา

ขอขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระศรีรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

อุบลรัตน์ ผลวัฒนาสุวรรณโค

สารบัญคำย่อ

งานวิจัยนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจัดเรียงตาม คัมภีร์ คำย่อ และคำเต็มของชื่อคัมภีร์ ดังนี้

คำย่อ

คำเต็ม

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค
วิ.ภิกขุณี.	=	วินัยปิฎก ภิกขุณีวิภังค

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.อป.	=	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน
ขุ.อิ.	=	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ
ขุ.อุ.	=	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน
ขุ.เถร.	=	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา
ขุ.ธ.	=	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท
ขุ.ป.	=	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภีทามรรค
ขุ.ม.	=	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทศ
ที.ม.	=	พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค
ม.มู.	=	พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์
ส.ม.	=	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค
ส.ส.	=	พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
วินย.ม.	=	พระวินัยปิฎก มหาวรรค

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.ก.	=	พระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ
--------	---	-------------------------

สำหรับตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์พระไตรปิฎก ใช้แบบเลข 3 ตอน คือ เลขเล่ม/เลขข้อ/เลขหน้า ตัวอย่าง เช่น ที.ส. 19/152/250. หมายถึง สุตตปิฎก ทีฆนิกาย สीलขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อ 152 หน้า 250

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญคำย่อ.....	ฌ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญแผนภูมิภาพ.....	ฎ
สารบัญตาราง.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	12
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
2 หลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	14
2.1 ความสำคัญของอริยสัจ.....	14
2.1.1 ความสำคัญของอริยสัจ.....	14
2.1.2 ความหมายของอริยสัจ.....	17
2.2 อริยสัจ 4.....	17
2.2.1 ทุกข์ในอริยสัจ.....	17
2.2.2 สมุทัยในอริยสัจ.....	27
2.2.3 นิโรธในอริยสัจ.....	29
2.2.4 มรรคในอริยสัจ.....	33
2.2.4.1 ความสำคัญของมรรค.....	36
2.2.4.2 ลักษณะของมรรค.....	37
2.2.4.3 องค์ประกอบของมรรค.....	43
2.3 คุณค่าของอริยสัจ.....	54
2.4 สรุป.....	59

3 สภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.....	60
3.1 นโยบายการป้องกันยาเสพติดในประเทศไทย.....	31
3.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกรมพินิจและคุ้มครองและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.....	66
3.3 แผนป้องกันยาเสพติด.....	71
3.4 บทบาทและหน้าที่ขององค์กรในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.....	75
3.5 สภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.....	77
3.6 หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.....	78
3.7 สรุปหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.....	88
4 วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.....	89
4.1 วิเคราะห์ผลของพฤติกรรมติดยาเสพติด.....	89
4.2 วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมติดยาเสพติด.....	91
4.3 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.....	93
4.4 เป้าหมายการประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (นิโรธ).....	99
5 บทสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	101
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	101
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	107
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	110
บรรณานุกรม.....	111
ภาคผนวก.....	113
ภาคผนวก ก หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	114
ภาคผนวก ข หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์.....	118
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	121
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์.....	123
ภาคผนวก จ ภาพประกอบการสัมภาษณ์การวิจัย.....	128
ประวัติผู้วิจัย.....	130

สารบัญแผนภูมิภาพ

	หน้า
แผนภูมิภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	12

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
3.1	สรุปหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัด ขอนแก่น.....	88

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นแหล่งวัฒนธรรมเก่าแก่ มีการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้พัฒนาตนเพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นตามหลักอริยสัจ 4 เป็นต้นดำเนินชีวิตให้ดีงามโดยปฏิบัติตามจนบรรลุเป้าหมายสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ชีวิตจึงเป็นสิ่งที่พัฒนาและต้องพัฒนาให้ถึงจุดหมายปลายทาง คือ เป็นชีวิตที่เย็นและเป็นประโยชน์ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาชีวิตของแต่ละคนให้ มีค่าเพื่อสันติสุขของตนเองและสังคม

การพัฒนาคนตามหลักพุทธศาสนาต้องตั้งอยู่บนฐานแห่งหลักความสัมพันธ์ของชีวิต 3 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาพฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา สาเหตุที่มีการพัฒนาทั้งสามด้าน เพราะการ จะพัฒนาให้มีการแสดงพฤติกรรมที่ดีงามและถูกต้องออกมาได้นั้น ปัญญาที่ต้องอาศัยอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เพื่อสื่อความรู้จากภายนอกเข้ามาโดยมีจิตใจเป็นฐานให้เกิดความตั้งมั่นเพื่อให้ปัญญาเป็น ตัวชี้นำ กำกับ ควบคุม พัฒนา ทำหน้าที่ปลดปล่อยให้เกิดอิสรภาพแก่พฤติกรรมและจิตใจหลักความสัมพันธ์ของชีวิตทั้งสามด้านนี้ คือ กระบวนการพัฒนามนุษย์ให้เกิดการเรียนรู้ตามสภาวะที่เป็นจริงของ ธรรมชาติเป็นผู้มีวิชา มีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาพ้นจากความทุกข์ ด้วยการกำจัดสาเหตุแห่งทุกข์ได้โดยการ ปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4

การได้ยिनหลักธรรมจนชิน เช่น การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (มรรค มีองค์ 8) อันเป็นวิมุตติมรรค (ทางแห่งความหลุดพ้น)¹ ก็เป็นส่วนหนึ่งจากอริยสัจ 4 คือ การค้นพบทาง สายกลางนี้ด้วยประสบการณ์ของพระองค์เอง ซึ่งเป็นทางที่ให้ทัศนะและปัญญาอันนำไปสู่ความสงบ ญาณ การตรัสรู้ และนิรวาณะ (พระนิพพาน) ทางสายกลางนี้โดยทั่วไป หมายถึงทางมีองค์แปดประการอัน ประเสริฐเพราะประกอบด้วยองค์หรือส่วนประกอบ 8 ประการ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ คงจะช่วยให้ได้เข้าใจ องค์ 8 ประการของทางสายกลางได้ และได้ใจความต่อเนื่องยิ่งขึ้น หากเรา จัดแบ่งกลุ่มอริยาบถมรรคองค์ 8 ประการตามหัวข้อ คือ ความประพฤติทางจริยศาสตร์ (ศีล) ถูกสร้างขึ้นมาจากความคิดอันกว้างไกล ที่ ต้องการให้มีความเมตตา และกรุณาโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชังต่อสรรพสัตว์ทั้งปวง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานคำ สอนของพระพุทธเจ้า เป็นที่น่าเสียดายว่ามีนักปราชญ์หลายท่านลืมนุติการอันยิ่งใหญ่ในคำสอนของ พระพุทธองค์นี้ไป และพากันไปหมกมุ่นอยู่แต่ในเรื่องนอกประเด็น พระพุทธองค์ทรงประทานคำสอนไว้ก็ เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลกและที่สำคัญ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งในโลก ที่แนะนำให้มนุษย์ปฏิบัติให้เกิดความหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้ อย่างแท้จริง ซึ่งก็คือหลักอริยสัจนี้เองที่จะช่วยนำทางให้พ้นทุกข์ได้

¹พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, *วิมุตติมรรค*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, 2548), หน้า 8.

การศึกษาหลักธรรมในคัมภีร์เป็นสิ่งสำคัญและเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่มุ่งหวังความเจริญในชีวิต การจะรู้หลักธรรมที่ถูกต้องก็ต้องอาศัยการศึกษาจากต้นฉบับ เช่น อริยสัจ การเดินตามรอยอริยสัจ 4 เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตหนึ่ง ที่สำคัญที่จะทำให้พฤติกรรมดีขึ้นได้ หากหันมาศึกษาเหตุปัจจัยทำให้คนไทยมีความทุกข์ด้านร่างกายและจิตใจเนื่องจากต้องดิ้นรนแสวงหาปัจจัย 4 เพื่อความอยู่รอด จนบางครั้งเกิดการแก่งแย่งแบ่งเป็นพรรคพวกเพราะการรีบเร่งกอบโกยผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้องเป็นชนวนนำไปสู่ความขัดแย้ง การทะเลาะวิวาท เนื่องจากทุกคนต่างมีความต้องการและแสวงหาความสุขความสบายทางวัตถุแต่เมื่อวัตถุเจริญก้าวหน้าไปเท่าใด ด้านจิตใจของมนุษย์ก็สับสนวุ่นวายมากเป็นเท่าตัว เพราะการไม่สามารถรู้จะพัฒนาตนให้รู้ทันต่อสภาพความจริงจึงตกเป็นทาสของวัตถุเหล่านั้นได้ง่าย และยังทำให้เกิดปัญหาที่ตามมาต่าง ๆ เช่น การบูชาวัตถุเงินทอง การบูชาคนมีฐานะ ร่ำรวย การบูชาคนมีอำนาจ คนสมัยนี้ชอบความสุขทางกาย ทางเนื้อหนัง ความสุขปัจจุบันเฉพาะหน้า โดยไม่ได้มุ่งหวังที่จะพัฒนาตนให้อิสระจากเรื่องเหล่านี้มีแต่จะแสวงหาเพิ่มเติมไม่มีความอิม แม้พระพุทธองค์ก็ตรัสเตือนไม่ให้เพลิดเพลินด้วยอำนาจแห่งตัณหาความอยาก ดังตรัสไว้ว่า “โลกพร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิม เป็นทาสแห่งตัณหา”²

สภาพของสังคมสภาวะปัจจุบันนั้น ปัญหาเยาวชนไทยนับว่าเป็นปัญหาที่หนักใจแก่ทุกฝ่ายเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและทางวาจา อันไม่เหมาะสมกับวัยและที่สำคัญสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาก โดยเฉพาะมีการสื่อสารที่ไร้พรมแดน (Globalization) ประชาชนสามารถติดต่อสื่อสารกัน ในเวลาอันรวดเร็วจากภูมิภาคหนึ่งสู่อีกภูมิภาคหนึ่ง มีความเจริญทางด้านวัตถุสูงสุด วัฒนธรรมและการศึกษาจากตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง และเยาวชนชอบเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

ยาเสพติดให้โทษเป็นปัญหาใหญ่ที่ทั่วโลกให้ความสำคัญในการป้องกันและปราบปราม เพื่อขจัดให้หมดสิ้นไป ปัจจุบันรัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง โดยการเร่งปราบปรามผู้ผลิต ผู้นำเข้าและผู้จำหน่ายยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง เพิ่มมาตรการในการควบคุมตัวสารสำคัญและสารประกอบที่ใช้ในการผลิตยาเสพติด รวมทั้งเพิ่มบทลงโทษผู้กระทำผิด นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งได้ร่วมกันรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดมากขึ้น ซึ่งสามารถบรรเทาปัญหายาเสพติดในประเทศไปได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามยาเสพติดเป็นปัญหาเรื้อรังที่มีมานานการปราบปรามยาเสพติดวิธีเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทั้งหมด การสร้างภูมิความรู้ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนให้ทราบและตระหนักถึงภัยร้ายของยาเสพติด รวมทั้งการปลูกฝังหรือสร้างค่านิยมให้ต่อต้านยาเสพติดจึงเป็นการป้องกันปัญหายาเสพติดได้อีกวิธีหนึ่ง

ในฐานะที่ชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนโดยกำเนิดและตามสำเนาตะเพียนบ้าน ควรที่จะนำเอาหลักธรรมซึ่งเป็นคำสอนของพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาสู่การปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการแก้ปัญหาแบบองค์รวม เพราะหลักอริยสัจ 4 เปรียบเสมือนมณี ซึ่งเจียรไนรัศมีหลายเหลี่ยม นักวิชาการสามารถจัดมุมมองให้เห็นประกายแวววาว ได้อย่างงดงาม หลักอริยสัจ 4 เสนอ

² ม.ม.13/305/365.

หลักการเพื่อพัฒนาปัญญา ที่มุ่งการอบรมตนให้บรรลุอิสรภาพหลุดพ้นจากปัญหา พระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงวางหลักการพัฒนามนุษย์และหลักการเรียนรู้ไว้อย่างครบกระบวนการมี องค์ประกอบและพัฒนาขึ้นตามลำดับต่อเนื่องอย่างสมบูรณ์ เมื่อเด็กและเยาวชนได้ เรียนรู้เข้าใจ และ เข้าถึงการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4 ย่อมที่จะเกิดปัญญาที่จะนำหลักอริยสัจ 4 มา ปรับประยุกต์ใช้แก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะ วางหลักการแก้ไขปัญหาในแต่ละระดับ จนถึงแผนปฏิบัติการในสถานศึกษา องค์กร หน่วยงาน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สังคมไทยจึงควรจะนำหลักธรรมของอริยสัจ 4 มาเป็น กรอบแนวคิดในการประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหานั้นเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่องศึกษาวิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับ การปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอ ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท ศึกษาสภาพ ปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น และวิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะเป็นข้อมูล สำคัญในการประกอบการแก้ไขปัญหามาตรฐานผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

- 1.หลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นอย่างไร
2. สภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยา เสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
3. ผลวิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของ ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
- 3.เพื่อวิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของ ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.ด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์บทบาทของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีหัวข้อต่อไปนี้

- 1.1 ศึกษาอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญา ประกอบด้วย ทุกข์ในอริยสัจ สมุทัยในอริยสัจ นิโรธในอริยสัจ และมรรคในอริยสัจ

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น สถานภาพของเด็กเยาวชน การกระทำที่มีโทษ สาเหตุการกระทำสิ่งที่มีโทษ วิธีการแก้ไขการกระทำสิ่งที่มีโทษ ความรู้สึกต่อการกระทำก่อนทำและหลังทำสิ่งที่มีโทษ

1.3 วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1. การประยุกต์ใช้ความรู้ปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น 2. การประยุกต์ใช้แนวคิดที่ถูกต้องปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น 3. การพูดจาที่ถูกต้องปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น 4. การมีอาชีพปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น 5. การกระทำที่สุจริตปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น 6. ความพยายามทำแต่สิ่งที่ดีถูกต้องปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น 7. ความตั้งใจทำดีปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น 8. ความมั่นคงของจิตใจปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น

2. ด้านเอกสาร

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาจากหนังสือ เอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่ท่านผู้รู้และนักวิจัยได้รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ ศึกษาในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 หนังสือ เอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลคือห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน

3. พื้นที่ในการทำวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น คือที่พฤติกรรมเด็กของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่นโดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

4. กลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัย

เด็กและเยาวชน จำนวน 15 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

5. ระยะเวลาในการทำวิจัย

ตั้งแต่เดือนมีนาคม-สิงหาคม 2563 รวมระยะเวลา 6 เดือน

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) และการ

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มุ่งศึกษาหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1.5.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ คือผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 คน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท ประกอบด้วย ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 15 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Selection)

ขั้นตอนที่ นำข้อมูลมาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์ จะเริ่มจากการวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) ซึ่งเป็นคำหลักที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเมื่อทำการแยกประเด็นหลักได้เรียบร้อยแล้ว พร้อมทั้งเสนอแนวความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยประกอบกับทัศนคติของผู้วิจัยต่อไป

ตารางที่ 1.1 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้รับจากการวิจัย
ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ใน พุทธปรัชญาเถรวาท	1. ศึกษาเอกสาร	1. วิเคราะห์เนื้อหา	1. กรอบแนวคิดในการวิจัย
			2. หลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท
ขั้นตอนที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัด ขอนแก่นด้วยการสัมภาษณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง	1. ศึกษาเอกสาร	1. วิเคราะห์เนื้อหา	1. สภาพปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัด ขอนแก่น
	2. สัมภาษณ์ผู้ผ่านการ บำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ ปฏิบัติการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัด ขอนแก่น จำนวน 15 คน	2. วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลการ สัมภาษณ์	
ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล	1. นำข้อมูลมาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ และ วิเคราะห์	1. วิเคราะห์ข้อมูล และการ ตรวจสอบความ ถูกต้องจาก อาจารย์ที่ปรึกษา	1. วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มา ประยุกต์ใช้กับการปรับ พฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟู ของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุ เวียง จังหวัดขอนแก่น

1.5.2 กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่นซึ่งจะไม่มีเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว จำนวน 15 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

1.5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยมีขั้นตอน การสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
3. ออกแบบแบบสัมภาษณ์สำหรับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
4. สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบแนวคิดในการออกแบบสัมภาษณ์
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา
6. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วปรับปรุงแก้ไข
7. นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความ
8. นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วจากคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาอีกครั้ง
9. นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์
2. นำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ และเอกสารที่จำเป็นเกี่ยวกับการวิจัยนำไปมอบให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง
3. ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์
4. เดินทางไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัน เวลา และสถานที่นัดหมาย

5. เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก

1.5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ดังนี้

1. ในการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ตามกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อความ (Textual Analysis) เพื่อให้เกิดการทำความเข้าใจเอกสารต่างๆ ได้อย่างเป็นขั้นตอน และมีการตีความ ค้นหาให้เชื่อมโยงกับจุดประสงค์ในการวิจัย ด้วยการทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

2. ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้ คือ 1) ถอดเทปการบันทึกสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการจดบันทึกในการสัมภาษณ์ จะถูกนำมาเรียบเรียงและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล 2) นำข้อมูลจากข้อ 1) มาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการแยกประเด็น 3) การวิเคราะห์ จะเริ่มจากการวิเคราะห์คำหลัก (Domain Analysis) ซึ่งเป็นคำหลักที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และ 4) เมื่อทำการแยกประเด็นหลักได้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อจัดข้อมูลตามกลุ่มหัวข้อที่สัมพันธ์กับข้อมูลวิเคราะห์วิจารณ์ พร้อมทั้งเสนอแนวความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยประกอบกับทัศนะของผู้วิจัยต่อไป

3. ชี้นำเสนอผลงานการวิจัย

ผลที่ได้จากการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จะถูกนำมาแสดงในเชิงพรรณนา (Content Analysis Description) โดยเรียงลำดับเนื้อหา ดังนี้

ผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏในบทที่ 2 ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปรากฏในบทที่ 4 ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ปรากฏในบทที่ 4 และบทสรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ ปรากฏในบทที่ 5

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่างๆ ตามลำดับและเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบหลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. ทำให้ทราบสภาพปัจจุบันการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด พื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น
3. ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด พื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น
4. ทำให้ได้ฐานข้อมูลเรื่องวิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด พื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่นและเพื่อผู้สนใจอื่นๆ ได้ศึกษาค้นคว้า และเพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน มีข้อมูลดังต่อไปนี้

1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึง หัวใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ที่อริยสัจ 4 ประการ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในปฐมเทศนาแก่สหายเก่าพระองค์ คือ ปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (ปัจจุบันเรียกว่าสารนาถ) ใกล้เมืองพาราณสี ในพระธรรมเทศนาภณทัณฑ์ดั่งที่มีหลักฐานในคัมภีร์ดั้งเดิมนั้น พระองค์ได้แสดงอริยสัจ 4 ประการไว้เพียงย่อ แต่ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนารุ่นแรกๆ มีหลายแห่งที่ได้อธิบายอริยสัจ 4 ประการนี้ซ้ำอีก พร้อมด้วยรายละเอียดมากมาย และหลายแห่งหลายทาง ถ้าศึกษาอริยสัจ 4 โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิง และคำอธิบาย (จากคัมภีร์) เหล่านี้ เราก็จะรู้เรื่องราวที่ดี และถูกต้องตามคำสอนอันเป็นแก่นหลักธรรมทั้งปวงของพระพุทธองค์ตรงตามคัมภีร์ดั้งเดิม อริยสัจ 4 ประการ คือ 1. ทุกข์ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ 2. สมุทัย การเกิดขึ้น หรือสาเหตุแห่งทุกข์ 3. นิโรธ ความดับทุกข์ 4. มรรค ทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์³

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน” ว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงชั้นธัมมในพระสูตรบางสูตรและแสดงอายตนะ 12 ไว้ในบางแห่งคำว่าอายตนะ แปลว่า ที่อาศัยของจิต และ นามธรรมที่เกิดร่วมกับจิต (เจตสิก) จำแนกออกเป็นอายตนะภายใน 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ อายตนะภายนอก 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสและธรรมารมณ์ (มโนสัมผัส) จะเห็นได้ว่า อายตนะเหล่านี้เป็นที่ตั้งของจิตและเจตสิกถ้าไม่มีตาหรือรูปจิตที่รู้อารมณ์ผ่านดวงตาก็ปรากฏไม่ได้⁴

สุภีร์ ทุมทอง ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “อริยสัจ” ว่า ประโยชน์ของการรู้อริยสัจ 4 คือ ทำให้ไม่ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา สูงสุดพระอรหันต์ก็ดับขันธปรินิพพานไปไม่เกิดมาอีก ไม่ได้กองทุกข์มาอีก ปัญหาทั้งหมดที่ติดมากับความเกิด ก็จบสิ้นลงไม่เกิด จะมีตายใหม่ ไม่มี เมื่อมีความเกิด ก็มีความไม่เกิดมาแก้ความเกิด เมื่อมีความตาย ก็มีความไม่ตายมาแก้ความตาย เมื่อมีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์โทมนัส อุปายาสะ มีความไม่มีโสกะ ไม่มีปริเทวะ ไม่มีทุกข์โทมนัส ไม่มีอุปายาสะมาแก้ เมื่อร่างกายมันเป็นรังของโรค ก็มีความไม่มีโรคมารแก้ความไม่มีโรค น่าปรารถนาไหม ถ้ามีร่างกายมาแล้วนี่ท่านทนาย ไปเถอะ ที่จะไม่ไม่มีโรค มันเป็นไปได้ หนอก ด้วยการรู้อริยสัจนี้แหละจะทำให้ไม่ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา คือ ไม่ประสบกับความทุกข์⁵

³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 155.

⁴ พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), *วิปัสสนาธุระ* แปลโดยจำรูญธรรมตา, (กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทย, 2553), หน้า 25.

⁵ สุภีร์ ทุมทอง, *อริยสัจ*, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, 2557), หน้า 164-165.

วศิน อินทสระ กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องอริยสัจ 4 ถึง “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งความหมายโดยศัพท์แปลว่า “มัชฌิมา” หมายถึง กลาง และ “ปฏิปทา” หมายถึง แนวทางแห่งความประพฤติปฏิบัติ เช่น ปฏิปทาของพระอรหันต์ หมายถึง การปฏิบัติของพระอรหันต์ รวมความโดยความหมายของคำว่า มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง แนวทางปฏิบัติตามหลักทางสายกลาง ที่ประกอบด้วยองค์ 8 ประการเรียกว่า “อริยมรรค” หรือมรรคมองค์ 8 เป็นทางสายเดียวไปสู่จุด ๆ เดียว คือ ความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง⁶

สุนทร ธีรชัย กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก” เกี่ยวกับมนุษย์ตามทัศนะของพุทธปรัชญาว่า โลกุตตรจิตเป็นจิตที่อยู่เหนือระดับของโลกตามปกติ และทางเดียวที่จะทำให้ระดับนี้เกิดขึ้นก็โดยการพัฒนาจิตตามแนวทางอริยมรรคมองค์ 8 ที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และได้ทรงวางแนวปฏิบัติเอาไว้ อย่างไรก็ตามแม้มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพมีสิทธิเสรีภาพที่จะมีจิตชนิดนี้ได้ อย่งไรก็ตามหากสามารถทำตนให้อยู่ในเงื่อนไข คือ เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เลื่อมใสหลักคำสอนของพระองค์ และที่สำคัญคือการถือปฏิบัติตามวิธีที่พระองค์ทรงวางไว้อย่างจริงจัง จนสามารถเข้าถึงโลกุตตรมรรค และโลกุตตรผลได้ด้วยตนเองหลุดพ้นจากทุกข์โดยสิ้นเชิง เพื่อเป็นหลักประกันของชีวิตที่ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าแท้จริง⁷

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิเชษฐ์ อ่อนสุวรรณ ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการทำการวิจัยในชั้นเรียนตามหลักอริยสัจ 4 สำหรับครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” พบว่า สามารถนำเอามาเป็นแนวทางการทำวิจัยในแบบบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าไปใน กระบวนการการวิจัยในชั้นเรียน คือ ทุกข์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน สมุทัย ก็คือการหาทางแก้ปัญหานั้นหายไป นิโรธ คือการดำเนินการทำวิจัยแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ และ มรรค คือการสรุปผลการทำวิจัย เห็นได้ว่าหลักธรรมอริยสัจอริยสัจสี่และการทำวิจัย ในชั้นเรียนมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันจริง⁸

พระครูสมุห์สมชัย นิสฺสโร (ประกอบพรชัย) ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย” พบว่า สร้างกลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย พบว่า 1. กลยุทธ์ การป้องกันยาเสพติดตามหลักทุกข์ มี 12 วิธีการกิจกรรม 2. กลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดตามหลัก สมุทัย มี 18 วิธีการกิจกรรม 3. กลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดตามหลัก นิโรธ มี 14 วิธีการกิจกรรม 4. กลยุทธ์การป้องกันยาเสพติดตามหลัก มรรค มี 27 วิธีการกิจกรรม ผลการประเมินกลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตาม

⁶ วศิน อินทสระ, *อริยสัจ 4*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา, 2547), หน้า 115.

⁷ สุนทร ธีรชัย, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 158.

⁸ พิเชษฐ์ อ่อนสุวรรณ, “แนวทางการทำการวิจัยในชั้นเรียนตามหลักอริยสัจ 4 สำหรับครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”, *พุทธศาสนมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), 122 หน้า.

หลักอริยสัจ 4 ในโรงเรียน มัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย ทั้ง 4 ด้าน ทั้ง 4 กลยุทธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์⁹

เจ้าอธิการประคอง อธิชวโน (เขตสูงเนิน) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาอริยมรรค 8 ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนไทย” พบว่า หลักอริยมรรค 8 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลักธรรมการแสวงหาความจริงหรือสัจธรรมของพระพุทธเจ้า “มรรค” คือ แนวทางในการปฏิบัติหรือแนวทางการดำเนินชีวิตมี 8 ด้าน คือ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความคิดชอบ) สัมมาวาจา (การพูดชอบ) สัมมากรรม (การทำงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การประกอบอาชีพชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (ความตั้งมั่นชอบ) ปัจจุบันเยาวชนไทย เยาวชนค่อนข้างเน้นหนักวัตถุนิยมมากกว่าที่จะแสวงหาสัจธรรม ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น ลักษณะของปัญหาเกิดจากครอบครัว เพื่อน และสังคมรอบข้าง และเน้นไปในทางมิฉฉาทิฐิในด้านตรงข้ามกับอริยมรรค 8 กล่าวคือ (1) มิฉฉาทิฐิ ความไม่รู้ในทุกข์ และไม่เห็นความเป็นจริงจึงเกิดการกระทำความชั่ว (2) มิฉฉาสังกัปปะ คือ ความดำริ ในทางกาม มีเพศสัมพันธ์ก่อนวันอันควร พยาบาทปองร้ายผู้อื่นและเบียดเบียนซึ่งกันและกัน (3) มิฉฉาวาจา การใช้วาจาทำร้ายผู้อื่นให้เจ็บช้ำน้ำใจ (4) มิฉฉากัมมันตะ คือ ทำการงานไม่ชอบ โดยไม่ประกอบการทำงานที่ถูกประเพณี ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม (5) มิฉฉาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีวิตไม่ชอบ ได้แก่ ไม่เว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ติดการพนัน (6) มิฉฉาวายามะ คือ ไม่มีความเพียรในทางที่ชอบ (7) มิฉฉาสติ คือ ไม่ระลึกชอบ ได้แก่ ไม่ระลึกสติปัญญา การไม่ระลึกในกาย เวทนา จิต และธรรม (8) มิฉฉาสมาธิ คือ ไม่ตั้งใจชอบ ไม่ทำจิตให้สงบ ไม่ระงับ จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง¹⁰

จันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พานิชย์ ได้ศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีการสื่อมรรคมืองค์ 8 สำหรับเจนเนอเรชั่นวาย” พบว่า พุทธวิธีการสื่อมรรคมืองค์ 8 ในพุทธศาสนา คือ พระพุทธองค์เป็นผู้ส่งสาร สารคือหลักอริยสัจ 8 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคมืองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากรรม สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งย่อลงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติ ที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยพระพุทธองค์ใช้ช่องทางการสื่อสารคือการแสดง สันทนา ถามตอบ และผู้รับสารคือสาวกพุทธวิธีการสื่อมรรคมืองค์ 8 สำหรับเจนเนอเรชั่นวาย ควรเป็นการสื่อสารสองทาง บูรณาการศาสตร์แขนงอื่น ๆ มาประกอบการสื่อสารเพื่อให้เจนเนอเรชั่นวายเกิดความคิดสร้างสรรค์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันเพราะอริยมรรคเป็นวิถีดำเนินชีวิตประจำวันที่ต้องตามหลักศีลธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำ ด้วยวิธีการสื่อสารแบบผสมผสานที่มีมืองค์ประกอบการสื่อสารทั้ง 8 คือ ผู้ส่งสาร

⁹ พระครูสมุห์สมชัย นิสสโร (ประกอบพรชัย), “กลยุทธ์การป้องกันปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย” พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), 486 หน้า.

¹⁰ เจ้าอธิการประคอง อธิชวโน (เขตสูงเนิน), “การศึกษาอริยมรรค 8 ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนไทย”, พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), 198 หน้า.

สาร ช่องสาร และผู้รับสาร ผ่านสื่อดิจิทัล ผวนกับนำหลักธรรมมรรคเมืองค์ 8 (มัชฌิมาปฏิปทา) มาบูรณาการกับทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสอดคล้อง ช่วยให้วิธีการสื่อสารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการสื่อสารและหลักธรรมคำสอนควบคู่กันไปวิธีที่ได้จึงเป็นลักษณะกระบวนการสื่อสารที่พร้อมด้วยมรรคเมืองค์ 8 ที่หลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน คือ ปัญญา ศีล และสมาธินั่นเอง¹¹

พระครูสุวรรณจันทกิจ (สมพร จนทสุวณโณ) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชุมชน ตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ” พบว่า สภาพปัญหาของชุมชนไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมความเป็นอยู่ ครอบครัว เศรษฐกิจรายได้และวิถีชีวิต อาชีพ ไม่สามารถที่จะทำให้ประชาชนในชุมชนละการปฏิบัติธรรม ยิ่งทำให้ประชาชนหันมาสนใจในการปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้น เมื่อประชาชนปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องย่อมได้รับอานิสงส์ของการปฏิบัติธรรมคือ มีวินัยในตัวเอง รู้จักระวังตัว รู้จักควบคุมตัวได้ รู้จักเชื่อฟังผู้ใหญ่ ถ้าเป็นเด็กจะไม่เถียงผู้ใหญ่ มีกิริยาเรียบร้อย ขยันไม่จับจืด รักงาน สู้งาน ประหยัด รู้จักใช้ชีวิตและทรัพย์สินอย่างถูกต้องและคุ้มค่า พัฒนา รู้จักพัฒนาตัวเอง และอาชีพให้ดีขึ้น สามัคคี รักครอบครัว รักหมู่คณะ และรักประเทศชาติ มีลักษณะนิสัย มีสัมมาคารวะ อุตสาหพยายาม ปฏิบัติตามระเบียบวินัย รู้จักเด็ก รู้จักผู้ใหญ่ วางตัวได้เหมาะสม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความรู้คู่คุณธรรม คือ รู้จักคิด รู้จักปรับตัว รู้จักแก้ปัญหา มีทักษะในการทำงานและค่านิยมที่พึงงามในอนาคต เจ้านายที่ลูกน้องไม่ได้ ลูกน้องที่เจ้านายไม่ได้ เข้าหลักที่ว่า ผู้ใหญ่ดี ผู้น้อยดี คนเสมอกันจะได้อุ้มภักดิ์ คำจุนต้อไปการประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชุมชนตำบลโนนสว่าง ผู้ปฏิบัติธรรมมีสภาวะธรรมในการปฏิบัติธรรม ที่แยกออกถึงรูปธรรม นามธรรมที่เกิดขึ้น คือ จิตเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม จิตอยู่ในกาย เวทนา จิต ธรรม หรือจิตเห็นกายหรือจิต หรือจิตเห็นรูปหรือนาม หมายถึง การมีสติระลึกรู้เท่าทันตามความเป็นจริง รวมทั้งการพิจารณาให้เห็นความจริงใน กาย เวทนา จิต หรือธรรม อันเป็นหลักปฏิบัติในสติปัฏฐาน 4 และส่งผลที่ดีต่อ¹²

มานพ คณะโต ได้ทำการศึกษาเรื่อง “โครงการศึกษาและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มประชากรคือนักเรียนและครูผู้ปกครองในสถานศึกษา 11 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” จำนวน 30 เขตพื้นที่การศึกษาสุ่มเลือกสถานศึกษาใน ระดับมัธยมศึกษาอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาของภาครัฐและเอกชน จำนวน 311 แห่ง ผลการศึกษา พบว่า กิจกรรมการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาคือการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การให้ความรู้ผ่านกิจกรรมการสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมการช่วยเหลือนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่ เหมาะสมการ

¹¹จันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์, “พุทธวิธีการสื่อมรรคเมืองค์ 8 สำหรับเจนเนอเรชันวาย” พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาธรรมนิเทศ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), 169 หน้า.

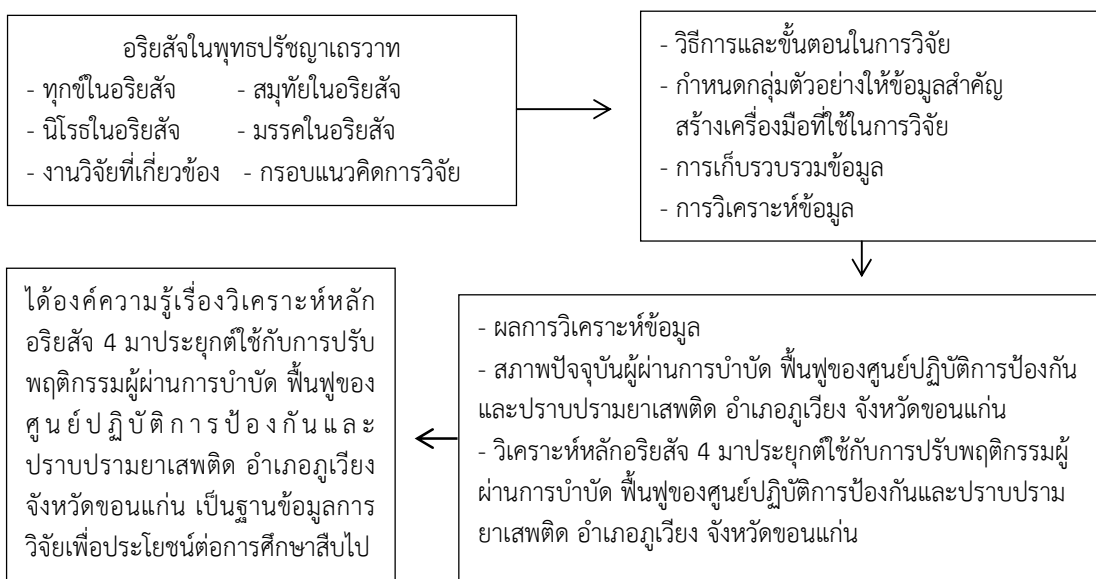
¹²พระครูสุวรรณจันทกิจ (สมพร จนทสุวณโณ), “การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชุมชน ตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ”, พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), 180 หน้า.

ตรวจค้นและสอดส่องส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการน้อย ได้แก่ การช่วยเหลือนักเรียนที่มี ปัญหาด้านยาเสพติดและการตรวจปัสสาวะเพื่อหาสารเสพติด¹³

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า การนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ลองถูกลองผิด มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมของเด็กและเยาวชนที่ประสบตามบริบทต่างๆ ในชีวิต นั้น มักทำให้เด็กและเยาวชนต้องประสบกับปัญหา เกิดความทุกข์ เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งมีการแก้ไขปัญหาในทางที่ไม่เหมาะสม โดยการใช้ยาเสพติด จนทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ปัญหา อาชญากรรม ปัญหาทางเพศ ซึ่งหากเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้วิธีการที่จะแก้ไขปัญหานั้นที่ตนประสบตาม แนวทางอริยสัจ 4 อันได้แก่ การค้นหาสาเหตุของปัญหาเมื่อประสบปัญหาย่อมทำให้เด็กและเยาวชน สามารถพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง และค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งอาจมีหลายวิธีได้ ด้วยตนเอง และเลือกวิธีการแก้ไขปัญหานั้นที่ดีที่สุดสำหรับตนเองโดยไม่พึ่งยาเสพติดได้ จึงทำให้เกิดความคิดที่จะทำวิทยานิพนธ์เรื่องหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยไว้ ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

¹³ มานพ คณะโต, “การวิจัยโครงการศึกษาและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, วิทยานิพนธ์ (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, สำนักงาน, 2551), หน้า 3-4 .

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

พุทธปรัชญา หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับสัจธรรมและจริยธรรมเรื่อง อริยสัจของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการใช้เหตุผลตามวิธีการของปรัชญา

เถรวาท หมายถึง พระไตรปิฎกที่บรรจุคำสอนของพระพุทธเจ้าอันเกิดจากการสังคายนาครั้งที่ 1 ของพระเถระจำนวน 500 รูป

อริยสัจ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นเรื่อง ความทุกข์กับความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าเป็นแต่ผู้ชี้ทางให้ทวนกระแสกิเลส

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำหลักอริยสัจไปสร้างแนวคิดเพื่อใช้ปรับพฤติกรรมเด็กของ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดขอนแก่น

พฤติกรรมเยาวชน หมายถึง ผลการกระทำที่มีโทษของเด็กเยาวชน จากศูนย์ปฏิบัติการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หมายถึง หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแล แก้ไข พัฒนาเด็ก ที่มีปัญหาให้เป็นคนที่ดีตรงชีวิตอย่างปกติ แล้วส่งคืนสู่สังคม ได้แก่ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

สภาพปัจจุบัน หมายถึง ความคิดเห็นปัจจุบันของเยาวชนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู หมายถึง เยาวชนผู้ติดยาเสพติดแล้วผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

บทที่ 2

หลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ในบทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งถือเป็นใจความสำคัญของพระพุทธศาสนา ย่อมมีแง่มุมมาก ผู้วิจัยจึงได้กำหนดหัวข้อ ดังต่อไปนี้

2.1 ความสำคัญและความหมายของอริยสัจ

2.1.1 ความสำคัญของอริยสัจ

2.1.2 ความหมายของอริยสัจ

2.2 อริยสัจ

2.2.1 ทุกข์ในอริยสัจ

2.2.2 สมุทัยในอริยสัจ

2.2.3 นิโรธในอริยสัจ

2.2.4 มรรคในอริยสัจ

2.2.5 ความสำคัญของมรรค

2.3 คุณค่าของอริยสัจ

มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 ความสำคัญและความหมายของอริยสัจ

เรื่องอริยสัจนี้เป็นเรื่องความทุกข์และความดับทุกข์ทุกระดับ ทุกชั้นตอนทุกแง่ทุกมุม ในฐานะเป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ตรัสคือเรื่องความทุกข์กับความดับทุกข์เท่านั้น แม้พระองค์จะตรัสว่า สิ่งที่ทรงนำมาสอนเท่ากับใบไม้กำมือเดียว เมื่อเทียบกับใบไม้ทั้งป่า คือ ส่วนที่ไม่ได้ทรงนำมาสอนนั้นเรารู้ไม่ได้ว่ามีมากเท่าไร เพราะพระองค์มิได้ตรัส จึงไม่มีใครได้จารึกไว้ เราจึงทำได้แต่เพียงการคำนวณว่า ที่ไม่ได้ทรงนำมาสอนนั้นเท่ากับใบไม้ทั้งป่า ที่ทรงนำมาสอนเท่ากับใบไม้กำมือเดียว อริยสัจมีคุณค่ามาก

2.1.1 ความสำคัญของอริยสัจ

พระพุทธเจ้าเป็นจุดตั้งผู้ชี้ทาง พระธรรมซึ่งมีอริยสัจเป็นแก่นเป็นตัวทาง พระอริยสงฆ์สาวก คือผู้ที่ได้เดินไปตามทางแล้ว แต่สัตว์โลกผู้ยังถูกอวิชชากดให้จมติดอยู่ในเปลือกตมแห่ง โสขะกำลังต้องการทางนั้นอยู่ เมื่อใดเขาศึกษาจนรู้จักพระองค์อย่างลึกซึ้งถึงที่สุด ดุจลูก ที่เข้าใจบิดาดี เมื่อนั้นเขาจะพบทางนั้นด้วย และเดินตามรอยท่านผู้ประเสริฐ ที่เดินไปแล้วนั้นได้ ถ้าเข้าใจไม่ตรงพอ เช่น เห็นพระองค์เป็นพระเป็นเจ้าไป ก็จะมี ความมุ่งหมายและ การตั้งหน้าทำที่พลาดในที่สุดก็ปราศจากผล เพราะความจริงพระองค์เป็นแต่ผู้ชี้ทางเท่านั้น

พระพุทธองค์คือผู้ทรงชี้ให้รู้จักทุกข์ ดังที่ได้ตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนบุรุษผู้หนึ่ง ว่ายล่องกระแสน้ำลงไป เพราะเหตุสิ่งที่น่ารักน่าเพลินใจ บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนฝั่ง เห็นบุรุษผู้นั้นแล้ว ร้องบอกว่า “บุรุษผู้เจริญ! ท่านย่อมนว่ายล่องตามกระแสน้ำ เพราะเหตุสิ่งที่น่ารักน่า เพลิน

ใจโดยแท้ แต่ว่าทางเบื้องล่าง มีห้วงน้ำ ประกอบด้วยคลื่น ประกอบด้วยน้ำวน มี ยักษ์มีรากษส ซึ่งเมื่อท่านไปถึงแล้ว จักต้องตาย หรือได้รับทุกข์เจียนตาย “ภิกษุทั้งหลาย! บุรุษผู้ว่าล่องตามกระแสนั้นครั้งได้ฟังแล้วก็พยายามว่ายกลับทวนกระแสนั้น ทั้งด้วยมือและด้วยเท้าทั้งหลาย.ภิกษุทั้งหลาย! คำอุปมานี้ เราผูกขึ้นเพื่อให้รู้เนื้อความ นี่เป็นเนื้อความ คือ คำว่า 'กระแสน้ำ' เป็นชื่อแห่งตัณหา, คำว่า 'ล่องน้ำ' เป็นชื่อแห่งโอรัมภาคิยสังโยชน์ห้า, คำว่า 'คลื่น' เป็นชื่อแห่งความโกรธและความคับแค้น, คำว่า 'น้ำวน' เป็นชื่อแห่งกามคุณห้า, คำว่า 'ยักษ์และรากษส' เป็นชื่อแห่งมาตุคาม คำว่า 'ทวนกระแสน้ำ' เป็นชื่อแห่งเนกขัมมะ, คำว่า 'พยายามด้วยมือและเท้า' เป็นชื่อแห่งการปรารถนาความเพียร, คำว่า 'บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนฝั่ง' เป็นชื่อแห่งตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ; ดังนี้¹

ความมืดบอดของโลกมีตลอดเวลาที่พระตถาคตไม่เกิดขึ้น ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! ตลอดกาลเพียงใด ที่ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ยังไม่ บังเกิดขึ้นในโลก; ความปรากฏแห่งแสงสว่างอันใหญ่หลวง ความส่องสว่าง อันใหญ่หลวง ก็ยังไม่มี ตลอดกาลเพียงนั้น ในกาลนั้น มีอยู่แต่ความมืด เป็นความมืดซึ่งกระทำ ความบอด กลางคืนกลางวัน ก็ยังไม่ปรากฏ, เดือนหรือ กึ่งเดือน ก็ไม่ปรากฏ, ฤดูหรือปี ก็ไม่ปรากฏ, ก่อนภิกษุทั้งหลาย! แต่ว่า ในกาลใด ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์บังเกิดขึ้นในโลก; ในกาลนั้นความปรากฏแห่งแสงสว่างอันใหญ่หลวง ความส่องสว่างอันใหญ่หลวง ย่อมมี. ในกาลนั้น ย่อมไม่มีความมืด อันเป็นความมืดซึ่งกระทำ ความบอด ลำดับนั้น กลางคืนกลางวันย่อมปรากฏ เดือนหรือกึ่งเดือนย่อมปรากฏ, ฤดูหรือปี ย่อมปรากฏ, นี้ฉันใด;

ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้ ก็ฉันนั้น ตลอดกาลเพียงใด ที่ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะยังไม่บังเกิดขึ้นในโลก; ความปรากฏแห่งแสงสว่างอันใหญ่หลวง ความส่องสว่างอันใหญ่หลวง ก็ยังไม่มีตลอดกาลเพียงนั้น. ในกาลนั้น มีอยู่ แต่ความมืด เป็นความมืดซึ่งกระทำ ความบอด. การบอกการแสดงการบัญญัติ การแต่งตั้งการเปิดเผย การจำแนกแจกแจง การกระทำให้เข้าใจได้ง่ายซึ่งอริยสัจทั้งสี่ก็ยังมี ก่อน

ภิกษุทั้งหลาย! แต่ว่าในกาลใดแลตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะบังเกิดขึ้นในโลก; ในกาลนั้น ความปรากฏแห่งแสงสว่าง อันใหญ่หลวง ย่อมมี. ในกาลนั้น ย่อมไม่มีความมืด อันเป็นความมืดซึ่ง กระทำ ความบอด. ลำดับนั้น ย่อมมีการบอก การแสดง การบัญญัติ การแต่งตั้งการเปิดเผยการจำแนกแจกแจง การกระทำให้เข้าใจได้ง่ายซึ่งอริยสัจทั้งสี่. ซึ่งอริยสัจทั้งสี่อย่างไรเล่า? คือซึ่งทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทฺทยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ

¹ช.อิตติ. 25/316/289.

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนี้ในกรณีนี้พวกเธอพึงกระทำโยคกรรม เพื่อให้รู้ว่า "นี่ทุกข์, นี่ทุกข์สมุทัย, นี่ทุกข์นิโรธ, นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา" ดังนี้เถิด²

อริยสัจสี่เป็นสิ่งที่คงที่ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! มีของสี่อย่างซึ่งคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากความคงที่ไม่ไปสู่ความมีความเป็นโดยประการอื่น ของสี่อย่างนั้นเหล่าไหนเล่า? ของสี่อย่างนั้นคือความรู้ตามเป็นจริงว่า "นี่เป็นทุกข์, นี่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์, นี่เป็นความดับไม่เหลือของทุกข์, และนี่เป็นทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์, (ทั้งสี่อย่างนั้น) เป็นของคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากความคงที่ไม่ไปสู่ความมีความเป็นโดยประการอื่น;" ดังนี้ภิกษุทั้งหลาย! นี่แล เป็นของสี่อย่างซึ่งคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากความคงที่ไม่ไปสู่ความมีความเป็นโดยประการอื่น

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนี้ในกรณีนี้พวกเธอพึงทำความเพียร เพื่อให้รู้ตามเป็นจริงว่า "นี่เป็นทุกข์, นี่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์, นี่เป็นความดับไม่เหลือของทุกข์, และนี่เป็นทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์;" ดังนี้เถิด³

การฟังอริยสัจเหมาะสำหรับจิตที่ฟอกแล้วเท่านั้น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! ครั้งนั้นแลมหาชนชาวพันธุมิราชธานี จำนวนแปดหมื่นสี่พันคน ออกจากเมือง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาควิปัสสีถึงที่ประทับ ณ เหมมิคทายวัน ถวายอภิวาทแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ข้างหนึ่ง. พระผู้มีพระภาควิปัสสี ได้ตรัสอนุพุทพิกถา แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น กล่าวคือ ทานกถาสีลกถาสักคกถา ทรงประกาศโทษอันเศร้าหมองต่ำทรามของกามทั้งหลาย และอานิสงส์ในการออกจากกาม

ครั้งนั้นทรงทราบว่าชนเหล่านั้นมีจิตเหมาะสม อ่อนโยน ปราศจาก นิวรณ์ ร่าเริง แจ่มใส แล้ว, ก็ได้ตรัส ธรรมเทศนาซึ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายทรง ยกขึ้นแสดงเอง กล่าวคือ เรื่องทุกข์ เรื่องสมุทัยเรื่องนิโรธ และเรื่องมรรค เปรียบเสมือนผ้าอันสะอาด ปราศจากสิ่งแปดเปื้อน ย่อมรับเอาซึ่งน้ำย้อมได้อย่างดี ฉะนั้น ธรรมจักขุ ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดขึ้นแก่มหาชน แปดหมื่นสี่พันเหล่านั้น ณ ที่นั่งนั้นเองว่า "สิ่งใดมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับไปเป็นธรรมดา" ดังนี้, ฉะนั้นเหมือนกัน

ชนเหล่านั้นมีธรรมอันเห็นแล้ว บรรลุแล้ว รู้แจ้งแล้ว หยั่งเอาได้ ครบถ้วนแล้ว หมดความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความกล้าหาญ ไม่ต้องเชื่อตามบุคคลอื่นในคำสอนแห่งศาสดาตน ได้กราบทูลกะพระผู้มีพระภาควิปัสสีว่า "ไพเราะนัก พระเจ้าข้า! ไพเราะนัก พระเจ้าข้า! เปรียบเหมือนการหยาย ของที่

² ส.ม. 19/553/1721.

³ ส.ม. 19/539/1697.

คว่าอยู่ เปิดของที่ปิดอยู่ บอกทางให้แก่คนหลงทาง หรือว่าจุดประทีปไว้ในที่มืด เพื่อว่าคนมีตาจักษ์ได้เห็นรูป, ฉันทใดก็ฉันทนั้น" ดังนี้⁴

2.1.2 ความหมายของอริยสัจ

จากข้อมูลในหัวข้อ 2.1.1 จึงกล่าวสรุปได้ว่า อริยสัจ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งมีความสำคัญมากอริยสัจเกี่ยวกับเรื่องความทุกข์กับความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าเป็นแต่ผู้ชี้ทางให้ทวนกระแสกิเลส ความมืดบอดของโลกลอยหายไป เมื่อพระตถาคตได้บังเกิดขึ้น คือมาเปิดเผยความจริงที่มีอยู่แล้วให้ปรากฏ เป็นสิ่งที่คงที่ไม่รู้จักเปลี่ยน แม้กาลเวลาก็ตาม แต่การฟังอริยสัจเหมาะสำหรับจิตที่ฟอกแล้วเท่านั้นเปรียบเสมือนผ้าอันสะอาดปราศจากสิ่งแปดเปื้อน ย่อมรับเอาซึ่งน้ำย้อมได้อย่างดี คุณค่าของอริยสัจเป็นเอกังสิกธรรม (ธรรมที่ควรแสดงบัญญัติโดยส่วนตัว) เพราะวาทธรรมเหล่านั้น ประกอบด้วยอรรถด้วยธรรมะ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหมาย เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด เป็นไปเพื่อความดับ เป็นไปเพื่อความสงบรำงับ เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง เป็นไปเพื่อความรู้อพร้อม เป็นไปเพื่อนิพพาน การทำที่สุดทุกข์โดยไม่รู้อริยสัจนั้นเป็นไปไม่ได้ ต้องรู้อริยสัจ สัตว์ ต้องเวียนว่ายเพราะไม่เห็นอริยสัจ ซึ่งเป็นเรื่องรีบด่วนกว่าการดับไฟที่กำลังไหม้อยู่บนศีรษะที่ต้องรู้และปฏิบัติตาม แม้จะยากลำบากอย่างไรก็ควรควรแลกเอาแม้ด้วยการถูกแทงด้วยหอกวันละ 300 ครั้ง 100 ปีเมื่อยังไม่รู้อริยสัจ ก็ไม่สามารถลงหลักแห่งความรู้ของตนการรู้อริยสัจทำให้มีตาครบสองตา ทำให้ได้เป็นอริยะ

2.2 อริยสัจ 4

ต่อไปจะได้อธิบายเกี่ยวกับองค์ของอริยสัจ 4 ประการ เพื่อจะได้เป็นทฤษฎีสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ความรู้ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.2.1 ทุกข์ในอริยสัจ

อริยสัจ 4 เป็นธรรมที่มีจริงที่ทำให้ผู้รู้แจ้งถึงความเป็นพระอริยะห่างไกลจากข้าศึก คือกิเลส ตามลำดับขั้นว่าโดยประเภทแล้ว มี 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ทุกข์ หมายถึง สภาพธรรมที่เกิดดับเป็นไปกับด้วยสังสารวัฏฏ์ เป็นไปในฝ่ายเกิดสมุทัย เป็นเหตุแห่งทุกข์ ที่มีสภาพธรรมที่เป็นทุกข์นี้ก็เพราะต้นเหตุราบใดที่ยังมีต้นเหตุ ก็ยังไม่พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏฏ์ ทุกข์และสมุทัยเป็นโลกียธรรม เป็นไปในฝ่ายเกิดนิโรธ เป็นความดับทุกข์ดับกิเลสมรรคเป็นหนทางอันประเสริฐที่จะดำเนินไปถึงซึ่งความดับทุกข์นิโรธ และมรรค ทั้งแปดองค์เกิดพร้อมกับมรรคจิต เป็นโลกุตตรธรรม สำหรับในส่วนของทุกข์นั้น ไม่ว่าจะปวดหัว ตัวร้อน เป็นต้น ล้วนไม่พ้นไปจากสภาพธรรมที่มีจริงในขณะนี้ เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับไปเท่านั้นจริงๆไม่พ้นไปจากความเกิดขึ้นเป็นไปของนามธรรมกับรูปธรรมเลย และถึงว่าแม้ว่าจะไม่ปวดหัว จะไม่ตัวร้อนก็เป็นทุกข์ สภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับไป ล้วนเป็นทุกข์ทั้งนั้นเป็นทุกข์ เพราะตั้งอยู่ไม่ได้เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป เห็นเป็นทุกข์ ได้ยิน เป็นทุกข์ ได้กลิ่น เป็นทุกข์ เป็นต้น ที่ควรจะได้ฟัง ได้ศึกษาให้เข้าใจอย่างแท้จริง ว่าเป็นเพียงสภาพธรรมแต่ละอย่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วดับไป รายละเอียดจะนำเสนอเป็นลำดับ ต่อไปนี้

⁴ที่.ม.10/49/49.

2.2.1.1 ความหมายทุกข์ในอริยสัจ 4

"ทุกข์" นี้ตามความหมายทั่วไป หมายถึง ความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวด ความโศกเศร้า เสียใจ แต่คำว่า ทุกข์ในอริยสัจข้อที่ 1 นี้ เป็นความทุกข์ที่แฝงทัศนคติทางพุทธศาสนา เกี่ยวกับชีวิตและโลกเอาไว้ ย่อมมีความหมายทางปรัชญาที่ลึกซึ้งกว่า เป็นที่ยอมรับกันว่า คำว่า ทุกข์ ในอริยสัจ ข้อที่ 1 นั้น รวมถึงความหมายของทุกข์ตามปกติธรรมดา เช่น ทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวด เข้าไว้ด้วย และรวมถึงความคิดที่ลึกซึ้งเข้าไปด้วยกันด้วย เช่น ความไม่แน่นอน ความว่างเปล่า ความไม่สมหวัง ความไม่มีแก่นสาร เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสทุกข์ไว้ในธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ตอนที่ว่าด้วยอริยสัจได้แบ่งทุกข์ออกเป็น 2 ประการ คือ

1. สภาวะทุกข์ ทุกข์ประจำ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ และความตาย เป็นทุกข์
2. ปกิณณกทุกข์ ทุกข์จร ได้แก่ ความเศร้าโศก เสียใจ รำไหรำพัน ความผิดหวัง เป็นทุกข์

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้กล่าวถึง สัจจะ 4 ที่เป็นอารมณ์วิปัสสนา สัจจะ 4 หรือ อริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ ได้แก่

1. ทุกข์ ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยากโดยสรุปได้แก่ อุปาทานชั้น 5
2. ทุกขสมุทัย เหตุเกิดแห่งทุกข์สาเหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา⁵ คือ กามตัณหา ภวตัณหา

วิภวตัณหา

3. ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์⁶ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป คือ พระนิพพาน
4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ คือ อริยมรรคมีองค์ 8

อริยสัจ 4 แปลว่า สัจจะ 4 อันประเสริฐ คำว่า อริยะ อธิบายว่า เป็นของประเสริฐ เป็นของแท้ เป็นของไม่ผิด ไม่เป็นของคลาดเคลื่อนความจริงของพระอริยะความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นพระอริยะสัจจะที่พระอริยะพึงรู้ชื่อว่า อริยสัจเพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประเสริฐทรงแสดง สัจจะ หรือเพราะสัจจะอันกระทำความเป็นพระอริยะ

อริยสัจ 4 มีมาคำสอน เช่น ในพระสูตรต้นปิฎก ที่ขนิกาย มหาวรรค ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้งแห่งตลอดอริยสัจ 4 ประการ เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยวเร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนาน เพราะไม่รู้แจ้งแห่งตลอด ทุกขอริยสัจ เราและเธอทั้งหลายจึงเที่ยวเร่ร่อนไปตลอดกาลยาวนานอย่างนี้ เพราะไม่รู้แจ้งแห่งตลอดทุกขสมุทยอริยสัจ เพราะไม่รู้แจ้งแห่งตลอด ทุกขนิโรธอริยสัจเพราะไม่รู้แจ้งแห่งตลอดทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจภิกษุทั้งหลายเราและเธอทั้งหลายได้รู้แจ้งแห่งตลอดทุกขอริยสัจทุกขสมุทยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ เราและเธอทั้งหลายถอนภวตัณหาได้แล้ว สิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก⁷

ทุกขอริยสัจ คือ ธรรมชาติที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยะเจ้าทั้งหลายทุกข์มีความหมายว่า บีบคั้นอันปัจฉัยปรุงแต่ง ให้เร่าร้อน พรวนแปร นี้เป็นอรรถของทุกข์ เป็นของแท้ เป็นของไม่ผิด ไม่เป็นอย่างอื่น⁸ องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต 81 เจตสิก 51 (เว้น โลก) รูป 28

⁵ อภ.วิ. 35/916/573.

⁶ อภ.วิ. 35/205/171.

⁷ ที.ม.10/155/99.

⁸ ม.ม.12/91/66.

คัมภีร์อรรถกถาปรมัตถทีปนี ให้ความหมายว่า ชื่อว่า ทุกข์ เพราะเป็นของน่าเกลียด และ เพราะเป็นของว่างเปล่า ได้แก่อุปาทานชั้นที่ 5⁹ มีความหมาย 4 ประการ คือ

1. ปิณฑโถมี อรรถว่า เบียดเบียนอยู่เป็นนิจ
2. สงขตโถ มีอรรถว่า ต้องปรุงแต่งอยู่เนื่อง ๆ
3. สนตปตโถ มีอรรถว่า เร่าร้อนอยู่ไม่วาย
4. วิปริณามตโถ มีอรรถว่า ไม่คงที่แปรปรวนอยู่เสมอ

ทุกขอริยสัง ตามนัยแห่งพระอภิธรรมแสดงว่า องค์ธรรม ได้แก่ โลภียจิต 81, เจตสิก 51 (เว้นโลกเจตสิก) รูป 28 รวมเป็นธรรม 160 เป็นทุกข์ทั้งหมดเลย เป็นตา เป็นหู เป็นจมูก เป็นลิ้น เป็นกาย เป็นอวัยวะต่าง ๆ เป็นทุกข์ เป็นทุกข์สัจจะ แสดงความเป็นทุกข์ คือทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้

2.2.1.2 ลักษณะทุกข์ในอริยสัง 4

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีศัพท์ที่เกี่ยวกับทุกข์อย่างน้อย 4 ศัพท์ ซึ่งใช้ทั่วไปในคัมภีร์ และ มักจะถูกเข้าใจสับสนอยู่เสมอด้วย 4 ศัพท์นี้ ได้แก่ ทุกข์ (ชั้น 5) ทุกขเวทนา (ความรู้สึกทุกข์) ทุกขตา (ทุกข์ลักษณะ) และทุกขลักษณะ (ทุกขตา) จึงขอให้คำจำกัดความไว้ ดังนี้

1. ทุกข์ หมายถึง ชั้น 5
2. ทุกขเวทนา หมายถึง เวทนาชั้น ซึ่งเพียง 1 ในชั้นที่มีอยู่ทั้งสิ้น 5 ประการ
3. ทุกขตา หมายถึง อาการที่ทนดำรงอยู่ไม่ได้เลยเป็นต้นของชั้น 5
4. ทุกขลักษณะ หมายถึง อาการที่หมดสิ้นไป เป็นต้น ของชั้น 5

บรรดา 4 คำนี้ คำว่า ทุกข์ (ทุกข์) มีใช้มากที่สุด และยังถูกเข้าใจผิดมากที่สุดอีกด้วย เพราะ มักใช้แทนคำว่า ทุกขเวทนา กันตามความหมายในภาษาไทย และบางครั้งก็ยังแผลงศัพท์ไป ใช้แทน คำว่า ทุกขตา และคำว่าทุกขลักษณะอีกด้วย เช่น เขียนว่า ทุกขตา (ทุกข์) เป็นต้น ซึ่งที่จริงแล้ว ใช้ แทนกันไม่ได้ เพราะทุกขตา หมายถึง ทุกขลักษณะ แต่ทุกข์หมายถึง ชั้น 5 ที่มีทุกขลักษณะนั้น นอกจากนี้ยังอาจแบ่งทุกข์ในอริยสัง 4 ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. สภาวะทุกข์ คือ ทุกข์ประจำ ทุกข์ที่มีอยู่ด้วยกันทุกคน ไม่มียกเว้น ได้แก่ ความเกิด ความแก่ ความตาย

2. ปกิณณกทุกข์ คือ ทุกข์จร ทุกข์ที่จรมาเป็นครั้งคราว ได้แก่ ความเศร้าโศก ความพรั่นเพื่อรำพัน ความไม่สบายใจ ความน้อยใจ ความคับแค้นใจ ความประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบ ความพลัดพรากจากสิ่งที่ชอบ ความผิดหวังไม่ได้ตามที่ต้องการ

หลักคำสอนที่สำคัญของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ทรงแสดงไว้อย่างชัดเจนในธรรมจักษุกับปวัตตสูตรโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันนี้ เรียกว่า "สารนาถ" ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ที่เราเรียกวันนี้ว่า "อาสาฬหบูชา" พระธรรมเทศนา กัณฑ์นี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ปฐมเทศนา" คือ การเทศกัณฑ์แรกของพระพุทธเจ้าหลังจากตรัสรู้แล้ว ปฐมเทศนามีหลักฐานอยู่ในพระไตรปิฎกอย่างสมบูรณ์ คำว่า "สัจจะ" แปลว่า ความจริง มี 4 ประการ คือ

⁹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, อภิธรรมตถวิภาวินีฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 66.

1. สมมุติสัง ความจริงโดยการสมมุติ คือ ความจริงที่ไม่เป็นจริง เพียงแต่เราสมมุติขึ้นเท่านั้น

2. สภาวะสัง ความจริงโดยสภาวะ คือ ความจริงที่เป็นจริง ซึ่งได้มาจากการ ค้นคว้าวิจัยทดลองจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้น

3. อันติมสัง ความจริงขั้นสุดท้าย หมายถึง ความจริงที่ได้วิเคราะห์จนถึงที่สุด แล้วไม่มีอะไรจริงยิ่งไปกว่านั้น

4. อริยสัง ความจริงอันประเสริฐทำให้ผู้ปฏิบัติหลุดพ้นจากกองกิเลสทั้งหลาย กลายเป็นพระอริยะเจ้า

พระพุทธศาสนากำหนดทุกข์ถือเป็นกิจในอริยสัง ¹⁰ ที่ชาวพุทธต้องทำเพื่อละและปล่อยวาง ในลำดับต่อไปในกิจทั้งสี่ในอริยสัง อันได้แก่ รู้ทุกข์ เพื่อค้นหาสาเหตุในการดับทุกข์ (สมุทัย) แล้วจึงตั้งจุดมุ่งหมายในการดับทุกข์ (นิโรธ) และดำเนินตามเส้นทางสู่ความดับทุกข์ (มรรค) คือ ละปล่อยวางไม่ยึดติดใจด้วยอำนาจกิเลส

พระพุทธองค์ได้ทรงอธิบายขยายความทุกข์ไว้ว่า ผู้เห็นภัยในสังสารวัฏทั้งหลาย ก็ความทุกข์ ทรมาน เหล่านี้แล เป็นสังจะความจริงประเสริฐสุด มีความเกิดความอุปบัติขึ้นเป็นความทุกข์ ทรมานความแก่หรือความเสื่อมโทรมคร่ำคร่าเป็นความทุกข์ทรมาน ความเจ็บป่วย หรือความอ่อนแอจนคลอนแคลนเป็นความทุกข์ทรมาน ความตายหรือความดับสลายเป็นความทุกข์ทรมาน แม้ใจเหี่ยวแห้งหมดกำลังใจ หมดกำลังกาย ความเสียดาย อาลัยอาวรณ์ ความระบมกาย ระทมใจ ความน้อยใจ เสียใจ ความอึดอัด ขัดใจ คับแค้นใจ เป็นความทุกข์ทรมาน การต้องติดอยู่กับสิ่งที่ชิงชังไม่ชอบ เป็นความทุกข์ทรมาน การต้องพลัดพรากหรือหลุดจากสิ่งที่รักที่ชอบเป็นความทุกข์ทรมาน แม้ความปรารถนาใด ไม่ได้สมหวังตามนั้น เป็นความทุกข์ทรมาน กล่าวโดยสรุป การหลงยึดติดกองแห่งทุกข์ทั้งห้า เป็นความทุกข์ทรมาน ทุกข์ถือเป็นความจริงอันประเสริฐข้อที่ 1 ในอริยสัง 4 จึง เรียกว่า ทุกข์สัง มีลักษณะ คือ

ทุกข์ลักษณะ 25 ประการ¹¹

1. เป็นทุกข์ ไม่ใช่สุขถาวร (ทุกข์)
2. เป็นโรคที่เสียดแทงอยู่เสมอ (โรค)
3. เป็นต่อมฝี (คณฺท) เพราะมีความเจ็บปวด คือ ความทนได้ยาก ความไม่เที่ยง และความแปรปรวน หมายความว่า รูป-นาม ที่กำหนดรู้อยู่ได้เกิดขึ้นแล้วตั้งอยู่ชั่วขณะแล้วดับไป เหมือนฝีที่เกิดบวมขึ้นก่อดหนองข้างในแล้วแตกออก หรือมีอาการเป็นฝี เพราะหลังน้ำหนอง คือ กิเลส
4. เป็นลูกศรเสียบ (สลฺล) เพราะทิ่มแทงจนทนไม่ได้ บีบคั้นอยู่ในร่างกายและใจ และถอนออกได้ยาก
5. เป็นความชั่วร้าย (อฆ) เหมือนบาป เพราะพระอริยะตำหนิก่อให้เกิดโทษและเป็นที่ตั้งของบาปต่าง ๆ

¹⁰ อภ.วิ. 35/189/163.

¹¹ พระมหาโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), *วิปัสสนาญ้ย เล่ม 2*, แปลเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวงค์, (กรุงเทพมหานคร: ซีเอไอ เซ็นเตอร์, 2550), หน้า 198.

6. เป็นรากเหง้าของความชั่วร้าย (อฆมูล)
7. เป็นความป่วยไข้ (อาพาธ) เพราะบีบคั้นไม่ให้เป็นอิสระตามต้องการ และเป็นเหตุใกล้ที่ก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ
8. เป็นความหายนะ (อิตติ) เพราะก่อให้เกิดความหายนะแห่งญาติ เป็นต้น
9. เป็นอุปัทวะ (อุปัทว) เพราะก่อให้เกิดโทษอันใหญ่หลวงโดยพลัน เหมือนการเบียดเบียนของพระราชชา เป็นต้น
10. เป็นภัยที่น่ากลัว (ภย) เพราะเหมือนภัยภายในอันก่อให้เกิดภัยต่างๆ มีสภาพตรงกัน ข้ามกับพระนิพพานอันปลอดจากภัยทั้งปวง
11. เป็นอุปสรรค (อุปสคค) คือ สิ่งที่ขัดขวางภายในมีความหายนะของญาติ เป็นต้น และสิ่งขัดขวางภายนอกมีโรค เป็นต้น
12. ไม่เป็นที่ต้านทาน (อตาน) คือ ไม่อาจใช้ต้านทานอุปสรรคอันตรายได้
13. ไม่เป็นที่หลบหลีก (อเลณ) คือ ไม่อาจใช้หลบหนีไปจากทุกข์ภัยได้
14. ไม่เป็นที่พึ่ง (อสรณ) คือ ไม่อาจใช้พึ่งพิงให้พ้นไปจากทุกข์ภัยได้ กล่าวคือแม้จะเป็นรูป-นาม ที่ดีเลิศเพียงใดก็ไม่อาจดับทุกข์ภัยได้ สังขาร คือรูป-นามทั้งหมดจึงไม่เป็นที่ต้านทาน ไม่เป็นที่หลบหลีก และไม่เป็นที่พึ่ง
15. เป็นโทษ (อาทินว) คือ คร่ำคร่าไม่ยั่งยืนดี เพราะไม่เที่ยงแปรปรวน และเป็นทุกข์ อยู่เสมอ
16. เป็นเพศฆาต (วรก) เพราะเหล่าสัตว์ตายอยู่เสมอเมื่อรูป-นามดับไปในทุกๆ ขณะ
17. เป็นอารมณ์ของอาสวะ (สาสว)
18. เป็นเหยื่อล่อของมาร (มารามิส) คือ เป็นเหยื่อล่อของกิเลส
19. มีความเกิดเป็นธรรมดา (ชาติธมม)
20. มีความแก่เป็นธรรมดา (ชราธมม)
21. มีความเจ็บป่วยเป็นธรรมดา (พยาธิธมม)
22. มีความโศกเป็นธรรมดา (โสภธมม)
23. มีความคร่ำครวญเป็นธรรมดา (ปริเทวธมม)
24. มีความคับแค้นใจเป็นธรรมดา (อุปายาธมม)
25. มีความเศร้าหมองเป็นธรรมดา (สํกิลสิภธมม) คือ รู้เห็นว่ารูป-นามเป็นอารมณ์ของกิเลสอันเศร้าหมอง หรือเป็นที่แปดเปื้อนของกิเลส

ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค กล่าวถึงทุกขลักษณะ 25 ข้างต้นไว้ตามลำดับ ในคัมภีร์อรรถกถา ยังแสดงทุกขลักษณะไว้อีก 3 ประการ ซึ่งนับเข้าในลักษณะข้อแรก คือ

1. เป็นสิ่งที่ถูกความเกิดดับเบียดเบียนอยู่เสมอ (อภินหสมปฏิปิพน)
2. เป็นสิ่งที่ทนได้ยาก (ทุกขม)
3. เป็นที่ตั้งของทุกข์ (ทุกขวตถุ)

ปกติแล้วเรามักจะใช้ความหมายของทุกข์ควบคู่ไปกับทุกขเวทนา จนทำให้เข้าใจกันว่า ทุกข์ หมายถึง ความทุกข์เจ็บปวด เป็นต้น แต่หากพิจารณาตามข้อความที่ยกมานี้ จะพบว่า ใน 11 ข้อนี้ มีถึง 6 ข้อ (เกินครึ่ง) ที่ไม่ได้หมายถึงเพียงทุกขเวทนาเท่านั้น แต่หมายถึงชั้นรทังหมด 6 ข้อนี้ ได้

แก่ชาติ ชรา มรณะ ความประจวบกับสิ่งไม่เป็นที่รัก ความพลัดพรากจากสิ่งที่รัก พรารถนาสิ่งใดไม่ได้ สิ่งนั้น

ฉะนั้นทุกข์จึงไม่ใช่แต่เพียงทุกข์ขเวทนาเท่านั้น แต่หมายถึงชั้น 5 ทั้งหมด ดังนั้นในพระสูตรทั่วไป เช่น จุฬเวททีลสูตร เป็นต้น รวมถึงอรรถกถาต่างๆ เช่น อรรถกถาสติปัญญาสูตร เป็นต้น ท่านจึงได้อธิบายให้สุขเวทนา และอุเบกขาเวทนาว่าเป็นทุกข์ด้วย เพราะเป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนไป และเป็นสังขารธรรม เป็นต้น นั่นเอง

ดังนั้น ลักษณะของทุกข์ จึงสรุปได้ว่า

ชาติปีทุกขา¹² หมายถึง ความเกิด ความบังเกิด ความหยั่งลงเกิด เกิดจำเพาะ ความปรากฏแห่งชั้น ความได้อายตนะครบในหมู่สัตว์นั้น ๆ ของเหล่าสัตว์นั้น ๆ

ชราปีทุกขา หมายถึง ความแก่ ภาวะของความแก่ ฟันหลุด ผมหงอก หน้ย่นเป็นเกลียว ความเสื่อมแห่งอายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีย์ ในหมู่สัตว์นั้น ๆ ของเหล่าสัตว์นั้น ๆ

พยาธิทุกขา หมายถึง ความเจ็บป่วย หรือความอ่อนแอคลอนแคลนเป็นทุกข์ ดังนั้นอาการอ่อนแอคลอนแคลนเป็นอาการของทุกข์ สิ่งใดอ่อนแอคลอนแคลนได้ สิ่งนั้นเป็นทุกข์ได้ ในขณะที่อ่อนแอคลอนแคลนกำลังดำเนินอยู่ ขณะนั้นกำลังทุกข์อยู่ ของนี้เกิดขึ้นแล้วมีอ่อนแอคลอนแคลนทำท่าจะเปลี่ยนแปลงแปรปรวน มีแล้วมีอ่อนแอคลอนแคลนเป็นทุกข์ หรือเป็นสุข ทุกข์ใช้ใหม่ ดีใจมีอ่อนแอคลอนแคลนใหม่ มีอ่อนแอคลอนแคลนได้ เป็นทุกข์หรือเป็นสุข ทุกข์ หมดเลย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า นอกจากทุกข์แล้วไม่มีอะไรอ่อนแอคลอนแคลน

มรณัมปีทุกขัง หมายถึง ความเคลื่อน ภาวะของความเคลื่อน ความแตกทำลาย ความหายไป มฤตยู ความตาย ความทำกาละ ความทำลายแห่งชั้น ความทอดทิ้งซากศพไว้ ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ จากหมู่สัตว์นั้น ๆ ของเหล่าสัตว์นั้น ๆ

เหล่านี้ คือ ลักษณะหรือรูปร่างหน้าตาของทุกข์ ในโลกนี้ หรือโลกไหน ๆ สิ่งใดก็ตามประกอบด้วยลักษณะ 3 หรือ 4 ดังนี้ สิ่งนั้นเป็นทุกข์ จะเห็นได้ว่าในอารมณ์ก็มีภูฐานทั้งปวง ทั้งส่วนที่เป็นกุศล หรืออกุศล ทั้งรูปทั้งนาม ล้วนเป็นทุกข์ทั้งหมด รู้แบบนี้แล้วเวลาได้พบปะเจอเจอ จะได้ไม่หลงใหลไปชอบ ไปชัง ไปกลัว ไปมัวเมา จะได้ไม่เผลอด้วยอมเป็นทาสทุกข์ จะได้รู้จักระวัง จิตของตน ป้องกันและยกระดับจิตให้ขึ้นสู่ความเป็นอิสระพ้นจากทุกข์

2.2.1.3 ประเภทของทุกข์

ประเภทของทุกข์นี้อาจจำแนกแล้วมีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ ซึ่งชี้แจงได้ดังต่อไปนี้

1. โสกะ หมายถึง ความแหยงใจ กิริยาที่แหยงใจ ภาวะแห่งบุคคลผู้แหยงใจ ความแหยงผาก ณ ภายใน ของบุคคลผู้ประกอบด้วยความพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งผู้ถูกรุณ คือ ทุกข์อย่างใด อย่างหนึ่งกระทบแล้ว

2. ปริเทวะ หมายถึง ความคร่ำครวญ ความร่ำไรร่ำพัน กิริยาที่คร่ำครวญ กิริยาที่ร่ำไร ร่ำพัน ภาวะของบุคคลผู้คร่ำครวญ ภาวะของบุคคลผู้ร่ำไรร่ำพัน ของบุคคลผู้ประกอบด้วยความพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ถูกรุณ คือ ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว

¹²อภ.วิ. 35/191/163.

3. ทุกข์ (กาย) หมายถึง ความลำบากทางกาย ความไม่สำราญทางกาย ความเสวยอารมณ์อันไม่ดีที่เป็นทุกข์เกิดแต่กายสัมผัส

4. โทมนัส หมายถึง ความทุกข์ทางจิต ความไม่สำราญทางจิต ความเสวยอารมณ์อันไม่ดีที่เป็นทุกข์เกิดแต่มนัสสัมผัส (สัมผัสทางใจ นึกคิดขึ้นมา)

5. อุปายาส หมายถึง ความแค้น ความคับแค้น ภาวะของบุคคลผู้แค้น ภาวะของบุคคลผู้คับแค้น ของบุคคลผู้ประกอบด้วยความพิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ถูกรรรม คือ ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งกระทบแล้ว

จะเห็นได้ว่า เมื่อทุกข์ทั้ง 5 ประเภทอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเกิดขึ้นมาแล้ว อินทรีย์ทั้ง 5 จะอ่อนกำลังลงทั้งหมดเลย ถินมิททะ จะคลอบงำ เกิดความท้อถอย ความเบื่อ ความเกียจคร้าน ความเซ็ง ซึ่งเป็นนิเวรณเครื่องปกปิดบังกันไว้ไม่ให้อินทรีย์ทั้ง 5 เจริญ ลักษณะความเจริญของอินทรีย์ไปไม่รอด ถ้าผู้ปฏิบัติต้องการความก้าวหน้าต้องปรับอินทรีย์ทั้งหมดขึ้นไปด้วย

ในทุกข์ทั้ง 5 นี้ จะเห็นว่ามิลักษณะที่แสดงให้รู้ว่าเป็นทุกข์ชัดเจน คือ มีการเกิด การเชื่อม การร่งอ่อนแอจนคลอนแคลน การดับสลาย ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้ต้องการจะดับทุกข์ ต้องการจะพ้นจากทุกข์ต้องขจัดให้หมดไป และทั้งหมดมีฐานกำเนิดมาจากการยึดติดในที่สุดทั้ง 2 ส่วนนั้น ได้แก่การยึดติดในความสุขอันเกิดจากความพอใจในกาม หรือยึดติดในการใช้ความเพียร เพื่อให้เกิดความยากลำบาก พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงทุกข์ อันเป็นเหตุที่ทำให้ทุกข์ทั้ง 5 ประเภทเกิดไว้ ดังนี้

1. อับปิเยหิสัมปะโยโคทุกโข ได้ในสิ่งที่ไม่ชอบ วัตถุกาม ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โณภูฐัพพะ ธรรมารมณ ที่ชอบนั้นเป็นเหตุให้อยากได้ ถ้าได้มาเราก็มีความสุข แต่ถ้ามันอกจากจะไม่ได้ในสิ่งที่ชอบแล้ว ยังไปได้ในสิ่งที่ไม่ชอบซ้ำซ้ำอีก

ความประจวบกับสิ่งไม่เป็นที่รัก หมายถึง ความประสบ ความพรั่งพร้อม ความร่วม ความระคน ด้วยรูป เสียง กลิ่น รส โณภูฐัพพะ (ความรู้สึกทางกาย) อันไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ หรือด้วยบุคคลผู้ปรารถนาสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ปรารถนาสิ่งที่ไม่เกื้อกูล ปรารถนาความไม่ผาสุก ปรารถนาความไม่เกษมจากโยคะ (กิเลส) ซึ่งมีแก่ผู้นั้น

2. ปิเยหิวิปะโยโค ทุกโขการพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบเป็นทุกข์ ทุกข์ชนิดนี้ก็เป็นเหตุแห่งทุกข์ทั้ง 5 ประเภทประการหนึ่ง คือ ได้วัตถุกามที่ชอบแล้วภายหลังเสียไปหายไป พลัดพรากไปพินาศไป

ความพลัดพรากจากสิ่งที่รัก¹³ หมายถึง ความไม่ประสบ ความไม่พรั่งพร้อม ความไม่ร่วม ความไม่ระคน ด้วยรูป เสียง กลิ่น รส โณภูฐัพพะ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หรือด้วยบุคคลผู้ปรารถนาประโยชน์ ปรารถนาสิ่งที่ไม่เกื้อกูล ปรารถนาความผาสุก ปรารถนาความเกษมจากโยคะ คือ มารดา บิดา พี่ชาย น้องชาย พี่หญิง น้องหญิง มิตร อำมาตย์ หรือญาติสายโลหิต ซึ่งมีแก่ผู้นั้น

3. ยัมปิฉณัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกข์ แม้ความปรารถนาอันใดไม่สมหวังตามนั้น เป็นความทุกข์ ทุกข์อย่างไร เช่น อตตะกิลมถานุโยโคการตามยึดติดอึดตามมาจากส่วนที่สูงสุดข้างกามเกิดแล้วอุปาทานที่ไม่พึงประสงค์เกิด เพราะทำผิดวิธีตามแบบการสร้างวิปลาส เป็นการยึดติดอึดตามด้วย

¹³ อภิ.วิ. 35/200/166.

อำนาจอภิขมาการบังคับแห่งเกร็งเพราะความอยากได้เลยมีปัญหา เป็นวิชาของท่านอุทกดาบส อาพา
รดาบส

ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น¹⁴ หมายถึง ความปรารถนาย่อมบังเกิดแก่สัตว์ผู้มีความเกิดเป็น
ธรรมดา สัตว์ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา สัตว์ผู้มีความเจ็บเป็นธรรมดา สัตว์ผู้มีความตายเป็นธรรมดา
สัตว์ ผู้มีโสภปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสเป็นธรรมดา อย่างนี้ว่า โอหนอ ขอเราไม่พึงมีความเกิดเป็น
ธรรมดา ขอความเกิดอย่ามีมาถึงเราเลย ขอเราไม่พึงมีความแก่เป็นธรรมดา ขอความแก่อย่ามีมาถึง
เราเลย ขอเราไม่พึงมีความเจ็บเป็นธรรมดา ขอความเจ็บอย่ามีมาถึงเราเลย ขอเราไม่พึงมีความตาย
เป็นธรรมดา ขอความตายอย่ามีมาถึงเราเลย ขอเราไม่พึงมีโสภปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสเป็น
ธรรมดา ของโสภปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาส อย่ามีมาถึงเราเลย สัตว์ไม่พึงได้สมความปรารถนา

จะเห็นได้ว่าเหตุแห่งทุกข์ทั้ง 3 ประการนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดในสิ่งที่ไม่ชอบ การพลัดพราก
จากสิ่งที่รักที่ชอบ ความไม่สมหวังอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดก็เป็นทุกข์ เพราะมีลักษณะของทุกข์
อยู่ คือ การเกิด การเสื่อม และการดับสลาย และเป็นเหตุที่ทำให้ทุกข์ทั้ง 5 ประเภทเกิดขึ้นได้เสมอ

เหมือนกันทั้งหมด ผู้หวังความก้าวหน้าในการปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องขจัดเสียด้วยมรรค 8
เพราะถ้าปล่อยไว้ อัตตะกิลมถานุโยโค การเพ่ง เกร็ง บังคับ ด้วยอภิขมา ความโลภ โทมนัส ความ
โกรธ จะเกิดตามมา

ทุกข์สัง เกิดจากกรรม ส่วนกรรมเกิดจากตัณหา ผู้ที่ละตัณหาได้แล้วย่อมไม่ทำกรรมใหม่
แม้กรรมเก่าของท่านก็ไม่ให้ผลเป็นปฏิสนธิในภพใหม่เพราะรากแก้ว คือ ตัณหาถูกตัดขาดได้แล้ว จะ
เห็นได้ว่ามูลเหตุของอุปาทานขันธ คือ ตัณหาตามนัยแห่งพระอภิธรรมแสดงว่าได้แก่ โลกเจตสิก ดวง
เดียวเท่านั้น ส่วนนัยแห่งพระสูตรแสดงว่าสมุทยอริยสังข์ ได้แก่ อวิชชา และตัณหาอันเป็นการแสดง
ตามนัยแห่งปัจจุสมุปาท อวิชชา คือโมหะเป็นมูลเหตุแห่งอดีตตัณหา คือ โลภะเป็น มูลในปัจจุบัน

โลกเจตสิก หรือตัณหาเป็นความอยากได้เป็นความปรารถนาซึ่งมักจะไม่รู้จักอ้อมไม่รู้จักพอ
เมื่อมีความอยากได้มีความปรารถนาเกิดขึ้นแล้วก็ต้องมีปริเยสนทุกข์ คือ เป็นทุกข์ในการแสวงหาเพื่อ
ให้ได้มาตามความปรารถนานั้น ๆ ถ้าหาไม่ได้ก็มีความไม่สมหวังดังที่ปรารถนาครั้งได้มาแล้วก็มี
อารักขทุกข์ คือ เป็นทุกข์ในการระวังรักษาเมื่อรักษาไม่ดีแตกหักสูญหายไปก็มี ปิเยหิวิปโยโค ความ
พลัดพรากจากสิ่งที่รัก รวมความว่าได้ก็ทุกข์ไม่ได้ก็ทุกข์ ต่อเมื่อใด ตัดต้นตอต้นเหตุ คือ ความ
ปรารถนาหลงเสียได้ทุกข์ก็จะมีไม่มีเลย คือตัดตัณหา มี นั่นเอง

2.2.1.4 ทุกข์สภาวะในอริยสังข์ 4

ทุกข์สภาวะ คือ ความจริงว่าด้วยทุกข์ คนทุกคนต่างก็เคยพบกับความทุกข์ หรือ ประสบ
ปัญหาบางอย่างมาแล้วทั้งนั้น เช่น ทำงานที่ตนเองไม่ชอบ ก็เป็นทุกข์ คนหาเช้ากินค่ำที่หาเงินได้ยังไม่
มากพอตามที่ตนต้องการก็เป็นทุกข์ เพราะไม่มีสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งความทุกข์และปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น
อาจมีได้ทุกขณะความจริงก็คือว่าความทุกข์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเราจะต้องมีสติและพร้อมที่จะ
เผชิญกับปัญหาทุกเรื่องความทุกข์อาจแบ่งได้ 7 อย่าง¹⁵

¹⁴ อภิ.วิ. 35/201/166.

¹⁵ พระโสภณมหาเถระ (มหาสิสยาตอ), *ธัมมจักกปวัตตนิสสูตร*, แปลเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวรค์,
(กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาสน์ไทย, 2557), หน้า 161.

1. ทุกขทุกข์ ทุกข์แท้ คือ ความทุกข์กาย หรือความทุกข์ใจ
2. วิปริณามทุกข์ ทุกข์แปรปรวน คือ ความสุขทางกาย และใจซึ่งมิได้คงอยู่ตลอดไป เมื่อแปรปรวนไปก็ทำให้ผู้ที่อยู่สบายรู้สึกเป็นทุกข์
3. สังขารทุกข์ ทุกข์ประจำสังขาร คือ รูป-นามทั้งหมดที่เป็นโลกียธรรมพร้อมทั้งอุเบกขา เวทนา ยกเว้นตัณหา สังขารทุกข์นี้ ครอบคลุมทุกข์ในทุกข์สังขารทั้งหมด
4. ปฏิจฉันนทุกข์ ทุกข์ปกปิด คือ ทุกข์ที่คนอื่นรับรู้ไม่ได้ เช่น ปวดหัว ตัวร้อน
5. อปฏิจฉันนทุกข์ ทุกข์ไม่ปกปิด เช่น ความทุกข์กายที่เกิดจากแผลมีดแผลหอกแผลไม้ ฝี บางแห่งเรียกว่า ปรากฎทุกข์ คือ ทุกข์ปรากฏชัด
6. ปริยายทุกข์ ทุกข์โดยอ้อม คือ ขาดทุกข์เป็นต้น นอกจากทุกข์ขเวทนาที่เป็นเหตุให้เกิด ความทุกข์กาย และความทุกข์ใจต่อไป

7. นิปริยายทุกข์ ทุกข์โดยตรง คือ ทุกขเวทนา

ในบรรดาทุกข์ 7 อย่างนี้ ขาด หรือการเกิดในภพใหม่เป็นปริยายทุกข์ ความทุกข์ในนรก เปรต และดิรัจฉาน เกิดจากขาดนั้นแหละที่มีแรงบาปเป็นตัวหมุน แม้ผู้ที่ได้เกิดเป็นมนุษย์ หากเกิดมาเป็นคนยากจนก็จะเป็นทุกข์ เพราะขาดแคลนสิ่งจำเป็นต่าง ๆ แต่ถึงจะเกิดเป็นคนร่ำรวยก็ยังคงได้รับ ทุกข์กาย และทุกข์ใจจากโรคภัย ความชรา ความไม่สมหวัง และความกลัว เป็นต้น ดังนั้น การเกิด อันเป็นที่ตั้งของความทุกข์ต่าง ๆ ในชีวิตจึงเป็นทุกข์

หน้าที่ต้องทำในทุกข์ คือ การกำหนดรู้ในทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหมวดธรรม ที่ว่า ทุกข์ ได้แก่ ชั้น 5 ในส่วนที่เป็นจิตและเจตสิก

จิตหรือวิญญานธาตุ แปลว่า สภาวะที่รู้ เมื่อมีร่างกายจึงรู้คิด รู้พิจารณา รู้จักไตร่ตรอง ใคร่ครวญได้ หมายถึง สภาวะที่รู้คิด รู้พิจารณา ไตร่ตรอง โดยต้องมีร่างกายที่มีอาการ 32 ครบ เป็นเครื่องมือหรือภาวะที่รู้แจ้งอารมณ์

เจตสิก หมายถึง สภาวะที่ประกอบกับจิต คุณสมบัติและอาการของจิต มีจิตฝ่ายกุศล จิต ฝ่ายอกุศล และจิตที่เป็นกลาง ๆ คือ ไม่ดีไม่ชั่วชีวิตประกอบด้วยร่างกายและจิต (รูปและนาม)

ความทุกข์ใจ ถ้าควบคุมความรู้สึกในใจที่ไม่ดีเหล่านี้ได้ ก็จะแสดงออกทางกาย ทางวาจาให้เห็น การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบัน ทำอย่างไรทุกข์ใจจะไม่เกิดเมื่อเราได้สัมผัสกับรูป หูได้ยิน เสียง จมูกได้สูดดมกลิ่น ลิ้มได้ลิ้มรส กายได้สัมผัส และใจได้นึกคิดต้องระวังใจ ไม่ให้คิดปรุงแต่ง จำได้ หมายถึงในเรื่องทางที่ไม่ดี ไม่ชอบ ไม่ปรารถนา หรือความปรารถนาอยากได้สิ่งที่ เกินขอบเขตวิสัยของตนที่จะทำได้ แล้วความทุกข์ก็จะไม่เกิดขึ้นครอบงำ

สรุปได้ว่า ทุกข์ในอริยสัจ 4 หมายถึง ความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวด ความโศกเศร้า เสียใจ รวมถึงทุกสิ่ง เช่น ความไม่แน่นอน ความว่างเปล่า ความไม่สมหวัง ความไม่มีแก่นสาร เป็นต้น แบ่งเป็น 2 ประการ คือ 1. สภาวะทุกข์ ทุกข์ประจำ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ และความตาย 2. ปกิณณกทุกข์ ทุกข์จร ได้แก่ ความเศร้าโศก เสียใจ รำไห้รำพัน ความผิดหวัง อันเป็นสภาพที่ทนได้ยาก โดยสรุปได้แก่ อุปาทานชั้น 5 ทุกข์เป็นของน่าเกลียด เพราะเป็นของว่างเปล่า เบียดเบียนอยู่เป็นนิจ ต้องปรุงแต่งอยู่เนื่อง ๆ เราร้อนอยู่ไม่วาย ไม่คงที่แปรปรวนอยู่เสมอ ความเป็นทุกข์ คือ ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ลักษณะทุกข์ในอริยสัจ คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บป่วย ความตาย เป็นทุกข์ ประเภทของทุกข์นี้ มีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ 1. โสกะ ความแค้นใจ 2. ปริเทวะ ความคร่ำ

ครวญ ความรำไรรำพัน 3. ทุกข์ (กาย) ความลำบากทางกาย ความไม่สำราญทางกาย 4. โทมณัส ความทุกข์ทางจิต ความไม่สำราญทางจิต 5. อุปายาส ความแค้น ความคับแค้น ที่เกิดทุกข์ 5 ประการดังกล่าว เพราะ 1. อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกฺโข ได้ในสิ่งที่ไม่ชอบ 2. ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกฺโข การพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบ 3. ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกฺขัง แม้ความปรารถนาอันใดไม่สมหวังตามนั้นเป็นทุกข์

ทุกข์สภาวะในอริยสัจ 4 คือ ความจริงว่าด้วยทุกข์ แบ่งได้ 7 อย่าง 1. ทุกขทุกข์ ทุกข์แท้ คือ ความทุกข์กาย หรือความทุกข์ใจ 2. วิปริณามทุกข์ ทุกข์แปรปรวน คือ ความสุขทางกาย และใจ ซึ่งมีได้คงอยู่ตลอดไป 3. สังขารทุกข์ ทุกข์ประจำสังขาร 4. ปฏิจฉันนทุกข์ ทุกข์ปกปิด คือ ทุกข์ที่คนอื่นรับรู้ไม่ได้ เช่น ปวดหัว ตัวร้อน 5. อปฏิจฉันนทุกข์ ทุกข์ไม่ปกปิด เช่น ความทุกข์กายที่เกิดจากแผลมีด แผลหอก แผลไม้ ฝี่ 6. ปริยายทุกข์ ทุกข์โดยอ้อม คือชาติทุกข์ เป็นต้น นอกจากทุกขเวทนาที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์กาย และความทุกข์ใจต่อไป และ 7. นิปริยายทุกข์ ทุกข์โดยตรง คือทุกขเวทนา หน้าที่ต้องทำในทุกข์ คือ การกำหนดรู้ในทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

จากทุกข์ในอริยสัจ สามารถประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด พื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ได้คือ พฤติกรรมที่ผ่านมาของผู้ผ่านการบำบัดและฟื้นฟูเป็นอะไรบ้าง แบ่งเป็นประเภทย่อยอะไร ลักษณะของพฤติกรรมเป็นอย่างไรบ้าง และพฤติกรรมเป็นแบบเปิดเผยหรือปกปิด พฤติกรรมดังกล่าวทำโดยตรงหรือโดยอ้อม

ทุกข์ในอริยสัจ 4 หมายถึง ความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวด ความโศกเศร้า เสียใจ รวมถึงทุกสิ่ง เช่น ความไม่แน่นอน ความว่างเปล่า ความไม่สมหวัง ความไม่มีแก่นสาร เป็นต้น แบ่งเป็น 2 ประการคือ 1. สภาวะทุกข์ ทุกข์ประจำ ได้แก่ ความเกิด ความแก่ และความตาย 2. ปกิณณกทุกข์ ทุกข์จร ได้แก่ ความเศร้าโศก เสียใจ รำไหรำพัน ความผิดหวัง อันเป็นสภาพที่ทนได้ยาก โดยสรุปได้แก่ อุปาทานชั้น 5 ทุกข์เป็นของน่าเกลียด เพราะเป็นของว่างเปล่า เบียดเบียนอยู่เป็นนิจ ต้องปรุงแต่งอยู่เนื่อง ๆ เราร้อนอยู่ไม่วาย ไม่คงที่แปรปรวนอยู่เสมอ ความเป็นทุกข์ คือ ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ลักษณะทุกข์ในอริยสัจ คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บป่วย ความตาย เป็นทุกข์ ประเภทของทุกข์นี้ มีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ 1. โสกะ ความแค้นใจ 2. ปริเทวะ ความคร่ำครวญ ความรำไรรำพัน 3. ทุกข์ (กาย) ความลำบากทางกาย ความไม่สำราญทางกาย 4. โทมณัส ความทุกข์ทางจิต ความไม่สำราญทางจิต 5. อุปายาส ความแค้น ความคับแค้น ที่เกิดทุกข์ 5 ประการดังกล่าว เพราะ 1. อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกฺโข ได้ในสิ่งที่ไม่ชอบ 2. ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกฺโข การพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบ 3. ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกฺขัง แม้ความปรารถนาอันใดไม่สมหวังตามนั้นเป็นทุกข์

ทุกข์สภาวะในอริยสัจ 4 คือ ความจริงว่าด้วยทุกข์ แบ่งได้ 7 อย่าง 1. ทุกขทุกข์ ทุกข์แท้ คือ ความทุกข์กาย หรือความทุกข์ใจ 2. วิปริณามทุกข์ ทุกข์แปรปรวน คือ ความสุขทางกาย และใจ ซึ่งมีได้คงอยู่ตลอดไป 3. สังขารทุกข์ ทุกข์ประจำสังขาร 4. ปฏิจฉันนทุกข์ ทุกข์ปกปิด คือ ทุกข์ที่คนอื่นรับรู้ไม่ได้ เช่น ปวดหัว ตัวร้อน 5. อปฏิจฉันนทุกข์ ทุกข์ไม่ปกปิด เช่น ความทุกข์กายที่เกิดจากแผลมีด แผลหอก แผลไม้ ฝี่ 6. ปริยายทุกข์ ทุกข์โดยอ้อม คือชาติทุกข์ เป็นต้น นอกจากทุกขเวทนาที่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์กาย และความทุกข์ใจต่อไป และ 7. นิปริยายทุกข์ ทุกข์โดยตรง คือทุกขเวทนา หน้าที่ต้องทำในทุกข์ คือ การกำหนดรู้ในทุกข์ หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

จากทุกขีในอริยสัจสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น ได้คือ พฤติกรรมที่ผ่านมาของเด็กและเยาวชนเป็นอะไรบ้าง แบ่งเป็นประเภทมีอะไร ลักษณะของพฤติกรรมเป็นอย่างไรบ้าง และพฤติกรรมเป็นแบบเปิดเผยหรือปกปิด พฤติกรรมดังกล่าวทำโดยตรงหรือโดยอ้อม

2.2.2 สมุทัยในอริยสัจ

พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย! ความจริงอันประเสริฐคือเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นอย่างไร เล่า? ภิกษุทั้งหลาย! ตัณหา¹⁶นี้ใดที่ทำให้มีการเกิดอีก อันประกอบด้วยความกำหนัด เพราะอำนาจแห่งความเพลินซึ่งมีปรกติทำให้ความเพลิดเพลินในอารมณ์นั้น ๆ ได้แก่ ตัณหาในกาม ตัณหาในความมีความเป็นตัณหาในความไม่มีไม่เป็น; นี้เรียกว่า ความจริงอันประเสริฐคือเหตุให้เกิดทุกข์.”¹⁶ จึงขยายความเพิ่มเติมได้ดังต่อไปนี้

2.2.2.1 การเกิดขึ้นแห่งตัณหา

การเกิดขึ้นแห่งตัณหาตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้พอจะสรุปได้ ดังต่อไปนี้¹⁷

1. เกิดมีผัสสะ คือ การกระทบกันของตา รูป จักขุวิญญาณเป็นปัจจัย จึงเกิดมีเวทนาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดมีตัณหา; นี้ คือการก่อกำเนิดแห่งทุกข์
2. เกิดมีผัสสะ คือ การกระทบกันของหู เสียง โสตวิญญาณเป็นปัจจัย จึงเกิดมีเวทนาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดมีตัณหา; นี้ คือการก่อกำเนิดแห่งทุกข์
3. เกิดมีผัสสะ คือ การกระทบกันของจมูก กลิ่น ฆานวิญญาณเป็นปัจจัย จึงเกิดมีเวทนาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดมีตัณหา; นี้ คือการก่อกำเนิดแห่งทุกข์
4. เกิดมีผัสสะ คือ การกระทบกันของลิ้น รส ชิวหาวิญญาณเป็นปัจจัย จึงเกิดมีเวทนาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดมีตัณหา; นี้ คือการก่อกำเนิดแห่งทุกข์
5. เกิดมีผัสสะ คือ การกระทบกันของกาย สัมผัส กายวิญญาณเป็นปัจจัย จึงเกิดมีเวทนาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดมีตัณหา; นี้ คือการก่อกำเนิดแห่งทุกข์
6. เกิดมีผัสสะ คือ การกระทบกันของใจ ความคิด มโนวิญญาณเป็นปัจจัย จึงเกิดมีเวทนาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดมีตัณหา; นี้ คือการก่อกำเนิดแห่งทุกข์

ยกตัวอย่างเช่น ฐานที่เกิดแห่งตัณหาของพระภิกษุ ย่อมเกิดจากตัณหา ดังพระพุทธองค์สั่งสอนไว้ว่า¹⁸ “ภิกษุทั้งหลาย! การเกิดขึ้นแห่งตัณหาเมื่อจะเกิดย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในอารมณ์ใด ๆ ก็ตามมี สืออย่างเหล่านี้ สืออย่างเหล่านี้ไหนเล่า? สืออย่างคือ :-ภิกษุทั้งหลาย! ตัณหา เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุ เพราะจิวร เป็นเหตุบ้าง; ...เพราะอาหาร - บิณฑบาตเป็นเหตุบ้าง; ...เพราะเสนา - สนะเป็นเหตุบ้าง; ...เพราะความได้เป็นหรือไม่ได้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้เป็นเหตุบ้าง. ... ภิกษุทั้งหลาย! เหล่านี้แลคือการเกิดขึ้นแห่งตัณหา เมื่อจะเกิดย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในอารมณ์ใด ๆ ก็ตาม มีสืออย่างแล”

¹⁶ ส.ม. 19/534/1680.

¹⁷ ส.สพ.18/106/154.

¹⁸ อ.จตุกก.21/335/257.

2.2.2.2 ที่ตั้งอาศัยเกิดแห่งตณหา

ที่ตั้งอาศัยเกิดแห่งตณหา เมื่อจะเกิดย่อมเกิดจากสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ในสิ่งนั้น ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย! ตณหานั้น เมื่อจะเกิดย่อมเกิดขึ้น ณ ที่ไหน? เมื่อจะตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ ณ ที่ไหน? ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งใด มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, ตณหานั้น เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดขึ้นในสิ่งนั้น, เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในสิ่งนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! ก็สิ่งใดเล่ามีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก? ภิกษุทั้งหลาย! ตา มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, หู มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, จมูกมีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, ลิ้น มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, กาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, และ ใจ มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก; ตณหานั้น เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดขึ้นในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในสิ่งนั้น ๆ”

ภิกษุทั้งหลาย! รูปทั้งหลายมีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, เสียงทั้งหลายมีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, กลิ่นทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, รสทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, โผฏฐัพพะทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, และธรรมารมณ์ทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก; ตณหานั้น เมื่อจะเกิด ย่อมเกิดขึ้น ในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในสิ่งนั้น ๆ¹⁹ ส่วนอื่นมีลักษณะเดียวกัน คือ เวทนา สัญญา สังขาร ตณหา ความตริตรึกในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ธรรมารมณ์ เกิดจากความยินดีพอใจในสิ่งเหล่านี้ซึ่งเป็นที่เกิดของตณหานั่นเอง

พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ตณหาเป็นความอร่อยกลางกองทุกข์ (ความหลงของกาม) ดังตรัสไว้กับมาคคณทิตยะ ดังนี้

มาคคณทิตยะ! บุรุษโรคเรื้อน มีตัวเป็นแผล สุกปลั่ง ถูกตัวเชื้อโรค แทะกัดอยู่ ใช้เล็บเกาปากแผลอยู่ รมตัวอยู่ที่หลุมถ่านไฟ มาคคณทิตยะ! เขาทำเช่นนั้นอยู่เพียงใด, ปากแผลของเขาก็ยังไม่สะอาด ยิ่งมีกลิ่นเหม็น และเปื่อยเน่ามากยิ่งขึ้น อยู่เพียงนั้น, จะมีความรู้สึกถึงความพอใจ และความสบายเนื้ออยู่บ้าง ก็ตรงที่แผลได้รับการเกาหรือการอบอุ่น เพราะไฟนั้นเป็นเหตุ ข้อนี้มีอุปมาฉนั้น;

มาคคณทิตยะ! อุปไมยก็ฉนั้น คือ สัตว์ทั้งหลาย ยังเป็นผู้ไม่ไปปราศจากความกำหนดในกามทั้งหลาย ถูกกามตณหาแทะกัดอยู่ ถูกความร้อน เพราะกามแผดเผาอยู่ ก็ยังขึ้นเสพกามทั้งหลายอยู่นั่นเอง มาคคณทิตยะ! เขายังทำเช่นนั้น อยู่เพียงใด, กามตณหาของสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมเจริญขึ้นด้วย เขาถูกความร้อนเพราะกามแผดเผาอยู่ด้วย และสัตว์เหล่านั้น จะมีความรู้สึกถึงความพอใจและความสบายเนื้ออยู่บ้าง ก็ตรงที่รสอันอาศัยกามคุณ 5 เป็นเหตุอยู่เพียงนั้น เท่านั้นแล.²⁰

2.2.2.3 โทษของตณหา²¹

เมื่อมีการเกิดขึ้นของตณหาก็ย่อมมีโทษตณหา ซึ่งมีประการดังต่อไปนี้

1. ทำให้มีการเกิดอีก ประกอบด้วยความกำหนดเพราะอำนาจแห่งความเพลีนมีปรกติทำให้เพลิตเพลีนในอารมณ์นั้น ๆ

¹⁹ ที.ม.10/343/297.

²⁰ ม.ม.13/274/285

²¹ ขุ.ธ. 25/60/34.

และความไม่มีที่อาศัยอีกต่อไป ของตัณหานั้น อันใด; อันนี้ เราเรียกว่า ความจริงอันประเสริฐ คือ ความดับไม่เหลือของทุกข์”²²

2.2.3.1 ความดับแห่งตัณหา

เมื่อมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา ตัณหาก็เช่นกันย่อมดับไป แล้วเกิดขึ้นใหม่ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ตัณหานั้น เมื่อจะละไปย่อมละไป ในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะดับไป ย่อมดับไป ในสิ่งนั้น ๆ ดังที่ พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย! ตัณหานั้น เมื่อจะละไปย่อมละไปในที่ไหน? เมื่อจะดับไป ย่อมดับไปในที่ไหน? ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งใดมีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, ตัณหานั้น เมื่อจะละไปย่อมละไปในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะดับไป ย่อมดับไป ในสิ่งนั้น ๆ, ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งใดเล่า มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก? ภิกษุทั้งหลาย! ตา มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, หู มีภาวะเป็นที่รัก ที่ยินดีในโลก, จมูกมีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, ลิ้น มีภาวะเป็นที่รัก ที่ยินดีในโลก, กาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, ใจ มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดี ในโลก; ตัณหานั้น เมื่อจะละไป ย่อมละไป ในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะดับไป ย่อมดับไปในสิ่งนั้น ๆ ภิกษุทั้งหลาย! รูป ทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, เสียง ทั้งหลายมีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, กลิ่น ทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, รสทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, โผฏฐัพพะ ทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก, ธรรมารมณ์ทั้งหลาย มีภาวะเป็นที่รักที่ยินดีในโลก; ตัณหานั้น เมื่อจะละไป ย่อมละไปในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะดับไป ย่อมดับไปในสิ่งนั้น ๆ ... วิญญาณทางตา ... สัมผัสทางตา ... เวทนา ... ความหมายรู้ ... ความคิดนึก ... ตัณหา ... ความตริตรึก ... ตัณหานั้น เมื่อจะละไปย่อมละไป ในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะดับไป ย่อมดับไป ในสิ่งนั้น ๆ²³

2. ความดับทุกข์มี เพราะความดับแห่งนันทิ ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสั่งสอนไว้ดังนี้

ปุณณะ! รูป ที่เห็นด้วยตาก็ดี, เสียง ที่ฟังด้วยหูก็ดี, กลิ่น ที่ดมด้วย จมูกก็ดี, รส ที่ลิ้มด้วยลิ้นก็ดี, โผฏฐัพพะที่สัมผัสด้วยกายก็ดี ธรรมารมณ์ ที่รู้แจ้งด้วยใจก็ดี ,อันเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่น่าพอใจ เป็นที่ยวนตา ยวนใจให้รัก เป็นที่เข้าไปตั้งอาศัยอยู่แห่งความใคร่ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ย่อมใจ มีอยู่; ภิกษุ ย่อมไม่เพลิตเพลิน ไมพร่ำสรรเสริญ ไม่เมาหมก ซึ่งอารมณ์มีรูป เป็นต้นนั้น เมื่อ ภิกษุไม่เพลิตเพลิน ไมพร่ำสรรเสริญ ไม่เมาหมก ซึ่งอารมณ์มี รูป เป็นต้นนั้นอยู่, นันทิ (ความเพลิต) ย่อมดับไป ปุณณะ! เรากล่าวว่า "ความดับไม่เหลือของทุกข์มี ได้ เพราะความดับไม่เหลือของความเพลิต" ดังนี้ แล²⁴

²² ส.ม. 19/534/1681.

²³ ที.ม. 10/346/298.

²⁴ ม.อุ. 14/482/756.

3. ดับตัณหา คือ ปลงภาระหนักลงได้ ดับตัณหา คือ ปลงภาระหนักลงได้ ดังที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! การปลงภาระหนักลงเสียได้ เป็นอย่างไรเล่า? ภิกษุทั้งหลาย! ความดับสนิทเพราะความจางคลายไปโดยไม่เหลือของ ตัณหานั้นนั่นเทียว, ความละไปของตัณหานั้น, ความสลัดกลับคืนของตัณหานั้น, ความหลุดออกไปของตัณหานั้น, และความไม่มีที่อาศัยอีกต่อไปของ ตัณหานั้น อันใด; ภิกษุทั้งหลาย! อันนี้เราเรียกว่า การปลงภาระหนักลงเสียได้ ดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสพุทธวจนะนี้ ซึ่งเป็นคำร้อยกรองสืบต่อไป:- "ชั้นนี้ทั้งห้าเป็นของหนักเนื้อ! บุคคลแหละ เป็นผู้แบกของหนักพาไป การแบกถือของหนัก เป็นความทุกข์ในโลก การปลงภาระหนักเสียได้เป็นความสุข พระอริยเจ้าปลงภาระหนักลงเสียแล้ว ทั้งไม่หยาบคายเอาของหนักอันอื่นขึ้นมาอีก ก็เป็นผู้ถอนตัณหาขึ้นได้กระทั่วราก (อวิชชา); เป็นผู้หมดสิ่งปรารถนา ดับสนิทไม่มีส่วนเหลือ" ดังนี้²⁵

4. ละกิเลสตัณหาได้ คือ ละเบญจขันธ์ได้ ละกิเลสตัณหาได้ คือ ละเบญจขันธ์ ดังที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ดังต่อไปนี้

ภิกษุทั้งหลาย! ความพอใจ (ฉันทะ) กิเลส (ราคะ) กิเลส (ความเพลิม) (นันทิ) กิเลสตัณหากิเลส มีอยู่ในรูป ในเวทนา ในสัญญา ในสังขารทั้งหลาย ในวิญญาน ไต ๆ, พวกเธอทั้งหลาย จงละกิเลสเหล่านั้น ๆ เสีย ด้วยการทำอย่างนี้ รูป เวทนา สัญญา สังขารทั้งหลาย วิญญาน นั้น ๆ จักเป็นสิ่งที่ พวกเธอละได้แล้ว เป็นสิ่งที่มิมีมูลรากอันตัดเสียแล้ว ทำให้เหมือนตาลยอดเน่าทำให้มีอยู่ไม่ได้ทำให้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป²⁶

5. ความสิ้นตัณหา คือ นิพพาน ความสิ้นตัณหา คือ นิพพาน พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ดังต่อไปนี้

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ที่เรียกว่า "สัตว์ สัตว์" ดังนี้, อันว่าสัตว์มิได้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรเล่า? พระเจ้าข้า !" ราชะ ! ความพอใจอันใด ราคะอันใด นันทิอันใด ตัณหาอันใด มีอยู่ในรูป ในเวทนา ในสัญญา ในสังขารทั้งหลาย และในวิญญาน, เพราะการติดแล้ว ซ่องแล้ว ในสิ่งนั้น ๆ, เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า 'สัตว์' ดังนี้ ราชะ! เปรียบเหมือนพวกกุมารน้อย ๆ หรือกุมารีน้อย ๆ เล่นเรื่อนน้อย ๆ ที่ทำด้วยดินอยู่, ทรายใดเขายังมีราคะ มีฉันทะ มีความรัก มีความ กระหายมีความ เร่าร้อน และมีตัณหา ในเรื่อนน้อยที่ทำด้วยดินเหล่านั้น; ทรายนั้นพวกเด็กน้อยนั้น ๆ ย่อมอาลัยเรื่อนน้อยที่ทำด้วยดินเหล่านั้น ย่อมอยากเล่น ย่อมอยากมีเรื่อนน้อยที่ทำ ด้วยดินเหล่านั้น ย่อมยึดถือเรื่อนน้อย ที่ทำด้วยดินเหล่านั้นว่าเป็นของเรา ดังนี้ราชะ ! แต่เมื่อใดแล พวกกุมารน้อย ๆ หรือกุมารีน้อย ๆ เหล่านั้น มีราคะไปปราศแล้ว มีฉันทะไปปราศแล้ว มีความรักไปปราศแล้ว มีความกระหาย ไปปราศ

²⁵ ส.ช. 17/32/52-53.

²⁶ ส.ช. 17/236/375.

แล้ว มีความเร่าร้อนไปปราศแล้ว มีตัณหาไปปราศแล้ว ในเรื่อนน้อยที่ ทำด้วยดิน เหล่านั้น, ในกาลนั้นแหละพวกเขาย่อมทำเรื่อนน้อย ๆ ที่ทำด้วย ดินเหล่านั้น ให้ กระจัดกระจายเรียรายเกลื่อนกล่นไป กระทำให้จบการเล่นเสีย ด้วยมือและเท้า ทั้งหลาย, อุปมานี้ฉันใด; ภาวะ! อุปไมยก็ฉันนั้น คือ แม่พวกเธอทั้งหลายจงเรียราย กระจายออก ซึ่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ จงขจัดเสียให้ถูกวิธี, จง ทำให้แหลกลาญโดยถูกวิธี, จงทำให้จบการเล่นให้ถูกวิธี, จงปฏิบัติเพื่อความสิ้นไป แห่งตัณหาเถิด ภาวะ! เพราะว่า ความสิ้นไปแห่งตัณหานั้น คือนิพพาน ดังนี้ แล²⁷

6. ที่สุดของพรหมจรรย์ คือ นิพพาน ที่สุดของพรหมจรรย์ คือนิพพาน พระพุทธองค์ทรง ตรัสไว้ ดังต่อไปนี้

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ที่เรียกว่า 'มาร มาร' ดังนี้, ด้วยเหตุเพียงเท่าไร เล่า จึงถูกเรียกว่า มาร พระเจ้าข้า!" ภาวะ! เมื่อรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณมีอยู่, จะพึง มีมาร, มีผู้ให้ตาย หรือว่าผู้ตาย ภาวะ! เพราะฉะนั้นใน เรื่องนี้ เธอจงเห็นรูป เวทนา สัญญาสังขาร และวิญญาณ ว่า 'เป็นมาร' เห็นว่า เป็น 'ผู้ให้ตาย' เห็นว่า 'ผู้ตาย' เห็นว่า 'เป็นโรค' เห็นว่า 'เป็นหัวผี' เห็นว่า 'เป็นลูก ศร' เห็นว่า 'เป็นทุกข์' เห็นว่า 'เป็นทุกข์ที่เกิดแล้ว' ดังนี้. พวกใดย่อมเห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั้น ด้วยอาการอย่างนี้, พวกนั้น ชื่อว่า ย่อม เห็นโดยชอบแล "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! สัมมาทัสสนะ (การเห็นโดยชอบ) มีอะไร เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมายเล่า พระเจ้าข้า!" ภาวะ ! สัมมาทัสสนะ มีนิพพิทา (ความ เบื่อหน่าย) เป็นประโยชน์ ที่มุ่งหมาย "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็นิพพิทา (ความ เบื่อหน่าย) มีอะไรเป็นประโยชน์ ที่มุ่งหมายเล่า พระเจ้าข้า!" ภาวะ ! นิพพิทาแล มี วิราคะ (ความจางคลายไป) เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ วิราคะ มีอะไรเป็นประโยชน์ที่มุ่งหมายเล่า พระเจ้าข้า!" ภาวะ ! วิราคะแล มีวิมุตติ (ความหลุดพ้น) เป็นประโยชน์ที่มุ่งหมาย "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็วิมุตติ มีอะไร เป็นประโยชน์ ที่มุ่งหมายเล่า พระเจ้าข้า ?" ภาวะ ! วิมุตติแล มีนิพพานเป็นประ โยชน์ที่มุ่งหมาย "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็นิพพานมีอะไรเป็นประโยชน์ ที่มุ่ง หมาย เล่าพระเจ้าข้า?" ภาวะ! เขาได้ถามเลยปัญหาเสียแล้ว, เธอไม่อาจจะจับฉวย เอา ที่สุดของปัญหาได้ ภาวะ! ด้วยว่าพรหมจรรย์ ที่ประพาดกันอยู่นี้แล ย่อมหยั่ง ลง สู่ นิพพาน มีนิพพานเป็นที่สุดท้าย.²⁸

สรุปว่า นิโรธในอริยสัจ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ คือ ความดับไม่เหลือของทุกข์ ได้แก่ ความดับสนิทเพราะความจางคลายไปโดยไม่เหลือของตัณหา ความละไปของตัณหา ความสลัด กลับคืน ของตัณหานั้น ความหลุดออกไปของตัณหา และความไม่มีที่อาศัยอีกต่อไปของตัณหานั้น ความดับ แห่งตัณหา (นิโรธ) เมื่อจะละไป ย่อมละไปในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะดับไป ย่อมดับไปในสิ่งนั้น ๆ

²⁷ ส.ข. 17/232/367.

²⁸ ส.ข. 17/231/366.

ความดับทุกข์มี เพราะความดับแห่งนันทิ (ความเพลินในตัณหา) ดับตัณหา คือปลงภาระหนักลงได้ ละกิเลสตัณหาได้ คือ ละเบญจขันธ์ได้ ความสิ้นตัณหา คือ นิพพาน ที่สุดของพรหมจรรย์ คือ นิพพาน

นิโรธในอริยสังขจึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ได้คือ การกำหนดเป้าหมายได้ถูกต้องว่าต้องการแก้พฤติกรรมด้านใด อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่แท้จริง

2.2.4 มรรคในอริยสังข

มรรค หมายถึง ทางเดินของใจ เป็นการเดินจากความทุกข์ ไปสู่ความเป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ซึ่งมนุษย์หลงยึดถือและประกอบขึ้นในสัตนด้วย มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.4.1 ความหมายของมรรค

ความหมายของมรรคตามความหมายของคำว่า “มรรค” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าความหมายตามคำศัพท์ในพจนานุกรม ความหมายทางด้านพุทธศาสนาเถรวาท และโดยความหมายความรู้ ความเข้าใจของผู้รู้ทางด้านพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในความหมายของมรรคแก่บุคคลโดยทั่วไป ผู้วิจัยจึงได้กล่าวถึงรายละเอียดตามความหมายของมรรคไว้ ดังนี้

1. ความหมายตามศัพท์มรรค กล่าวคือ มรรคะ หรือมรรคา แปลว่า ทางเหตุใช้คู่กับผลว่าเป็นมรรคเป็นผลในพระพุทธานุกรรม เป็นชื่อแห่งโลกุตระธรรมคู่กับผล มี 4 ชั้น คือ โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตมรรค ทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์เป็น 1 ในอริยสังข 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และ มรรค เรียกเต็มว่ามรรคมืองค์ 8 ประกอบด้วย²⁹ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การเจรจาชอบ) สัมมากรรมันตะ (การทำงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจชอบ) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง

มรรค (ภาษาสันสกฤต: มารค; ภาษาบาลี: มคค) คือ หนทางถึงความดับทุกข์ เป็นส่วนหนึ่งของอริยสังข (เรียกว่า มัคคสังขจ หรือ ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาอริยสังข) และนับเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธานุกรรม ประกอบด้วยหนทางมีนัยความหมาย 2 ประการ คือ³⁰

1. มรรคว่าโดยองค์ประกอบคือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์เรียกเต็มว่า 1.อริยอัฏฐังคิกมรรค แปลว่า ทางมืองค์ 8 ประการอันประเสริฐ เรียกสามัญว่ามรรคมืองค์ 8 คือ 1) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4) สัมมากรรมันตะ ทำการชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ เพียรชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกชาติ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ

2. มรรคว่าโดยระดับการให้สำเร็จกิจ คือ ทางอันให้ถึงความดับทุกข์บุคคลแต่ละชั้นญาณที่ทำให้ละสังขโยชน์ได้ขาดเป็นชื่อแห่งโลกุตระธรรมคู่กับผล มี 4 ระดับ คือ โสดาปัตติ มรรค 1 สกทาคามิมรรค 1 อนาคามิมรรค 1 อรหัตมรรค 1

²⁹ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546), หน้า 843.

³⁰พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 99.

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของมรรคไว้ว่า “มรรค” แปลว่า ทาง มรรคหรือทางนี้สายเดียว แต่ว่าประกอบด้วยองค์แปด หมายความว่า เราจะต้องประพฤติปฏิบัติครบทั้ง 8 อย่างในขณะเดียวกัน จึงจะเกิดเป็นสิ่งที่เรียกว่าทางขึ้นมา ซึ่งเป็นตัวศาสนาแท้ขึ้นมา รวมความว่าการทำที่ถูกต้อง หรือการปฏิบัติจัดทำที่ถูกต้อง 8 อย่างนี้ รวมกันเข้าแล้ว เรียกว่าทาง หรือ “มรรค”³¹ มรรคหรือมรรคนั้นเรียกว่าทาง และทางนี้ คือ ตัวศาสนา ตัวแท้ของพุทธศาสนาอย่าได้ไปเอาสิ่งอื่นมาเป็นตัวศาสนา ตัวปฏิบัติที่ถูกต้องมีองค์ 8 ประการที่ เรียกว่าทางนี้แหละคือตัวศาสนา บางทีก็เรียกว่าตัวพรหมจรรย์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายของมรรคไว้ว่า เรื่องประพฤติพรหมจรรย์ หรือพรหมจริยธรรม จริยะหรือจริยธรรม (ประเสริฐ) คือ ระบบความประพฤติปฏิบัติที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นไปเพื่อบรรลุประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิต และอำนวยให้เกิดสภาพชีวิต สภาพสังคมที่เกื้อกูลแก่การบรรลุจุดหมายเช่นนั้น กล่าวให้สั้นว่าแนวทางดำเนินชีวิตที่อิงสัจธรรม เพื่อบรรลุประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิตและสร้างสรรค์สภาพชีวิตสภาพสังคมที่เกื้อกูลแก่การบรรลุจุดหมายเช่นนั้น³²

กล่าวโดยสรุป ความหมายของ “มรรค” ตามที่ได้กล่าวมาทั้ง 3 ประเด็น คือ ความหมายตามศัพท์ ความหมายตามนัยของพุทธศาสนาเถรวาท และความหมายตามแนวคิดของผู้รู้ทางพุทธศาสนาเถรวาท “มรรค” หรือ “มรรคา” คือแนวทางในการปฏิบัติหรือแนวทางการดำเนินชีวิตอันจะนำไปสู่ทางแห่งความพ้นทุกข์ ความดับทุกข์ สำหรับมรรคเกิดขึ้นโดยมีฐานะเป็นวิธีการที่คนนำเอากฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนให้เข้าใจถึงกระบวนการดับทุกข์ คือเป็นวิธีปฏิบัติของคนที่จะให้เกิดผลตามกระบวนการธรรมชาติให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติที่แท้จริง ตั้งอยู่ และดับไป ดังนั้น มรรคจึงเป็นหลักกลางในการประพฤติปฏิบัติตามองค์ประกอบภายในมรรคให้ครบองค์ เพื่อให้ถึงซึ่งเป้าหมายทางแห่งความดับทุกข์นั่นเอง ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับมรรคมัชฌิมาปฏิบัติหรืออริยสัจข้อสุดท้าย คือมรรค เป็นประมวลหลักความประพฤติ ปฏิบัติหรือระบบจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนภาคปฏิบัติที่จะช่วยให้การดำเนินสู่จุดหมายตามแนวทางของกระบวนการธรรมที่รู้เข้าใจแล้วนั้นเป็นผลสำเร็จขึ้นมาในชีวิตจริง หรือเป็นวิธีการใช้กฎเกณฑ์แห่งกระบวนการของธรรมชาติให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตจนถึงที่สุด

2.2.4.2 ความเป็นมาของมรรค

เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้สัจธรรม คือ ความจริงอันประเสริฐแล้วจึงได้ทรงแสดงแนวทางการปฏิบัติธรรม คือพระธรรมเทศนาชื่อว่าธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดแก่เหล่าปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตน มฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสีว่ามรรคมืองค์ 8 นี้ หรือมัชฌิมาปฏิบัติที่มีสัมมาทิฐิ ปัญญาเห็นชอบคือเห็นอริยสัจ 4 ซึ่งการปฏิบัติตามมรรคมืองค์ 8 นี้ ก็คือการปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐาน ปรากฏว่าเมื่อหัวหน้าคณะปัญจวัคคีย์ คือ ท่านโกณฑัญญะได้ฟังพระธรรมเทศนา ถิ่นนี้แล้ว ได้ดวงตาเห็นธรรม (ธรรมจักขุ) คือสำเร็จเป็นพระโสดาบันนับเป็นอริย

³¹ พุทธทาสภิกขุ, *คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ์*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2503), หน้า 91-93.

³² พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 600.

บุคคลคนแรกในพระพุทธศาสนา³³ และพระพุทธองค์ก็ได้ทรงสอนวิปัสสนาภาวนามาโดยตลอดเป็นเวลา 45 ปี แม้กระทั่งในวาระสุดท้าย เมื่อจวนเสด็จดับขันธปรินิพพานก็ยังตรัสสอนแก่พระสุภัททะ ซึ่งเป็นสาวกองค์สุดท้ายให้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาจนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราจักเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและ ประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด ดังนี้ นี่เป็นวาระครั้งสุดท้ายของตถาคต”³⁴

ดังที่มีพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในธรรมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ทางที่สุตโอง 2 ประการนี้บรรพชิตไม่ควรเสพ คือ (1) กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย) (2) อตตกิลมณานุโยค (การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตน) เป็นทุกข์ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ “ภิกษุทั้งหลายว่า มัชฌิมาปฏิปทาไม่เอียงเข้าใกล้ที่สุด 2 ประการนั้น พระองค์ได้ตรัสรู้แล้วทำให้เห็นประจักษ์ทำให้รู้ชัดย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้เพื่อนิพพาน”³⁵ พระสูตรนี้พระพุทธองค์ได้รับการยกย่องว่า “พระสมณโคตมเป็นผู้มีปกติ กล่าวตามกาล (กาลวาที) กล่าวถูกต้องตามที่เป็นจริง (ภูตวาที) กล่าวโดยอรรถ (อตถวาที) กล่าวโดยธรรม (ธมมวาที) กล่าวโดยวินัย (วินยวาที)”³⁶ “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลาง โดยไม่เข้าถึงการปฏิบัติสุดโอง 2 อย่างนั้นอันทำให้เกิดทุกข์ทำให้เกิดปัญญาย่อมเป็นไปเพื่อความสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้แจ้ง และเพื่อความดับทุกข์”³⁷

ดังมีคำอธิบายว่ามัชฌิมาปฏิปทา เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดวิปัสสนาปัญญาก่อน ต่อมาจึงเป็นปัจจัยให้เกิดมรรคญาณ เมื่อวิปัสสนาปัญญามีกำลังแก่กล้าขึ้นจึงพบมรรคญาณ ผลญาณ และนิพพาน ดังมีพระพุทธพจน์บทพระบาลีในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า อริยมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นเหตุปัจจัย ให้เกิดวิปัสสนาปัญญาก่อนภายหลังต่อมายังเป็นปัจจัยให้เกิดมรรคญาณ เมื่อวิปัสสนาปัญญามีกำลังแก่กล้าขึ้น ผู้ปฏิบัติธรรม ก็จะบรรลุถึงมรรคญาณ ผลญาณและนิพพานในที่สุด ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในธรรมจักกัปปวัตตนสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลาง โดยไม่เข้าถึงการปฏิบัติสุดโอง 2 อย่างนั้น อันทำให้เกิดทุกข์ทำให้เกิดปัญญาย่อมเป็นไปเพื่อความสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้แจ้ง และเพื่อความดับทุกข์”³⁸ หมายความว่ามัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางปฏิบัติ (เพื่อความสงบกิเลส) กล่าว คือ เป็นเหตุให้กิเลสเครื่องเศร้าหมองสงบลงได้ ในขณะที่ผู้ปฏิบัติธรรมกำลังเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 อยู่ นั้น กิเลสจะถูกระงับเอาไว้วิปัสสนาญาณ จะสงบกิเลสไว้ได้ ชั่วคราวเป็นตถังคพหวน (ละได้ชั่วคราว) และมรรคญาณจะทำลายกิเลสได้อย่างเด็ดขาดเป็นสมุจเฉทพหวน (ละได้โดยเด็ดขาด) มัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ คือ การรู้แจ้ง พระนิพพานโดยผู้ปฏิบัติธรรมจะหยั่ง

³³วิ.มทา. 4/12/18.

³⁴ที.ม. 10/215/164.

³⁵ม.อ. 14/325/392.

³⁶ส.ม. 19/1081/367-370.

³⁷พระโสภณมหาเถระ(มหาสิสยาตอ), *ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร*, แปลโดย พระคันธสาราภิวังศ์, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทย, 2554), หน้า 69.

³⁸วิ.มทา. 4/13/20.

เห็นอริยสัจ 4 ด้วย มรรคญาณ และสามารถ รู้แจ้งพระนิพพานด้วยผลญาณ เมื่อพระอรหันต์ดับขันธสังขารแล้ว ก็จะไม่เวียนว่ายมาเกิดอีกจึงถือว่าเป็นการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง³⁹

จากพุทธวจนะดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่า อริยมรรคมีองค์ 8 ที่เกิดขึ้นในขณะที่อบรมจิตเจริญวิปัสสนาเท่านั้น จึงจะสามารถพัฒนาจักขุและปัญญาทำให้ระงับกิเลสลงได้ และทำให้เกิดวิปัสสนาปัญญาและมรรคญาณที่เป็นความรู้ยิ่งอันรู้แจ้งแทงตลอด กระทั่งสามารถดับทุกข์ ทั้งหมดได้

2.2.4.1 ความสำคัญของมรรค

อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นกระบวนการหรือวิธีการปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติตามแล้วทำให้เกิดปัญญาญาณ ทำให้คลายความยึดมั่นถือมั่น ก่อให้เกิดความสงบกายสงบใจทำให้รู้ยิ่ง และสามารถกระทำให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ คือ พระนิพพานได้ ดังข้อความในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า⁴⁰ มัชฌิมาปฏิปทาที่ตถาคตได้ตรัสรู้อันเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุก่อให้เกิดญาณเป็นไปเพื่อสงบระงับเพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน คืออริยมรรคมีองค์ 8

นอกจากนี้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอริยมรรคมีองค์ 8 ไว้หลายประการดังนี้ อริยมรรคมีองค์ 8 นี้ ชื่อว่าเป็นธรรมไม่มีกิเลสเพราะเป็นปฏิปทาก่อให้เกิดจักขุก่อให้เกิดญาณเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพานนี้ ไม่มีทุกข์ ไม่มีความเบียดเบียน ไม่มีความคับแค้น ไม่มีความเร่าร้อน และเป็นข้อปฏิบัติถูกอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นธรรมที่ขจัดเสียซึ่งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ดังในเรื่องพุทธประเพณีว่า “พระตถาคตเจ้า ทั้งหลายทรงทราบเรื่องตรัสถามก็มีไม่ตรัสถามก็มีทรงทราบกาลอันควรตรัสถามก็มี ไม่ตรัสถามก็มี ตรัสถามเรื่องที่เป็นประโยชน์ ไม่ตรัสถามเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ เพราะพระตถาคตเจ้า ทั้งหลายทรงขจัดเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์เสียด้วยอริยมรรคแล้ว”⁴¹ อริยมรรคมีองค์ 8 นี้ ชื่อว่า เป็นปฏิปทาดับกรรม คือดับกรรมที่บุคคลกระทำด้วยกาย วาจา และใจ ในสัมมาทิฏฐิสูตร⁴² ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอริยมรรคมีองค์ 8 ว่า เป็นปฏิปทาให้ถึงความดับแห่งธรรมหลายประการ คือ 1) อาหาร 2) ทุกข์ 3) ชราและมรณะ 4)ชาติ 5) ภพ 6) อุปาทาน 7) ตัณหา 8) เวทนา 9) ผัสสะ 10) आयตนะ 11) นามรูป 12) วิญญาณ 13) สังขาร 14) อวิชชา 15) อาสวะความสิ้นราคา ความสิ้นโทษ และสิ้นโมหะ⁴³ เรียกว่านิพพาน ข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงนิพพาน คือ หลักอริยมรรค 8

ในคัมภีร์สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ชัมพูชาทกสังยุต⁴⁴ ได้แสดงให้เห็นของอริยมรรคมีองค์ 8 ว่า เป็นปฏิปทาให้เข้าถึงธรรมหลายประการ ดังนี้

1. เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน
2. เพื่อทำให้แจ้งอรหันต์
3. เพื่อละราคา โทสะ โมหะ

³⁹ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสम्मหาเถระ), *อริยวังสปฏิปทา*, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทย, 2554), หน้า 69-70.

⁴⁰ ส.ม. 19/1081/593.

⁴¹ วิ.ม. 1/194/179.

⁴² ม.ม. 12/89-104/81-100.

⁴³ ส.ส. 18/314/355.

⁴⁴ ส.ส.พ. 18/314-328/335-346.

4. เพื่อกำหนดรู้ทุกข์
5. เพื่อให้แจ้งความโล่งใจ
6. เพื่อให้แจ้งความโล่งใจอย่างยิ่ง
7. เพื่อกำหนดรู้เวทนา 3 ประการ (สุขเวทนา, ทุกขเวทนา, อทุกขมสุขเวทนา)
8. เพื่อละอาสวะ (อาสวะ คือ กาม, ภพ, อวิชชา)
9. เพื่อละอวิชชา (ความไม่รู้ในทุกข์, เหตุเกิดทุกข์, ความดับทุกข์, ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์)
10. เพื่อละตัณหา (กามตัณหา, ภวตัณหา, วิภวตัณหา)
11. เพื่อละโอฆะ (โอฆะ คือ กาม, ภพ, ทิฏฐิ, อวิชชา)
12. เพื่อละอุปาทาน (กามุปาทาน, ทิฏฐุปาทาน, สลัปปตูปาทาน, อัตตวาทุ ปาทาน)
13. เพื่อกำหนดรู้ภพเหล่านั้น (กามภพ, รูปภพ, อรูปภพ)
14. เพื่อกำหนดรู้ สภาวะทุกข์เหล่านั้น (ทุกข์, สังขาร, ความแปรผันไป)
15. เพื่อกำหนดรู้สัkkายะ (อุปาทานชั้น 5)⁴⁵

กล่าวสรุปโดยความสำคัญของอริยมรรคมีองค์ 8 คือ เป็นข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ที่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก และพระอริยเจ้าทั้งหลายดำเนินไปสู่ความดับทุกข์ ในอริยวงศ์ปฏิบัติได้แสดงไว้ว่าอริยมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดวิปัสสนาปัญญาก่อน ภายหลังต่อมายังเป็นปัจจัยให้เกิดมรรคญาณผลญาณ และนิพพานในที่สุด ในการดำเนินชีวิตเพื่อจุดมุ่งหมายให้ค้นพบความหลุดพ้น ความสงบสุข ความปลอดภัย โลงอิสระ อย่างแท้จริง หมายถึงชีวิตที่พร้อมสำหรับใช้ประโยชน์ ตามแนวคิดทางการศึกษาของพระพุทธศาสนา มนุษย์ทุกยุคปรารถนาความสุขหลีกเลี่ยงความเสื่อมความวิบัติ เพราะความไม่รู้ ไม่เข้าใจต่อสภาวะเป็นจริงของธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติของโลก

2.2.4.2 ลักษณะของมรรค

พิจารณาจากพุทธพจน์ และคำอธิบายย่อต่อไปนี้เพื่อเป็นความเข้าใจ เบื้องต้นเกี่ยวกับมรรคไว้ 8 ประการ คือ

1. มรรคในฐานะมีชฌิมาปฏิบัติ จากการศึกษาในพระไตรปิฎกพบพุทธพจน์ตรัสไว้ว่าตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว ซึ่งทางสายกลางที่ไม่ช้องแหวะที่สุดสองอย่างนั้นอันเป็นทางที่สร้างจักขุ (การเห็น) สร้างญาณ(การรู้) เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้อยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพานก็ทางสายกลางนั้นเป็นไฉน ทางนั้น คือ มรรคอันเป็นอริยะมีองค์ประกอบ 8 ประการได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ⁴⁶ พุทธพจน์จากปฐมเทศนา แสดงความหมาย เนื้อหา และจุดหมายของมีชฌิมาปฏิบัติไว้ โดยสรุปครอบคลุมที่ควรสังเกต คือ ความเป็นทางสายกลางไม่เข้าไปช้องแหวะที่สุดสองอย่าง คือ 1) กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นอยู่ด้วยกามสุข 2) อัตตกิลมถานุโยค การประกอบความลำบากเดือดร้อนแก่ตนเอง มีชฌิมาปฏิปทานี้มีชื่อเรียกอย่างง่าย ๆ ว่า “มรรค” ซึ่งแปลว่า ทาง นี้มีส่วนประกอบ 8 อย่าง และทำ

⁴⁵ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมหาเถระ), *อริยวงศ์ปฏิบัติ*, หน้า 69.

⁴⁶ ส.ม. 19/1664/528.

ให้ผู้ดำเนินตามเป็นอารยชน จึงเรียกชื่อเต็มว่า “อริยอัษฎังคิกมรรค หรืออารยอัษฎางคิกมรรค” พระพุทธเจ้าตรัสว่ามรรคที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา นี้เป็นทางเก่าที่เคยมีท่านผู้เดินทางถูกต้องได้ถึงจุดหมายเคยเดินกับมาในกาลก่อนแล้ว พระองค์ เพียงแต่ค้นพบแล้วทรงเปิดเผยแก่มวลมนุษย์ ทรงทำหน้าที่แนะนำบอกทางนี้ ให้แก่เวไนยชน⁴⁷ มรรคหรือมรรคานี้เป็นวิธีปฏิบัติของมนุษย์ที่จะทำให้เกิดผลตามกระบวนการดับทุกข์ของธรรมชาติ คือทำให้เหตุปัจจัยส่งผลสืบทอดไปจนสำเร็จเสร็จสิ้นตามกระบวนการของธรรมชาติ⁴⁸

ทางสายกลางที่แท้จริงมีหลักที่แน่นอนความแน่นอนของทางสายกลางนั้นอยู่ที่ความมีจุดหมายหรือเป้าหมายที่แน่ชัด เมื่อมีเป้าหมายหรือจุดหมายที่แน่นอนแล้วทางที่นำไปสู่จุดหมายนั้น หรือการกระทำที่ตรงจุดพอเหมาะพอดีที่จะให้ผลตามเป้าหมายนั้นแหละคือทางสายกลาง ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทานี้ มีจุดหมายที่แน่นอน คือความดับทุกข์ หรือภาวะหลุดพ้น เป็นอิสระไร้ปัญหา มรรคคือ ระบบความคิดและการกระทำหรือการดำเนินชีวิตที่ตรงจุดพอเหมาะ พอดีให้ได้ ผลสำเร็จตามเป้าหมายคือความดับทุกข์นี้จึงเป็นทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

2. มรรคในฐานะข้อปฏิบัติ หรือทางชีวิตทั้งของบรรพชิตและคฤหัสถ์

จากการศึกษาประเด็นนี้พบพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่สรรเสริญมิจฉา ปฏิปทาไม่ว่าของบรรพชิต หรือของคฤหัสถ์, บรรพชิตก็ตามคฤหัสถ์ก็ตาม ปฏิบัติผิดแล้ว เพราะการปฏิบัติผิดนั้นเป็นเหตุย่อมยังญาณธรรมอันเป็นกุศลให้สำเร็จไม่ได้ ก็มีฉาปฏิปทา คืออะไร? คือ มิจฉาทิฎฐิ ฯลฯ มิจฉาสมาธิเราย่อมสรรเสริญสัมมาปฏิปทาไม่ว่าของบรรพชิตหรือของคฤหัสถ์, คฤหัสถ์ก็ตามบรรพชิตก็ตาม ปฏิบัติชอบแล้วเพราะการปฏิบัติชอบนั้น เป็นเหตุย่อมยังญาณธรรมอันเป็นกุศลให้สำเร็จได้ ก็สัมมาปฏิปทา คือ อะไร? คือ สัมมาทิฎฐิ ฯลฯ

3. มรรคในฐานะหลักปฏิบัติที่เนื่องด้วยปัจจัยภายนอกและภายใน

จากการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับมรรค อธิบายความหมายของมรรคในฐานะมัชฌิมาปฏิปทาและในฐานะข้อปฏิบัติหรือทางชีวิต ทั้งของบรรพชิตและคฤหัสถ์แล้วยังพบว่า มรรคในฐานะหลักปฏิบัติเนื่องด้วยปัจจัยภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมทางสังคม และ ปัจจัยภายใน หมายถึง ตัวบุคคลที่รับรู้จากสังคม สภาพแวดล้อมภายนอกส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมภายในตัวบุคคล ดังนี้ มรรคในฐานะหลักปฏิบัติที่ เนื่องด้วยปัจจัยภายนอก พุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “อานนท์ความมีกัลยาณมิตร มีกัลยาณสหาย ชอบค้นหากัลยาณชนนี้เท่ากับ เป็นพรหมจรรย์ทั้งหมด เพราะว่าผู้ที่มีกัลยาณมิตร”⁴⁹ “..พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ เขาจักยังอริยอัษฎางคิกมรรค ให้ เกิดมี เขาจักกระทำได้ มากซึ่งอริยอัษฎางคิกมรรค”⁵⁰ “ภิกษุทั้งหลายเมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิต ฉันทิใดความมีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยอัษฎางคิกมรรคแก่ภิกษุฉันทิฉัน”⁵¹

⁴⁷ ส.นิ. 16/253/129.

⁴⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า 507.

⁴⁹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า 582-584.

⁵⁰ ส.ม. 19/5- 9/2-4.

⁵¹ ส.ม. 19/129/36.

จากคำกล่าวของพุทธพจน์นี้ แสดงถึงการยอมรับความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในฐานะสภาพแวดล้อมทางสังคมว่า เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะชักนำและส่งเสริมให้เกิดมีการประพฤติปฏิบัติหลักธรรมในพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าระบบการดำเนินชีวิต ระบบจริยธรรม หรือระบบการประพฤติปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เนื่องด้วยสังคมไม่แยกต่างหากจากสังคมมรรคในฐานะหลักปฏิบัติที่เนื่องด้วยปัจจัยภายใน พุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อนเป็นบุพนิมิตฉันใด ความ ถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยอัษฎางคิกมรรคแก่ภิกษุ ฉะนั้น ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการพึงหวังสิ่งนี้ได้ คือจักเจริญจักทำให้มากซึ่งอริยอัษฎางคิกมรรค”⁵²

พุทธพจน์ที่กล่าวมานี้ให้หลักคิดว่า แม้ว่าปัจจัยทางสังคมจะมีความสำคัญมาก แต่ก็ต้องไม่มองข้ามความสำคัญของปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยที่ดงามทั้งทางสังคมและภายในตัวบุคคล ต่างก็สามารถเป็นจุดเริ่มซึ่งทำให้เกิดความประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ ความจริงทั้งสองอย่างนั้นย่อมช่วยหนุนและเสริมซึ่งกันและกัน หลักการนี้แสดงว่าการปฏิบัติชอบหรือชีวิตที่ดงามเกิดจากการปรุงผสมผสานปัจจัยทางสังคม และปัจจัยภายในตัวบุคคลเข้าด้วยกันการก้าวหน้าไปในมรรคแห่งความดีงามสู่จุดหมายแห่งชีวิตจะเป็นไปได้อย่างสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด หากได้อาศัยปัจจัยสองอย่างนี้คอยอุดหนุนค้ำชูกันอยู่เรื่อยไป แต่พึงสังเกตว่ามีข้อเน้นพิเศษสำหรับปัจจัยทางสังคม คือ ความมีกัลยาณมิตร ซึ่งพิเศษกว่าปัจจัยภายในตัวบุคคลที่ เรียกว่า โยนิโสมนสิการ⁵³

4. มรรคในฐานะทางให้ถึงความสิ้นกรรม

มรรคนอกจากจะเป็นหนทางแห่งความดับทุกข์แล้ว ยังเป็นหนทางให้ถึงความดับกรรมอีกด้วย ดังพุทธพจน์ตรัสไว้ว่า “มรรคอันเป็นอริยะมีองค์ประกอบ 8 ประการ คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ”⁵⁴ ในที่นี้มีขมิมาปฏิบัติที่มีความหมายว่า เป็นทางให้ถึงความดับกรรมหรือสิ้นกรรม ข้อสำคัญในที่นี้ก็คือประการแรก จะเห็นว่าการที่จะดับกรรมหรือสิ้นกรรมได้ก็คือต้องทำ และทำอย่างจริงจังโดยทำตามหลักขมิมาปฏิบัติ ซึ่งเป็นหลักการและวิธีการที่ถูกต้อง คือ เลิกการกระทำที่ผิดประการที่สองที่ว่าดับกรรมหรือสิ้นกรรม ไม่ใช่หมายความว่าอยู่นิ่ง เลิกไม่ทำอะไรหมด แต่หมายความว่าเลิกการกระทำอย่างปุถุชนเปลี่ยนเป็นทำอย่างอริยบุคคล อธิบายว่า ปุถุชนทำอะไรก็ทำด้วยตัณหาอุปาทาน มีความยึดมั่นในความดี ความชั่วที่เกี่ยวข้องกับตัวฉัน ของฉันผลประโยชน์ของฉัน ในรูปใดรูปหนึ่ง การกระทำของปุถุชนจึงเรียกตามศัพท์ธรรมว่า กรรมแบ่งเป็นดีเป็นชั่ว และก็ยึดถือเอาไว้ว่าเป็นอย่างนั้นด้วยตัณหาอุปาทาน ดับกรรม คือ เลิก การกระทำต่างๆ ด้วยความยึดมั่นในความดี ชั่วที่เกี่ยวข้องกับตัวฉันของฉัน ผลประโยชน์ของฉัน เมื่อไม่มีดีมีชั่วยึดมั่นไว้กับตัวทำอะไรก็ไม่เรียกว่ากรรมเพราะกรรมต้องเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง ไม่ดีก็ชั่วส่วนการกระทำของพระอริยบุคคลเป็นการกระทำไปตามความหมายและวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ทำนั้น ล้วนไม่เกี่ยวกับตัณหาอุปาทานภายในพระอริยบุคคลไม่ทำชั่ว เพราะหมดเหตุปัจจัยที่จะทำชั่ว (ไม่มี โลภะ โทสะ โมหะ ที่จะให้ทำอะไรเพื่อให้ตัวฉันได้ฉันเป็น) ทำแต่ความดี และประโยชน์ เพราะทำการด้วยปัญญาและกรุณา แต่ก็ไม่ยึดมั่นในความดีที่ตนทำ

⁵² ส.ม. 19/136/37.

⁵³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า 586.

⁵⁴ อ.จ.ก.ก. 22/334/464.

มรรค หรือ มัชฌิมาปฏิปทาเป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้หมดกรรม มีแต่การกระทำที่เป็นตัวการกระทำล้วน (กิริยา) อันนี้จึงเป็นวิถีที่ต่างกันระหว่างโลกียะกับโลกุตระ พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายจึงเที่ยวบำเพ็ญประโยชน์สั่งสอนประชาชน โดยไม่เป็นกรรมทั้งที่การกระทำซึ่งคนธรรมดาเรียกกันว่า เป็นความดี⁵⁵

5. มรรคในฐานะนาวาข้ามฝั่งที่ต้องปล่อยวาง

จากการศึกษาความเข้าใจเบื้องต้น ตามประเด็นดังกล่าวเกี่ยวกับมรรคในฐานะนาวาข้ามฝั่งที่ต้องปล่อยวาง เปรียบได้เหมือนเรือที่ใช้ข้ามฝั่ง เมื่อถึงฝั่งแล้วต้องทิ้งเรือไว้ ไม่ใช่แบกเรือขึ้นฝั่งไปด้วย ดังพระพุทธองค์สอนไว้ว่า เปรียบเหมือนบุรุษผู้เดินทางไกล พบหัวน้ำใหญ่ฝั่งข้างนี้ นำหวาดระแวงน่ากลัวภัย แต่ฝั่งข้างโน้น ปลอดภัย โปร่ง ไม่มีภัย ก็แลเรือหรือสะพาน สำหรับข้ามไปฝั่งโน้นก็ไม่มีบุรุษนั้นจึงดำริว่าหัวน้ำใหญ่ฝั่งข้างนี้นำหวาดระแวง... ถ้ากระไร เราพึงเก็บรวมเอาหญ้า ท่อนไม้ กิ่งไม้ และใบไม้ มาผูกเป็นแพแล้วอาศัยแพนั้น พยายามเอาด้วยมือและเท้าพียงข้างถึงฝั่งโน้นได้โดยสวัสดิ คราวนั้นเขาจึงผูกแพข้ามถึงฝั่งโน้น โดยสวัสดิ ครั้นเขาได้ข้ามไปขึ้นฝั่งข้างโน้น แล้วก็มีความดำริว่า ‘แพนี้มีอุปการะแก่เรามากแท้ เราอาศัยแพนี้ ...จึงข้ามมาถึงฝั่งนี้ โดยสวัสดิ ถ้ากระไร เราควรยกแพขึ้นเห็นบนศีรษะหรือ แบกขึ้นบ่าไว้ ไปตามความปรารถนา ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จะเห็น เป็นอย่างไร? บุรุษนั้นผู้กระทำอย่างนี้ จะชื่อว่าเป็นผู้กระทำถูกหน้าที่ต่อแพนั้นหรือไม่ (ภิกษุทั้งหลายทูลตอบว่าไม่ถูก จึงตรัสต่อไปว่า) บุรุษนั้นทำอย่างไรจึงจะชื่อว่าเป็นผู้กระทำถูกหน้าที่ต่อแพนั้น ในเรื่องนี้บุรุษนั้นเมื่อได้ ข้ามไปถึงฝั่งโน้นแล้ว มีความดำริว่า ‘แพนี้ มีอุปการะแก่เรามากแท้... ถ้ากระไร เราพึงยกแพนี้ ขึ้นไว้บนบก หรือผูกให้ลอยอยู่ในน้ำแล้วจึงไปตามปรารถนาบุรุษผู้กระทำอย่างนี้จึงจะชื่อว่า เป็นผู้กระทำถูก หน้าที่ต่อแพนั้นนี้ฉนั้นใดธรรมก็อุปมาเหมือนแพ เราแสดงไว้ เพื่อมุ่งหมายให้ ใช้ข้ามไปมิใช่เพื่อให้ยึดถือไว้ ฉะนั้นเมื่อเธอทั้งหลายรู้ทั่วถึงธรรมอันมีอุปมาเหมือนแพที่เราแสดง แล้วพึงละเสียแม้ซึ่งธรรมทั้งหลายจะป่วยกล่าวไปไปถึงธรรมเล่า⁵⁶ ทฤษฎี หลักการ ความเข้าใจธรรมที่บริสุทธิ์ถึงอย่างนี้ผูกมัดถึงอย่างนี้ถ้าเธอทั้งหลายยังยึดติดอยู่ ราวเรียงใจระหมิอยู่เฝ้าถนอมอยู่ยึดถือว่าเป็นของเราอยู่เธอทั้งหลายจะพึงรู้ทั่วถึงธรรมอันมีอุปมา เหมือนแพที่เราแสดงแล้วเพื่อมุ่งหมายให้ ใช้ข้ามไป มิใช่เพื่อให้ยึดถือเอาไว้ ได้ละหรือ?

พุทธพจน์ทั้งสองนี้ นอกจากเป็นสิ่งเตือนไม่ให้ยึดมั่นถือมั่นในธรรมทั้งหลาย (แม้ที่เป็นความจริงความถูกต้อง) โดยมิได้ถือเอาประโยชน์จากธรรมเหล่านั้นตามความหมายคุณค่า และประโยชน์ตามความเป็นจริงแล้ว ข้อที่สำคัญยิ่งก็คือเป็นการย้ำให้มองเห็นธรรมทั้งหลายในฐานะเป็นอุปกรณ์หรือวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย มิใช่สิ่งล่อยๆ หรือจบในตัว ด้วยเหตุนี้เมื่อปฏิบัติธรรมข้อใดข้อหนึ่งจะต้องรู้ตระหนักชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ของธรรมนั้น พร้อมทั้งความสัมพันธ์ของมันกับธรรมอย่างอื่นในการดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์นั้น วัตถุประสงค์ในที่นี้มิได้หมายเพียงวัตถุประสงค์ทั่วไปในขั้นสุดท้ายเท่านั้น แต่หมายถึงวัตถุประสงค์เฉพาะตัวของธรรมข้อนั้นเป็นสำคัญ ว่าธรรมข้อนั้นปฏิบัติเพื่อช่วยสนับสนุนหรือให้เกิดธรรมข้อใดจะไปถึงที่สุดลงที่ใดมีธรรมใด รับช่วงต่อไปดังนี้ เป็นต้น⁵⁷

⁵⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า 588.

⁵⁶ ม.ม. 12/280/270.

⁵⁷ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า 589.

6. ในฐานะพรหมจรรย์หรือพุทธจริยธรรมความเข้าใจเกี่ยวกับมรรคในฐานะพรหมจรรย์หรือพุทธจริยธรรมเป็นอีกฐานะหนึ่งในหลายประเด็นที่ได้กล่าวมาแล้ว พุทธพจน์ตรัสไว้ว่า มรรคอันเป็นอริยะประกอบด้วยองค์ 8 ประการ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสมาธินี้คือพรหมจรรย์; บุคคลใดประกอบด้วย อริยอัชฎางคิกมรรคนี้ บุคคลนั้นเรียกว่าเป็นพรหมจารี; ความสิ้น ราคะ สิ้นโทสะ สิ้นโมหะนี้เรียกว่าที่จบของพรหมจรรย์ผลของพรหมจรรย์คืออะไร โสตาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตผลเหล่านี้เรียกว่าผลของพรหมจรรย์⁵⁸

คำว่า “พรหมจรรย์” แปรจากบาลีว่า “พรหมจริย” ซึ่งประกอบด้วย พรหม+จริย “พรหม” แปลว่า ประเสริฐ เลิศล้ำ สูงสุด บริสุทธิ์ส่วน “จริย” มาจากรากศัพท์คือ จร ซึ่งในความหมายเชิงรูปธรรมแปลว่า เทียวไป ดำเนินไป จาริกไป ในเชิงนามธรรมแปลว่าประพฤติดำเนินชีวิตครองชีวิตเป็นอยู่ ในที่นี้ต้องการความหมายเชิงนามธรรมจริย ซึ่งเป็นคำนามจึงแปล ได้ว่า ความประพฤติ การดำเนินชีวิต การครองชีวิต หรือ ความเป็นอยู่ คำว่าจริย หรือจริยะนี้ เมื่อเขียนเป็นไทยแปลงตามรูปสันสกฤตเป็นจรรย์ ก็มีถือตามรูปบาลีอีกรูปหนึ่งเป็นจริยากก็ได้ ดังนั้นพรหมจรรย์ จะแปลว่าพรหมจรรย์หรือพรหมจริยากก็ได้แต่ตามปกติแปลกันว่าพรหมจรรย์ และใช้กันอย่างนี้จนมักสับสนไป คำว่าจรรย์ก็มีความหมายเดียวกับจริยา หรือ จริยที่ใช้ในคำว่าจริย ศึกษาและจริยธรรม เป็นต้น รวมความว่าพรหมจรรย์มาจาก “พรหมจริย” ซึ่งมีความหมายจริยะ อันประเสริฐ ความประพฤติ อันประเสริฐ หรือประพฤติบริสุทธิ์อย่างพรหม การดำเนินชีวิตอันประเสริฐ การครองชีพอย่างประเสริฐ หรือความเป็นอยู่อย่างประเสริฐ

ตามพุทธพจน์ที่ยกมาแสดงว่า พรหมจรรย์หรือจริยธรรมอันประเสริฐ หรือจริยธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นก็คือมรรคหรือมัชฌิมาปฏิปทานี้เอง และพรหมจารีหรือผู้ประพฤติ พรหมจรรย์ หรือ ผู้มีจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ก็คือ ผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค หรือปฏิบัติ ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา ส่วนความหมายตามรูปศัพท์ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น ก็ทำให้แปล คำว่าจริยธรรมจึงมีความหมายว่า หลักความประพฤติหลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตเป็นอันว่าเมื่อถือตามหลักพระพุทธศาสนา มรรคหรือมัชฌิมาปฏิปทา คือระบบจริยธรรม ระบบความประพฤติปฏิบัติ หลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่เที่ยง หรือหลักการครองชีวิต ที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ที่จะนำไปสู่จุดหมายคือความดับทุกข์หรือความสิ้นสุดปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์⁵⁹

7. มรรคในฐานะสู่จุดหมายชั้นต่างๆ

ความเข้าใจเบื้องต้นอีกประเด็นหนึ่งในหลายประเด็นที่ได้อธิบายรายละเอียดเพื่อประกอบความเข้าใจ ดังพุทธพจน์ตรัสไว้ว่าผู้ปรารถนาโภคสมบัติอันโอฬารยิ่งขึ้นไปพึงมีความไม่ประมาทบัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทในบุญกิริยาทั้งหลาย บัณฑิตไม่ประมาทจึงยึดเอาได้ ซึ่งอรรถทั้ง 2 ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตตะ และสัมปรายิกัตตะคนที่ เรียกว่าเป็นปราชญ์เป็นบัณฑิตก็เพราะการบรรลุอรรถ⁶⁰

⁵⁸ ส.ม. 19/113/32.

⁵⁹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า 590-591.

⁶⁰ ส.ส.15/381- 5/126-130.

อรรถ (สันสกฤต) หรือ อรรถ (บาลี) แปลว่า เรื่องราว ความหมาย ความมุ่งหมายประโยชน์ ผลที่หมายหรือจุดหมายในที่นี้ แปลเอา ความว่า ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรือจุดหมายของชีวิต หมายถึง จุดหมายของพรหมจรรย์ หรือจริยธรรม หรือระบบการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นที่ทราบ กันดีว่าจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พรหมจรรย์ ก็คือนิพพาน ซึ่งมีชื่อเรียกอย่างหนึ่งว่า “ปรมาตม” หรือ “ปรมาตมะ” แปลว่าประโยชน์อย่างยิ่ง หรือจุดหมายสูงสุดเป็นธรรมดาว่าใน การสอนธรรมจะต้องเน้นและเร่งเร้าให้ปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุด อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนามีได้มองข้ามประโยชน์หรือจุดหมาย ชั่วคราวลดหลั่นกันลงมาที่มนุษย์จะพึงได้พึงถึงตามระดับความพร้อมของแต่ละบุคคลและก็ได้จำแนกวางเป็นหลักไว้ด้วย

จากการศึกษาพบว่ามรรคมีประโยชน์หรือผลที่มุ่งหมาย มี 3 นัย ดังนี้

1. อรรถ 3 ประโยชน์หรือผลมุ่งหมายที่เกี่ยวกับกาลเวลาและความบริสุทธิ์ แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1.1 ทิฏฐธัมมิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์ในชีวิตนี้ หรือประโยชน์ปัจจุบันเป็น จุดหมายขั้นต้นหรือจุดหมายเฉพาะหน้า หมายถึงประโยชน์อย่างที่ยังมองเห็นกันอยู่ที่เข้าใจกันง่าย เกี่ยวกับชีวิตประจำวันเป็นเรื่องชั้นนอก หรือเรื่องธรรมดาสามัญที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ หรือทรัพย์สิน ฐานะ เกียรติ ไมตรี ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข เป็นต้น

1.2 สัมปรายิกัตถะ แปลว่า ประโยชน์เบื้องหน้าหรือเบื้องสูงหรือประโยชน์ที่ลึกล้ำยิ่งกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า หรือผิวดินในภายนอกเกี่ยวกับชีวิตด้านในหรือประโยชน์ด้านคุณค่าชีวิตเป็นจุดหมายชั้นสูงขึ้นไป หันมาให้คุณค่าแก่คุณธรรมความดีงาม รู้จักการทำด้วยความใฝ่ธรรม รักความดีงาม รักคุณภาพของชีวิตและความเจริญงอกงามของจิตใจ

1.3 ปรมัตถะ หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตเป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย ได้แก่ การรู้แจ้งสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงรู้เท่าทันคติธรรมดาของสังขารธรรมไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิต มีจิตใจเป็นอิสระโปร่ง โล่งผ่องใส ไม่ถูกบีบคั้น คับข้องจำกัดด้วยความยึดติดถือมั่นหวั่นหวาดของตนเอง ปราศจากกิเลสเผาลนที่ทำให้เศร้าหมองขุ่นมัวอยู่อย่างไร้ทุกข์ ประจักษ์แจ้ง ความสุขประณีตภายในที่ สะอาดบริสุทธิ์ สิ้นเชิง อันประกอบพร้อมด้วยความสงบเยือกเย็นสว่างไสวเบิกบานโดยสมบูรณ์เรียกว่า วิมุตติและ นิพพาน ดังนั้นในการสอนที่เกี่ยวกับจุดหมาย 3 ชั้นนี้แทนที่ระบบปฏิบัติของมรรค จะถูกจัดขึ้นตอนออกมาในรูปของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

2. อรรถ ประโยชน์หรือผลมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคล แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

2.1 อัตตัตถะ คือ ประโยชน์ตนสิ่งที่เป็นคุณแก่ชีวิต ช่วยให้เป็นผู้ดีด้วยดี สามารถพึ่งตนหรือเป็นที่พึ่งแก่ตนได้

2.2 ปรัตถะ คือ ประโยชน์ผู้อื่นประโยชน์เพื่อคนอื่น อันพึงบำเพ็ญด้วยการช่วยให้เขาเป็นผู้ดีด้วยดีพึ่งตนเองได้

2.3 อุภยัตถะ คือ ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายประโยชน์ร่วมกันสิ่งที่เกื้อกูลแก่ส่วนรวมเป็นคุณแก่ชีวิตทั้งของตนเองและของผู้อื่น ช่วยให้เป็นผู้ดีด้วยกันด้วยดี

3. อรรถ 2 ตามความหมายในพุทธพจน์พระสูตรและพระธรรมเทศนาแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

3.1 เนยยัตถะ มีความหมายที่จะต้องไขความพุทธพจน์ที่ตรัสตามสมมติ อันจะต้องเข้าใจความจริงแท้ที่ซ่อนอยู่อีกชั้นหนึ่ง เช่นที่ตรัสเรื่อง บุคคล ตัวตน เรา-เขา ว่า บุคคล 4 ประเภทตนเป็นที่พึงของตน เป็นต้น

3.2 นีตัตถะ นีตัตถะ มีความหมายที่แสดงชัดโดยตรงแล้วพุทธพจน์ที่ตรัสโดยปรมาตถ์ ซึ่งมีความหมายตรงไปตรงมาตามสภาวะ เช่นที่ตรัสว่า รูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น⁶¹

สรุปได้อรรถะ 3 ประโยชน์หรือผลมุ่งหมายที่เกี่ยวกับกาลเวลาและความบริสุทธิ์ ประโยชน์หรือผลมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคล และอรรถะ 2 ตามความหมายในพุทธพจน์ พระสูตร และพระธรรมเทศนา ว่าผู้ใดแสดงพระสูตรที่เป็นเนยยัตถะ ว่าเป็นนีตัตถะ หรือแสดงพระสูตรที่เป็นนีตัตถะ ว่าเป็นเนยยัตถะ ผู้นั้นชื่อว่ากล่าวต่อพระตถาคต

8. มรรคในฐานะไตรสิกขา

ความเข้าใจเบื้องต้นที่สำคัญมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหัวข้อในการวิจัยในครั้งนี้ คือ มรรค ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติครบองค์ 8 ในระดับปฏิบัติ 3 หมวด ที่เรียกว่า ไตรสิกขา กล่าวคือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สงเคราะห์เข้าเป็นศีลชั้นสัมมาวาายามะ สัมมาสติสัมมาสมาธิ สงเคราะห์เป็นสมาธิชั้นสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะสงเคราะห์เป็นปัญญาชั้นไตรสิกขานั้นถือว่าเป็นระบบการ ปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมด และเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างหมดสิ้นบริบูรณ์ จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงหลักการปฏิบัติธรรมและมักใช้เป็นแม่บทในการขยายวิธีปฏิบัติธรรมในที่นี้กล่าวสรุปว่ามรรคเป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่เนื้อหาฉันใด ไตรสิกขาก็เป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่การใช้งาน ฉะนั้นและไตรสิกขาเป็นระบบที่รับช่วงหลักปฏิบัติจากมรรคไปกระจายออกสู่วิธีปฏิบัติในส่วนรายละเอียดอย่างกว้างขวางต่อไปมรรคประกอบขึ้นด้วยองค์ 8 ประการรวมกัน และผู้ปฏิบัติธรรมก็ต้องใช้องค์ทั้ง 8 ของมรรคเนื่องไปด้วยกันโดยตลอด

อนึ่ง เพื่อให้มองเห็นเป็นหมวดหมู่ อันจะช่วยเสริมความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น องค์ประกอบทั้ง 8 ของมรรคจัดเป็นประเภทๆ เรียกว่าชั้นหรือธรรมชั้น แปลว่า หมวดธรรมหรือกองธรรม มี 3 ชั้น หรือ 3 ธรรมชั้น กล่าวคือ ศีลชั้น สมาธิชั้น และปัญญาชั้นเรียกง่ายๆ ว่าศีล สมาธิ ปัญญา โดยจัดสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะเข้าเป็นหมวด ศีลจัดสัมมาวาายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิเข้าเป็นหมวดสมาธิจัดสัมมาทิฏฐิและสัมมาสังกัปปะ เข้าเป็นหมวดปัญญา เรียกชื่อว่า สิกขา 3 หรือ ไตรสิกขา มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา และโดยทั่วไปก็เรียก ว่าศีล สมาธิ และปัญญา สอดคล้องกับธรรมชั้น 3 นั้นเอง ทั้งนี้เพราะเมื่อถือตามความหมายโดยย่ออธิศีลก็คือศีล อธิจิตก็คือสมาธิ และอธิปัญญา ก็คือปัญญา⁶²

2.2.4.3 องค์ประกอบของมรรค

องค์ประกอบของมรรคมีชื่อเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมัคค์ เรียกเป็นไทยว่า อริยอัฏฐังคิกมรรคบ้าง อริยอัชฎางคิกมรรคบ้าง อารยอัชฎางคิกมรรคบ้างแปลว่าทางมีองค์แปดประการ

⁶¹ อก.ทก. 20/270/76.

⁶² พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2558), หน้า 602- 603.

อันประเสริฐทางมืองค์ 8 ของพระอริยะ ทางมืองค์ 8 ที่ทำให้ปุถุชนเป็นพระอริยะทางมืองค์ 8 ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบหรือมรรคาอันประเสริฐ มืองค์ประกอบ 8 อย่าง องค์หรือองค์ประกอบ 8 อย่างหรือเรียกว่า “มรรคมืองค์ 8” ซึ่งมีความหมายชัดเจนหมายถึง ทางสายเดียวที่มีส่วนประกอบ 8 อย่างหรือเรียกว่า “อริยมรรคมืองค์ 8” ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 สัมมาทิฐิ มาจากคำว่า สัมมา แปลว่า โดยชอบดีถูกต้อง ส่วนคำว่าทิฐิ แปลว่า ความเห็นทฤษฎีคำทั้งสองคำรวมเป็นสัมมาทิฐิ⁶³ ปัญญาอันเห็นชอบ คือเห็นอริยสัจ 4 เห็นชอบตามธรรมนองคลองธรรมว่าทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว มารดา บิดามี (คือมีคุณงามความดีควรแก่ฐานะหนึ่ง ที่เรียกว่า มารดาบิดา) เห็นไตรลักษณ์ หรือเห็นปฏิจจสมุปบาท ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องสัมมาทิฐิ ไว้หลายแห่งดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวง อาทิตยอุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใด สัมมาทิฐิ ก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิต เพื่อการตรัสรู้ ตามเป็นจริงซึ่งอริยสัจ 4 ประการ ฉะนั้นภิกษุผู้มีสัมมาทิฐิยอมเป็นอันหวังสิ่งนี้ ได้ คือจรรู้ตามความจริงว่าทุกข์ คือดังนี้เหตุให้เกิดทุกข์ คือ ดับความดับทุกข์ คือปฏิบัติให้ถึง ความดับทุกข์ คือดังนี้”⁶⁴ “ข้อที่ภิกษุจักทำลายอวิชชา ยังอวิชชาให้เกิดทำให้แจ้งซึ่งนิพพานได้ ด้วยทิฐิที่ตั้งไว้ชอบ ด้วยมรรคาวาณาที่ตั้งไว้ชอบนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นั่นเป็นเพราะเหตุใด ก็เพราะตั้งทิฐิไว้ชอบแล้ว”⁶⁵ “เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่าง ซึ่งจะเป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่ เกิดได้เกิดขึ้นหรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นไปเพื่อความเพิ่มพูนไปพลุลย์เหมือนอย่างสัมมาทิฐิ นี้เลย”⁶⁶ “เมื่อใด อริยสาวกรู้ชัดซึ่งอกุศล...อกุศลมูล...กุศล...และกุศลมูลด้วยเหตุเพียงนี้ เธอ ชื่อว่ามีสัมมาทิฐิมีความเห็นตรงประกอบด้วยความเลื่อมใสแน่วแน่ในธรรมเข้าถึงสัจธรรมนี้ แล้ว”⁶⁷ จากความหมายของสัมมาทิฐิ คือ การเห็นชอบตามเป็นจริงเกี่ยวกับอริยสัจ 4 ดังนั้น ความหมายของการเห็นความจริง อันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่

1. ทุกข์ เป็นความไม่สบายกายไม่สบายใจ สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก ปีบคั้นจิตใจ เกิด จากตัณหาความอยาก โดยย่อ คือ อุปาทานชั้น 5
2. ทุกขสมุทัย เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ทุกข์เกิดจากตัณหา 3 ได้แก่ กามตัณหา (ความอยากในกามคุณ) ภวตัณหา (อยากมีอยากเป็น) และวิภวตัณหา (ความอยากไม่มี ไม่เป็นตามที่มีอยู่เป็นอยู่)
3. ทุกขนิโรธ เป็นสภาวะที่ความทุกข์ดับ หรือเป็นสภาวะที่เข้าถึงการกำจัดอวิชชา หลุดพ้นเป็นอิสระคือนิพพาน ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิบัติตามหลักธรรมอริยมรรคมืองค์ 8
4. ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาเป็นข้อนำไปสู่ความดับทุกข์ ได้แก่ มรรคมืองค์ 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) คือธรรมที่ต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจึงสามารถนำไปสู่ความดับทุกข์หรือการแก้ปัญหาได้ซึ่งมรรคมืองค์ 8

⁶³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2558), หน้า 330.

⁶⁴ ส.ม. 19/1720/552.

⁶⁵ ส.ม. 19/43/73.

⁶⁶ อัง.ต.ก. 20/182/40.

⁶⁷ ม.ม. 12/111/85.

กล่าวได้ว่าสัมมาทิฐิ หมายถึงความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) หรือที่กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าสัมมาทิฐิเป็นการเห็นอริยสัจ 4 คือการเข้าไปรู้ปัญหา สาเหตุสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา แล้วหาหนทางเพื่อการดับเหตุปัจจัยแห่งความทุกข์ได้เมื่อใด ผลคือความสงบสุขปราศจากการบีบคั้นใจที่ผ่านมาจากอายตนะภายในและภายนอกทั้ง 6 ยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามกฎธรรมดา แห่งธรรมชาติ แม้ความทุกข์ทางกายจะเกิดขึ้น แต่ความทุกข์ทางใจก็ไม่มี เนื่องจากไม่ยึดมั่นถือมั่นหรือปรุงแต่งอารมณ์ ดังนั้นจิตที่ตั้งไว้ผิดเป็นมิจฉาทิฐิก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ทำร้ายตนเองและทำลายโอกาสในการพัฒนาตนให้เจริญงอกงาม ในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม แต่ตรงกันข้ามกลับทำให้ตนเองเสื่อมจากความดีทั้งปวง เพราะฉะนั้นมนุษย์ที่ประเสริฐต้องเกิดมาจากการศึกษา และต้องเป็นการศึกษาชีวิตของตนเอง มิใช่การศึกษาตามความหมายในปัจจุบัน

ดังนั้น สัมมาทิฐิจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการทำความดีหรือไม่ดี ย่อมมีอิทธิพลมาจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านทางอายตนะทั้งภายนอกและภายใน โดยมีกัลยาณมิตรที่เป็นผู้ใกล้ชิดอย่างเช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ และเพื่อน ๆ เป็นต้น ซึ่งจัดว่าเป็นเสียงจากภายนอกที่ เรียกว่า “ปรโตโฆสะ” ส่วนกัลยาณมิตรที่เกิดภายในนั้น ได้แก่ การคิดพิจารณาใคร่ครวญที่เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” ทั้งปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการนั้นเป็นเสมือนรุ่งอรุณแห่งการเกิดอริยอัชฎางคิกมรรค ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิตฉันใดความถึงความด้วยโยนิโสมนสิการ ก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยอัชฎางคิกมรรคแก่ภิกษุ ฉะนั้น ภิกษุที่ถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มาก ซึ่งอริยอัชฎางคิกมรรค”⁶⁸

องค์ประกอบที่ 3 สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจาก การพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ แม้พระพุทธเจ้าก็ตรัสวาจาสุภาษิตเป็นธรรมตามหลักเกณฑ์ข้างบนทั้ง 5 ประการกล่าว คือ สิ่งใดก็ตามมีผู้สนใจถามแต่คำถามนั้น หาประโยชน์ไม่พระองค์ก็ไม่ตรัสตอบ เพราะสิ่งที่จะตอบนั้นไม่มีประโยชน์ เพื่อจะนำผู้ฟังไปสู่การดับทุกข์ เพราะตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนมั่นคง คือการนำสรรพสัตว์ดำเนินชีวิต ที่ดีงาม ปราศจากการครอบงำจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งเป็นเหตุและปัจจัยแห่งความทุกข์ พระพุทธเจ้าจึงทรงเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต ด้านสัมมาวาจา

องค์ประกอบที่ 4 สัมมากัมมันตะ หมายถึงการงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็น เหตุงดเว้นจากการประพฤตินอกใจ สัมมากัมมันตะ หรือการกระทำชอบ พุทธพจน์ที่ตรัสถึง สัมมากัมมันตะว่า “สัมมากัมมันตะเป็นอย่างไร คือเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนา เป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤตินอกใจ ภิกษุทั้งหลายนี้เรียกว่า

⁶⁸ ส.ม. 19/136/37.

สัมมากัมมันตะ”⁶⁹ ในพระไตรปิฎกนั้น การกระทำชอบจะเน้ จิตที่ตั้งมั่น หรือการกระทำที่จิตใจซึ่ง สัมมากัมมันตะเป็นความตั้งใจที่จะงดเว้น หรือไม่ประพฤตินในสิ่งที่ไม่ดี ทางกายสามประการ คือการจง ใจไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤตินในกามทั้งหลาย พุทธศาสนิกชนที่รักษาศีล 5 หรือศีล 8 อย่าง สม่่าเสมอ ย่อมเป็นผู้ได้ชื่อว่าเคารพในพระพุทเจ้า ชีวิตของตนย่อมประสบแต่ความเจริญความสำเร็จ ในการดำเนินชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า สัมมากัมมันตะหรือการกระทำชอบ แบ่ง ออกเป็น 2 ระดับ คือ⁷⁰

1. ในระดับโลกียะ หมายถึง การมีเจตนาที่งดเว้นจากการตัดรอนชีวิต จากการเอาของที่เขา มิได้ให้และจากการประพฤตินในกามทั้งหลาย

2. ในระดับโลกุตตระ หมายถึงความงดความเว้นความเว้นขาด เจตนางดเว้นจากกายสุจริต ทั้งสามของท่านผู้มีจิต เป็นอริยะ มีจิตไร้อาสวะ มีอริยะเป็นสมังคีกำลังเจริญอริยมรรคอยู่ มรรคมืองค์ 8 ข้อ สัมมากัมมันตะเป็นข้อที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมโดยตรงซึ่งมีความสัมพันธ์กับคำสอนของพระ พุทเจ้าในเรื่องศีล และกุศลกรรมบถ 10 ดังนี้ สัมมากัมมันตะตรงกับศีล 5 ข้อ (1) และ (3) ในการ สอนเรื่องศีล 5 นั้นจะเป็นข้อละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการถือเอาของที่เขา มิได้ ให้ละเว้นจาก การประพฤตินในกามทั้งหลายและมีหลักเบญจธรรมที่สนับสนุนให้ศีล 5 สมบูรณ์ ได้แก่ เบญจ ธรรมข้อที่ 1 มีเมตตาและกรุณาจะสนับสนุนให้เบญจศีลข้อที่ 1 สามารถที่จะปฏิบัติได้สมบูรณ์ เพราะผู้มีเมตตาจะสงสารและรักเพื่อนมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ขณะเดียวกันก็มีความกรุณา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่พร้อมเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ พื้นฐานจิตของผู้ปฏิบัติตามหลัก เบญจธรรมข้อที่ 1 นี้เองทำให้เขาไม่อาจทำร้ายหรือเบียดเบียนเพื่อนร่วมโลกได้ ไม่ว่าจะเป็มนุษย์ หรือสัตว์ก็ตามส่วนเบญจธรรมข้อที่ 2 สัมมาอาชีวะ จะสนับสนุนให้เบญจศีลข้อที่ 2 รักษาได้สมบูรณ์ เพราะผู้มีอาชีพที่สุจริตย่อมมีความภาคภูมิใจในปัจจัยที่ตนหามาด้วยความสุจริต ความสามารถของ ตน มีความพอใจในสิ่งที่ ตนหามาได้การที่จะไปลักขโมยของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ผู้มีเบญจธรรมข้อ 2 ไม่กระ ทำเป็นแน่แท้จึงได้ชื่อว่าช่วยสนับสนุนให้ผู้รักษาเบญจศีลข้อที่ 2 สามารถที่จะรักษาให้สมบูรณ์ได้ เบญจธรรมข้อที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับกามสังวร (การสำรวมในกาม) หรือสทาร์สันโดษ คือมีความพอใจ เฉพาะในคูครองของตน สังคมปัจจุบันมีปัญหาเรื่องชู้สาวเกิดขึ้นมากมายและสร้างเรื่องสลดใจ ก่อคดี อาชญากรรม สามีฆ่าชู้ ภรรยาหลงฆ่าหรือสั่งฆ่าภรรยาน้อยซึ่งปัญหาทั้งหมดเกิดจากความหึงหวง เพราะการแก้ปัญหาด้วยความโกรธความแค้น ซึ่งซึ่งเป็นที่มาของการทำร้าย ล้างผลาญ ชีวิตแก่กัน และกันไม่ว่าภรรยานอกใจสามี หรือสามีนอกใจภรรยา รวมถึงผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง กับปัญหาเหล่านี้ก็ ได้รับความเดือด ร้อนอย่างทั่วหน้า ครอบครัวบางครอบครัวล่มสลาย ทำให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอ ลูกซึ่งเป็นเด็กไร้เดียงสา เป็นผู้บริสุทธิ์กลายเป็นแพะรับบาปจากการที่ ผู้ใหญ่ที่ ไร้ปัญญา ไม่ประพฤติ ธรรม เพื่อหักห้ามใจและกายให้พ้นจากความคิดที่ชั่ว การกระทำ ที่ชั่วลูกจึงต้องถูกทอดทิ้งให้ขาด ความรักความอบอุ่นเป็นเด็กมีปมด้อย และสร้างปัญหาให้กับ สังคมจนลูกกลายมาเป็นปัญหา ระดับประเทศ ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดปัญหาครอบครัวระหว่างสามี ภรรยาจะเกิดมาจากเหตุปัจจัยของ

⁶⁹ที่.ม. 10/402/335.

⁷⁰พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า 757.

ความไม่สำรวมในกาม พระพุทธเจ้าได้ตรัสเกี่ยวกับเรื่องความปรารถนาของสตรีเพศในพระไตรปิฎกเกี่ยวกับคู่ครองว่า “ความปรารถนาของหญิงที่แต่งงานแล้วคือไม่ต้องการให้หญิงใดมาร่วมสามีเดียวกันกับตน”

องค์ประกอบที่ 5 สัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบได้แก่ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้วสำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะจากการศึกษาพบว่าหลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา มีอยู่ 3 ประการ คือ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบ ทางวาจา การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ดังผลการศึกษาที่มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การเลี้ยงชีพชอบทางกาย

หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาฉนนิชชา คือ การเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง 5 ประการ คือ 1) สัตถวนิชชา การค้าขายสัตว์มีชีวิต 2) มังสวณิชชา การค้าขายสัตว์มีชีวิตร 3) มัชชวณิชชา การค้าขายสิ่งมีเงินเมา 4) วิสวณิชชา การค้าขายยาพิษ⁷¹ การค้าขายดังกล่าวมานี้ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบกิจการงานที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่าย ขึ้นเป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรมที่ดีงามของสังคมและส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้นหลักการเลี้ยงชีพที่ถูกต้องต้องงดเว้นจากการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำผิดศีลธรรมดังกล่าว การเลี้ยงชีพชอบทางกายยังครอบคลุมไปถึงการเว้นจาก จากการเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมย การทุจริต การคดโกงทั้งจาก โดยอาชีพและสามัญสำนึกแม้ว่า จะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตามเพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนและ ทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข คนในสังคมอยู่อย่างรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกงจึงเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่นและของสังคมเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองหมดสิ้น

2. การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา

หลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางวาจาจัดเป็นกุศลกรรมและเป็นการดำเนิน ชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการคือ (1) การไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมี สัจจะ รักษาความสัตย์ (2) การไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ คือ การเว้นจากการใช้คำพูดยุยงให้ คนอื่น แดกแยกกันหรือเข้าใจผิดกันเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง (3) การไม่พูดคำหยาบในการเลี้ยงชีพ (4) การไม่พูดเพ้อเจ้อเลี้ยงชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยอาศัยวาจาที่ไร้สาระ ไร้แก่นสาร ไม่เป็น ธรรมและไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เนื่องจากคำพูดที่เพ้อเจ้อนั้นทำให้ผู้ฟังหลงผิด เข้าใจผิดได้ (5) การไม่ประจบเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการใช้วาจาประจบสอพลอผู้อื่น เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง (6) การ

⁷¹ วจ. ปญจก. 22/177/186.

ไม่บังคับขู่เชิญเลี้ยงชีพวาจานั้นย่อมไม่เป็นไปเพื่อการข่มขู่ หรือบังคับขู่เชิญเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นด้วยความไม่ชอบธรรม⁷²

3. การเลี้ยงชีพชอบทางใจ

หลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะโดยยึดหลักการ คือ (1) การไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินคนอื่นเลี้ยงชีพ มีสภาพจิตที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้ คือไม่โลภอยากได้ของคนอื่นในทางที่ไม่ชอบไม่ควร คิดเลี้ยงชีพวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม (2) การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ เป็นการควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยายาบปองร้ายผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตนให้มีจิตเมตตาเอื้อเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น อันจะนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย (3) การไม่คิดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ คือเว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง⁷³ การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรม ฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอก เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่างๆสืบเนื่องมาจากภายใน จิตใจ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่ากล่าวโดยสรุป คือธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ” ถ้าบุคคลใดใจร้ายแล้วพูดอยู่ กิติ ทำอยู่กิติ ทุกข์ยอมไปตามเขาเพราะเหตุนั้นถ้าบุคคลใดมีใจผ่องใสแล้ว พูดอยู่ กิติ ทำอยู่กิติ ความสุขยอมไปตามเขาเพราะเหตุนั้นเหมือนเงาไปตามตัว ฉะนั้น⁷⁴ กล่าวโดยสรุปหลักการของสัมมาอาชีวะ ด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งการดำเนินชีวิตสุจริตทางกายทางวาจา และทางใจ

องค์ประกอบที่ 6 สัมมาวายามะ

สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ ความเพียรระวังไม่ให้ ความชั่วเกิดขึ้น ความเพียรการละความชั่วที่ทำแล้ว ความเพียรในการทำความดีให้เจริญยิ่งขึ้น และความเพียรในการรักษาความดีที่ทำไว้แล้ว โดยคำจำกัดความตามแบบพระสูตรเรียกชื่อ อีกอย่างหนึ่งว่าสัมมปปธานหรือปธาน 4 ได้แก่ (1) สงวรปธาน เพียรป้องกันหรือเพียรระวัง อุกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น (2) ปธานปธาน เพียรละหรือเพียรจำกัดอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป (3) ภาวนาปธาน เพียรเจริญหรือเพียรสร้างกุศลที่ยังไม่ เกิดให้เกิดขึ้น (4) อนุรักษนา ปธาน เพียรอนุรักษ หรือเพียรรักษาและส่งเสริมกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

กล่าวโดยสรุป สัมมาวายามะในระดับเบื้องต้นจึงหมายถึงความเพียรในการละชั่วทำดี และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ในพระสูตรต้นตปิฎกแล้วยังมีกล่าวไว้ในพระอภิธรรมปิฎกดังนี้ “สัมมาวายามะเป็นโณน ข้อที่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สร้างฉันทะ พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น ฯลฯ เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ เพื่อทำบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมีให้เกิดขึ้น ฯลฯ การสร้างฉันทะ พยายามปรารภความ

⁷²ที่.ปา.11/360/284.

⁷³ม.ม. 12/485/523.

⁷⁴ข.ม. 40/11/1.

เพียร ประคองจิต มุ่งมั่นเพื่อความดำรงอยู่ไม่เลือนหายเจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วนี้เรียกว่า สัมมาวายามะ”⁷⁵ “การปรารภความเพียรทางใจ ฯลฯ สัมมาวายามะ วิริยสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์มรรค นับเนื่องในมรรค นี้เรียกว่า สัมมาวายามะ”⁷⁶ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวเกี่ยวกับสัมมาวายามะ ไว้ว่า “ตัวสัมมาวายามะเองแท้ๆ ที่เป็นองค์มรรคเป็นคุณธรรมอยู่ภายใต้จิตใจของบุคคลก็จริง สัมมาวายามะจะทำหน้าที่ของมันได้เจริญงอกงามได้ ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับโลกภายนอก กล่าวคือการวางท่าที่ตอบสนองและจัดการกับอารมณ์ ที่ผ่านทางตา หู จมูก ลิ้น กาย การแผ่ขยายความเพียรจากภายในจิตใจออกไปเป็นการกระทำความประพฤติการดำเนินชีวิตจะเกี่ยวข้องและอิงอาศัยกับปัจจัยแวดล้อมภายนอกด้วย ทั้งปัจจัยทางร่างกาย ธรรมชาติ และทางสังคม”⁷⁷

พุทธพจน์ที่ตรัสกะพระภิกษุเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลายคุณสมบัติของผู้บำเพ็ญ (องค์ของผู้มีปัญาน) มี 5 อย่างเหล่านี้ ห้าอย่างคืออะไร (กล่าวคือ) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ คือ (1) เป็นผู้มีความศรัทธาเชื่อตถาคตโพธิ์ว่าแม้เพราะเหตุผลดังนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเป็นอรหันต์เป็นสัมมาสัมพุทธะ ฯลฯ เป็นผู้จำแนกแจกธรรม (2) เป็นผู้มีความอดทนน้อย มีโรคน้อย ประกอบด้วยไปเผาผลาญที่สำหรับย่อยอาหารสม่ำเสมอ ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก พอปานกลาง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร (3) เป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมายาเป็นผู้เปิดเผยตัวตามเป็นจริงทั้งในพระศาสนาทั้งในเพื่อนพรหมจารีผู้เป็นวิญญูชน (4) เป็นผู้ระดมความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อมมีความเข้มแข็งบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลทั้งหลาย (5) เป็นผู้ที่มีปัญญาประกอบด้วยปัญญาอย่างอิสระที่หยั่งถึงความเกิดขึ้นและความดับสลาย ชำแรกกิเลสได้ อันให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ”⁷⁸

จากพุทธพจน์ที่กล่าวถึงเรื่องการทำความเพียรนั้นเป็น การเตือนผู้ปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดีว่าลำดับแรกจะต้องมีศรัทธาในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อว่าพระองค์เป็นผู้ชี้ทางการบรรลุมรรคผล นิพพานให้กับผู้ปฏิบัติต่อไปต้องเป็นผู้มีโรคน้อย เป็นผู้ซื่อตรงทั้งต่อหน้าและลับหลังเป็นเพื่อนพรหมจารีกับนักปราชญ์ วิญญูชนเป็นผู้มีความเพียรเพื่อจะละอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วป้องกันมิให้ออกุศลที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้นเพื่อเร่ากุศลที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้นรักษาหรือระดมกุศลที่เกิดขึ้นแล้วให้เจริญงอกงาม เป็นผู้ที่มีปัญญากำหนดและตามรู้ ความเกิดขึ้นและความดับสลายของธรรมทั้งหลายอันทำให้ถึงความดับทุกข์โดยชอบพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย สมัยที่ไม่เหมาะสำหรับบำเพ็ญเพียร มี 5 อย่างเหล่านี้ห้าอย่างคืออะไร (กล่าวคือ) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ (1) เป็นผู้แก่เฒ่า ถูกชราครอบงำ (2) เป็นผู้เจ็บไข้ถูกพยาธิครอบงำ (3) สมัยที่อาหารขาดแคลนข้าวไม่ดีหาอาหารยาก ไม่สะดวกที่จะยังชีพด้วยการบิณฑบาต (4) สมัยที่มีภัย มีความกำเริบวุ่นวายในป่าดง ชาวชนบทต่างพากันขึ้นยานพาหนะผันผายไป (5) สมัยที่สงฆ์แตกแยกกันมีการด่าว่า..คนที่ยังไม่เลื่อมใสก็ไม่เลื่อมใส คนที่เลื่อมใสแล้วก็กลายเป็นอย่างอื่นภิกษุทั้งหลาย สมัยที่ควรบำเพ็ญ มี 5 อย่างเหล่านี้ ห้าอย่างคืออะไร (กล่าวคือ) (1) ภิกษุยังหนุ่ม ยังเยาว์มีผมดำสนิท ประกอบด้วยวัยอันเจริญ เป็นวัยปฐม (2) ภิกษุเป็นผู้มีอาหารน้อย มีโรคน้อย (3) สมัยที่อาหารพร้อมดี ข้าวดีหาอาหารง่าย สะดวกที่จะยังชีพด้วยการ

⁷⁵ อภ.วิ.35/205/172.

⁷⁶ อภ.วิ. 35/206/175.

⁷⁷ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 802-803.

⁷⁸ ที.ปา.11/411/295.

บิณฑบาต (4) สมัยที่มนุษย์ (ประชาชน) ทั้งหลายพร้อมเพรียงกันชื่นชมต่อกัน ไม่วิวาทกันเป็นเหมือน แม่นมมองดูทารกด้วยสายตาที่ประกอบด้วยความรัก (5) สมัยที่สงฆ์พร้อมเพียงกันชื่นชมต่อกัน ไม่วิวาทกันมีอุเทศร่วมกันเป็นอันเดียวกัน เป็นอยู่ผาสุกทำให้ ผู้ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสคนที่เลื่อมแล้ว ย่อมเลื่อมใสยิ่งขึ้นไป”⁷⁹

องค์ประกอบที่ 7 สัมมาสติ

สัมมาสติ หมายถึง ความระลึกชอบความระลึกที่ดำเนินถูกต้อง ตามหลักสติปัญญา กล่าวคือการตั้งสติให้มั่นคง เพื่อละความยินดียินร้ายในสิ่งทั้งปวง สัมมาสติ เป็นองค์มรรคข้อที่ 2 ใน หมวดสมาธิ หรือ อธิจิตตสิกขา พระไตรปิฎกได้กล่าวถึงความสำคัญของสัมมาสติไว้ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสติเป็นไฉนนี้เรียกว่า สัมมาสติ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1) พิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และ โทมนัสในโลกเสียได้ 2) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ 3) พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ คือ (1) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มี สัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ (2) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ (3) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ฯลฯ (4) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่มีความเพียรมีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ (4) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้”⁸⁰

สติปัญญา แปลว่า ที่ตั้งแห่งสติ สติไปตั้งไว้ที่กาย เรียกว่า “กายานุปัสสนา” สติไปตั้งไว้ที่เวทนา ความสุข ความทุกข์ที่ตั้งขึ้นในใจ เรียกว่า “เวทนานุปัสสนา” สติไปตั้งไว้ที่จิต คือความคิดนึกของเราเรียกว่า “จิตตานุปัสสนา” ส่วนสติไปตั้งไว้ที่ธรรมะที่เกิดกับจิตให้คอยดู เรียกว่า “ธรรมานุปัสสนา” รวมความว่าให้ดูตนเองด้วยความมีสติตลอดเวลาเป็นการฝึกสติให้คล่องแคล่ว่องไว

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงสัมมาสติในมุมมองดังต่อไปนี้ สติในฐานะ อปัมาทธรรม “สติ” แปลว่า ความระลึกได้ ที่เป็นจุดมุ่งสำคัญก็ได้สติ จึงเป็นธรรมสำคัญ ในทาง จริยธรรมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวควบคุมเร้าเตือนการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นตัวคอย ป้องกันยับยั้งตนเองทั้งที่จะไม่ให้หลงเพลินไปตามความชั่ว และที่จะไม่ให้ความชั่วเล็ดลอด เข้ามาในจิตใจได้จะเตือนตนเองในการทำมาดี และไม่เปิดโอกาสแก่ความชั่วพุทธธรรมเน้น ความสำคัญของสติเป็นอย่างมากในการปฏิบัติจริยธรรมทุกชั้นการดำเนินชีวิต หรือการประพฤติ ปฏิบัติโดยมีสติกำกับอยู่เสมอ มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า “อปัมาท” คือ ความไม่ประมาท

ความก้าวหน้าในระบบจริยธรรม คือ ความเป็นอยู่ โดยไม่ขาดสติ ซึ่งขยายความได้ว่า การระมัดระวังอยู่เสมอ ไม่ยอมถลำลงไปทางเสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความเจริญก้าวหน้า ตระหนักดีถึงสิ่งที่จะต้องทำและต้องไม่ทำ ความสำคัญและขอบเขตการใช้ อปัมาท ธรรม ในการปฏิบัติจริยธรรมชั้นต่างๆ ดังพุทธพจน์ต่อไปนี้ “ภิกษุทั้งหลาย รอยเท้าของสัตว์บกทั้งหลายชนิดใด ๆ ก็ตามย่อมลงในรอยเท้าช้างได้ทั้งหมด รอยเท้าช้าง เรียกว่าเป็นยอดของ รอยเท้าเหล่านั้น โดยความ

⁷⁹ อก.ปญจก. 22/53-54/92-94.

⁸⁰ ม.ม. 12/149/124.

ใหญ่ ฉันทใด กุศลธรรมทั้งหลายอย่างใดๆ ก็ตามย่อมมีความไม่ประมาทเป็นมูล ประชุมลงในความไม่ประมาทได้ทั้งหมดความไม่ประมาทเรียกได้ว่าเป็นยอดของ ธรรมเหล่านั้น ฉันทนั้น⁸¹

การฝึกสติจะต้องเริ่มต้นมาจากกายก่อน แล้วจึงค่อย ๆ พัฒนานำสติคุมที่ความนึกคิด แล้วจะสังเกตได้ว่าขณะที่เรายืน เดิน นั่ง หรือนอน ความคิดของเราจะไหลออกไปเรื่อย สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเรื่องปกติของจิต แต่ให้เรากำหนดรู้ โดยเอาสติกำหนดรู้ว่าจิตกำลังคิด เห็น ได้ยิน ให้กำหนดรู้ แต่ไม่ต้องตามจิตไปคิดว่ามันเห็น มันคิด หรือได้ยินอะไรบ้าง มิเช่นนั้นจะเป็นการหลง ตามจิตหรือเรียกว่า “จิตหลอก” คนที่ได้ฝึกสมาธิตามขั้นตอนแบบนี้ แล้วการเดินก็ดี การนั่งการลุกจะเป็นจังหวะ แม้แต่การพูดก็เป็นจังหวะพูดชัดถ้อยชัดคำ เพราะได้รับการฝึกอบรมตนเองกิริยาอาการผลุนพลันนั้นไม่มี เพราะสติเป็นตัวห้ามไว้ ไม่ให้ผลุนพลัน ไม่ให้ใจร้อน ไม่ให้ใจเร็ว ไม่ทำอะไรด้วยอารมณ์ แต่ทำด้วยเหตุ ด้วยผลอยู่ตลอดเวลา เรียกว่า สัมมาสติ

องค์ประกอบที่ 8 สัมมาสมาธิ

ความตั้งใจมั่นชอบ เป็นเรื่องการฝึกอบรมจิตขั้นลึกซึ่งอันเป็นของละเอียดของสมาธิ หมายถึง ใจที่เป็นกุศลจิตและตั้งมั่นเป็นหนึ่งอยู่ในอารมณ์เดียว หรือภาวะที่จิตเป็นหนึ่งซึ่งเรียกว่า “เอกัคคตา” คือการที่จิตกำหนดอยู่อย่างแน่วแน่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด ปราศจากความฟุ้งซ่าน หรือที่เรียกว่า ความตั้งมั่นของจิตเป็นหนึ่งและอยู่ในอารมณ์เดียวสัมมาสมาธิที่ปรากฏอยู่ในพระอภิธรรมปิฎกมีดังนี้ “สัมมาสมาธิ ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นเป็นโณน คือความตั้งอยู่ แห่งจิต ความดำรงอยู่ความตั้งมั่น ความไม่ซัดส่าย ความไม่ฟุ้งส่ายความที่จิตไม่ซัดส่ายสมณะสมาธินทริยสมาธิพละ สัมมาสมาธิ ในสมัยนั้นนี้ชื่อว่า สัมมาสมาธิที่เกิดขึ้นในสมัย นั้น”⁸² สัมมาสมาธิ นั้น คือ ธรรมที่ควรทำให้แจ้ง หรือทำให้เกิดขึ้น ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงองค์ธรรมหรือญาณที่เกิดจากสัมมาสมาธิ ประกอบด้วย 5 ประการ ดังนี้ คือ⁸³ (1) ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า สมาธินี้เป็นสุขในปัจจุบันและมีสุขเป็นวิบากต่อไป (2) ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่าสมาธินี้เป็นอริยะ ปราศจากอาภิมิส (3) ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่าสมาธินี้ มิใช่บุรุษชั่ว (4) ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่าสมาธินี้ สงบ ประณีต ได้ด้วยความสงบระงับ บรรลุได้ด้วยภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้นและมีใช่บรรลุได้ด้วยการข่ม(ธรรมที่เป็นข้าศึก) ห้ามกิเลส ด้วยสังขารจิต (5) ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า เรานั้นมีสติ เข้าสมาธิ และเรามีสติออกจาก สมาธินี้ บุคคลใดที่หมั่นเจริญสมาธิ เป็นสัมมาสมาธิจนเกิดญาณ ญาณนั้นย่อมทำลายมิจฉา สมาธิตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ว่า “มิจฉาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นผิด) ของผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมเสื่อมไป คือ บาปอกุศลธรรมเป็นอเนกของบุคคลที่ เกิดเพราะมิจฉาสมาธิ เป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมที่เป็นอเนกย่อมเจริญเต็มที เพราะสัมมาสมาธิเป็นปัจจัย”⁸⁴

คัมภีร์วิสุทธิมรรคให้คำจำกัดความของสมาธิไว้ว่า “ความมีอารมณ์อันเดียวแห่งจิตที่เป็นกุศล พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง สมาธิว่า “ความตั้งมั่นแห่งจิตหรือภาวะ ที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดคำจำกัดความของสมาธิที่มักพบเสมอคือ “จิตตัสเสกัคคา หรือเรียก สั้นๆ ว่า

⁸¹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 328.

⁸² อภ.สง. 34/24/31.

⁸³ ที.ปา. 11/355/385.

⁸⁴ ที.ปา. 11/360/436.

“เอกัคคตา” ซึ่งแปลว่า “ภาวะที่จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง คือการที่จิตกำหนดแน่วแน้อยู่กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด สิ่งหนึ่งไม่ฟุ้งซ่าน หรือส่ายไป” และกล่าวถึงระดับของสมาธิว่ามี ระดับ คือ (1) ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะที่เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ในชีวิตประจำวัน วันให้ได้ผลดีและจะใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาก็ได้ (2) อุปจารสมาธิ สมาธิเฉียดๆ หรือสมาธิจวนจะแน่วแน่วเป็นสมาธิขั้นระงับนิวรณ์ได้ ก่อนจะเข้าสู่สภาวะฌานได้ หรือสมาธิในบุพภาคแห่งอัปนาสมาธิ (3) อัปนาสมาธิ สมาธิแน่วแน่ว สมาธิที่แนบสนิทเป็นสมาธิในระดับสูงสุด ซึ่งมีในฌานทั้งหลาย ถือว่าเป็นผลสำเร็จที่ต้องการของการเจริญสมาธิ

การฝึกอบรมจิตให้ตั้งมั่นได้นั้นผู้ปฏิบัติย่อมเกิดผลคือจิตของตนจะมีสมรรถภาพหรือมีคุณภาพดีซึ่งสามารถดูได้จากลักษณะดังต่อไปนี้คือ (1) แข็งแรง มีพลัง มีการเปรียบอุปมาของจิตที่ฝึกแล้วเหมือนกับกระแสน้ำที่ถูกควบคุมให้ไหลพุ่งไปในทางทิศเดียวกัน ย่อมจะมีพลังมากกว่าที่จะปล่อยให้กระแสน้ำนั้นไหลไปคนละทิศทาง (2) ราบเรียบสงบนิ่ง เหมือนน้ำที่อยู่ในสระหรือบึงน้ำใหญ่ ไม่มีลมพัดให้กระเพื่อม (3) ไสกระจ่าง มองเห็นอะไรได้ชัดเจนไม่มีริ้วคลื่นฝุ่นที่มีอยู่ที่ก่อกองนอนกัน (4) นุ่มนวล ควรแก่การงาน หรือเหมาะแก่การใช้งาน เพราะไม่เครียด ไม่กระด้างไม่วุ่นวาย ไม่ขุ่นมัว ไม่กระสับกระส่าย ไม่เร้าร้อน ไม่กระวนกระวาย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง จิตที่เป็นสมาธิตามที่ปรากฏในพุทธพจน์ว่า “จิตที่เป็นสมาธิขั้นสมบูรณ์ถึงขั้นฌานนั้น พระอรุณกถาจารย์เรียกว่าจิตประกอบด้วยองค์ 8 ซึ่งมีลักษณะตามพุทธพจน์ คือ (1) ตั้งมั่น (2) บริสุทธิ์ (3) ผ่องใส (4) โปร่งโล่งเกลี้ยงเกลา (5) ปราศจากสิ่งมัวหมอง (6) นุ่มนวล (7) ควรแก่การงาน (8) อยู่ตัวไม่วอกแวกหวั่นไหว จิตที่มีองค์ประกอบเช่นนี้เหมาะแก่การนำเอาไปใช้ได้ดีที่สุดในว่าจะเอาไปใช้งานทางปัญญา พิจารณาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ถูกต้องแจ่มชัด หรือใช้ในทางสร้างพลังจิตให้เกิดอภิญญาสมาบัติอย่างใดก็ได้”⁸⁵ การฝึกสมาธิในพระพุทธศาสนาจึงนับว่าเป็นองค์หนึ่งในมรรคมงคล 8 ซึ่งเป็นหนทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา แนวทางปฏิบัติตามวิถีพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับสมาธิขั้นต้นเรียกว่า “สมถกรรมฐาน” ถือว่าเป็นขั้นการ เตรียมจิตให้พร้อมเพื่อเป็นรากฐานก้าวขึ้นสู่ปัญญาในขั้นสูงต่อไปด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน

เพราะฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า มรรคในอริยสัจ หมายถึงหนทางถึงความดับทุกข์ ได้แก่

- 1) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ
- 2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ
- 3) สัมมาวาจา ความเจรจาชอบ
- 4) สัมมากัมมันตะ ความมีกรณชอบ
- 5) สัมมาอาชีวะ ความเลี้ยงชีพชอบ
- 6) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ
- 7) สัมมาสติ ความระลึกชอบ
- 8) สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ

ความเป็นมาของมรรคมาจากพระพุทธเจ้าผู้ทรงค้นพบมรรค (ทาง) พันทุกข์ที่ได้ต้นโพธิ์ และบอกต่อให้ผู้อื่นรู้ตามความสำคัญของมรรคทำให้มีทางปฏิบัติที่ถูกต้องพันทุกข์ได้จริงถ้าปฏิบัติตามหลักมรรค อันเป็นการปฏิบัติที่ไม่ผิดเป็นมัชฌิมาปฏิปทา เป็นปฏิปทาให้เข้าถึงธรรมหลายประการ ได้แก่ เพื่อให้แจ้งนิพพานเพื่อทำให้แจ้งอรหันต์เพื่อละระาคะ โทสะ โมหะเพื่อกำหนดรู้ทุกข์เพื่อทำให้แจ้งความโล่งใจเพื่อทำให้แจ้งความโล่งใจอย่างยิ่งเพื่อกำหนดรู้เวทนาเพื่อละอาสวะ เพื่อละอวิชชา เพื่อละตัณหา (กามตัณหา, ภวตัณหา, วิภวตัณหา) เพื่อละโอชะ (โอชะ คือ กาม, ภพ, ทิฏฐิ, อวิชชา) เพื่อละ

⁸⁵ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า 824-830.

อุปาทานเพื่อกำหนดรู้ภาพเพื่อกำหนดรู้สภาวะทุกข์เพื่อกำหนดรู้สังขาร (อุปาทานชั้น 5) ลักษณะของ มรรค 8 ประการ คือ 1. มรรคในฐานะมัชฌิมาปฏิบัติ 2. มรรคในฐานะข้อปฏิบัติ หรือทางชีวิตทั้ง ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ 3. มรรคในฐานะหลักปฏิบัติที่เนื่องด้วยปัจจัยภายนอกและภายใน 4. มรรค ในฐานะทางให้ถึงความสิ้นกรรม 5. มรรคในฐานะนาวาข้ามฝั่งที่ต้องปล่อยวาง 6. ในฐานะพรหมจรรย์ หรือพุทธจริยธรรม 7. มรรคในฐานะสู่จุดหมายชั้นต่างๆ 8. มรรคในฐานะไตรสิกขา องค์ประกอบของ มรรค 1. สัมมาทิฐิ คือเห็นอริยสัจ 4 เห็นชอบตามธรรมนองคลองธรรมว่าทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว มารดา บิดามี (คือมีคุณงามความดีควรแก่ฐานะหนึ่ง ที่ เรียกว่า มารดาบิดา) เห็นไตรลักษณ์ หรือ เห็นปฏิจจสมุปบาท สัมมาทิฐิจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการทำความดี หรือไม่ดี ย่อมมีอิทธิพลมาจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านทางอายตนะทั้งภายนอกและภายในโดยมี กัลยาณมิตรที่เป็นผู้ใกล้ชิด 2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ได้แก่ คิดที่จะออกจากกาม ความ พยาบาท ความเบียดเบียน 3. สัมมาวาจา วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุ งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ 4. สัมมากัมมันตะ การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการ ฆ่าสัตว์งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ งดเว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม แบ่งออก เป็น 2 ระดับ คือ 1. ในระดับโลกียะ หมายถึง การมีเจตนาที่งดเว้นจากการตรอนชีวิต จากการเอา ของที่เขามิได้ให้และจากการประพฤตินอกใจในกามทั้งหลาย 2. ในระดับโลกุตตระ หมายถึงความงดความ เว้นความเว้นขาด เจตนางดเว้นจากกายสุจริต ทั้งสามของท่านผู้มีจิตเป็นอริยะ มีจิตไร้อาสวะ 5. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย เช่น ไม่ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา เช่น การไม่พูดหลอกลวง การเลี้ยงชีพชอบทางใจ เช่น ความไม่โลภอยาก ได้ของคนอื่น ความไม่คิดเบียดเบียนคนอื่น 6. สัมมาวายามะความเพียรชอบ ความเพียรระวังไม่ให้ ความชั่วเกิดขึ้น ความเพียรการละความชั่วที่ทำแล้ว ความเพียรในการทำความดีให้เจริญยิ่งขึ้น และ ความเพียรในการรักษาความดีที่ทำไว้แล้ว 7. สัมมาสติความระลึกชอบความระลึกได้ ที่เป็นจุด มุ่งสำคัญก็ได้สติ จึงเป็นธรรมสำคัญ ในทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวควบคุมเร้าเตือนการ ปฏิบัติหน้าที่ และเป็นตัวคอย ป้องกันยับยั้งตนเองทั้งที่จะไม่ให้หลงเพลินไปตามความชั่ว และที่จะไม่ ให้ความชั่วเล็ดลอด เข้ามาในจิตใจได้จะเตือนตนเองในการทำความดี และไม่เปิดโอกาสแก่ความชั่ว พุทธธรรมเน้น ความสำคัญของสติเป็นอย่างมากในการปฏิบัติจริยธรรมทุกชั้นการดำเนินชีวิตหรือการ ประพฤติ ปฏิบัติโดยมีสติกำกับอยู่เสมอ มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า “อัปมาท” คือ ความไม่ประมาท การระมัดระวังอยู่เสมอ ไม่ยอมถลำลงไปในทางเสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความเจริญ ก้าวหน้าตระหนักดีถึงสิ่งที่จะต้องทำและต้องไม่ทำ และ 8. สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ คือมั่นคง ในกุศลธรรม ถ้าเป็นเรื่องการฝึกอบรมจิตขั้นลึกซึ้งอันเป็นของละเอียด เรียกว่า สมาธิ หมายถึง ใจที่ เป็นกุศลจิตและตั้งมั่นเป็นหนึ่งอยู่ในอารมณ์เดียว

มรรคในอริยสัจสามารถมาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด พันฟูของ ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ได้คือวิธีการตาม หลักพระพุทธศาสนา 1. ให้ความรู้ 2. สร้างแนวคิดที่ถูกต้อง 3. การพูดจาที่ถูกต้อง 4. การมีอาชีพ 5. การกระทำที่สุจริต 6. ความพยายามทำแต่สิ่งที่ดีที่ถูกต้อง 7. ความตั้งใจทำดี 8. ความมั่นคงของจิตใจ อันจะช่วยแก้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้ถูกต้องตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้

2.3 คุณค่าของอริยสัจ

จากการอธิบายเกี่ยวกับอริยสัจ 4 ในข้างต้นที่กล่าวแล้วนั้น อริยสัจ 4 ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญที่เกี่ยวกับทุกข์จนถึงวิธีการดับทุกข์ในพุทธศาสนา ดังนั้น อริยสัจ 4 จึงถือว่าเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าสำคัญมาก ดังต่อไปนี้

1. อริยสัจสี่เป็นเอกังสิกธรรมที่ทรงแสดง

โภกฐปาทะ! ธรรมที่เราแสดง บัญญัติ ว่าเป็นเอกังสิกะนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? โภกฐปาทะ! ธรรมที่เราแสดง บัญญัติ ว่าเป็นเอกังสิกะนั้น คือข้อที่ว่า "นี่ เป็นทุกข์" ดังนี้บ้าง;...."นี่ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์" ดังนี้บ้าง;...."นี่ เป็นความดับไม่เหลือแห่งทุกข์" ดังนี้บ้าง;...."นี่ เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์" ดังนี้บ้าง. โภกฐปาทะ! เพราะเหตุไรเล่าเราจึงแสดงบัญญัติธรรมเหล่านั้น ว่า เป็นเอกังสิกธรรม (ธรรมที่ควรแสดงบัญญัติโดยส่วนเดียว)? โภกฐปาทะ! ข้อนี้ เพราะว่า ธรรมเหล่านั้น ประกอบด้วยอรรถะประกอบด้วยธรรมะ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์เป็นไปเพื่อความหน่าย เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด เป็นไปเพื่อความดับ เป็นไปเพื่อความสงบราบรื่น เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง เป็นไปเพื่อความรู้อพร้อม เป็นไปเพื่อนิพพาน; เพราะเหตุฉะนั้น ธรรมเหล่านั้นเรา จึงแสดง บัญญัติ ว่าเป็นเอกังสิกธรรม⁸⁶

2. ทำที่สุดทุกข์โดยไม่รู้อริยสัจนั้นเป็นไปไม่ได้

ภิกษุทั้งหลาย! ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า "ข้าพเจ้าไม่รู้เฉพาะตามเป็นจริง ซึ่งอริยสัจคือทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือ ความดับไม่เหลือ แห่งทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ แล้วข้าพเจ้าก็จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบได้" ดังนี้ : ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนผู้ใดจะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า "ข้าพเจ้าจักทำห่อด้วยใบแห้งไม้สียเสียด หรือใบแห้งไม้สรละ หรือใบแห้งไม้มะขามป้อม แล้วจักใส่น้ำหรือน้ำตกลูกจากต้นตาล แล้วนำไปได้" ดังนี้ : ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้; ภิกษุทั้งหลาย! ฉันทใด ก็ฉันทนั้น ที่ผู้ใดจะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า "ข้าพเจ้าไม่รู้เพราะตามเป็นจริง ซึ่งอริยสัจคือ ทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์แล้ว ข้าพเจ้าก็จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดย ชอบได้" ดังนี้ : ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนผู้ใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า "ข้าพเจ้ารู้เฉพาะตามเป็นจริง ซึ่งอริยสัจคือทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ซึ่งอริยสัจคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ แล้วข้าพเจ้าก็จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ โดยชอบได้" ดังนี้ : ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้. ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนผู้ใดจะ พึงกล่าวอย่างนี้ว่า "ข้าพเจ้าจักทำห่อด้วยใบบัว หรือใบปลาสะ หรือใบยางชาย แล้วจักใส่น้ำ หรือน้ำตกลูกจากต้นตาล แล้วนำไปได้"

⁸⁶ที.ส. 9/236/298.

ดังนี้ : ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้; ภิกษุทั้งหลาย! ฉนใดกัฉนนัน ที่ผู้ใดจะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า "ข้าพเจ้ารู้เฉพาะตามเป็นจริง ซึ่งอริยสังคคือทุกข์ ซึ่งอริยสังคคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ ซึ่งอริยสังคคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ซึ่งอริยสังคคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ แล้วข้าพเจ้าก็จักกระทำที่สุด แห่งทุกข์โดยชอบได้" ดังนี้ : ข้อนี้เป็นฐานะที่มีได้. ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนั้น ในเรื่องนี้ เธอพึงประกอบโยคกรรมอัน เป็นเครื่องกระทำให้รู้ว่า "ทุกข์เป็นอย่างนี้, เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้, ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้." ดังนี้.⁸⁷

3. สัตว์ต้องเวียนว่ายเพราะไม่เห็นอริยสังค

ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนท่อนไม้อันบุคคลซัดขึ้นไปสู่อากาศ บางคราวตกเอาโคนลง บางคราวตกเอาตอนกลางลง บางคราวตกเอาปลายลง, ข้อนี้ฉนใด; ภิกษุทั้งหลาย! สัตว์ที่มีอวิชาเป็นเครื่องกั้น มีต้นหาเป็นเครื่องผูก เล่นไปอยู่ท่องเที่ยวไปอยู่ในสังสารวัฏ ก็ทำนองเดียวกัน : บางคราวเล่นไปจากโลกนี้ สูโลกอื่น บางคราวเล่นจากโลกอื่นสูโลกนี้. ข้อนั้นเพราะเหตุไรเล่า? ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนั้น เพราะความที่เขาเป็นผู้ไม่เห็นซึ่งอริยสังคทั้งสี่. อริยสังคชื่ออย่างไรเล่า? ชื่ออย่างคืออริยสังคคือทุกข์ อริยสังคคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ อริยสังคคือความดับ ไม่เหลือแห่งทุกข์ อริยสังคคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์. ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนั้น ในเรื่องนี้ เธอพึงประกอบโยคกรรมอันเป็นเครื่องกระทำให้รู้ว่า "ทุกข์เป็นอย่างนี้, เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์เป็นอย่างนี้, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างนี้, ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้." ดังนี้.⁸⁸

4. การรู้อริยสังค รับผิดชอบกว่าการดับไฟที่กำลังไหม้อยู่บนศีรษะ

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อไฟลุกโพลง ๆ อยู่ที่เสื่อผ้ากัตีที่ศีรษะกัตี บุคคลนั้น ควรจะทำอย่างไร ? "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! เมื่อไฟลุกโพลง ๆ อยู่ที่เสื่อผ้ากัตีที่ศีรษะกัตี, เพื่อจะดับเสียซึ่งไฟ ที่เสื่อผ้ากัตี ที่ศีรษะกัตี สิ่งทีบุคคลนั้นพึงกระทำโดยยั้งก็คือ ฉนทะวายามะ อุสสาหะ อุสโสฬหี อับปฏิวานี สติและสัมปชัญญะ (เพื่อจะดับไฟนั้นเสีย)." ภิกษุทั้งหลาย! (แม้กระนั้นกัตี) วิญญูชนจะไม่ใส่ใจ จะไม่เอาใจใส่กับเสื่อผ้ากัตีศีรษะกัตีที่ไฟกำลังลุกโพลงอยู่;แต่จะรู้สึกลัวว่าสิ่งที่ควรกระทำโดยยั้ง ก็คือ ฉนทะ วายามะ อุสสาหะ อุสโสฬหี (ชะมกัเขมนัน) อับปฏิวานี (ไม่ถอยหลัง) สติ และสัมปชัญญะ เพื่อรู้เฉพาะตามเป็นจริง ซึ่งอริยสังคทั้งสี่ที่ตนยังมิรู้เฉพาะ. อริยสังคชื่ออย่างไรเล่า? ชื่ออย่างคืออริยสังคคือทุกข์ อริยสังคคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ อริยสังคคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ อริยสังคคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือ

⁸⁷ ส.ม. 19/549/1714-1715.

⁸⁸ ส.ม. 19/550/1716.

แห่งทุกข์. ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนั้นในเรื่องนี้เธอพึงประกอบโยคกรรมอันเป็นเครื่องกระทำให้รู้ว่า" ทุกข์เป็นอย่างไร. เหตุให้เกิดแห่งทุกข์เป็นอย่างไร, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างไร, ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างไร" ดังนี้.⁸⁹

5. การรู้ร้อยสัจควรแลเอาแม้ด้วยการถูกแทงด้วยหอกวันละ 300 ครั้ง 100 ปี

ภิกษุทั้งหลาย! เปรียบเหมือนบุรุษผู้มียุร้อยปี พึงกล่าวกะบุรุษผู้มีชีวิตร้อยปีอย่างนี้ว่า "เอาไหมล่ะ ท่านบุรุษผู้เจริญ! เขาจักแทงท่านด้วยหอกร้อยเล่มตลอดเวลาเข้าร้อยเล่มตลอดเวลาเที่ยงร้อยเล่มตลอดเวลาเย็น. ท่านบุรุษผู้เจริญ! เมื่อเขาแทงท่านอยู่ด้วยหอกสามร้อยเล่มทุกวัน ๆ จนมียุร้อยปี มีชีวิตอยู่ร้อยปี; โดยล่วงไปแห่งร้อยปีแล้ว ท่านจักรู้เฉพาะซึ่งอริยสัจทั้งสี่ที่ท่านยังไม่รู้เฉพาะแล้ว" ดังนี้. ภิกษุทั้งหลาย! กุลบุตรผู้ซึ่งประโยชน์ ควรจะตกลง. ข้อนั้นเพราะเหตุไรเล่า? ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุว่าสังสารวัฏนี้มีเบื้องต้นและที่สุดอันบุคคล ไปตามอยู่รู้ไม่ได้แล้ว ดังนั้นเบื้องต้นและที่สุดแห่งการประหารด้วยหอกด้วยดาบด้วยลาวด้วยขวาน ก็จะไม่ปรากฏ. นี้ฉันใด; ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้ก็เป็นอย่างนั้น : เรากล่าวการรู้เฉพาะซึ่งอริยสัจทั้งสี่ ว่าเป็นไปกับด้วยทุกข์กับด้วยโทมนัสก็หาไม่ได้; แต่เรากล่าวการรู้เฉพาะซึ่งอริยสัจทั้งสี่ ว่าเป็นไปกับด้วยสุขกับด้วยโสมนัสทีเดียว. อริยสัจสี่ อย่างไรเล่า? สี่อย่างคืออริยสัจคือทุกข์ อริยสัจคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์, อริยสัจคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์อริยสัจคือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์. ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนี้ ในเรื่องนี้เธอพึงประกอบโยคกรรมอัน เป็นเครื่องกระทำให้รู้ว่า" ทุกข์เป็นอย่างไร, เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์เป็นอย่างไร, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างไร, ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างไร" ดังนี้.⁹⁰

6. เมื่อยังไม่รู้ร้อยสัจ ก็ไม่สามารถลงหลักแห่งความรู้ของตน

ภิกษุทั้งหลาย! สมณพราหมณ์บางพวก ไม่รู้ชัดตามที่เป็นอย่างจริงว่า "นี่คือทุกข์, นี่คือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์, นี่คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี่คือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์" ดังนี้; เขาย่อมมองสีหน้าของสมณพราหมณ์อื่น เพื่อให้รู้ว่า "ท่านผู้เจริญนี้ เมื่อรู้ก็รู้จริงหรือ, เมื่อเห็นก็เห็นจริงหรือ" ดังนี้. เปรียบเหมือนปูย่นหรือปูฝ้าย เป็นของเบา ลมพาไปได้, เมื่อวางอยู่บนพื้นที่อันเสมอ ลมทิศตะวันออกก็พัดพามันไปทางทิศตะวันตก, ลมทิศตะวันตกก็พัดพามันไปทางทิศตะวันออก, ลมทิศเหนือก็พัดพามันไปทิศใต้, ลมทิศใต้ก็พัดพามันไปทางทิศเหนือ. ข้อนั้นเพราะเหตุไร?

⁸⁹ ส.ม. 19/550/1717.

⁹⁰ ส.ม. 19/551/1718.

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะปุ๋ยฝ้ายนั้นเป็นของเบา; ภิกษุทั้งหลาย! ฉันใดก็ฉันนั้น ที่สมณพราหมณ์บางพวกไม่รู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า “นี่คือทุกข์, นี่คือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์, นี่คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี่คือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” ดังนี้; เขาย่อมมองสีหน้าของสมณพราหมณ์อื่น เพื่อให้รู้ว่า “ท่านผู้เจริญนี้ เมื่อรู้ก็รู้จริงหรือ, เมื่อเห็นก็เห็นจริงหรือ” ดังนี้. ข้อนี้เพราะเหตุไรเล่า? ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้เพราะความที่เขาเป็นผู้ไม่เห็นซึ่งอริยสัจทั้งสี่. ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสมณพราหมณ์บางพวกรู้ชัดตามเป็นจริงว่า “นี่คือทุกข์, นี่คือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์, นี่คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี่คือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” ดังนี้; เขาย่อมไม่มองสีหน้าของสมณพราหมณ์อื่น เพื่อให้รู้ว่า “ท่านผู้เจริญนี้ เมื่อรู้ก็รู้จริงหรือ, เมื่อเห็นก็เห็นจริงหรือ” ดังนี้. เปรียบเหมือนเสาเหล็กหรือเสาอินทขิล มีรากลึก เขาฝังไว้ดีแล้ว ไม่หวั่นไหว ไม่สั่นคลอน, แม้พายุฝนอย่างแรงพัดมาจากทิศตะวันออก...จากทิศตะวันตก...จากทิศเหนือ...จากทิศใต้, ก็ไม่สั่นคลอน ไม่สั่นสะเทือน ไม่หวั่นไหว เพราะเหตุไรเล่า? เพราะมีรากลึก เพราะฝังไว้ดี, นี้ฉันใด; ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้ฉันนั้น ที่สมณพราหมณ์บางพวก รู้ชัดตามเป็นจริงว่า “นี่คือทุกข์, นี่คือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์, นี่คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี่คือทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” ดังนี้; เขาย่อมไม่มองสีหน้าของสมณพราหมณ์อื่น เพื่อให้รู้ว่า “ท่านผู้เจริญนี้เมื่อรู้ก็รู้จริงหรือ, เมื่อเห็นก็เห็นจริงหรือ” ดังนี้. ข้อนี้เพราะเหตุไรเล่า? ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้ เพราะความที่เขาเป็นผู้เห็นซึ่งอริยสัจทั้งสี่ด้วยดีแล้ว. อริยสัจสี่ อย่างไรเล่า? สี่อย่างคืออริยสัจคือทุกข์ อริยสัจคือเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ อริยสัจคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ อริยสัจคือทางดำเนินให้ถึงความไม่เหลือแห่งทุกข์. ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนี้ในเรื่องนี้ เธอพึงประกอบโยคกรรมอัน เป็นเครื่องกระทำให้รู้ว่า “ทุกข์เป็นอย่างนี้, เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้, ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้” ดังนี้.⁹¹

7. การรู้ริยสัจทำให้มีตาครบสองตา

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคล 3 จำพวกนี้ มีอยู่หาได้อยู่ในโลก. สามจำพวกอย่างไรเล่า? สามจำพวกคือ คนตาบอด (อนโธ) คนมีตาข้างเดียว (เอกจกขุ) คนมีตาสองข้าง (ทวิจกขุ). ภิกษุทั้งหลาย! คนตาบอด เป็นอย่างไรเล่า? คือคนบางคนในโลกนี้ ไม่มีตาที่เป็นเหตุให้ได้โภกทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภกทรัพย์ที่ได้แล้วให้ทวีมากขึ้นนึ่งอย่างหนึ่ง; และไม่มีตาที่เป็นเหตุให้รู้ธรรมที่เป็นกุศลอกุศลธรรมมี โทษไม่มีโทษ ธรรมเลวและธรรมประณีตธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว นี้อีกอย่างหนึ่ง. ภิกษุทั้งหลาย! นี้แลคนตาบอด (ทั้งสองข้าง). ภิกษุทั้งหลาย! คนมีตาข้างเดียวเป็นอย่างไรเล่า? คือคนบางคนใน โลกนี้ มีตาที่เป็นเหตุให้ได้โภกทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภกทรัพย์ที่ได้แล้ว ให้ทวีมากขึ้น; แต่ไม่มีตาที่เป็นเหตุให้รู้ธรรมที่เป็นกุศลอกุศล

⁹¹ ส.ม. 19/554/1722-1723.

ธรรมมี โทษไม่มีโทษธรรมเลวและธรรมประณีตธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว. ภิกษุทั้งหลาย! นี้แล คนมีตาข้างเดียว. ภิกษุทั้งหลาย! คนมีตาสองข้าง เป็นอย่างไรเล่า? คือคนบางคน ในโลกนี้มีตาที่เป็นเหตุให้ได้โภกทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภกทรัพย์ที่ได้แล้ว ให้ทวีมากขึ้น นี้อย่างหนึ่ง; และมีตาที่เป็นเหตุให้รู้ธรรมที่เป็นกุศลอกุศลธรรมมีโทษไม่มีโทษธรรมเลวและธรรมประณีต-ธรรมฝ่ายดำและธรรม ฝ่ายขาว นี้อีกอย่างหนึ่ง. ภิกษุทั้งหลาย! นี้แล คนมีตาสองข้าง....ภิกษุทั้งหลาย!ภิกษุมีตาสมบุรณ์ (จกขุมา) เป็นอย่างไรเล่า? คือภิกษุในภณณีนัย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า "นี้ความทุกข์, นี้เหตุให้เกิดทุกข์, นี้ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, นี้ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์" ดังนี้.ภิกษุทั้งหลาย! นี้แลภิกษุมีตาสมบุรณ์.⁹²

8. การสิ้นอาสวะมีได้เพราะการรู้อริยสัจ

ภิกษุทั้งหลาย!เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ว่ามีได้สำหรับ ผู้รู้ อยู่ ผู้เห็นอยู่เท่านั้น, หาได้กล่าวว่ามีได้สำหรับผู้ไม่รู้ผู้ไม่เห็นอยู่ไม่. ภิกษุทั้งหลาย!ในภณณีนัยสำหรับผู้รู้ผู้เห็นอยู่ ซึ่งอะไรเล่า? ผู้รู้ผู้เห็นอยู่ซึ่ง สัจจะว่า "ทุกข์เป็นอย่างนี้, เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างนี้, ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์เป็นอย่างนี้" ดังนี้. ภิกษุทั้งหลาย!เพราะเหตุนี้ในภณณีนัย เธอพึงประกอบโยคกรรมอัน เป็นเครื่องทำให้รู้ว่า "ทุกข์ เป็นอย่างนี้, เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้. ทางดำเนินให้ถึงความไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้". ดังนี้.⁹³

9. เหตุที่ทำให้สัจจะเหล่านี้ได้นามว่า "อริยะ"

ภิกษุทั้งหลาย! ความจริงอันประเสริฐเหล่านี้ มีอยู่ 4อย่าง.สี่อย่าง เหล่าไหนเล่า?สี่อย่างคือ ความจริงอันประเสริฐเรื่องทุกข์ ความจริงอันประเสริฐเรื่องเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ ความจริงอันประเสริฐเรื่องความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ความจริงอันประเสริฐเรื่องทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์. ภิกษุทั้งหลาย!ความจริงอันประเสริฐ4อย่าง เหล่านี้แล เป็นตถาคือมีความเป็นอย่างนั้น, เป็น อวิตถาคือไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น, เป็นอนัญญถาคือไม่เป็นไปโดยประการอื่นจากความเป็นอย่างนั้น; เพราะเหตุนี้ เราจึงกล่าวสัจจะเหล่านี้ว่าเป็น "อริยะ (อันประเสริฐ)" ดังนี้. ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนี้ ในภณณีนัย เธอพึงประกอบโยคกรรมอัน เป็นเครื่องกระทำให้รู้ว่า "ทุกข์เป็นอย่างนี้, เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์เป็น

⁹² อก.ติก. 20/162/468.

⁹³ ส.ม. 19/544/1705.

อย่างนี้, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้, ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์เป็นอย่างนี้", ดังนี้.⁹⁴

2.4 สรุป

จากเนื้อหาข้างต้นในบทนี้สรุปได้ว่า “อริยสัจ” หมายถึง “ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค” ซึ่งมีความสำคัญมากอริยสัจเกี่ยวกับเรื่องความทุกข์กับความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าเป็นแต่ผู้ชี้ทางให้ทวนกระแสกิเลส ความมืดบอดของโลกย่อมหายไป เมื่อพระตถาคตได้บังเกิดขึ้น คือ มาเปิดเผยความจริงที่มีอยู่แล้วให้ปรากฏ เป็นสิ่งที่คงที่ไม่รู้จักเปลี่ยน แม้กาลเวลาก็ตาม แต่การฟังอริยสัจเหมาะสำหรับจิตที่ฟอกแล้วเท่านั้นเปรียบเสมือนผ้าอันสะอาด ปราศจากสิ่งแปดเปื้อน ย่อมรับเอาซึ่งน้ำย้อมได้อย่างดี คุณค่าของอริยสัจเป็นเอกังสิกธรรม (ธรรมที่ควรแสดงบัญญัติโดยส่วนตัว) เพราะวัชธรรมเหล่านั้น ประกอบด้วยอรรถด้วยธรรมะ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหน่าย เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด เป็นไปเพื่อความดับ เป็นไปเพื่อความสงบรับ เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง เป็นไปเพื่อความรู้อพร้อมเป็นไปเพื่อนิพพาน การทำที่สุดทุกข์โดยไม่รู้อริยสัจนั้น เป็นไปไม่ได้ ต้องรู้อริยสัจ สัตว์ต้องเวียนว่ายเพราะไม่เห็นอริยสัจ ซึ่งเป็นเรื่องรีบด่วนกว่าการดับไฟที่กำลังไหม้อยู่บนศีรษะที่ต้องรู้และปฏิบัติตาม แม้จะยากลำบากอย่างไรก็ควรควรแลกเอาแม้ด้วยการถูกแทงด้วยหอกวันละ 300 ครั้ง 100 ปีเมื่อยังไม่รู้อริยสัจ ก็ไม่สามารถลงหลักแห่งความรู้ของตนการรู้อริยสัจทำให้มีตาครบสองตา ทำให้ได้เป็นอริยะ ดังนั้น อริยสัจจึงมีความสำคัญและคุณค่าต่อการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอ ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ได้คือให้ตระหนักรู้ว่าชีวิตมีเหตุ มีผล มีทางปฏิบัติให้เกิดผลตามต้องการที่มุ่งหวังได้อย่างถูกต้องตามหลักของปุถุชนทั่วไป ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เพราะถ้ารู้เรื่องนี้จะทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้

⁹⁴ ส.ม. 19/545/1707.

บทที่ 3

สภาพปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ในงานวิจัยบทนี้ จะได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น และหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น จากการสัมภาษณ์พบแนวคิดอย่างไรบ้าง ซึ่งมีหัวข้อดังนี้

3.1 นโยบายการป้องกันยาเสพติดในประเทศไทย

3.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

3.3 แผนป้องกันยาเสพติด

3.4 บทบาทและหน้าที่ขององค์กรในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

3.5 สภาพปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

3.6 หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

3.7 สรุปหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ก่อนที่จะถึงสภาพปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง นโยบายการป้องกันยาเสพติดในประเทศไทยแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาตามแผนปฏิบัติการป้องกันยาเสพติดของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ และบทบาทและหน้าที่ขององค์กรในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กและเยาวชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 นโยบายการป้องกันยาเสพติดในประเทศไทย

3.1.1 สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปี 2562

จากการสำรวจสถานการณ์ปัญหายาเสพติดปีที่ผ่านมาปรากฏว่ามีการจับกุมสารเคมี และยาเสพติดที่ลักลอบเข้ามาในประเทศไทยมีการจับกุมได้จำนวนมากตามการรายงาน ดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์ยาเสพติด

1) ด้านตัวยาเสพติด (Supply)

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้กล่าวถึงในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านในการแก้ไขปัญหาเสพติดในภูมิภาคสามเหลี่ยมทองคำ ประเทศ ได้แก่ จีน เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เวียดนามและประเทศไทย ตามแผนปฏิบัติการแม่น้ำโขงปลอดภัย พ.ศ. 2560–2562 ส่งผลนำไปสู่การทำลาย แหล่งผลิตจับกุมสกัดกั้นยาเสพติด สารเคมี ในประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการลักลอบผลิตยาเสพติด และการลักลอบนำเข้าเคมีภัณฑ์และสารตั้งต้นจากต่างประเทศเข้าสู่ พื้นที่ในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จาก

1. ผลการจับกุมยาเสพติดตามแผนแม่น้ำโขงปลอดภัยของ 6 ประเทศในปีที่ผ่านมา มีปฏิบัติการทั้งหมด 902 ครั้ง จับกุม 289 คดี ผู้ต้องหา 691 คน ยึดยาบ้า 69,452,514 เม็ด ไอซ์ 952 กก. เฮโรอีน 817 กก. กัญชา 925 กก. กาเฟอีน 19,440 กก. กรดไฮโดรคลอริก 1,820 ลิตร และกรดซัลฟูริก 280 ลิตร

2. ผลการจับกุมยาเสพติดภายในประเทศในปีที่ผ่านมา จับกุมยาบ้า 93,737,695 เม็ด ไอซ์ 1,161 กก. เฮโรอีน 147 กก. กัญชาแห้ง 11,183 กก. ผิ่น 790 กก. โคเคน 44 กก. ยา แก๊ไอ 302 กก. โดยมีการจับกุมคดียาบ้าที่มีของกลาง 1 ล้านเม็ดขึ้นไปลดลง จับกุม 13 คดี ยาบ้า 21.6 ล้านเม็ด (ปี 2558 จับกุม 20 คดี ยาบ้า 36.1 ล้านเม็ด) ในขณะที่ระดับ 1 แสนเม็ดขึ้นไป เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จับกุม 186 คดี ยาบ้า 52.0 ล้านเม็ด (ปี 2558 จับกุม 132 คดี ยาบ้า 37.4 ล้านเม็ด)

3. การนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน จากสถิติการจับกุมสามารถสกัดกั้นจับกุม ยาเสพติด ในพื้นที่จังหวัดชายแดน ร้อยละ 56.59 ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งของยาเสพติดทั่วประเทศ และจากข้อมูลการจับกุมพื้นที่นำเข้าหลักยังคงเป็นพื้นที่ภาคเหนือ โดยเฉพาะพื้นที่ จ.เชียงราย จ.เชียงใหม่ รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. สถานการณ์การลักลอบปลูกฝิ่นในประเทศไทย ประจำปี 2559/ 2560 พบว่า มีพื้นที่ปลูกฝิ่นใน 3 จังหวัด 7 อำเภอ (จ.เชียงใหม่ - อ.อมก๋อย, อ.เชียงดาว, อ.แม่แตง, อ.แม่แจ่ม/จ.ตาก-อ.แม่ระมาด, อ.ท่าสองยาง/จ.แม่ฮ่องสอน อ.ปาย) จำนวน 1,519 แปลง รวม 1,169,65 ไร่ 2

2) ด้านการใช้ยาเสพติด (Demand) ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาสำคัญ คือ ปัญหาการเสพและการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเด็ก และเยาวชน กลุ่มผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการที่ยังไม่มีมาตรฐานระบบการป้องกันและควบคุมที่ดี การแพร่ระบาดในหมู่บ้านชุมชน ซึ่งนำมาสู่ปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนทั่วไป จะเห็นได้ จาก

2.1 ผลการบำบัดรักษาในปีที่ผ่านมา ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทุกระบบ รวม 177,731 คนซึ่งผู้เข้ารับการบำบัดรักษามีแนวโน้มลดลง ส่วนใหญ่ยังคงเป็นกลุ่มเด็กและ เยาวชน อายุ 15-24 ปี แต่ก็จะมีสัดส่วนที่ลดลงอยู่ที่ร้อยละ 41.5 (จากเดิมร้อยละ 42.3)

2.2 ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน แม้ว่าประชาชนจะพึง พอใจต่อการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของรัฐบาล แต่ปัญหาเสพติดก็ยังคงเป็นปัญหาที่ประชาชน ต้องการให้แก้ไขเป็นเรื่องเร่งด่วน แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2560

2. สภาวะแวดล้อม

1) ปัจจัยภายนอกประเทศ

การประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัย พิเศษว่าด้วยปัญหายาเสพติดโลก ค.ศ. 2016 หรือ UNGASS 2016 (United Nation General Assembly Special Session) ระหว่างวันที่ 19-21 เมษายน 2559 ณ ศูนย์การประชุม สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกาที่ประชุมสรุปแนวทาง 5 หัวข้อหลัก สาระสำคัญคือ

หัวข้อที่ 1 ยาเสพติดและสุขภาพ

1. มีการเปลี่ยนกรอบความคิดจากสงครามยาเสพติดเป็นการใช้สาธารณสุขนำการแก้ไขปัญหายาเสพติด เน้นสุขภาพผู้ป่วยในลักษณะบูรณาการ ครอบคลุมและสมดุล

2. กลุ่มสารกระตุ้นชนิดใหม่ หรือ NPS ในตลาดมืด เป็นสารประเภทออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ได้ถูกนำมาใช้มากขึ้น

หัวข้อที่ 2 ยาเสพติดและอาชญากรรม

ทุกประเทศยอมรับว่า ยาเสพติดเป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ที่ทุกส่วนต้องร่วมมือกัน ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบและประสานงานข้ามพรมแดน โดยสิ่งสำคัญคือ การมีข้อมูลที่ทันสมัย การมีความร่วมมือด้านข้อมูลต่างๆ การควบคุมสารตั้งต้น นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้ เสนอเกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์ สารเสพติดสำหรับการค้นหาแหล่งผลิตจากตราสัญลักษณ์และการ ตรวจพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของยาเสพติด

หัวข้อที่ 3 ยาเสพติดและสิทธิมนุษยชน

การกล่าวถึงมิติสิทธิมนุษยชนโดยรวมถึงสิทธิในการเข้าถึงยาและการใช้ยา รวมทั้งการบริการสาธารณสุข การคุ้มครองกลุ่มเปราะบางเด็กในกระบวนการยุติธรรม การคำนึงถึงการถูกตีตราเมื่อติดยาเสพติดหรือครอบครัวย้ายยาเสพติด การลดทอนความเป็นอาชญากรรม การยกเลิกโทษ ประหารชีวิต

หัวข้อที่ 4 ยาเสพติดและความท้าทายใหม่ๆ

ที่ประชุมมีความกังวลเกี่ยวกับเรื่องวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทชนิดใหม่ๆ หรือ NPS ซึ่งประเทศไทยได้มีการควบคุมแล้ว 16 ชนิด แต่ยังมีอยู่มากกว่า 1,000 ชนิดในตลาด สาร เหล่านี้ยังไม่ได้อยู่ในการควบคุมของอนุสัญญาสหประชาชาติซึ่งจะต้องมีการติดตามและเฝ้าระวังต่อไป

หัวข้อที่ 5 การพัฒนาทางเลือก

ที่ประชุมให้ความสำคัญกับการใช้แนวทางการพัฒนาทางเลือกในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยให้มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อให้เป็นการแก้ไขปัญหายาอย่างครบวงจร ซึ่งปัจจัยที่จะมีส่วนให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินการคือ ความร่วมมือจากภาครัฐและจากทุกภาคส่วน

2) ปัจจัยภายในประเทศ

1. รัฐบาลให้ความสำคัญกับการกำหนดกรอบทิศทางยุทธศาสตร์การ พัฒนาประเทศในระยะยาว เพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ "ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" ตามร่างกรอบ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.

2560-2579) เพื่อให้ส่วนราชการและหน่วยงานต่างๆ ใช้เป็น แนวทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การ พัฒนาประเทศประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ปี 2562

- (1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง
- (2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- (3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน
- (4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม
- (5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- (6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ทั้งนี้แผนการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด อยู่ในยุทธศาสตร์ที่การปรับปรุงระบบงบประมาณและเป้าหมายการ เบิกจ่ายงบประมาณประจำปีตามมติคณะรัฐมนตรี

สรุปได้ว่า แนวโน้มสถานการณ์ปัญหาเสพติดในประเทศไทย ถึงแม้จะมีการปราบปราม อย่างจริงจัง มีการจับกุมผู้กระทำความผิดอย่างมากมาย แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีการลักลอบผลิตยา เสพ ติด และการลักลอบนำเข้าเคมีภัณฑ์และสารตั้งต้นจากต่างประเทศเข้าสู่พื้นที่ในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนานโยบายยาเสพติด

คณะรัฐมนตรี คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และศูนย์อำนวยการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ศอ.ปส.) พัฒนาปรับเปลี่ยนนโยบายยาเสพติด ในหลาย ประเด็นซึ่งจะต้องเตรียมการและดำเนินการรองรับ ดังนี้

3.1 การปรับกฎหมายยาเสพติด

คณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2559 ให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติให้ ใช้ ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. นำกฎหมายยาเสพติด 7 ฉบับมาจัดทำเป็นประมวลกฎหมายยาเสพติด ซึ่งขณะนี้อยู่ในการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ประมวลกฎหมายยาเสพติดถูกจัดให้อยู่ในกลุ่ม กฎหมายที่ต้องเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) และมีผลบังคับใช้ในสมัย รัฐบาลปัจจุบัน โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ

3.1.1 สร้างความเป็นเอกภาพด้านนโยบาย โดยกำหนดให้คณะรัฐมนตรี จัดให้มีนโยบายและ แผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทุกระยะ 5 ปี ซึ่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้อง ดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนดังกล่าว

3.1.2 กำหนดกลไกและระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้ มีประสิทธิภาพ โดยมี ศูนย์คัดกรอง เพื่อคัดแยกส่งตัวผู้เสพผู้ติดยาไปเข้ารับการรักษาฟื้นฟูตามความ เหมาะสมมีระบบการติดตาม ฟื้นฟูผู้ผ่านการบำบัดรักษาซึ่งในระยะที่ผ่านมาไม่มีการกำหนดไว้ในกฎหมาย

3.1.3 ให้ศาลสั่งให้ใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุก ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาหนักโทษแน่นคุก แน่นเรือนจำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

3.2 การปรับระบบการควบคุมตัวยา

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาระบบการปรับเปลี่ยนการควบคุมยาเสพติดบางตัวยาให้เหมาะสม ซึ่งหากมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการควบคุมตัวยาใดตัวยาหนึ่งจำเป็นจะต้องมีการกำหนดกลไก และมาตรการรองรับให้เหมาะสม

3.3 การปรับระบบการบำบัดรักษา

ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ มีมติให้กระทรวงสาธารณสุข เข้ามารับผิดชอบการบำบัดรักษาผู้เสพ/ผู้ติดทุกระบบ โดยกระทรวงสาธารณสุขจะเข้ามาดูแล มาตรฐานและคุณภาพการบำบัดรักษาเป็นลำดับแรก จากนั้นจะเข้ามาดูแลการบำบัดรักษาทั้งระบบ เพื่อให้การบำบัดรักษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพบูรณาการกับระบบการดูแลสุขภาพสุขภาพของประชาชนทั่วไป

4. การวางระบบการแก้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ (จังหวัด/ กรุงเทพมหานคร อำเภอ/เขต)

ที่ประชุมศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ มีมติเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2559 เห็นชอบแผนประชารัฐร่วมใจ สร้างหมู่บ้าน/ชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ. 2559–2560 และต่อเนื่องถึงปี 2562 โดยให้ถือเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ โดยบูรณาการงานในทุกมาตรการของกระทรวง กรม และหน่วยงานต่างๆ ที่จะลงในระดับพื้นที่ อีกทั้งบูรณาการในมิติพื้นที่ (จังหวัด/กรุงเทพมหานคร/อำเภอ/เขต) ลงถึงหมู่บ้านชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการสร้างความเข้มแข็งในหมู่บ้านชุมชนทั่วประเทศและสามารถควบคุมดูแลปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ มีโครงการเพื่อการปฏิรูปในระยะที่ 1 กระทรวงยุติธรรม แผนประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้าน/ชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด ซึ่งจะบูรณาการและขับเคลื่อนไปพร้อมกับภารกิจของกระทรวง ยุติธรรม โดยเฉพาะศูนย์ยุติธรรมชุมชนซึ่งจะลงสู่พื้นที่

สรุปได้ว่า การพัฒนานโยบายด้านยาเสพติด ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ศอ.ปส.) ได้มีการพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน มีการปรับกฎหมายด้านยาเสพติด การควบคุมตัวยา และการปรับระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และวางระบบ แก้ปัญหายาเสพติด บูรณาการในมิติพื้นที่ (จังหวัด/กรุงเทพมหานคร/อำเภอ/เขต) ลงถึงหมู่บ้าน ชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการสร้างความเข้มแข็งในหมู่บ้านชุมชนทั่วประเทศและสามารถควบคุมดูแล ปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่

5. ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2562

ผลการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2562 ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2561–30 กันยายน 2562 ที่สำคัญ มีดังนี้

5.1 ด้านการปราบปรามยาเสพติด

5.1.1 การจับกุมยาเสพติด 223,247 คดี ผู้ต้องหา 249,109 คน

5.1.2 การจับกุม 5 ข้อหาสำคัญ 69,637 คดี ผู้ต้องหา 85,606 คน

5.1.3 ของกลาง ยาบ้า 93,737,695.34 เม็ด เฮโรอีน 147.49 กิโลกรัม ไอซ์ 1,161.03

กิโลกรัม กัญชา 11,183.85 กิโลกรัม

- 5.1.4 การยึดทรัพย์สิน 2,053 ราย มูลค่าทรัพย์สิน 1,410.23 ล้านบาท
- 5.2 ด้านการป้องกันยาเสพติด การป้องกันยาเสพติด 3 กลุ่มเป้าหมาย
- 5.2.1 กลุ่มเด็กและเยาวชน ทั้งในโรงเรียน/สถานศึกษาและนอกระบบ
- 1) สถานศึกษามีการใช้สื่อนิทาน/ชุดการเล่นเพื่อพัฒนา EF เด็ก ปฐมวัย 24,135 แห่งแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2560
 - 2) สถานศึกษามีกิจกรรมการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด 10,308 แห่ง
 - 3) นักเรียน ป.1-ป.6 ทั่วประเทศได้รับการสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด 3,863,136 คน
 - 4) สถานศึกษาจัดตั้งหน่วยลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ด้านภัยยาเสพติด 8,745 แห่ง
 - 5) จำนวนลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ด้านภัยยาเสพติด 736,539 คน
 - 6) ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ด้านภัยยาเสพติดที่ปฏิบัติหน้าที่ทำกิจกรรมเฝ้าระวังในสถานศึกษา 23,441 แห่ง
 - 7) จำนวนเยาวชนอาสาต้านภัยยาเสพติด (ยอส.) 4,156 คน
 - 8) จัดตั้งศูนย์พัฒนาเยาวชนระดับพื้นที่ 1,025 แห่ง
- 5.2.2 กลุ่มแรงงาน โรงงานและสถานประกอบการ
- 1) อาสาสมัครแรงงานจังหวัด 7,090 คน
 - 2) สถานประกอบกิจการผ่านเกณฑ์ (มยส.) 798 แห่ง
 - 3) สถานประกอบกิจการผ่านเกณฑ์โรงงานสีขาว 1,935 แห่ง
- 5.2.3 กลุ่มประชาชนทั่วไปและหมู่บ้าน/ชุมชน
- 1) การแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชนเป้าหมายภาพรวม 73,950 หมู่บ้าน/ชุมชน
 - 2) หมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีปัญหามาก 7,207 หมู่บ้าน/ชุมชน
 - 3) หมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีปัญหาปานกลาง 5,597 หมู่บ้าน/ชุมชน
 - 4) หมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีปัญหาน้อย 61,146 หมู่บ้าน/ชุมชน
- 5.3 การจัดระเบียบสังคม
- 3.3.1 การออกตรวจพื้นที่ 32,482 ครั้ง
 - 3.3.2 ใช้มาตรการทางสังคม 248 แห่ง
 - 3.3.3 ใช้มาตรการทางกฎหมาย 128 แห่ง
- 5.4 ด้านการบำบัดรักษา
- 3.4.1. การบำบัดรักษา รวม 177,731 คน
 - 3.4.2 ระบบสมัครใจ 104,256 คน (ร้อยละ 59)
 - 3.4.3 ระบบบังคับ 55,193 คน (ร้อยละ 31)

3.4.4 ระบบต้องโทษ 18,282 คน (ร้อยละ 10)

3.5 ด้านการบริหารจัดการ

3.5.1 คณะอนุกรรมการกำกับติดตามผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด จังหวัดและกรุงเทพมหานคร ตามคำสั่ง ศอ.ปส.ที่ 4/2561 และ คำสั่ง ศอ.ปส. ที่ 5/2561 ลงวันที่ 30 พฤษภาคม 2561

3.5.2 กำหนดกลไกดำเนินการต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและปล่อยปลະ ละเอียด ตามคำสั่ง ศอ.ปส. ที่ 6/2561 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2561 เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อ ดำเนินการต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและ ปล่อยปลະละเอียด¹

สรุปได้ว่า ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติด ในปี 2559 ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้อย่างต่อเนื่อง มีมาตรการ ป้องกันปัญหาเสพติด 3 กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเด็กและเยาวชน ทั้งในโรงเรียน/สถานศึกษาและ นอกโรงเรียน กลุ่มแรงงาน โรงงาน และสถานประกอบการ กลุ่มประชาชนทั่วไปและหมู่บ้าน/ชุมชน เมื่อ พบผู้ติดยาเสพติด ก็จะนำเข้าสู่ กระบวนการบำบัดรักษาต่อไป

3.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

นโยบายเน้นหนักประจำปี 2558 ด้านการบำบัดรักษา แก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้อง กับยาเสพติด ดังนี้

ต้องมีการจำแนกและจัดการบำบัดแก้ไข พื้นฟู ตามความจำเป็นของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคน ทั้งในสถานแรกรับ และศูนย์ฝึกและอบรม ศูนย์ฝึกและอบรมจะต้องมีการจัดเขตพื้นที่ (Zoning) เพื่อ ประโยชน์ในการดูแลด้านความปลอดภัย และการป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ พฤติกรรมที่ไม่ เหมาะสม โดยโซนแรกรับให้มีการจำแนก และทำแผนฝึกอบรมเป็นรายบุคคล ซึ่งต้องกำหนดแผนเตรียม ความพร้อมกลับสู่สังคมร่วมด้วยตั้งแต่แรกเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนได้เห็นเส้นทางการฝึกอบรมอย่างมี เป้าหมายที่เป็นรูปธรรม ในโซนฝึกอบรมมีการเพิ่มกิจกรรมลูกเสือเพื่อฝึกระเบียบ วินัย และนำกิจกรรม ทางศาสนาและจริยธรรมเข้ามา รวมทั้งโปรแกรมบำบัดของสถานแรกรับที่ได้รับการพัฒนามาใช้ อีกทั้งให้ นำฐานข้อมูลที่ได้จากการจำแนกมาใช้ประโยชน์ในการจัดการบำบัดรักษา แก้ไข พื้นฟูผู้ติดยาเสพติดด้วย โดยวิธีการทั้ง 4 ดังต่อไปนี้

1. รณรงค์ในการสร้างจิตสำนึกและภูมิคุ้มกัน
2. การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการคัดกรอง การ บำบัดฟื้นฟู การส่งต่อและการติดตาม

¹ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, แผนปฏิบัติการ ป้องกันและ แก้ไขยาเสพติดปี 2562, (กรุงเทพมหานคร : อักษรไทย, 2562), หน้า 1-5.

3. การรายงานข้อมูลที่สำคัญที่ พบว่ามีความเชื่อมโยงกับบุคคลหรือเครือข่ายอื่น เพื่อการปราบปราม

4. การพัฒนาหน่วยงานให้เข้าสู่มาตรฐานการบำบัดยาเสพติดทั้งด้านโครงสร้างและด้านกระบวนการบำบัด² มีรายละเอียดการดำเนินงานมี ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สัมภาษณ์เด็กและเยาวชน เพื่อประเมินความเสี่ยงและความจำเป็นของเด็ก และเยาวชนทุกรายที่ต้องหาว่ากระทำความผิด

ขั้นตอนที่ 2 คัดกรองการใช้ยาเสพติด (Screening) เพื่อค้นหาเด็กและเยาวชนที่มี ปัญหาหรือมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาจากการใช้ยาเสพติด ส่งต่อเด็กและเยาวชนให้ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมตามสภาพปัญหาการใช้ยาเสพติด โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดำเนินการคัดกรองการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนแบ่งออกตามลักษณะ การใช้และไม่ใช้ยาหรือสารเสพติด ปฐมนิเทศเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกลุ่มเสพ/ติดยาเสพติด รวมถึงผู้ปกครองเพื่อให้เห็นความสำคัญของการบำบัดรักษายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินระดับความรุนแรงของการใช้ยาเสพติด (Assessment) เพื่อจำแนกเด็กและเยาวชนตามสภาพปัญหาการใช้ยาเสพติด และเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้าน สุขภาพที่เกิดจากการใช้ยาเสพติดได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมในระยะก่อนเข้ารับการบำบัด โดยประเมินเด็กและเยาวชนทางด้านกาย จิต สังคม ชักประวัติเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด ได้แก่ ประเภทของยาเสพติด พฤติกรรมการใช้ยาเสพติด สาเหตุการใช้ยาเสพติด ความถี่และระยะเวลาที่ใช้ผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด ด้วยแบบคัดกรองการใช้ยาและสารเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนใน สถานควบคุม แล้วจึงจำแนกระดับความรุนแรงของการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชน โดยแบ่งเด็กและเยาวชนออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มใช้ครั้งคราว (User) หมายถึง เด็กและเยาวชนที่เพิ่มเริ่มทดลองใช้ยาเสพติด หรือมีประสบการณ์ใช้ยา แต่ใช้ไม่นาน หรือใช้ครั้งคราวไม่ต่อเนื่อง หรือใช้ช่วงสั้นๆ เช่น ปาร์ตี้ 3-4 เดือน/ครั้ง ยังไม่รู้ถึงผลการใช้ยาเสพติดด้วยตนเองด้านลบ มีบุคลิกภาพ ปังจ้ายเสี่ยงที่จะนำไปสู่การเสพติดยา มีโอกาสเสี่ยงในการใช้ยาเสพติด โดยมีระดับคะแนนตามแบบคัดกรองการใช้ยา และสารเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานควบคุมที่ระดับคะแนน 0-3 คะแนน

2. กลุ่มเสพ (Abuser) หมายถึง เด็กและเยาวชนมีประสบการณ์เสพยาเสพติดมาแล้ว ก่อนถูกจับกุมหรือเมื่อถูกจับกุม ใช้ยาเสพติดบ่อยครั้ง เช่น เสพเดือนละ 4-5 ครั้ง หรือต่อเนื่องขึ้น เช่น สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง มีพฤติกรรมกระทำความผิดเริ่มผิดปกติ เช่น การนอน เปลี่ยนแปลง การเรียนเริ่มตกลง มีปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดและมีโอกาสกลับไปเสพยาอีก โดยมี ระดับคะแนนตามแบบคัดกรองการใช้ยา/สารเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานควบคุม 4-26 คะแนน

²วีระยุทธ สุขเจริญ, “นโยบายเน้นหนักประจำปี 2558,” 12 กรกฎาคม 2563, <<http://www.djop.moj.go.th /present/index.htm>>.

3. กลุ่มติด (Dependence) หมายถึง เด็กและเยาวชนที่มีประสบการณ์เสพยาเสพติดมาแล้ว 6 เดือน เคยหยุดยาและกลับมาเสพใหม่อีกหลายครั้ง เสพเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เช่น เสพมากกว่า 4 วัน/สัปดาห์ ควบคุมการใช้สารเสพติดไม่ได้ หมกมุ่นกับการใช้ยา ใช้ยาแล้วมี ผลกระทบทางลบต่อตนเอง และผู้อื่น มีปัจจัยเสี่ยงสูงต่อการกลับไปเสพซ้ำและมีโอกาสสูงที่จะกลับไป เสพซ้ำโดยมีระดับคะแนนตามแบบคัดกรองการใช้ยา/สารเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนในสถาน ควบคุม 27 คะแนน

4. กลุ่มติดรุนแรง (Hard core) หมายถึง ผู้ติดยาหรือสารเสพติดอย่างต่อเนื่องเป็น ระยะเวลาเกินกว่า 3 ปี ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ทางการแพทย์ หรือ จากประวัติทางสังคมไม่สามารถ เลิกเสพได้แม้ผ่านการบำบัดหลายครั้ง หรือหลายวิธีร่วมกับข้อใดข้อหนึ่ง ได้แก่ เคยรักษาแบบบำบัด ด้วยยา มากกว่า 3 ครั้งใน 1 ปี หรือบำบัดด้วยยาและบำบัดฟื้นฟูรวมกันเกินกว่า 3 ครั้ง ไม่ตั้งใจ หรือไม่ต้องการ เลิกยาเสพติดอย่างจริงจัง และเคยถูกจับหรืออยู่ระหว่างการดำเนินคดีเกี่ยวกับการเสพ ยาเสพติดมากกว่า 3 ครั้ง โดยมีระดับคะแนนตามแบบคัดกรองการใช้ยา/สารเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานควบคุม มากกว่า 27 คะแนน และติดนานกว่า 3 ปี การสร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติด สำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่ม เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด/ กลุ่มใช้ครั้งคราว เมื่อเด็กและเยาวชนได้รับการจำแนกตามปัญหาการใช้ยาหรือ สารเสพติดแล้ว ให้คำแนะนำและความรู้ (Brief Advice : BA) ปฐมนิเทศเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มเสี่ยง จัดกิจกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันด้านยาเสพติดโดยนักวิชาชีพ ประกอบด้วยกิจกรรม เกี่ยวกับการ ให้ความรู้ เพื่อเป็นวัคซีนในเรื่องบุหรี่ยาเสพติด กิจกรรมเสริมทักษะชีวิต ทักษะการ ปฏิเสธ ทักษะการตัดสินใจ การส่งเสริมความภาคภูมิใจ และการวางแผนชีวิตร่วมกันทั้งเด็กและเยาวชน และ ผู้ปกครอง ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับกิจกรรมขณะอยู่ในสถานควบคุม ได้แก่ ดนตรี ศิลปะ กีฬา คุณธรรม จริยธรรม การฝึกระเบียบวินัย กิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น

สำหรับเด็กและเยาวชนกลุ่มติดรุนแรง ดำเนินการส่งต่อเพื่อพบแพทย์และรับการรักษา/บำบัด ในสถานบำบัดเฉพาะ วางแผนร่วมกับครอบครัวเพื่อให้เห็นความสำคัญของการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 4 ประชุมคณะกรรมการนักวิชาชีพเพื่อกำหนดแผน โดยนำผลการประเมิน ระดับ ความรุนแรงของการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนมาจัดทำแผนการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูของเด็กหรือ เยาวชนรายบุคคล

ขั้นตอนที่ 5 บำบัดอาการที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้าน สุขภาพที่ เกิดจากการใช้ยาเสพติดได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมในระยะก่อนเข้ารับการแก้ไข และฟื้นฟู สมรรถภาพ

ขั้นตอนที่ 6 แก้ไข และฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เสพ/ติดยาเสพติด โดย ดำเนินการจัดกิจกรรม เพื่อให้เด็กและเยาวชนตระหนักรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด และมีทักษะชีวิต ที่จะ ป้องกันตนเองจากการใช้ยาเสพติด มีการวางแผนอนาคตของตนเอง เพื่อกลับไปใช้ชีวิตโดยไม่ กลับไปเสพ ยาเสพติดซ้ำ ได้แก่ การให้ความรู้ การเสริมสร้างทักษะชีวิต การเสริมสร้างระเบียบวินัย ดนตรี กีฬา สันทนาการ ศาสนา การฝึกวิชาชีพการนำครอบครัว ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัด

ขั้นตอนที่ 7 ประชุมคณะกรรมการนักวิชาชีพเพื่อประเมินผล โดยการประเมินผลการ แก่ไข และฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เสพ/ติด/ติดยาเสพติด และวางแผนการติดตามผลการบำบัด

ขั้นตอนที่ 8 ติดตามผลการบำบัด (After care) ดำเนินการติดตามผลการบำบัด (After care) โดยติดตามดูแล ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนภายหลังผ่านการบำบัด ฟื้นฟูด้านยาเสพติด รวมทั้งป้องกันการกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ จำนวน 7 ครั้ง เป็นระยะเวลา 1 ปี

ขั้นตอนที่ 9 เสริมสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกลับไปเสพยา

ขั้นตอนที่ 10 ปลอ่ยตัวเด็กและเยาวชน โดยการเตรียมความพร้อมครอบครัว/ชุมชน เพื่อการดูแลเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องเมื่อกลับไปอยู่ในสังคม³

วงจรรักษาพยาบาลชายแดน กระจายเต็มพื้นที่เหนือ-ใต้ คำถามที่คนสงสัยคือ ยาบ้าไอซ์ เค จำนวนมากมหาศาล ทำไมยังเล็ดลอดเข้ามาปริมาณมากได้สิ่งที่ต้องยอมรับความจริง “วงจรรักษา ยาเสพติด” กว้างขวาง ไร้พรมแดนมากขึ้น เป็นเครือข่ายข้ามชาติอย่างแท้จริงทำงานเป็นระบบ แบ่งหน้าที่กันทำ ตัดตอนการรับรู้เป็นส่วนๆ ให้ออกต่อการสืบสวนจับกุม อะไรคือ “ปัจจัย” ที่ทำให้ วงจรรักษา ยาเสพติดยังคงดำรงอยู่ได้ทั้งที่หลายประเทศสกัดกั้น จับกุม แต่ไม่บรรลุผลมากนัก ปัจจัยสำคัญคือ “มีตลาด มีลูกค้า มีคนเสพ คนใช้ยาเสพติด คนอยากลองของใหม่ๆ เมื่อมีลูกค้า มีตลาด ยิ่งลูกค้ามีใน หลายประเทศค่าสินค้ายิ่งมากขึ้นตามกลไกของตลาดแหล่งผลิตราคาถูก ขนส่งระยะไกล ราคาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามระยะทาง ความยากง่ายของการนำออกไปส่งลูกค้า สิ่งตามมาคือ “ผลกำไร รายได้” เมื่อเห็น ผลกำไรจำนวนมากๆ อย่างการค้าขายยาเสพติด รวยในพริบตา ถ้างานผ่าน คนก็กล้าที่จะเสี่ยงทำผิดมากขึ้นตามไปด้วย ต้องยอมรับพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำพื้นที่ไทย เมียนมา ลาว คือ ขุมทองของการผลิต ยาเสพติด ยิ่งระยะหลังทางตอนใต้ ของจีนที่ติดพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ยูนนานมี การผลิตไอซ์คุณภาพดี ออกมาจำหน่ายในลาวด้านติดลำน้าโขงทั้งรับยาจากเมียนมาผลิตกัญชา คุณภาพดีอัดแท่ง ส่งออกผ่าน ประเทศไทย ผ่านเวียตนาม ผ่านกัมพูชาไปยังประเทศที่สาม

พื้นที่สามเหลี่ยมทองคำอยู่ในความปกครองของรัฐฉาน มีกองกำลังของชนกลุ่มน้อย ปกครองตนเอง รัฐบาลเมียนมาควบคุมทำได้เพียงพื้นที่เมืองพอนพื้นที่เมืองผู้ทรงอิทธิพลตัวจริงด้านนี้ คือ กลุ่มว่า จะมีผบ.กองกำลังที่รับผิดชอบพื้นที่ และแบ่งพื้นที่กันชัดเจน เป็นสัดส่วน ไม่ล้ำเส้นกัน รายได้จากการค้า ยาเสพติดถูกส่งเข้ากังสีมาพัฒนาบ้านเมือง กองกำลังซื่ออาวูร์ที่ทันสมัยปกป้อง ตนเองเป็นที่มาของการผลิตยาเสพติดในพื้นที่ ปัจจุบัน กลุ่มทุนที่มาลงทุนนอกจากกลุ่มตระกูลเดิมๆ ของเหล่าอดีตนักรบจาก กองพล 93 กลุ่มลูกหลานที่ได้มีโอกาสไปเรียนต่างประเทศกลุ่มเครือญาติที่ กระจายในประเทศต่างๆ ทั้ง อเมริกา ยุโรป ออสเตรเลียได้ทุกวัน ฮองกง หลังจากพ่ายแพ้สงครามของ กองพล 93 อีกส่วนที่เติบโตขึ้นมา คือกลุ่มชนเผ่าต่างๆ เช่น มูเซอ ลาหู่ อาข่า ม้ง ไทใหญ่ กะเหรี่ยง ผลิตยาเสพติดมาตีตลาดได้เช่นกันกลุ่ม

³ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการปฏิบัติงานแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็กและ เยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด, (กรุงเทพมหานคร : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2557), หน้า 3.

นายทุนจากไต้หวันฮ่องกงมาเลเซีย และคนไทยเองบางส่วนเข้าไปร่วมลงทุนในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ เสียเอง เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต เมื่อมีนายทุนแล้ว มี สารตั้งต้นมาผลิตยาเสพติดนำเข้าจากด้าน อินเดีย ปากีสถาน อาหรับ จีน เวียดนาม ไทย ไต้หวัน ฮ่องกง ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางสายการบิน เพราะ สารบางชนิด บางประเทศไม่ใช่สารต้องห้าม สามารถส่งออกนำเข้าไปยังพื้นที่ผลิตได้ เมื่อได้สารตั้งต้นแล้ว มีโรงงานผลิตด้านว่าเหนือ ว่าใต้ มากกว่า 11 โรงงานใหญ่ มีกระจายทั่วไปในพื้นที่ใกล้แนวตะเข็บ ชายแดนไทย เมียนมาร์ ประมาณการ ผลิตในแต่ละปีไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านบาท จับได้ปริมาณเท่าไรต่อปี ที่เหลือขายหายไปไหน แสดงให้เห็นว่ายาที่เหลือกระจายไปในชุมชนไปต่างประเทศตามที่ลูกค้าแต่ละ ประเทศซึ่ง ที่เป็นปัญหาใหญ่ ของประเทศไทยในการสกัดกั้นจับกุม ทลายเครือข่ายแบบซุรธากรอนโคเน โล่ล่า ติดตามยึดทรัพย์ ดำเนินคดี และกระบวนการนำสืบในกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลเพื่อให้ศาล มองเห็นภาพและทำให้ศาลเชื่อโดยปราศจากเหตุสงสัย และสามารถลงโทษกลุ่มขบวนการที่ทำหน้าที่แต่ ละฝ่ายได้ ปัจจุบัน พ่อค้ายาเสพติดที่ติดคุกในคดีเล็ก คดีกลาง คดีใหญ่ๆ ทำให้มีโอกาสได้พบกันใน เรือนจำสามารถ เครดิตสินค้ากันได้ แม้ตัวอยู่ในเรือนจำยังพวกที่พันโทษออกมาแล้ว หรือบางคนถูกออก หมายจับแต่ จับกุมตัวไม่ได้ พวกนี้หลบไปซุกปักกลุ่มพ่อค้ายา โบรกเกอร์ตัวแทนจำหน่ายยาเสพติดของ ฝ่ายผู้ผลิต เจ้าของยี่ห้อทำให้ตลาดการค้าขายยาเสพติดกว้างขวางขึ้นเพราะพวกที่มีหมายจับหรือพวกที่พัน โทษ แล้วหลบข้ามแดนไป พวกเขาเหล่านั้นไปพร้อมบัญชีลูกค้า มีตัวตายตัวแทนฝั่งไทย ทำหน้าที่ ประสาน สั่งของจากฝ่ายผู้ผลิต เจ้าของโรงงานตรง ฝ่ายตัวแทนนายหน้าหรือโบรกเกอร์ได้ราคาสูงกว่าซื้อ ที่ เมืองไทยอยู่ดีมีดยาเพิ่มมากขึ้นสั่งตรงจากเมียนมาร์ ลาว มากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มนายทุนเจ้าของยา เสพติดเอง มาทำ การตลาดเชิงรุก นำเข้ามาเอง ผ่านคนของตัวเอง หรือจ้างคนไทย หรือคนเผ่าตนเอง การเก็บยาในพื้นที่ตอนใน รอฟังคำสั่งการส่งให้ลูกค้ามีหน้าที่เพียงรักษาส่งกระจายยาตามคำสั่งการ ข้าราชการ ไม่เกี่ยวเขาติดต่อข้าราชการเอง กลุ่มผู้ต้องหาคือคนเก็บสต็อกยาและส่งต่อไปที่ลูกค้าเจ้าของ ยาที่ฝั่งทำ ชีเหล็กหรือฝั่งลาว ทั้งใน กทม. ปริมณฑล ล าเลียงลงใต้ ส่งให้ลูกค้าชาวมาเลเซียอีกทอดหนึ่ง

การลำเลียงเข้ามาจากชายแดน อาศัยช่องทางธรรมชาติ ฝั่งด้านเขาเดินลัดเลาะตามแนว สัน เขา ลงตามทางธรรมชาติในพื้นที่ ที่ดูแลได้ หรือฝั่งทางน้ำด้านแม่สายเชียงแสนเชียงของเวียงแก่น ก็ ลำเลียงข้ามน้ำมาฝั่งไทยแล้วคนรอรับเพื่อเดินทางต่อหรือรับไปพักคอยก่อนลำเลียงลงไปยังพื้นที่ตอนใน ถ้าลำเลียงจากชายแดนมาได้แล้วมีหลายกรณีคือ กลุ่มผู้ซื้ออาจมาตนเองจากด้านเหนือของ ไทยลงไป หรือทีมรับจ้างขนลงไป ทีมรับของรอรับพื้นที่ นครสวรรค์ สิงห์บุรี อ่างทอง ออยุธยา ปทุมธานี สุพรรณบุรี สมุทรปราการ นครปฐม กทม. แต่ส่วนใหญ่จุดส่งของกันจะอยู่แถวพื้นที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทีมขน กลุ่มส่วนใหญ่เป็นทีมมึงมีความชำนาญในการขนส่งเพราะปกติจะขนส่ง สินค้าการเกษตรอยู่แล้ว ได้ค่าจ้าง ในการขนแต่ละครั้งทั้งในรูปของเงินสดผ่านบัญชีให้รถเป็นค่างานให้ ยาเสพติดเป็นค่าทำงานบางส่วน เงินบางส่วน อีกกลุ่มคือ ทีมเก็บของ โกดัง สต็อกยา จะทำหน้าที่นับ ยามาเก็บที่โกดังก่อนกระจายส่งให้ ลูกค้าตามที่เจ้าของงานสั่ง หรือบางกลุ่มรับยาไปจำหน่ายเอง ที่สำคัญและยากมากคือ กลุ่มทำหน้าที่ ทางการเงิน กลุ่มนี้จะมีหน้าที่ในการหาบัญชีอนุมัติ ให้ค่าจ้างเปิดบัญชีและนำบัญชีรับโอนเงินค้ายา แล้ว ถอนเงินสดหรือโอนต่อไปตามบัญชีต่างๆ ตามที่เจ้าของยาสั่ง บางครั้งอาจสั่งให้ส่งค่าน้ำมันมัน ค่าวัสดุ

ก่อสร้าง ค่าสินค้าอื่นๆ ค่ารถยนต์ ค่าที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง หรือโอน เข้าบัญชีออมเงินของฝ่ายทำหน้าที่ทางการเงิน เงินค่ายาเสพติดจะแยกกับเงินตัวเมียเป็นหน้าที่ของ ฝ่ายที่บังคับใช้กฎหมาย ต้องสืบสวนหาพยานหลักฐานเชื่อมโยง และนำพยานหลักฐานให้พนักงาน อัยการนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลได้ เรื่องเงินจะสำคัญมาก รวมถึงการไล่ล่ายึดทรัพย์ แบบ “ซูดรากอนโคน” ให้สิ้นซากทุกส่วนต้องช่วยสืบค้นข้อมูลจริงจัง ตั้งแต่สถาบันการเงิน ต้องรีบให้ข้อมูลเจ้าหน้าที่ทันทีที่ร้องขอ หรือมีหมายเรียกไป ต้องถือเป็นหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส., ปปง. สรรพากร ศุลกากร เจ้าหน้าที่ทหารฝ่ายปกครอง ที่ดินรวบรวมให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ของ ป.ป.ส., ปปง. เล่นต่อให้สุดทาง⁴

สรุปได้ว่า แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกรมพิษและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่มุ่งเน้นการพัฒนา ด้านการบำบัดรักษา แก้ไข พื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาน เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนกลับไปเสพติดซ้ำ ตลอดจนจนถึงการดูแลเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องเมื่อกลับไปอยู่ในสังคม

3.3 แผนป้องกันยาเสพติด

เป้าหมายแผน สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดให้กับเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษากลุ่มผู้ใช้แรงงาน และประชาชนโดยทั่วไป แผนป้องกันยาเสพติด มี 6 แผนงาน ดังนี้

1. แผนงานการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กปฐมวัย

เป้าหมายแผนงาน เด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล 32,928 แห่งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 19,934 แห่ง แนวทางการดำเนินงาน

1.1 พัฒนา จัดการองค์ความรู้ในการพัฒนาทักษะสมองเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กปฐมวัย

1.2 ผลักดันเชิงนโยบาย บูรณาการแนวทางขับเคลื่อนงาน การถ่ายโอนภารกิจ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.3 ส่งเสริม พัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในเด็กปฐมวัย

1.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอนและครูผู้ดูแลเด็ก เสริมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด ด้วยการพัฒนาทักษะสมองในเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลและศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศ

1.5 แสวงหาช่องทางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมสร้างแรงจูงใจ เช่น การถอดบทเรียน การดำเนินงานสรรหา Best Practice การจัดทำสื่อสร้างสรรค์ฯ

1.6 วางแนวทางกำกับติดตาม และประเมินผล

2. แผนงานสร้างภูมิคุ้มกันในสถานศึกษา

⁴หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ “วงจรค้ายาทะเลาะชายแดน”, ฉบับที่ 21887 ปีที่ 68, (วันอาทิตย์ที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2561), หน้า 9.

เป้าหมายแผนงาน โรงเรียนประถมศึกษา 31,335 แห่งโรงเรียนมัธยมศึกษา 11,287 แห่ง
โรงเรียนอาชีวศึกษา 956 แห่งสถาบันอุดมศึกษา 156 แห่ง แนวทางการดำเนินงานแนวทางการ
ดำเนินงานแต่ละกลุ่มเป้าหมาย มีดังนี้ แนวทางในกลุ่มประถมศึกษา

2.1 พัฒนาแนวทางการจัดการเรียนการสอน และหลักสูตรในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้าง พัฒนา
ทักษะชีวิต ในการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในระดับประถมศึกษา

2.2 สร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนผ่านการเรียนการสอนจากครูและวิทยากรในการ สร้างความรู้
และเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันยาเสพติด

2.3 สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ โดยใช้กิจกรรมทางศาสนา ควบคู่กับกิจกรรม เสริมสร้างคุณธรรม
จริยธรรม

แนวทางในกลุ่มมัธยมศึกษา

1. สร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา เสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง
2. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษากำหนดบทบาทและสร้างเครือข่ายกลุ่มแกนนำ/องค์กร
วิชาชีพ อย่างต่อเนื่องจริงจัง

3. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาดูแลช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง/เสพ ด้วยการปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมในรูปแบบที่เหมาะสม

4. ส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการ TO BE NUMBER ONE

5. ดำเนินการจัดระเบียบรอบสถานศึกษา โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับอาชีวศึกษา

1. สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ โดยใช้กิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ ค่ายศาสนธรรม ทั้งศาสนาพุทธ
และศาสนาอื่นๆ ที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย

2. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษากำหนดบทบาทและสร้างเครือข่ายกลุ่มแกนนำ/อาจารย์
แกนนำ นักศึกษาแกนนำอย่างต่อเนื่องจริงจัง

3. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาดูแลช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง/เสพ ด้วยการ ปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมในรูปแบบที่เหมาะสม

4. ส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการ TO BE NUMBER ONE

5. ดำเนินการจัดระเบียบรอบสถานศึกษา โดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแนวทาง
สร้างภูมิคุ้มกันในระดับอุดมศึกษา

3. แผนงานสร้างภูมิคุ้มกันเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษา

เป้าหมายแผนงาน เด็กและเยาวชนช่วงอายุระหว่าง 6-15 ปี ได้แก่ เด็กและเยาวชน อายุ
ระหว่าง 6-15 ปี ที่ไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเยาวชนอายุระหว่าง 16-25 ปี ที่ไม่ได้ ศึกษาต่อและ
ไม่มีงานทำ แนวทางการดำเนินงาน เปลี่ยนกลุ่มเสี่ยงให้เป็นพลัง ด้วยการเร่งหาตัวตนให้ พบเพื่อสร้าง
ภูมิคุ้มกันอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมปรับพฤติกรรมเสี่ยง/ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือที่เหมาะสม

4. แผนงานสร้างภูมิคุ้มกันในกลุ่มสถานประกอบการ

เป้าหมายแผนงาน

4.1 รมรงค์สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้แก่ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการที่มี ลูกจ้าง 10 คนขึ้นไปจำนวน 1,000,000 คนหรือ 20,000 แห่ง

4.2 เผยแพร่สื่อความรู้ในสถานประกอบการขนาดเล็กที่มีลูกจ้างต่ำกว่า 10 คนลงมาจำนวน 72,550 แห่ง

4.3 จัดทำข้อมูลสถานการณ์ยาเสพติดในกลุ่มสถานประกอบการและผู้ใช้แรงงาน

4.4 การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครแรงงานประจำตำบลเพื่อการป้องกันยาเสพติด และขยายเครือข่ายอาสาสมัครแรงงานป้องกันยาเสพติด

4.5 ส่งเสริมสถานประกอบการเข้าร่วมจัดทำมาตรฐานด้านยาเสพติด และพัฒนามาตรการเสริมสร้างแรงจูงใจผู้ประกอบการในการจัดทำมาตรฐานด้านยาเสพติด

4.6 ดำเนินการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายสถานประกอบการป้องกันยาเสพติด

4.7 ผลักดันให้มีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง ชมรม TO BE NUMBER ONE ในสถานประกอบการของแต่ละจังหวัดเพิ่มขึ้น

4.8 มีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมอบหมายให้เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในฐานะ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เข้าไปตรวจตราสถานประกอบการตามกฎหมายยาเสพติดอย่างจริงจังและ ต่อเนื่อง

4.9 ดำเนินการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดในกลุ่มแรงงานเฉพาะ เช่น แรงงาน ต่างด้าว กลุ่มแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศ

4.10 ศึกษาวิจัยสถานการณ์ปัญหาเสพติดในกลุ่มแรงงานและสถานประกอบการ

5. แผนงานป้องกันและสร้างการมีส่วนร่วมประชาชนทั่วไป เป้าหมายแผนงาน

5.1 สร้างกระบวนการและพัฒนาศักยภาพการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนด้าน การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด

5.2 พัฒนาความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน

5.3 การขยายหมู่บ้าน/ชุมชนกองทุนแม่ของแผ่นดิน

5.4 เสริมสร้างให้แกนนำกองทุนแม่ฯ เป็นกลไกเฝ้าระวังปัญหาเสพติด

5.5 เสริมสร้างเครือข่ายหมู่บ้านชุมชนกองทุนแม่ฯ และศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ฯ เพื่อเป็นกลไกแนะนำช่วยเหลือ/ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการจัดการปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน

5.6 จัดตั้งศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน

แนวทางการดำเนินงาน

1. การรณรงค์ป้องกันให้ความรู้ในกลุ่มประชาชนทั่วไปปรณรงค์ให้ความรู้ เกี่ยวกับยาเสพติด/สร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด ให้กับเด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนทั่วไป ใน หมู่บ้าน/ชุมชน โดยดำเนินการให้ความรู้ผ่านเสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อท้องถิ่นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แผ่นป้าย แผ่นซีดี ฯลฯ จัดกิจกรรม TO BE NUMBER ONE ในหมู่บ้าน/ชุมชน

2. สร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ กับภาครัฐ และภาคส่วนอื่นๆ จนพัฒนาเป็นภาคประชาสังคมที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติด ฯลฯ

3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน (81,905 แห่ง)

6. แผนงานจัดระเบียบสังคม

เป้าหมายแผนงาน ทุกอำเภอ แนวทางการดำเนินงาน

6.1 บูรณาการการทำงานร่วมเพื่อวางแนวทางปฏิบัติในการจัดระเบียบสังคม พร้อมทั้งนำคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 22/2558 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2558 เรื่อง มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแข่งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในทาง และการควบคุม สถานบริการหรือสถานประกอบการที่เปิดให้บริการในลักษณะที่คล้ายกับสถานบริการ มาใช้ในการกำหนดแผนการทำงาน

6.2 เพิ่มพื้นที่เชิงบวก ในเมือง หมู่บ้าน/ชุมชน สำหรับเด็กและเยาวชน⁵

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม ได้ กล่าวถึงปัญหาเสพติดเป็นวาระสำคัญของชาติ ส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของ ประชาชน และศักยภาพการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต จำเป็นต้องใช้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน แก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง โดยกลไกของ “ประชารัฐ” ในระดับพื้นที่ ได้แก่ อำเภอ/เขต ซึ่งทำงาน ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดเป็นศูนย์กลางบูรณาการมาตรการทุกด้านให้เข้าถึงประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน และนำไปสู่การแก้ปัญหาเสพติดให้บังเกิดผลภายใต้การสนับสนุนของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการขจัดเงื่อนไขอิทธิพลผลประโยชน์โดยดำเนินการมาตรการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง

การเอาชนะยาเสพติดในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน จะต้องสลายโครงสร้างปัญหาด้วยการลด และขจัดอิทธิพลของกลุ่มการค้ายาเสพติด เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องมีผลประโยชน์ ให้ประชาชนในพื้นที่มั่นใจที่จะเข้าร่วมการแก้ไขปัญหาเป็นลำดับแรก แล้วดำเนินการมาตรการทุกด้าน ทั้งการป้องกัน บำบัดรักษา การปราบปราม การพัฒนาเพื่อลดเงื่อนไข อย่างสอดคล้องประสานกันด้วย กลไกและกระบวนการ “ประชารัฐ” โดยหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ควบคู่กับกำลังภาคประชาชนที่จะรักษาพื้นที่ต่อเนื่องในระยะต่อไป ด้วยหลักการ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ผู้ผลิตผู้ค้ายา เสพติดจะต้องถูกดำเนินการตามกฎหมายอย่างจริงจัง และเปิดโอกาสให้บุคคลที่เคยเข้าไปเกี่ยวข้อง กับขบวนการยาเสพติด ทั้งจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และผลประโยชน์ชักนำไปให้ละเลิก พฤติการณ์ ด้วยการปรับเปลี่ยนทัศนคติและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด⁶

⁵ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, *แผนปฏิบัติการ ป้องกันและแก้ไขยาเสพติดปี 2560*, หน้า 6-38.

⁶ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, *แผนประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคง พลอดภยยาเสพติด พ.ศ. 2559- 2560*, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2559), หน้า 1.

สรุปได้ว่า แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี 2560 ได้ถือเอาปัญหายาเสพติด ถือเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติที่ทุกรัฐบาลจะต้องดำเนินการ แก้ไขปัญหายาเสพติดภายในชาติอย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่หน่วยงานของรัฐบาลภาคเอกชน โรงเรียนและชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการกำหนด ยุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อลดปริมาณ ยาเสพติดและลดความต้องการใช้ยาเสพติด และออกกฎหมายเกี่ยวกับป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตลอดถึงการดูแลบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคม ได้อย่างมีความสุข

3.4 บทบาทและหน้าที่ขององค์กรในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

หน้าที่ขององค์กรในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หมายถึง การแพร่ระบาดของ ยาเสพติด หรือยาบ้า และบทบาทของครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครอง บทบาทของครูและโรงเรียน บทบาทของเพื่อน บทบาทครูประจำชั้น บทบาทของชุมชน ชุมชนต้องมีความรู้ บทบาทของรัฐบาล และรัฐบาลควรจะทำให้มีความสำคัญและจริงจังกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เช่น การดำเนินงานการป้องกันยาเสพติด และปราบปราม รวมถึงการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด การจัด สภาพแวดล้อม และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ได้มีผู้รู้กล่าวเอาไว้ดังต่อไปนี้

สมบูรณ บัญญัติ พุดถึง ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด หรือยาบ้า นับเป็นปัญหา สังคมอย่างรุนแรงมากในปัจจุบัน การป้องกันและปราบปรามมิให้เกิดปัญหานี้ในสังคมจึงต้องกระทำโดยการร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทั้งครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และรัฐบาล ซึ่งสามารถกระทำได้ตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละองค์กร⁷

1. บทบาทของครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครอง ควรจะมีหน้าที่ในการสร้างบุคลิกภาพ ค่านิยม และทัศนคติที่ดี ตลอดจนให้ความรู้ที่เหมาะสมต่อ เยาวชน อันจะช่วยเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้เด็ก ไปเสพติด พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรเป็นที่พึ่งของเยาวชน พร้อมทั้งจะให้คำปรึกษา และช่วยเหลือเมื่อเด็ก มีปัญหา จะได้เลือกวิถีแก้ไขให้ถูกทาง ควรจะช่วยให้เด็กคบเพื่อนที่ดีและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ใช้ เวลาว่างให้เหมาะสม มีพฤติกรรมทางสร้างสรรค์ เช่น เล่นกีฬา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์

2. บทบาทของเพื่อน เพื่อนเป็นจุดสำคัญในการที่จะชักนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่ปัญหายาบ้า ดังนั้นการคบเพื่อนจึงเลือกคบกับเพื่อนที่ดี ไม่ชักนำไปสู่การทดลองเสพยา

3. บทบาทของครูและโรงเรียน โดยเฉพาะบทบาทของครูประจำชั้น ซึ่งเป็นครูที่ ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด ควรจะให้ความสนใจนักเรียนให้มาก อาทิ ต้องหมั่นสังเกตพฤติกรรมของ นักเรียนในชั้นของตนเอง ว่ามีนักเรียนคนใดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติบ้าง ควรมีการบันทึกการ สังเกตพฤติกรรมของเด็ก เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาช่วยเหลือต่อไป ควรยื่นมือเข้า ช่วยเหลือในกรณีที่แน่ใจว่าเด็ก

⁷ สมบูรณ บัญญัติ, *ปัญหาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สุทรไพศาล, 2544), หน้า 73.

กำลังประสบปัญหา เช่น การให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งหรือบุคคลที่ จะให้ความช่วยเหลือแก่เด็กนั้นๆ ได้ ควรร่วมกิจกรรมของเด็กโดยเฉพาะในโอกาสสังสรรค์ เพื่อความ บันเทิง หรือร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ ควรมีโอกาสไปเยี่ยมเยียนยังที่พักของนักเรียน ใน กรณีที่นักเรียนมิได้อยู่กับบิดามารดา และครูควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับยาบ้า หรือยาเสพติดชนิดอื่น เพื่อแนะนำชี้แจงให้นักเรียนมองเห็นภัยอันตรายที่มาจากยาเสพติด

4. บทบาทของชุมชน ชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้องต่อ ปัญหายาบ้า และยาเสพติดชนิดอื่น การปราบปรามและควบคุมยาบ้าและยาเสพติดชนิดอื่น ควรทำได้ โดยการใช้อนุญาโทษที่เหมาะสมและการรักษากฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ชุมชนยัง สามารถจะป้องกันปัญหายาบ้าได้โดยการกำจัดแหล่งมั่วสุม และแหล่งอบายมุขต่างๆ ให้หมดไปจาก ชุมชน เพราะแหล่งมั่วสุมและแหล่งอบายมุขเหล่านี้จะเป็นแหล่งที่ชักนำให้เด็กและเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาบ้าหรือยาเสพติดชนิดอื่น

5. บทบาทของรัฐบาล รัฐบาลควรจะทำให้ความสำคัญและจริงจังกับการป้องกันและ ปราบปรามยาบ้า โดยการปราบปรามขบวนการค้ายาบ้าอย่างจริงจัง บังคับใช้กฎหมายอย่างมี ประสิทธิภาพ และลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าอย่างรุนแรง เช่น ประหารชีวิตผู้ค้า ยาบ้า ยึดทรัพย์สินผู้ค้ายาบ้า ในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินเหล่านั้นได้มาจากการค้ายาบ้า เป็นต้น การป้องกันมิให้เกิดปัญหายาบ้า รัฐบาลควรมีนโยบายที่จะให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีโครงการใน การป้องกันปัญหายาบ้าและดำเนินการตามนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

ทุกรัฐบาลของไทยที่ผ่านมา ได้เอาใจจริงเอาใจในการปราบปรามและป้องกันปัญหายาบ้า เพราะเห็นว่าปัญหายาบ้าเป็นปัญหาที่สำคัญและมีระดับความรุนแรงของปัญหาเป็นอันดับต้นๆ ของ ปัญหาของประเทศ ปัจจุบันปัญหาสารเสพติดทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่ตกเป็น เป้าหมายสำคัญของผู้ค้า ซึ่งถือว่าการทำลายทรัพยากรและความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งทำลายชาติ และต้องถือว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นผู้ทรยศต่อชาติด้วยจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการป้องกัน

หลักการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1. การดำเนินงานการป้องกันยาเสพติด การป้องกันและปราบปราม
2. การให้ความรู้เรื่องยาเสพติด
3. การจิตสภาพแวดล้อม
4. การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง

สรุปได้ว่า การแพร่ระบาดของยาบ้าและการเสพยาบ้า นับเป็นปัญหาสังคมอย่างรุนแรงมาก ในปัจจุบัน การป้องกันและปราบปรามมิให้เกิดปัญหานี้ในสังคมจึงต้องกระทำโดยการร่วมมือกันของทุก ฝ่าย ทั้งครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และรัฐบาล ซึ่งสามารถกระทำได้ตามบทบาท และหน้าที่ของแต่ละองค์กร บทบาทครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครอง ควรจะมีหน้าที่ในการสร้าง บุคลิกภาพค่านิยม และทัศนคติที่ดี ตลอดจนให้ความรู้ที่เหมาะสมต่อ เยาวชน พร้อมทั้งจะให้คำปรึกษา และช่วยเหลือเมื่อเด็กมีปัญหา

บทบาทของเพื่อน เพื่อนเป็นจุดสำคัญในการที่จะชักนำเด็ก และเยาวชนเข้าสู่ปัญหา ยาบ้า ดังนั้นการคบเพื่อนจึงเลือกคบกับเพื่อนที่ดี บทบาทครูและโรงเรียน โดยเฉพาะบทบาทของครูประจำชั้น ซึ่งเป็นครูที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ควรจะให้ความสนใจ นักเรียนให้มาก ควรมีการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก บทบาทของชุมชน ชุมชนจะต้องมี ความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหา ยาบ้าและยาเสพติดชนิดอื่น บทบาทของรัฐบาล รัฐบาลควรจะให้ ความสำคัญและจริงจังกับการป้องกันและปราบปราม ยาบ้า

3.5 สภาพปัจจุบันศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

การเกิดขึ้นของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ตามคำสั่งอำเภอกุเวียง ที่ 355/2557 เรื่องการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยทำหน้าที่ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดรวมทั้งปฏิบัติตามนโยบายด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาลกระทรวงมหาดไทย และตามที่ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดขอนแก่นสั่งการหรือมอบหมาย

จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอกุเวียง ขึ้น ณ ที่ทำการปกครองอำเภอกุเวียง ชั้น 2 ห้องฝ่ายความมั่นคง เรียกโดยย่อว่า “ศป.ปส.อ. กุเวียง” ทำหน้าที่ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามรวมทั้งปฏิบัติตามนโยบายด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาลกระทรวงมหาดไทย และตามที่ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดขอนแก่นสั่งการหรือมอบหมาย

อำนาจหน้าที่

- 1) สำรวจและรวบรวมข้อมูลผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดทุกรายในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน รวมทั้งให้มีการติดตามข้อมูลความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่รับผิดชอบ
- 2) จัดทำแผนปฏิบัติการ แผนงาน และโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่อำเภอ รองรับแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัด
- 3) จัดชุดปฏิบัติการประจำตำบลทำหน้าที่ปลูกพลังมวลชน ขับเคลื่อนกระบวนการประชาคมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน/ชุมชน ในพื้นที่รับผิดชอบ โดยการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชน
- 4) จัดชุดปฏิบัติการจัดระเบียบสังคม การจัดตั้งจุดตรวจ จุดสกัด เพื่อค้นหาผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา
- 5) จัดชุดปราบปรามยาเสพติด กวดขัน ปราบปรามปิดล้อมตรวจค้นผู้ค้ายาเสพติดในพื้นที่ประสานการปฏิบัติการหน่วยงานภาคี และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการปฏิบัติในภารกิจที่เกินขีดความสามารถ
- 6) จัดชุดสืบสวน ตรวจสอบข้อเท็จจริงคำร้องเรียนของประชาชนและให้มีผลการปฏิบัติงานอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

7) ติดตามดูแล ให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ผ่านการบำบัดรักษาและมอบหมายบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทำหน้าที่ติดตาม ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดอย่างชัดเจน

8) เสนอผู้มีอำนาจในการให้คุณให้โทษ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบ

9) รายงานผลการปฏิบัติงานสถานการณ์ปัญหาเสพติดในภาพรวมเสนอต่อศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกรมการปกครอง ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด และระบบสารสนเทศ

10) ปฏิบัติหน้าที่อื่นเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามที่ได้รับมอบหมายจากศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดปัจจุบันปี 2563 มีผู้ผ่านการอบรมแล้วจำนวน 74 คน

3.6 หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น จากการสัมภาษณ์พบแนวคิด ดังต่อไปนี้

3.6.1 ผู้ให้สัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์เยาวชนจำนวน 15 คน มีรายละเอียด ดังนี้

1. เป็นผู้ชายทั้งหมด
2. อายุ แบ่งเป็น
 - อายุ 16 ปี จำนวน 1 คน
 - อายุ 17 ปี จำนวน 6 คน
 - อายุ 18 ปี จำนวน 4 คน
 - อายุ 19 ปี จำนวน 1 คน
 - อายุ 21 ปี จำนวน 1 คน
 - อายุ 22 ปี จำนวน 1 คน
 - อายุ 23 ปี จำนวน 1 คน
3. การศึกษาแบ่งเป็น
 - ประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน
 - มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 คน
 - มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 คน
 - มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 คน
 - มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน

3.6.2 คุณค่าชีวิตที่ดี

1. ชีวิตที่ดี

จากการสัมภาษณ์ทั้ง 15 คน ได้ให้ความเห็นว่าที่ผ่านมามีชีวิตที่ดี ได้แก่ เป็นคนไม่ชอบใช้อารมณ์แล้วชีวิตที่ดี และชอบทำกิจกรรม⁸ ช่วยงานพ่อแม่ ได้อยู่กับพ่อแม่ ได้เรียนหนังสือ⁹ เล่นกีฬา มีความสุข สนุกสนานและมีความสุข¹⁰ เรียนหนังสือ มีวินัย ครอบครัวยอบอุ่น¹¹ มีเงินเพราะจะได้ซื้อในสิ่งที่อยากได้¹² มีความสุขเพราะได้อยู่กับครอบครัว¹³ ถ้าเกิดมามีคุณพ่อคุณแม่¹⁴ เรียนดี¹⁵ มีคุณพ่อคุณแม่อยู่ด้วยกันมีความสุข¹⁶ ได้ไปโรงเรียน ได้มีครอบครัวอยู่พร้อมหน้า มีข้าวกิน ได้เล่น มีเพื่อน มีน้อง มีคุณครู¹⁷ มีชีวิตที่ดี ไม่ถูกรังแก ไม่ติดยาเสพติด¹⁸ มีงานทำ¹⁹ ทำงานหาเงินพอเลี้ยงชีพเลี้ยงครอบครัวได้ พอใช้ ยินดีในสิ่งที่ตนได้²⁰ ที่ผ่านมามีชีวิตที่ดีได้อยู่กับครอบครัวและได้อยู่กับเพื่อนที่ดี และได้ขับรถไถนา ช่วยงานพ่อแม่²¹

จากการสัมภาษณ์ชีวิตมีคุณค่าแบ่งออกเป็นประเด็นได้จำนวน 6 ข้อคือ

1. สติ ได้แก่ ไม่ใช่อารมณ์ มีวินัย
2. ทิฐิ ได้แก่ ได้เรียนหนังสือ
3. อาชีพ ได้แก่ มีงานทำ งานหาเงินพอเลี้ยงชีพเลี้ยงครอบครัวได้ และมีเงิน
4. การกระทำดี ได้แก่ ทำกิจกรรม ช่วยงานพ่อแม่ เล่นกีฬา ช่วยงานผู้ปกครอง เช่น ได้ขับรถไถนาช่วยงานพ่อแม่
5. ความเมตตา ได้แก่ ได้อยู่กับพ่อแม่ ครอบครัวยอบอุ่น มีเพื่อน มีน้อง
6. ศิล ได้แก่มีศีลข้อ 5 ไม่ติดยาเสพติด ยินดีในสิ่งที่ตนได้ เพื่อนที่ดี

2. สาเหตุที่ทำให้มีชีวิตที่ดี

⁸ สัมภาษณ์ นายฉัตรมงคล เศษอ่อน, 8 กรกฎาคม 2563.

⁹ สัมภาษณ์ นายกิตติ แซ่คำ, 8 กรกฎาคม 2563.

¹⁰ สัมภาษณ์ นายขวัญชัย คงพาเพ็ง, 8 กรกฎาคม 2563.

¹¹ สัมภาษณ์ นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์, 8 กรกฎาคม 2563.

¹² สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

¹³ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁴ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุตดี, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁵ สัมภาษณ์ นายพัทธธร ปานจ้อม, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁶ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁷ สัมภาษณ์ นายอดิชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

¹⁸ สัมภาษณ์ นายวัฒนพล ทนทุมาร, 11 กรกฎาคม 2563.

¹⁹ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

²⁰ สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

²¹ สัมภาษณ์ นายวิฑูรย์ ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

จากการสัมภาษณ์ทั้ง 15 คน ได้ให้ความเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้มีชีวิตที่ดีเกิดจากอยากเรียนสูง เพราะจะได้เอาวุฒิไปสมัครงานดี ๆ²² อยากมีเงิน อยากมีงาน อยากเลี้ยงครอบครัว อยากเลิกยาเสพติด²³ อยากมีบ้าน มีรถ มีเงินใช้ มีครอบครัวอบอุ่น มีงานทำ อยู่กับครอบครัว กับแฟนกับทุกคน อยากมีชีวิตที่อิสระที่ดีกว่านี้²⁴ อยากอยู่กับครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพ่อแม่ ลูก²⁵ อยากมีเงินเลี้ยงครอบครัว อยากมีสวนยางให้แม่ อยากมีครอบครัวที่ดี อยากเรียนให้จบปริญญา²⁶ หาเงินได้เอาไปให้พ่อแม่ใช้ซื้อกิน ซื้อของที่อยากได้ ซื้อบ้าน ซื้อรถ ซื้อทอง²⁷ ถ้าเลิกยาเสพติดได้ก็จะกลับไปใช้ชีวิตในครอบครัวที่อบอุ่นให้มากที่สุด²⁸ มีประโยชน์กับตัวเองและผู้อื่น²⁹ เรียนหนังสือเก่ง³⁰ อยากทำงาน เพราะทำงานช่วยเหลือผู้คนที่มาติดต่อประสานงาน³¹ อยากกลับไปเรียน ม.6 ให้จบ³²

จากการสัมภาษณ์สรุปสาเหตุที่ทำให้มีชีวิตที่ดีแบ่งออกเป็นประเด็นได้ 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การเรียน ได้แก่ เรียนจบการศึกษาระดับสูง
2. มีงาน เงิน
3. มีครอบครัวอบอุ่น
4. ชีวิตอิสระ
5. ไม่ติดยาเสพติด

3.6.3 ผลของพฤติกรรมของตัวเองที่ผ่านมา

1. ผลของพฤติกรรมที่ทำดีและไม่ดี

จากการสัมภาษณ์ผลของพฤติกรรมทั้งด้านดีและไม่ดี ได้กล่าวว่า ด้านดี ไม่ชมชู้คนอื่น ไม่รังแกเพื่อนหรือคนที่ไม่มีความสูง ในแง่ร้าย ขาดยาบ้าหรือสิ่งที่ไม่ดี การทำไม่ดีก่อให้เกิดปัญหาหรือทำให้เกิดเรื่อง การทำดีก่อให้เกิดความภูมิใจไม่มีเรื่อง แง่ดีคือเชื่อฟังพ่อแม่ แง่ไม่ดี เสพยาเสพติดทำให้ผิดกฎหมาย³³ การทำไม่ดี ทำให้เราเป็นคนที่มีพฤติกรรมไม่ดี นิสัยเสีย และยังไม่มีคนชอบ การทำดีทำให้เราเป็นคนที่ดีต่อไป เป็นอนาคตของชาติ และมีคนหลายคนที่ชมว่าเราเก่งและนิสัยดี³⁴ ตั้งใจเรียน แง่ร้ายคือเสพยาเสพติด

²² สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

²³ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

²⁴ สัมภาษณ์ นายอดิชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

²⁵ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

²⁶ สัมภาษณ์ นายพัชราธร ปานจ้อม, 9 กรกฎาคม 2563.

²⁷ สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ตา, 9 กรกฎาคม 2563.

²⁸ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุตรดี, 9 กรกฎาคม 2563.

²⁹ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

³⁰ สัมภาษณ์ นายวิฑูรย์ ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

³¹ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

³² สัมภาษณ์ นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์, 8 กรกฎาคม 2563.

³³ สัมภาษณ์ นายกิตติ แซ่คำ, 8 กรกฎาคม 2563.

³⁴ สัมภาษณ์ นายขวัญชัย ควงพาเพ็ง, 8 กรกฎาคม 2563.

ก่อให้เกิดผลไม่ดี³⁵ แง่ดี ช่วยพ่อแม่ทำงาน แง่ร้าย เสพยาเสพติด³⁶ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน แง่ร้าย หลงผิด ไปเสพยาเสพติด เกเร ตีกัน³⁷ ทำงานช่วยพ่อแม่ ถูกจับถ้าเสพยาเสพติด³⁸ ทำให้พ่อแม่มีความสุข แง่ร้าย ทำให้พ่อแม่เสียใจ การทำดีก่อให้เกิดคุณค่าต่อตนเอง³⁹ ทำความดี ไปวัดทำบุญได้บวชเณรภาคฤดูร้อน แง่ร้ายเสพยาบ้า⁴⁰ ในแง่ดี มีคนชม ทำให้พ่อแม่สบายใจ มีความรู้ ในแง่ร้าย มีคนด่า ทำให้พ่อแม่ทุกข์ใจ ไม่มีความรู้ คนหลอกลวง เสพยา ตีคน⁴¹ ที่ผ่านมามีพ่อแม่เสียใจ มัวแต่ติดเพื่อนที่ไม่ดีเสพยาเสพติดและขายยาบ้า⁴² ที่ผ่านมามีพ่อแม่กับครอบครัว ทำให้พ่อแม่เสียใจ ทำให้พ่อแม่ไม่สบายใจ สิ่งที่เราทำตัวไม่ดีทำให้เกิดผลเสียทำให้คนอื่นมองเราไม่ดี สิ่งที่เราทำตัวดี ทำให้พ่อแม่หรือครอบครัวสบายใจ เราทำสิ่งที่ดีแล้วพ่อแม่สบายใจ พ่อแม่ภูมิใจในตัวเรา⁴³ แง่ดี ตั้งใจไปโรงเรียน มีงานทำ มีเงินให้แม่ใช้ แง่ร้าย มาเสพยาเสพติดจนตำรวจจับ⁴⁴ แง่ดี เป็นคนที่เอื้อเฟื้อทุกคน แง่ร้าย เสพยาไปยุ่งกับยาเสพติด⁴⁵ ทำดีได้อยู่กับคนที่เรารัก อยู่กับครอบครัว ทำไม่ดีก็ถูกจับไม่ได้อยู่กับครอบครัว⁴⁶

จากการสัมภาษณ์ ผลของพฤติกรรมที่ทำดีและไม่ดีกล่าวเป็นประเด็นได้ ดังต่อไปนี้

ด้านดี ได้แก่ 1. ไม่เบียดเบียน คือ ไม่ข่มขู่คนอื่น ไม่รังแกเพื่อนหรือคนที่ไม่มีทางสู้ 2. เคารพผู้มีพระคุณ คือเชื่อฟังพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่สบายใจ 3. หมั่นศึกษาหาความรู้ คือ ตั้งใจเรียน มีความรู้ 4. ไม่เอาเปรียบมิตรสหาย คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ทำงานช่วยพ่อแม่ 5. หมั่นทำความดี คือ ไปวัดทำบุญได้บวชเณรภาคฤดูร้อน และด้านร้าย ได้แก่ 1. ทำผิดกฎหมาย คือ การขายยาบ้า 2. การทำผิดศีลข้อ 5 การเสพยาบ้า 3. คบเพื่อนไม่ดีหรือคบคนพาล 4. การวิวาท เช่น การตีกัน

2. ความรู้สึกว่าเป็นพฤติกรรมที่มีผลไม่ดี

รู้สึกสำนึกผิดเพราะชีวิตเลือกเกิดไม่ได้ แต่เลือกที่จะทำได้ จะไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดอีก⁴⁷ เสียใจ สงสารพ่อแม่⁴⁸ มีเพื่อนกับญาติชวนให้เสพ⁴⁹ ที่ผ่านมามีเพื่อนได้ชักชวนไปเสพยาเสพติด จนสุดท้าย

³⁵ สัมภาษณ์ นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์, 8 กรกฎาคม 2563.

³⁶ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

³⁷ สัมภาษณ์ นายวิฑูรย์ ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

³⁸ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

³⁹ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุตดี, 9 กรกฎาคม 2563.

⁴⁰ สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ตา, 9 กรกฎาคม 2563.

⁴¹ สัมภาษณ์ นายพัชราธร ปานง่อม, 9 กรกฎาคม 2563.

⁴² สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

⁴³ สัมภาษณ์ นายอติชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

⁴⁴ สัมภาษณ์ นายวัฒนพล ทนทุมาร, 11 กรกฎาคม 2563.

⁴⁵ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

⁴⁶ สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

⁴⁷ สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

⁴⁸ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

⁴⁹ สัมภาษณ์ นายวัฒนพล ทนทุมาร, 11 กรกฎาคม 2563.

ทำให้เข้ามาอยู่ใน⁵⁰ ที่ผ่านมามีพี่ช้กชวนไปเสพยาและให้ขาย เมื่อถูกจับมีแต่แม่มาเยี่ยม⁵¹ มีเพื่อนชวนว่ากินแล้วสนุก พอเสพแล้วก็ไม่ได้ ต้องหาเงินไปซื้อ ลักของที่บ้านไปขาย ค่าแม่ แพนหนี่⁵² มีเพื่อนที่ทำงานชวน ให้เสพยา เข้าเวรตึก เพื่อนเลยให้เสพ เพราะจะได้ขับรถได้สุดท้ายก็ถูกตำรวจจับ เสียใจมากไม่ทำ⁵³ เสียใจมาก ไม่น่าจะทำเลย⁵⁴ รู้สึกเสียใจ ที่หลงผิดทำในสิ่งที่ไม่ดีไปเสพยา เพราะพ่อแม่ ผู้ปกครองบอกให้เป็นคนดี แต่ไม่ทำตามแล้วก็ได้ทำให้ท่านเสียใจ ต้องมาเตือนรื้อกับผม มาประกันตัว พามาบำบัด มาทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องการให้เป็นคนดี⁵⁵ เพื่อนชวน เสียใจมากที่มาทำในสิ่งที่ไม่ดี รู้สึกเสียใจ เพราะเราก้าวพลาดในวันนั้นเราไม่รู้ว่ามันดีหรือไม่ดีแค่อยากลอง อยากดู อยากทำในสิ่งที่ไม่ดีเพราะเราไม่รู้ในสิ่งที่ทำ เพื่อนชวน เสียใจมากที่ได้มาเสพยารู้สึกเสียใจ คิดตามหลัง เพราะไม่คิดก่อนจะทำอะไร ถูกเพื่อนชักชวนไปเสพยาเสพติด⁵⁶

จากการสัมภาษณ์ความรู้สึกว่าเป็นพฤติกรรมที่มีผลไม่ดีสรุปได้ว่า 1. รู้สึกสำนึกผิด 2. เสียใจ และ 3. สงสารพ่อแม่

3.6.4 สาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรม

จากการสัมภาษณ์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมไม่ดีและดี พบข้อมูลดังนี้

1. สาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทั้งในแง่ดีและแง่ร้าย

จากการสัมภาษณ์พบว่า เกิดจากการขาดสติ⁵⁷ เพื่อนชักชวน ถูกบังคับ ถูกข่มขู่ เพราะไม่มีค่าปฏิสิน⁵⁸ สาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมดี เพราะมีความรู้ เรียนหนังสือเก่ง แง่ดีคือตั้งใจเรียน แง่ร้ายไม่ตั้งใจเรียน⁵⁹ อยากลอง คิดว่ามันเท่⁶⁰ เป็นคนดี อยากทดลอง เพื่อน ปฏิเสธเพื่อนไม่เป็น ติดยาเสพติด ติดผู้หญิง ติดผู้หญิง และติดเพื่อนๆ ที่ติดยาเสพติด และเราอยู่กับเพื่อนกลุ่มเดิมๆ เพราะเพื่อนชวน⁶¹

จากการสัมภาษณ์สาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมสรุปได้ว่า

1. ขาดสติ
2. การชักชวนของเพื่อน
3. ถูกบังคับ ถูกข่มขู่

⁵⁰ สัมภาษณ์ นายอติชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

⁵¹ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจ, 9 กรกฎาคม 2563.

⁵² สัมภาษณ์ นายพฤษธร ปานง้อม, 9 กรกฎาคม 2563.

⁵³ สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ดา, 9 กรกฎาคม 2563.

⁵⁴ สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ดา, 9 กรกฎาคม 2563.

⁵⁵ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

⁵⁶ สัมภาษณ์ นายขวัญชัย ควงพาเพ็ง, 8 กรกฎาคม 2563.

⁵⁷ สัมภาษณ์ นายฉัตรมงคล เศษอ่อน, 8 กรกฎาคม 2563.

⁵⁸ สัมภาษณ์ นายกิตติ แซ่คำ, 8 กรกฎาคม 2563.

⁵⁹ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

⁶⁰ สัมภาษณ์ นายวิทวัส ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

⁶¹ สัมภาษณ์ นายอติชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

4. อยากลอง
5. ติดยาเสพติด

3.6.5 เป้าหมายของชีวิต

1. เป้าหมายของชีวิต

จากการสัมภาษณ์เรื่องเป้าหมายของชีวิต พบว่าต้องการเป็นคนดี⁶² มีเงิน มีงานทำ⁶³ เลิกเสพยาบ้า แล้วต้องตั้งใจทำงานหาเงินซื้อรถขับเอง⁶⁴ อยากให้ตัวเองเรียนให้สูงๆ จะได้มีความรู้เยอะ จะได้ต้องถูกใครหลอก⁶⁵ เลี้ยงดูพ่อแม่⁶⁶ ประสบความสำเร็จในการทำงาน เพราะจะได้ช่วยคนที่เดือดร้อนและเงินมาเป็นค่าตอบแทน และเงินที่ได้ จะเอาไปให้คุณพ่อคุณแม่เพื่อตอบแทนบุญคุณที่ท่านเลี้ยงเรามา⁶⁷ เรียนให้จบ เพราะพ่อกับแม่คาดหวังไว้และสามารถทำงานได้⁶⁸ อยากมีอาชีพที่ดีมีเงินใช้ อยากกลับไปขอโทษพ่อแม่ที่ทำให้แม่เสียใจ อยากเป็นครู เพราะจะสอนนักเรียนให้ห่างไกลยาเสพติด⁶⁹ อยากมีครอบครัวที่ดี อยากมีบ้าน อยากมีรถเป็นของตัวเอง แล้วทำให้พ่อแม่ภูมิใจ⁷⁰ อยากมีบ้านและมีรถเป็นของตัวเองและอยากให้ครอบครัวสบาย มีอาชีพที่มั่นคง มีเงิน มีความสุข⁷¹ อยากเลิกยา อยากเป็นคนดี อยากไปเรียนให้จบปริญญา อยากเป็นตำรวจ⁷²

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเป้าหมายของชีวิต มีดังนี้

1. ความคิด (ทฤษฎี) ต้องการเป็นคนดีมีเงิน มีงานทำ เลิกเสพยาบ้า เรียนสูงๆ เลี้ยงดูพ่อแม่ เรียนให้จบ
2. ความตั้งใจ (สมาธิ) ได้แก่ ตั้งใจทำงาน
3. อาชีพที่ดี (อาชีพะ) ได้แก่ หาเงินซื้อรถขับเอง อยากเป็นตำรวจ ครู เป็นต้น
4. ความไม่เบียดเบียน (สังกัปะยะ) ได้แก่ การเลี้ยงดูพ่อแม่ ตอบแทนผู้มีพระคุณ ได้ช่วยคนที่เดือดร้อน
5. ความพยายาม (วายามะ) ได้แก่ มีอาชีพที่มั่นคง มีความสุขเลิกยา เป็นคนดี
2. เป้าหมายที่ดีที่สุด

⁶² สัมภาษณ์ นายฉัตรมงคล เศษอ่อน, 8 กรกฎาคม 2563.

⁶³ สัมภาษณ์ นายกิตติ แซ่คำ, 8 กรกฎาคม 2563.

⁶⁴ สัมภาษณ์ นายขวัญชัย ควงพาเฟิง, 8 กรกฎาคม 2563.

⁶⁵ สัมภาษณ์ นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์, 8 กรกฎาคม 2563.

⁶⁶ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

⁶⁷ สัมภาษณ์ นายวิทวัส ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

⁶⁸ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

⁶⁹ สัมภาษณ์ นายพฤษาธร ปานง่อม, 9 กรกฎาคม 2563.

⁷⁰ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

⁷¹ สัมภาษณ์ นายวัฒนพล ทนทุมาร, 11 กรกฎาคม 2563.

⁷² สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เป็นเด็กดี เพราะจะได้เป็นตำรวจ⁷³ ตั้งใจเรียน เพราะจะได้มีงานทำที่ดี⁷⁴ มีความสุข ครอบครัวที่อบอุ่น⁷⁵ อยากออกจากสถานพินิจไปอยู่กับครอบครัวและจะไม่คบเพื่อนกลุ่มเดิม⁷⁶ คิดว่าออกไปทำงานดี ๆ เลี้ยงครอบครัว ทำให้พ่อแม่สบายใจ⁷⁷ ต้องเรียนหนังสือให้จบ⁷⁸ ไม่ทำสิ่งผิด⁷⁹ อยากกลับไปขอโทษแม่ ที่ทำให้แม่เสียใจ⁸⁰ อยากมีอาชีพที่ดีมีเงินใช้⁸¹ เรียนหนังสือ เพราะเป็นเป้าหมายที่ตัวเองคาดหวังไว้⁸² ประสบความสำเร็จในการงาน เพราะจะได้ช่วยคนที่เดือดร้อนและได้เงินมาเป็นค่าตอบแทน เงินที่ได้จะเอาไปให้คุณพ่อคุณแม่เพื่อตอบแทนบุญคุณที่ท่านเลี้ยงเรามา⁸³ เรียนให้จบมีงานทำ เลี้ยงครอบครัว⁸⁴ การได้ทำงาน เก็บเงิน ซื้อของเอง⁸⁵ มีเงิน มีงานทำ⁸⁶

สรุปได้ว่า เป้าหมายที่ดีที่สุด คือ การมีงานทำ (สัมมาอาชีพะ) รองลงมา就是有ครอบครัวอบอุ่น ได้ช่วยเหลือผู้อื่น และได้เรียนหนังสือ

3.6.6 วิธีการแก้ไขพฤติกรรม

1. วิธีการแก้ไขพฤติกรรมของตัวเอง

จากการสัมภาษณ์พบว่า ต้องทำตัวเองให้เป็นคนมีคุณธรรม ทำตัวใหม่ ตั้งใจทำงาน⁸⁷ ตั้งใจทำความดี ไม่ทำความผิด⁸⁸ ตั้งใจทำงานให้สำเร็จ เพราะงานจะได้ออกมาดีที่สุด⁸⁹ ไม่เสพยาเสพติด⁹⁰ มีงานมีอาชีพที่มั่นคง ทำตามกฎหมายที่กำหนด ไม่ทำผิดกฎหมาย คิดว่าออกไปทำงานดี เลี้ยงครอบครัว ทำให้

⁷³ สัมภาษณ์ นายฉัตรมงคล เศษอ่อน, 8 กรกฎาคม 2563.

⁷⁴ สัมภาษณ์ นายกิตติ คำคำ, 8 กรกฎาคม 2563.

⁷⁵ สัมภาษณ์ นายขวัญชัย คงพาเพ็ง, 8 กรกฎาคม 2563.

⁷⁶ สัมภาษณ์ นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์, 8 กรกฎาคม 2563.

⁷⁷ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

⁷⁸ สัมภาษณ์ นายวิฑูรย์ ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

⁷⁹ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

⁸⁰ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุคดี, 9 กรกฎาคม 2563.

⁸¹ สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ตา, 9 กรกฎาคม 2563.

⁸² สัมภาษณ์ นายพัชราธร ปานจ้อม, 9 กรกฎาคม 2563.

⁸³ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม พรอบแจจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

⁸⁴ สัมภาษณ์ นายอดิชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

⁸⁵ สัมภาษณ์ นายวัฒนพล ทนทุมาร, 11 กรกฎาคม 2563.

⁸⁶ สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

⁸⁷ สัมภาษณ์ นายขวัญชัย คงพาเพ็ง, 8 กรกฎาคม 2563.

⁸⁸ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

⁸⁹ สัมภาษณ์ นายวิฑูรย์ ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

⁹⁰ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

พ่อแม่สบายใจ⁹¹ อยากออกจากสถานพินิจไปอยู่กับครอบครัว และจะไม่คบเพื่อนกลุ่มเดิม ตั้งใจเรียน เพราะจะได้มีงานทำที่ดี⁹² ตั้งใจเรียน⁹³

จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่ามีคุณธรรม ทำตัวใหม่ ตั้งใจทำงาน ไม่ทำความผิด ไม่เสพยาเสพติด ไม่คบเพื่อนกลุ่มเดิม ตั้งใจเรียนเพราะจะได้มีงานทำที่ดี

2. วิธีการแก้ไขพฤติกรรมตามมรรค 8

จากการสัมภาษณ์ พบข้อมูลดังต่อไปนี้

1) ความคิดเห็นที่ถูกต้อง พบว่า ไม่เสพยา เป็นคนใหม่และคนดี⁹⁴ ไม่กลับไปเสพยาเสพติดอีก⁹⁵ ไม่ทำสิ่งผิด จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จะไม่ทำในสิ่งที่ผิด ไม่ควรทำสิ่งที่ผิดพลาด ทำความดี หยุดไม่ทำเรื่องไม่ดี⁹⁶

2) ความคิดออกจากความชั่ว พบว่า ไม่ทำเรื่องไม่ดี⁹⁷ ไม่ต้องทำชั่ว⁹⁸ นึกถึงคำสอนของผู้ปกครอง หรือพ่อแม่⁹⁹ ตั้งใจเรียน การทำบุญ ฝึกนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ ทำความดี ควบคุมอารมณ์ สติ¹⁰⁰ ดีชั่วอยู่ที่ตัวทำ สูงต่ำอยู่ที่ทำตัว เลิกเชื่อเพื่อนที่ไม่ดี แล้วควบคุมสติตัวเอง เลิกทำ¹⁰¹

3) การพูด พบว่า ไม่พูดโกหก¹⁰² พูดสุภาพ¹⁰³ ไม่โกหก พูดอ่อนหวาน¹⁰⁴ พูดตรง ๆ ไม่ต้องโกหก¹⁰⁵ ไม่พูดหยาบคาย พูดจาดี ไม่โกหกใคร¹⁰⁶ พูดมีเหตุผล พูดจาไพเราะ พูดดี ไม่พูดหยาบคาย คิดดี ก่อนพูด ว่าเป็นเรื่องเท็จหรือเรื่องจริง และพูดไพเราะ อ่อนหวาน ไม่โกหก พูดให้สุภาพ อ่อนโยน ไม่โกหก¹⁰⁷

⁹¹ สัมภาษณ์ นายพฤษธร ปานง่อม, 9 กรกฎาคม 2563.

⁹² สัมภาษณ์ นายอดิชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

⁹³ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

⁹⁴ สัมภาษณ์ นายฉัตรมงคล เศษอ่อน, 8 กรกฎาคม 2563.

⁹⁵ สัมภาษณ์ นายกิตติ แซ่คำ, 8 กรกฎาคม 2563.

⁹⁶ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุตรดี, 9 กรกฎาคม 2563.

⁹⁷ สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ดำ, 9 กรกฎาคม 2563.

⁹⁸ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

⁹⁹ สัมภาษณ์ นายอดิชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

¹⁰¹ สัมภาษณ์ นายขวัญชัย ควงพาเพ็ง, 8 กรกฎาคม 2563.

¹⁰² สัมภาษณ์ นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์, 8 กรกฎาคม 2563.

¹⁰³ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ นายวิหวัธ ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁰⁵ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุตรดี, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁰⁷ สัมภาษณ์ นายวัฒนพล ทนทุมาร, 11 กรกฎาคม 2563.

4) อาชีพ พบว่า อาชีพที่ดี ไม่ผิดศีล¹⁰⁸ มีอาชีพไปในทางที่ถูก¹⁰⁹ งานที่ดี¹¹⁰ ต้องเป็นอาชีพที่ดี ไม่ต้องกลัวตำรวจ ทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ เพราะเราไปทำงานที่ไม่ผิดกฎหมาย¹¹¹ อาชีพที่ไม่ไปโกงคนอื่น¹¹² ทำอาชีพที่ชอบไม่เบียดเบียนใคร¹¹³ อาชีพที่ซื่อสัตย์¹¹⁴ อาชีพที่ไม่โกงใคร¹¹⁵ ออกไปเราจะทำงานช่วยพ่อแม่ ทำงานบ้านช่วยพ่อแม่ ทำไร ทำนาช่วยพ่อแม่¹¹⁶ ทำนาช่วยพ่อแม่¹¹⁷ มีอาชีพสุจริต¹¹⁸

5) การกระทำที่สุจริต พบว่า ทำความดี¹¹⁹ ไม่ลักขโมยของคนอื่น ไม่ขายยาบ้า¹²⁰ ประกอบอาชีพที่ไม่ผิดศีลธรรม¹²¹ ไม่คดโกงผู้อื่น¹²² เราต้องไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก¹²³ ไม่ผิดกฎหมาย¹²⁴ อาชีพที่ไม่โกง¹²⁵ ไม่เบียดบังใคร ไม่โกงใคร ไม่ลักขโมย ไม่คดโกง ถ้าเป็นข้าราชการก็คือไม่รับสินบนกับชาวบ้าน และประชาชน ไม่ผิดกฎหมาย กฎศีล¹²⁶

6) ความขยัน พบว่า ตั้งใจทำงาน¹²⁷ มีสติ ทำอะไรก็คิดก่อนทำ อย่าทำไปในทางที่ผิด จะทำให้เราล้มจม แต่หากทำดี มีสติ ก็จะได้ดี เช่น สมมติเพื่อนมาชวนไปเสพยา เรามีสติคิดก็จะไม่ไปกับเขา และรีบกลับบ้าน¹²⁸ อยู่ดีมีสุข¹²⁹ ออกกำลังกาย¹³⁰ กินอาหารให้อิ่มเพียงพอ¹³¹

¹⁰⁸ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

¹⁰⁹ สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

¹¹⁰ สัมภาษณ์ นายฉัตรมงคล เศษอ่อน, 8 กรกฎาคม 2563.

¹¹¹ สัมภาษณ์ นายกิตติ แซ่คำ, 8 กรกฎาคม 2563.

¹¹² สัมภาษณ์ นายขวัญชัย คงพาเพ็ง, 8 กรกฎาคม 2563.

¹¹³ สัมภาษณ์ นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์, 8 กรกฎาคม 2563.

¹¹⁴ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

¹¹⁵ สัมภาษณ์ นายวิหวัศ ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

¹¹⁶ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

¹¹⁷ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุตรดี, 9 กรกฎาคม 2563.

¹¹⁸ สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ตา, 9 กรกฎาคม 2563.

¹¹⁹ สัมภาษณ์ นายพฤษาธร ปานจ้อม, 9 กรกฎาคม 2563.

¹²⁰ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

¹²¹ สัมภาษณ์ นายอดิชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

¹²² สัมภาษณ์ นายวัฒนพล ทนทุมาร, 11 กรกฎาคม 2563.

¹²³ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

¹²⁴ สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

¹²⁵ สัมภาษณ์ นายฉัตรมงคล เศษอ่อน, 8 กรกฎาคม 2563.

¹²⁶ สัมภาษณ์ นายวิหวัศ ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

¹²⁷ สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

¹²⁸ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุตรดี, 9 กรกฎาคม 2563.

¹²⁹ สัมภาษณ์ นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ตา, 9 กรกฎาคม 2563.

¹³⁰ สัมภาษณ์ นายพฤษาธร ปานจ้อม, 9 กรกฎาคม 2563.

¹³¹ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

ขยันตั้งใจ¹³² ฝึกสมาธิ¹³³ ต้องขยันทำงานช่วยพ่อช่วยแม่¹³⁴ ช่วยทำงานบ้าน¹³⁵ ตั้งใจทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย¹³⁶

7) สติ พบว่า คิดก่อนทำ¹³⁷ นั่งสมาธิ¹³⁸ จะทำอะไรต้องมีสติ¹³⁹ ตั้งสติสตาร์ท¹⁴⁰ ตั้งสติก่อนที่จะทำอะไรหลายๆ อย่าง¹⁴¹ ควบคุมอารมณ์¹⁴² ฝึกสมาธิแผ่เมตตา¹⁴³ มีสติทำอะไรก็คิดก่อนทำ อย่าทำไปในทางที่ผิด จะทำให้เรามีความลุ่มจม แต่หากทำดีมีสติ ก็จะได้ดี เช่น สมมติเพื่อนมาชวนไปเสพยา เรามีสติคิดก็จะไม่ไปกับเขา และรีบกลับบ้าน¹⁴⁴ ทำความดีให้มาก¹⁴⁵

8) สมาธิ พบว่า นั่งสมาธิ¹⁴⁶ ท่องพุทโธ มีสมาธิ หมายถึงการควบคุมตัวเอง ควบคุมอารมณ์ ในทุกสถานการณ์ นั่งสมาธิฝึกปัญญา ก่อนเราจะทำอะไรต้องมีสมาธิก่อน ไม่งั้นเราจะเดินผิดทาง มีความดี คิดดี สงบนิ่ง¹⁴⁷

สรุปได้ว่า วิธีการแก้ไขพฤติกรรมตามมรรค 8 มีดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ ไม่เสพยาเสพติด เป็นคนใหม่ ไม่ทำสิ่งผิด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำความดี คิดดี และหยุด ทำเรื่องไม่ดี

2. ความคิดออกจากความชั่ว คือ ไม่ต้องทำชั่ว นึกถึงคำสอนของผู้ปกครองหรือพ่อแม่ตั้งใจเรียนการทำงาน ฝึกนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ ควบคุมอารมณ์ เลิกเชื่อเพื่อนที่ไม่ดี

3. การพูด คือ การไม่พูดโกหกพูดสุภาพอ่อนหวานไม่พูดหยาบคาย พูดมีเหตุผลคิดดีก่อนพูด

4. อาชีพ คือ งานที่ดีไม่ผิดศีลทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ ทำอาชีพที่ชอบไม่เบียดเบียนใคร อาชีพที่ชื่อสัตย์อาชีพสุจริต

5. การกระทำที่สุจริต คือ การกระทำที่ไม่ลักขโมยของคนอื่น ไม่ขายยาบ้าไม่คดโกงผู้อื่นไม่ผิดกฎหมายไม่เบียดบังใคร ไม่ผิดศีลธรรม

¹³² สัมภาษณ์ นายอดิชาติ หล่ายบุญ, 11 กรกฎาคม 2563.

¹³³ สัมภาษณ์ นายวัฒนพล ทนทุมาร, 11 กรกฎาคม 2563.

¹³⁴ สัมภาษณ์ นายอาคม จันละบุตร, 11 กรกฎาคม 2563.

¹³⁵ สัมภาษณ์ นายพนิต วอหา, 11 กรกฎาคม 2563.

¹³⁶ สัมภาษณ์ นายฉัตรมงคล เศษอ่อน, 8 กรกฎาคม 2563.

¹³⁷ สัมภาษณ์ นายกิตติ แซ่คำ, 8 กรกฎาคม 2563.

¹³⁸ สัมภาษณ์ นายขวัญชัย คงพาเพ็ง, 8 กรกฎาคม 2563.

¹³⁹ สัมภาษณ์ นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์, 8 กรกฎาคม 2563.

¹⁴⁰ สัมภาษณ์ นายวิศัล บัวสาย, 8 กรกฎาคม 2563.

¹⁴¹ สัมภาษณ์ นายวิทวัส ประคำแพง, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁴² สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ทองเขียว, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁴³ สัมภาษณ์ นายเอกชัย แก่นบุตรดี, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁴⁴ สัมภาษณ์ นายณรงศักดิ์ โพธิ์ตา, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁴⁵ สัมภาษณ์ นายพฤษาธร ปานจ้อม, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁴⁶ สัมภาษณ์ นายเดือนเต็ม ปราบแจะ, 9 กรกฎาคม 2563.

¹⁴⁷ สัมภาษณ์ นายกิตติ แซ่คำ, 8 กรกฎาคม 2563.

6. ความขยัน คือ ตั้งใจทำงานตั้งใจทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย
- 7) สติ คือ คิดก่อนทำ นั่งสมาธิควบคุมอารมณ์ทำความดีให้มาก
- 8) สมาธิ คือ การควบคุมตัวเอง ควบคุมอารมณ์ มีความดี สงบนิ่ง

3.7 สรุปหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 3.1 สรุปหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

ผลของการติดยาเสพติด (ทุกข์)	สาเหตุของการติดยาเสพติด (สมุทัย)	การเลิกยาเสพติด (นิโรธ)	หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ (มรรค)
<ol style="list-style-type: none"> 1.ทำผิดกฎหมาย คือ การขายยาบ้า 2.การเสพยาบ้า 3.คบเพื่อนไม่ดี หรือคบคนพาล 4.การวิวาท เช่น การตีกัน 	<ol style="list-style-type: none"> 1.ขาดสติ 2.การชักชวนของเพื่อน 3. ถูกบังคับ ถูกข่มขู่ 4.อยากลอง 5.ติดยาเสพติด 	<ol style="list-style-type: none"> 1.ความคิด (ทัญญู) ต้องการเป็นคนดี มีเงิน มีงานทำ เลิกเสพยาบ้า เรียนสูงๆ เลี้ยงดูพ่อแม่ เรียนให้จบ 2.ความตั้งใจ (สมาธิ) ได้แก่ ตั้งใจทำงาน 3.อาชีพที่ดี (อาชีพะ) ได้แก่ หาเงินซื้อรถขับเอง อยากเป็นตำรวจ ครู เป็นต้น 4. ความไม่เบียดเบียน (สังกัปปะ) ได้แก่ การเลี้ยงดูพ่อแม่ ตอบแทนผู้มีพระคุณ ได้ช่วยคนที่เดือดร้อน 5.ความพยายาม (วายามะ) ได้แก่ มีอาชีพที่มั่นคง มีความสุข เลิกยา เป็นคนดี 	<ol style="list-style-type: none"> 1.ความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ ไม่เสพยาเสพติด เป็นคนใหม่ ไม่ทำสิ่งผิด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำความดี คิดดี และหยุด ทำเรื่องไม่ดี 2.ความคิดออกจากความชั่ว คือ ไม่ต้องทำชั่วนึกถึงคำสอนของผู้ปกครองหรือพ่อแม่ ตั้งใจเรียน การทำบุญ ฝึกนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ ควบคุมอารมณ์ เลิกเชื่อเพื่อนที่ไม่ดี 3.การพูด คือ การไม่พูดโกหก พูดสุภาพ อ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคาย พูดมีเหตุผล คิดดีก่อนพูด 4.อาชีพ คือ งานที่ดีไม่ผิดศีล ทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ ทำอาชีพที่ชอบไม่เบียดเบียนใคร อาชีพที่ซื่อสัตย์ อาชีพสุจริต 5.การกระทำที่สุจริต คือ การกระทำที่ไม่ลักขโมยของคนอื่น ไม่ขายยาบ้า ไม่คดโกงผู้อื่น ไม่ผิดกฎหมาย ไม่เบียดบังใคร ไม่ผิดศีลธรรม 6.ความขยัน คือ ตั้งใจทำงาน ตั้งใจทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย 7. สติ คือ คิดก่อนทำ นั่งสมาธิ ควบคุมอารมณ์ทำความดีให้มาก 8. สมาธิ คือ การควบคุมตัวเอง ควบคุมอารมณ์ มีความดี สงบนิ่ง

บทที่ 4

วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด ฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

จากข้อมูลที่ผ่านมาในบทที่ 1, 2 และ 3 ทำให้ได้ฐานความรู้ด้านหลักอริยสัจ 4 ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการใช้ชีวิตด้วยหลักอริยสัจ 4 บทนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็นหัวข้อ ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ผลของพฤติกรรมติดยาเสพติด

4.2 วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมติดยาเสพติด

4.3 วิเคราะห์วิเคราะห์การประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 กับการปรับพฤติกรรมผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

4.4 เป้าหมายการประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (นิโรธ)

ในเบื้องต้นจะอธิบายก่อนที่จะวิเคราะห์หัวข้ออริยสัจ 4 นี้ที่แบ่งออกเป็นข้อ ๆ เพื่อความชัดเจน ตามสังขธรรมแล้วคือสิ่งเดียวกันเกี่ยวเนื่องกันเป็นผล (ทุกข์) ก็มาจากเหตุ (สมุทัย) เหตุก็เกิดจากการกระทำตามทาง (มรรค) อันเกิดมาจากความหวังหรือสิ่งที่ต้องการ (นิโรธ) จึงกล่าวได้ว่าคือสิ่งหนึ่งเดียวแต่แยกกันไปตามความหลากหลายของสรรพสิ่ง ซึ่งผู้วิจัยจะได้ให้รายละเอียดไปตามลำดับดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ผลของพฤติกรรมติดยาเสพติด

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผลของการติดยาเสพติด คือ 1. ทำผิดกฎหมาย คือ การขายยาบ้า 2. การทำผิดศีล 3. การเสพยาบ้า 4. คบเพื่อนไม่ดีหรือคบคนพาล 5. การวิวาท เช่น การตีกัน ผู้วิจัยจะนำเสนอวิเคราะห์ได้ ดังนี้

4.1.1 ผลต่อตนเอง

ยาเสพติดส่งผลร้าย ทำลายร่างกายและยังส่งผลต่อจิตใจและอารมณ์อีกด้วย ทำให้อารมณ์แปรปรวน หงุดหงิดง่าย ก้าวร้าว ขาดการใช้เหตุผล ฯลฯ การนี้คนสนุกทดลองใช้ยาเสพติดจะส่งผลต่อสมองโดยไม่รู้ตัว และหากมีปัญหาในชีวิต ก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งพายาเสพติด เพราะปัญหาจะยิ่งถลำลึกและมีปัญหาอื่น ๆ ตามมาได้ และเยาวชนย่อมมีบุคลิกภาพที่กำลังเจริญเติบโต มีการสร้างประสบการณ์ต่างๆ ในการผจญปัญหา หรือกระทำการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หากเยาวชนใช้และติดยาเสพติด โดยอาศัยเป็นทางหนีจากความทุกข์ยากหรือปัญหาต่างๆแล้ว บุคลิกภาพของผู้นั้นก็ย่อมหยุดเจริญ แทนที่จะหาทางแก้ปัญหาก็เหมาะสม กลับหันไปใช้ยาแทน เยาวชนที่ติดยาจึงมีบุคลิกภาพใหม่ ที่มีความอดทนน้อย ระวัง และหาความสุขจากชีวิตธรรมดาที่ไม่ใช่ยาเสพติดไม่ได้หากผู้นั้นได้ผ่านการรักษาหลายครั้ง และเลิกได้ไม่นานก็ต้องกลับไปใช้อีก ความเชื่อมั่นในตนเอง และความหวังว่าจะเลิกจากยา ก็ค่อยๆ หายไปทุกทีหากผู้นั้นถูกจับและติดคุกหลายๆ ครั้ง ความกลัวคุกตะรางและการ

ลงโทษต่างๆ ตลอดจนความไม่ดีในสายตาของสังคม ก็ค่อยลดเสื่อมและชินชาไป การติดคุกตะราง หรือการถูกลงโทษทางกฎหมายกลายเป็นเรื่องเล็ก ค่านิยมของเขาก็เปลี่ยนไป ความดีกับความชั่ว ตามแนวคิดปกติก็เลื่อนไป ความสุขที่เกิดจากการกระทำ ความดีก็ถอยไป นับได้ว่าเป็นการเสื่อมสลายของสภาพจิตเมื่อเยาวชนคนหนึ่งคนใดติดยาเสพติด และมีบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปจนถึงขั้นนี้ ก็จะเป็นพลเมืองดีไม่ได้ ไม่สามารถใช้ชีวิตที่เป็นประโยชน์กับตนเองและผู้อื่นได้ กลับเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาสำหรับตนเอง ครอบครัวและสังคม จึงนับว่า เป็นการสูญเสียเสียทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ซึ่งเป็นการสูญเสียที่สำคัญที่สุด

ผู้ที่ติดยาเสพติด อาจเกิดปัญหาทางสุขภาพอนามัย หรือโรคต่างๆ ได้หลายอย่าง เช่น การใช้ยาเกินขนาด ก่อให้เกิดการเสียชีวิตได้ อาการจากการขาดยา อาการถอนยา ก่อให้เกิดอาการไข้สูง ชักได้พิษจากยาเสพติด ยาเสพติดบางชนิด เช่น แอมเฟตามีน กัญชา โคเคน และแอลเอสดี มีผลทำให้เกิดอาการทางจิตได้ บางรายอาจคลุ้มคลั่ง วิกลจริต ไปเป็นระยะเวลานานยาแอมเฟตามีน ทำให้เกิดอาการระแวงอย่างรุนแรง คิดว่าผู้อื่นจะมาทำร้ายจึงอาละวาด และทำร้ายผู้อื่นได้ในยาเสพติดที่ลักลอบขายกัน อาจมีสารอื่นเจือปน เพื่อให้ได้ปริมาณมากขึ้น อันตรายจากการฉีดยาที่ไม่สะอาด มักไม่ได้ทำความสะอาดหลอดฉีดยา ให้ปราศจากเชื้อเสียก่อน น้ำที่ใช้ละลายยาเพื่อฉีดยาก็ไม่สะอาด จึงอาจฉีดเอาเชื้อโรคต่างๆ เข้าไปในร่างกายได้ ทำให้เกิดการอักเสบของผิวหนัง และเนื้อเยื่อบริเวณที่ฉีด เกิดเป็นฝีหรือเนื้อตายได้ อาจลุกลามเกิดการอักเสบของหลอดเลือด หรือโลหิตเป็นพิษได้ ในบางรายเชื้อโรคอาจเข้าไปยังอวัยวะภายใน เช่น หัวใจ ปอด สมอ และกระดูก ทำให้เกิดลิ้นหัวใจอักเสบ และฝีตามอวัยวะต่างๆ อันตรายจากการฉีดยาที่ไม่เหมาะสมเข้าร่างกาย อาจเกิดโรคปอดแข็งทำให้การหายใจลำบากเรื้อรังและไม่มีวิธีรักษาในบางกรณียาอาจจะละลายไม่ดี มีเกล็ดหรือ ผลึกของยาเข้าไปในหลอดเลือด ไปอุดหลอดเลือดต่างๆ เช่น ที่สมอง เกิดเป็นอัมพาตได้โรคบางชนิดที่พบร่วมกับการติดยาเสพติด ผู้ติดยาเสพติดมักมีสุขภาพไม่ดี อาหารไม่เพียงพอ และการดูแลสุขภาพอนามัย ตลอดจนการรักษาความสะอาดของร่างกายไม่ดี จึงมีโรคต่างๆ เกิดได้มาก เช่น วัณโรคของปอด โรคผิวหนังต่างๆ เป็นต้น

4.1.2 ผลต่อครอบครัว

นอกจากผลร้ายที่เกิดขึ้นจากตัวผู้เสพเอง ยาเสพติดยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวผู้เสพ ทำให้ต้องเสียเงินทองทรัพย์สินไปกับยาเสพติดโดยไม่จำเป็น เสียค่าใช้จ่ายเพื่อมาดูแลอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากยาเสพติด ทำให้ครอบครัวเสียชื่อเสียง เกิดความไม่เข้าใจกัน ทำให้ครอบครัวแตกแยกได้

1. ค่าใช้จ่ายในการใช้ยา ผู้ติดยาเสพติด ย่อมต้องใช้จ่ายเงินในการซื้อยามาใช้ ยิ่งติดมากขึ้น ยิ่ง จำเป็นต้องใช้ปริมาณยามาก เพราะเกิดการต้านยาหากมีฐานะไม่ค่อยดีนักก็จำเป็นต้องขายทรัพย์สินสมบัติต่างๆ จึงทำให้มีฐานะยากจนลง ผู้ที่ยากจนอยู่แล้ว และต้องรับจ้างหาเงิน ยิ่งมีความลำบากในการยังชีพ และเลี้ยงดู

2. การขาดงาน ผู้ติดยาเสพติดบางคน อาจสามารถปรับการใช้ยาได้ และสามารถทำงานได้ตามปกติ เมื่อติดงอมแงมแล้วจะไม่สามารถทำงานได้ เพราะจะมีผลต่อร่างกายและจิตใจที่ขัดกับการทำงาน เมื่อใช้ยามากในเวลากลางวัน ก็มีอาการซึม สะลึมสะลือ ความคิดช้า ทำงานได้ลำบาก เมื่อยาหมดฤทธิ์ก็เกิดอาการถอนยา คือ กระวนกระวาย และ ปวดเมื่อยตามตัว ฤทธิ์ของยาและอาการถอนยานี้เกิด สลับกันอยู่ทั้งวัน จนไม่สามารถทำงานหรือเรียนหนังสือ ได้ นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นต้อง

ใช้เวลาในการไปหา ยามาเพื่อใช้ในคราวต่อไป และหาที่ซุกซ่อนเพื่อใช้ยาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะรบกวน และขัดขวางการทำงาน ทำให้ประสิทธิภาพลดลง จนอาจต้องออกจากงาน ต้องอาศัยครอบครัวหาเลี้ยงชีพ

3. การติดยาเสพติดทำให้คนในครอบครัวได้รับความลำบากทั้งด้านจิตใจและฐานะการเงิน มีผลให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวได้

4.1.3 ผลต่อสังคม

ค่าใช้จ่ายในการจัดการแก้ปัญหาของรัฐ และเอกชน ทั้งในด้านการปราบปรามการลักลอบค้า ยาเสพติด การให้บริการบำบัดรักษา และการป้องกัน ทำให้สูญเสียงบประมาณและทรัพยากรไปไม่น้อยด้วยภาวะการติดยาเสพติดทำให้ต้องใช้อย่างต่อเนื่อง หากผู้เสพผู้ติดไม่มีเงินที่จะซื้อยาเสพติดได้อย่างต่อเนื่อง ก็อาจส่งผลให้เกิดปัญหาการลักขโมย ความไม่ปลอดภัยต่อทรัพย์สินในชุมชน และเมื่อฤทธิ์ยาส่งผลทำให้เกิดอาการทางจิตและประสาท ก็อาจส่งผลต่อความปลอดภัยในร่างกายและชีวิตของคนในชุมชนได้ ดังนั้น จากผู้เสพผู้ติดเพียงแค่ 1 คน ก็อาจส่งผลต่อชุมชนได้ หากชุมชนนั้นขาดการเฝ้าระวังและป้องกันภัยยาเสพติด อีกอย่างเป็นการการเสียชื่อเสียง และฐานะทางสังคมของผู้ติดยา ผู้ติดยาย่อมเป็นที่รังเกียจของสังคม

4.1.4 ผลต่อชาติ

ด้านความมั่นคงของชาติ ความร้ายแรงของสารเสพติดมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงของประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะถ้าประเทศใดมีประชากรติดสารเสพติดจำนวนมาก ประเทศนั้นก็อ่อนแอ เศรษฐกิจเสียหาย มีปัญหาสังคมต่างๆ เหล่านี้ย่อมไม่เป็นผลดีต่อความมั่นคงของประเทศ

อีกอย่างจะเกิดปัญหาอาชญากรรม ผู้ติดยาจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากในการซื้อยามาใช้ ประกอบกับความอยากยารุนแรง ทำให้ขาดการยั้งคิด จึงเกิดอาชญากรรมต่างๆ ขึ้นได้ ในชุมชนใดที่มีผู้ติดยาเสพติดอยู่ โอกาสที่จะเกิดการลักขโมยมีมากขึ้นนอกจากนี้ ปัญหายาเสพติดอาจเป็นปัญหาทางการเมืองในประเทศ หรือระหว่างประเทศ และมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติได้

4.2 วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมติดยาเสพติด

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สาเหตุที่ติดยาเสพติด เพราะ 1. ขาดสติ 2. การชักชวนของเพื่อน 3. ถูกบังคับ ถูกข่มขู่ 4. ออยากลอง และ 5. ติดยาเสพติด ผู้วิจัยจะนำเสนอวิเคราะห์ได้ ดังนี้

4.2.1 สาเหตุที่เกิดจากความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

1. ออยากทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และโดยที่ไม่คิดว่าตนจะติดสิ่งเสพติดนี้ได้จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น ในการทดลองใช้ครั้งแรกๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ายังไม่ติดสิ่งเสพติดนั้นก็อาจประมาทไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นอีกจนใจที่สุดก็ติดสิ่งเสพติดนั้น หรือถ้าไปทดลองใช้สิ่งเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีน แม้จะเสพเพียงครั้งเดียวก็อาจทำให้ติดได้จากการอยากทดลอง อยากรู้อยากเห็น อยากรจะรู้รสชาติ อยากรสัมผัส โดยคิดว่าคงจะไม่ติดง่าย ๆ แต่เมื่อ ทดลอง เสพเข้าไปแล้วมักจะติด เพราะยาเสพติดในปัจจุบัน เช่น เฮโรอีน จะติดง่ายมาก แม้เสพเพียงครั้งหรือสองครั้งก็จะติดแล้ว

2. ความคึกคะนอง คนบางคนมีความคึกคะนอง ชอบพูดอวดเก่งเป็นนิสัย โดยเฉพาะวัยรุ่น มักจะมีนิสัยดังกล่าว คนพวกนี้อาจแสดงความเก่งกล้าของตนในกลุ่มเพื่อนโดยการแสดงการใช้สิ่งเสพ

ติดชนิดต่าง ๆ เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และให้เพื่อนฝูงยอมรับว่าตนเก่ง โดยมีได้ คำนึงถึงผลเสียหาย หรืออันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลังแต่อย่างไร ในที่สุดตัวเองก็กลายเป็นคนติดสิ่ง เสพติดนั้น

3. การชักชวนของคนอื่น อาจเกิดจากการเชื่อตามคำชักชวนโฆษณาของผู้ขายสินค้า ที่เป็นสิ่งเสพติดบางชนิดเช่นยากระตุ้นประสาทต่างๆ ยาขยัน ยาม้า ยาบ้า เป็นต้น โดยผู้ขายโฆษณาสรรพคุณของสิ่งเสพติดนั้นว่ามีคุณภาพดีสารพัดอย่างเช่น ทำให้มีกำลังวังชาทำให้มีจิตใจแจ่มใสทำให้ มีสุขภาพดีทำให้มีสติปัญญาดีสามารถรักษาโรคได้บางชนิด เป็นต้น ผู้ที่เชื่อคำชักชวนโฆษณาดังกล่าว จึงไปซื้อตามคำชักชวนของเพื่อนฝูง ซึ่งโดยมากเป็นพวกที่ติดสิ่งเสพติดนั้นอยู่แล้ว ด้วยความเกรงใจ เพื่อน หรือเชื่อเพื่อน หรือต้องการแสดงว่าตัวเป็นพวกเดียวกับเพื่อนจึงใช้สิ่งเสพติดนั้นการถูกชักชวน นี้้อาจจะเกิดจากเพื่อนสนิทที่กำลังติดยาอยู่และอยากจะให้เพื่อนลองบ้าง ปัญหานี้มักจะเกิดกับเด็กที่มี ปัญหาทางครอบครัวขาดความอบอุ่น ใจแตก เอาเพื่อนเป็นที่พึ่งนอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในแหล่งที่มีการซื้อขาย ยาเสพติด ก็อาจจะได้รับการชักจูงคุณภาพของยาเสพติดว่าดีต่าง ๆ นานา เช่น อาจจะบอกว่า เมื่อเสพแล้วจะทำให้ปลอด โปร่ง เหมาะแก่การเรียนการทำงาน การชักจูงดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นใน ขณะที่ถูกชักจูง กำลังมึนเมาสุราเที่ยว จึงทำให้เกิดการติดยาได้

จากความคิดคะนอง บุคคลประเภทนี้คิดว่าตัวเองเป็นคนเก่งอยากลองซึ่งรู้แก็จว่ายาเสพติดให้โทษเป็นสิ่งไม่ดีแต่ด้วยความที่คิดคะนองเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความเด่นดัง อดทนเพื่อนว่าข้านี้คือพระเอก ขาดความยั้งคิดจึงเสพยา เสพติดและติดยาในที่สุด

4.2.2 สาเหตุที่เกิดจากการถูกหลอกลวง

ปัจจุบันนี้มีผู้ขายสินค้าประเภทอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มบางรายใช้สิ่งเสพติดผสมลงใน สินค้าที่ขาย เพื่อให้ผู้ซื้อสินค้านั้นไปรับประทานเกิดการติด อยากมาซื้อไปรับประทานอีก ซึ่งในกรณีนี้ ผู้ซื้ออาหารนั้นมารับประทาน จะไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเกิดการติดสิ่งเสพติดขึ้นแล้ว รู้แต่เพียงว่าอยาก รับประทานอาหารขนมหรือเครื่องดื่มที่ซื้อจากร้านนั้น ๆ กว่าจะทราบก็ต่อเมื่อตนเองรู้สึกผิดสังเกตต่อ ความต้องการ จะซื้ออาหารจากร้านนั้นมารับประทาน หรือต่อเมื่อมีอาการเสพติดรุนแรง และมี สุขภาพเสื่อมลงจากการถูกหลอกลวง ยาเสพติดมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ผู้ถูกหลอกลวงไม่ทราบว่า สิ่งที่ ตนได้กินเข้าไปนั้น เป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง คิดว่าเป็นยาธรรมดาไม่มีพิษร้ายแรง อะไร ตามที่ผู้หลอกลวงแนะนำผลสุดท้าย กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไป

4.2.3 สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย

1. คนที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นเพราะสาเหตุต่าง ๆ เช่นได้รับบาดเจ็บรุนแรง เป็น แผลเรื้อรัง มีความเจ็บปวดอยู่เป็นประจำ เป็นโรคประจำตัวบางอย่าง เป็นต้น ทำให้ได้รับทุกข์ทรมาน มาก หรือเป็นประจำ จึงพยายามแสวงหาวิธีที่จะช่วยเหลือตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทรมานนั้นซึ่งวิธี หนึ่งที่ทำได้ง่ายคือการรับประทานยาที่มีฤทธิ์ระงับอาการเจ็บปวดนั้นได้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการรักษาที่เป็น ต้นเหตุของความเจ็บป่วย เพียงแต่ระงับอาการเจ็บปวดให้หมดไปหรือลดน้อยลงได้ชั่วคราว เมื่อฤทธิ์ ยาหมดไปก็จะกลับเจ็บปวดใหม่ ผู้ป่วยก็จะใช้ยานั้นอีก เมื่อทำเช่นนี้ไปนานๆ เกิดอาการติดยานั้นขึ้น ความเจ็บป่วยทางกาย เช่น ต้องถูกผ่าตัดหรือเป็นโรคปวดศีรษะ เป็นหืด เป็นโรคประสาทได้รับ ความ ทรมานทางกายมากผู้ป่วยต้องการบรรเทา พยายามช่วยตัวเองมานานแต่ก็ไม่หาย จึงหันเข้าหา ยาเสพติด จนติดยาในที่สุด

2. ผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติ เช่น มีความวิตก กังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเศร้าสลดเสียใจ เป็นต้น ทำให้สภาวะจิตใจไม่เป็นปกติจนเกิดการป่วยทางจิตขึ้น จึงพยายามหาหาหรือสิ่งเสพติดที่มีฤทธิ์สามารถคลายความเครียดจากทางจิตได้ชั่วขณะหนึ่งมารับประทาน แต่ไม่ได้รับการที่ต้นเหตุเมื่อยาหมดฤทธิ์ จิตใจก็จะกลับเครียดอีก และ ผู้ป่วยก็จะเสพสิ่งเสพยัดติด ถ้าทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ก็จะทำให้ผู้นั้นติดยาเสพติดในที่สุด

3. การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริงขนาดยาที่ควรรับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไปขนาด หรือรับประทานติดต่อกันนานๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้ หรือบางครั้งทำให้เกิดการเสพติดยานั้นได้

4.2.4 สาเหตุอื่นๆ

การอยู่ใกล้แหล่งขายหรือใกล้แหล่งผลิต หรือเป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดให้โทษนั้นมากกว่าคนทั่วไปเมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งใจเห็นพฤติกรรมต่างๆ ของเขาด้วย และยังอาจได้รับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้

1. คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหาเช่น ว่างงาน ยากจน ค่าใช้จ่ายเพิ่มโดยมีรายได้ลดลง หรือคงที่ มีหนี้สินมาก ฯลฯ เมื่อแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้ก็หันไปใช้สิ่งเสพติดช่วยผ่อนคลายความรู้สึก ในความทุกข์ยากต่างเหล่านี้ แม้จะรู้ว่า เป็นชั่วคราวช่วยยามก็ตาม เช่น กลุ่มใจที่เป็นหนี้คนอื่น ก็ไปกินเหล้า หรือ สูบกัญชาให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้น โดยพยายามทำงานให้หนัก และ มากขึ้นทั้ง ๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมากจึงรับประทานยากระตุ้นประสาทเพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำทำให้ติดสิ่งเสพติดนั้น

2. จากความศีกะตนเอง บุคคลประเภทนี้คิดว่าตัวเองเป็นคนเก่งอยากลองซึ่งรู้ๆ ใจว่า ยาเสพติดให้โทษเป็นสิ่งไม่ดีแต่ด้วยความที่ศีกะตนเองเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความเด่นดังอวดเพื่อนว่าข้านี้คือพระเอก ขาดความยั้งคิดจึงเสพยา เสพติดและติดยาในที่สุด

3. จากสิ่งแวดล้อม เช่น สถานที่อยู่อาศัยแออัด เป็นแหล่งสลัม หรือเป็นแหล่งที่มีการเสพและค้ายาเสพติด ภาวะ ทางเศรษฐกิจบีบคั้นจิตใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจผลักดันให้ผู้อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว บางคนหันมาพึ่งยาเสพติดโดยคิดว่าจะช่วยให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพต่าง ๆ ที่คับข้องใจเหล่านั้นได้จากสิ่งแวดล้อม เช่น สถานที่อยู่อาศัยแออัด เป็นแหล่งสลัมหรือเป็นแหล่งที่มีการเสพและค้ายาเสพติด ภาวะทางเศรษฐกิจบีบคั้นจิตใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจผลักดันให้ผู้อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว บางคนหันมาพึ่งยาเสพติดโดยคิดว่าจะช่วยให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพต่าง ๆ ที่คับข้องใจเหล่านั้นได้

4.3 วิเคราะห์การประยุกต์ใช้วิธีสัง 4 กับการปรับพฤติกรรมผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

การประยุกต์ใช้วิธีสัง 4 กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ข้อนี้คือการใช้มรรค 8 ประการ เพื่อให้เกิดผลกับผู้ติดยาเสพติดไปในทางที่ดีขึ้น ได้แก่ 1.ความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) 2.ความคิด

ถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) 3.การพุดจาถูกต้อง (สัมมาวาจา) 4.การปฏิบัติที่ถูกต้อง (สัมมากัมมัตตะ) 5. การหาเลี้ยงชีพถูกต้อง (สัมมาอาชีวะ) 6.ความพยายามถูกต้อง (สัมมาวายามะ) 7.ความระลึกได้ (สัมมาสติ) 8.ความตั้งใจมั่นถูกต้อง (สัมมาสมาธิ) ซึ่งผู้วิจัยขอประมวลสรุปลงเป็น 3 ข้อ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา คือ ศีล หมายถึง ข้อที่ 3. การพุดจาถูกต้อง (สัมมาวาจา) 4. การปฏิบัติที่ถูกต้อง (สัมมากัมมัตตะ) 5. การหาเลี้ยงชีพถูกต้อง (สัมมาอาชีวะ) สมาธิรวมข้อที่ 6. ความพยายามถูกต้อง (สัมมาวายามะ) 7. ความระลึกได้ (สัมมาสติ) 8. ความตั้งใจมั่นถูกต้อง (สัมมาสมาธิ) และ ปัญญา รวมข้อที่ 1. ความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) 2. ความคิดถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) ซึ่งต่อไปนี้จะใช้คำว่า การประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งครอบคลุมประโยคที่ว่า “การประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น” และประโยคที่ว่า การประยุกต์ใช้ศีลกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การประยุกต์ใช้สมาธิกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการประยุกต์ใช้ปัญญากับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ก็เช่นกัน

จากข้อมูลสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ ไม่เสพยาเสพติด เป็นคนใหม่ ไม่ทำสิ่งผิด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำความดี คิดดี และหยุด ทำเรื่องไม่ดี
2. ความคิดออกจากความชั่ว คือ ไม่ต้องทำชั่ว นึกถึงคำสอนของผู้ปกครองหรือพ่อแม่ ตั้งใจเรียน การทำบุญ ฝึกนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ ควบคุมอารมณ์ เลิกเชื่อเพื่อนที่ไม่ดี
3. การพุด คือ การไม่พุดโกหก พุดสุภาพ อ่อนหวาน ไม่พุดหยาบคาย พุดมีเหตุผล คิดดี ก่อนพุด
4. อาชีพ คือ งานที่ดีไม่ผิดศีล ทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ ทำอาชีพที่ชอบไม่เบียดเบียนใคร อาชีพที่ซื่อสัตย์ อาชีพสุจริต
5. การกระทำที่สุจริต คือ การกระทำที่ไม่ลักขโมยของคนอื่น ไม่ขายยาบ้า ไม่คดโกงผู้อื่น ไม่ผิดกฎหมาย ไม่เบียดบังใคร ไม่ผิดศีลธรรม
6. ความขยัน คือ ตั้งใจทำงาน ตั้งใจทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย
- 7) สติ คือ คิดก่อนทำ นั่งสมาธิ ควบคุมอารมณ์ ทำความดีให้มาก
- 8) สมาธิ คือ การควบคุมตัวเอง ควบคุมอารมณ์ มีความดี สงบนิ่ง จึงนำไปสู่การวิเคราะห์ ได้ ดังต่อไปนี้

4.3.1 การประยุกต์ใช้ศีลกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ผู้วิจัยจะนำเสนอวิธีการเป็นข้อ ๆ เพื่อเห็นประเด็นได้ชัดเจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ตามความเหมาะสม และผู้นำไปใช้ยังสามารถประยุกต์ให้เข้ากับบุคคล สถานที่ สภาพแวดล้อมองค์กร ได้อีกด้วย การประยุกต์ใช้ศีลกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีดังต่อไปนี้

แนวคิดสำคัญคือการเสพติดสารเสพติดต่างๆ รวมทั้งเหล้า บุหรี่ การพนัน ฯลฯ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บกพร่อง(Learning Disorder) ของคนบางคน ส่วนใหญ่เกิดในช่วงวัยรุ่นที่สมองยังพัฒนาได้ไม่มากพอที่จะควบคุมความอยากเสพบางอย่างเพื่อความสนุก ความตื่นเต้น ความพอใจ การคลายเครียด การตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมบางอย่าง (เช่น การได้รับความรักการยอมรับจากเพื่อนในกลุ่ม) รวมทั้งปัญหาการขาดทักษะในการจัดการกับปัญหาทางความคิด จิตใจ

อารมณ์ ภาพใหญ่คือเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ เพราะคนที่ทดลองเสพยาแล้วติด เรียนรู้ว่ามันสร้างความสุขความพอใจให้เขา แต่เป็นการเรียนรู้ที่บกพร่อง เพราะการเสพติดให้ความพอใจแค่ชั่วคราว แต่มีผลเสียมากกว่าในระยะยาว

เมื่อคนติดสิ่งเสพติด พวกเขาจะหาช่องทางเสพเพื่อสนองความต้องการของเขาอย่างควบคุมตัวเองไม่ได้ แม้แต่คนที่รู้ถึงพิษภัยความเสี่ยงของมันก็ตาม ดังนั้น การที่รัฐมองว่าคนติดสารเสพติดเป็นอาชญากรและใช้วิธีปราบปรามจับกุม ลงโทษ จึงไม่ได้ผลหรือได้ผลน้อย เพราะเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่ได้แก้ปัญหาที่ต้นตอ ว่าอะไรคือปัจจัยทำให้คนติดสารเสพติด การที่สังคมมองว่าคนติดสารเสพติดเป็นโรคภัยอย่างหนึ่ง และการที่ศาลสั่งให้ผู้โดนคดีครอบครองสารเสพติดต้องไปรับการบำบัดที่สถานบำบัดเอกชนยังมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายที่สูงและคุณภาพของสถานบริการที่ยังไม่ดีนัก ทำได้เพียงบางส่วนและได้ผลจำกัด การบำบัดคนเสพติดของคลินิกเอกชนจะกลายเป็นธุรกิจหาเงินมากไปด้วย

ปัญหาการเสพติดมาจากสาเหตุทั้งทางสังคม วัฒนธรรม ความยากจน ได้รับการศึกษาน้อย มาจากครอบครัวที่ยากลำบาก การเลี้ยงดูเด็กมีปัญหา ใช้ความรุนแรง ขาดความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และการทำให้เด็กมีปัญหาพัฒนาการทางสุขภาพจิตที่บกพร่องหรือผิดปกติในบางเรื่อง ทำให้วัยรุ่นบางคนที่มีสภาพแวดล้อมดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะลองและติดยาเสพติดมากกว่าวัยรุ่นที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า ครอบครัวจนรวย คนชั้นกลาง บางครอบครัวและหรือสภาพแวดล้อมในชุมชน สังคม บางแห่งก็อาจสร้างปัญหาแรงกดดัน สร้างปัญหาด้านความคิดจิตใจให้เด็กบางคนไปเสพติดได้ด้วยเช่นกัน

ในทางตรงกันข้าม ปัจจัยบางอย่างเช่น การได้รับความรัก ความเอาใจใส่ การสนับสนุนที่ดีจากครอบครัว เพื่อน คนรัก การได้เข้าโรงเรียนดี มีงานที่เหมาะสมทำ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้คนเรียนรู้ใหม่ที่จะเลิกการเสพติดได้มากกว่าวิธีการจับคนเสพยาไปขังคุกและหรือการบำบัดด้วยวิธีการบังคับ วิธีการลงโทษ ซึ่งยิ่งทำให้คนรู้สึกต่อต้าน และเรียนรู้วิธีที่จะต่อต้านหลีกเลี่ยงกฎหมายได้เก่งขึ้น

การบังคับ การขู่ ความกลัว ไม่ช่วยการเรียนรู้ ตามหลักจิตวิทยาคนเราจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นเมื่อได้รับการปฏิบัติด้วยความรัก ความเห็นใจ ความนับถือ มีบรรยากาศที่ส่งเสริมและท้าทายให้เขามีสิทธิเลือกและอยากเรียนรู้ใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อตัวเขา

คนที่ติดสารเสพติดแต่ละคนมีปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะ บางคนมีความบกพร่องด้านพัฒนาการอื่นๆ ด้วย ที่ควรได้รับการศึกษาและบำบัดเป็นรายๆ ไปอย่างเหมาะสมสำหรับแต่ละคน ไม่ใช่ใช้วิธีการเดียวกันแบบทั่วไป ควรปฏิรูปการบำบัดแบบใจกว้างเพิ่มขึ้น มองว่าผู้เข้ารับการบำบัดเป็นนักเรียนที่ควรเรียนรู้ใหม่ด้วยแรงจูงใจ การเลือกความเข้าใจของเขาเอง มากกว่ามองว่าเขาเป็นนักโทษ อาชญากร คนไข้ หรือผู้ทำผิดศีลธรรม วิธีการแบบค่อยๆ ลดอันตรายจากการเสพ (Harm Reduction) เป็นแนวคิดใหม่ที่ได้ผลดีกว่าการใช้วิธีการแบบหักดิบที่พยายามให้คนเสพติดต้องเลิกโดยทันที

โครงการป้องกันเด็กไม่ให้ติดยาเสพติดโดยการเน้นการอธิบายพิษภัยยาเสพติดชนิดต่างๆ นั้นไม่ได้ผลเท่ากับการจัดอบรมด้านจิตวิทยาที่มุ่งช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะพัฒนาความคิดจิตใจของตนเองในการควบคุม จัดการกับปัญหาทางอารมณ์ และด้านจิตใจต่างๆ ที่พวกเขาต้องเผชิญในวัย

ต่างๆ ในสภาพแวดล้อมต่างๆ การช่วยทำให้เด็กเรียนรู้ว่าการมีภาพจน์ต่อตัวเองในทางลบนั้นเป็นผลเสียมากกว่าการพยายามมองตัวเองในแง่บวก ได้เรียนรู้ว่าคุณสมบัติที่ดีของคนเรา เช่น เรื่องความฉลาด ขยัน เป็นคนมีเมตตา ไม่ใช่เรื่องที่มีมาแต่กำเนิดหรือตายตัวอยู่กับที่ หากแต่เป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถพัฒนาขึ้นได้

การประยุกต์ใช้ศิลปะกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีดังนี้

ข้อที่ 3. การพูดจาถูกต้อง (สัมมาวาจา)

1. การฝึกทักษะชีวิตเพื่อให้รู้จักปฏิเสธยาเสพติด
2. การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนพูดคุยกันในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้กลุ่มไลน์ เฟสบุ๊ค เป็นต้น
3. ไม่พูดคุยกับผู้เสพยาในที่ลับตาหรือร่วมวงสนทนากับกลุ่มผู้เสพยาเสพติด

ข้อที่ 4. การปฏิบัติที่ถูกต้อง (สัมมากรรมัตตะ)

1. ไม่กระทำตนเป็นผู้รับฝาก นำส่งหรือหยาบย่นยาเสพติดให้กับผู้อื่น
2. เลือกคบเพื่อนที่ดี หากิจกรรมที่มีประโยชน์ทำในเวลาว่าง แนะนำเพื่อนให้เลิกยาเสพติด

ถ้าหากเพื่อนหลงผิดควรแจ้งให้ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ทราบ

3. ไม่เข้าไปในแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติด พยายามนึกถึงผลเสียของการใช้ยาเสพติด

4. การสร้างกฎหมายที่เหมาะสมยาเสพติดให้โทษที่กฎหมายห้ามการผลิต นำเข้า และจำหน่ายโดยเด็ดขาดนั้น ตำรวจ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด เป็นเจ้าหน้าที่ ที่มีอำนาจตามกฎหมาย ส่วนวัตถุประสงค์ต่อจิตประสาทและยาเสพติด ที่ยังใช้เป็นยารักษาโรคนั้น การควบคุม เป็นหน้าที่ ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

5. ใช้มาตรการรักษากฎหมาย

ยาที่ยังใช้เป็นประโยชน์ในทางการแพทย์ แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาการติดยาด้วย เช่น ยานอนหลับ และยากล่อมประสาท ก็จำเป็นต้องมีกฎหมายที่ควบคุม การผลิต การนำเข้าไปราชอาณาจักร และการขายให้อยู่ ในขอบเขตที่ได้ประโยชน์ เป็นยารักษาโรค แต่ไม่เกิดโทษ ในแง่ยาเสพติด ทั้งนี้จะต้องปรับกฎหมายตามลักษณะ ปัญหาหรือชนิดของตัวยาที่เป็นปัญหาตามสภาพความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

6. มาตรการทางชุมชนโดยที่ปัญหาเสพติดมีสาเหตุสำคัญมาจากสภาพแวดล้อมในชุมชน มาตรการที่มุ่งแก้ปัญหาที่เป็นสาเหตุในชุมชน จึงเป็นการแก้ที่ตรงเป้า อาจจำเป็นต้องพิจารณาศึกษา ในแต่ละชุมชน หรือสภาพของชุมชนถึงปัจจัยที่เป็นปัญหาในชุมชนนั้นๆ มาตรการทางชุมชน ได้แก่ 1. การขจัดแหล่งอบายมุข แหล่งมั่วสุมและ แหล่งจำหน่ายยาเสพติดในชุมชน 2. การสร้างกิจกรรมเสริมสร้างสำหรับเยาวชนในชุมชน เพื่อให้สามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น การกีฬา นันทนาการ เป็นต้น

ข้อที่ 5. การหาเลี้ยงชีพถูกต้อง (สัมมาอาชีวะ)

1. การส่งเสริมสถาบันครอบครัว คือการส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกคนเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัว ความรัก ความอบอุ่นและความเอาใจใส่ของคนในครอบครัวจะมีส่วนช่วยป้องกัน ไม่ให้เกิดการเสพยาเสพติดได้เป็นอย่างมาก และควรสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวหันไปสนใจในเรื่องกีฬาและออกกำลังกายในยามว่าง จะได้มีสุขภาพดี อารมณ์แจ่มใส และไม่ไปสนใจกับยาเสพติด

2. การป้องกันมิให้มีการลักลอบผลิตและจำหน่ายยาเสพติด คือการควบคุมสารสำคัญ และสารประกอบที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษอย่างเข้มงวด มีการกำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง

3. ปราบปราม การปราบปรามผู้ที่ลักลอบผลิต นำเข้าและจำหน่ายยาเสพติดอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง การตั้งสินบนรางวัลนำจับแก่ผู้ให้เบาะแสและผู้จับกุมผู้กระทำผิด และมีการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง

4. บำบัดรักษา ผู้ที่เสพยาเสพติดที่ต้องการจะเลิกเสพยา ทางทางการแพทย์และทางราชการให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ป่วย สามารถเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลรักษาผู้ติดยาเสพติด ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งเมื่อบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพจนหายแล้ว ก็จะสามารถกลับไปดำเนินชีวิตได้ตามปกติ และเป็นคนดีของสังคมต่อไป

5. การพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เพื่อเพิ่ม รายได้ของแต่ละบุคคล ลดความยากจนและความกดดัน ทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น การฝึกอบรมอาชีพ การหางาน การหารายได้พิเศษ การประหยัดค่าใช้จ่าย สหกรณ์ผู้ซื้อ เป็นต้น

4.3.2 การประยุกต์ใช้สมรรถภาพกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ข้อที่ 6 ความพยายามถูกต้อง (สัมมาวายามะ) ได้แก่ หมั่นให้กำลังใจตนเองในการกระทำ ความดีที่ทำมาอย่างสม่ำเสมอ

ข้อที่ 7 สัมมาสติ (ความระลึกถูกต้อง) ได้แก่

1. มองโลกในแง่ดี มีความหวังในชีวิต ไม่ท้อถอย ข้อที่ 7 สัมมาสติ (ความระลึกถูกต้อง) ได้แก่ มองโลกในแง่ดี มีความหวังในชีวิต ไม่ท้อถอย

2. ควบคุมการตัดสินใจแบบหุนหันพลันแล่นของตัวเองได้ดีขึ้น ฉลาดพอที่จะหลีกเลี่ยงยาเสพติดได้เอง

ข้อที่ 8 ความตั้งใจถูกต้อง (สัมมาสมาธิ)

1. ตั้งใจหรือสมัครใจเลิกยา บำบัดรักษา กลุ่มนักเรียนที่ติดยาเสพติดกลุ่มนี้โรงเรียนควรประสานให้ผู้ปกครองส่งตัวเข้ารับการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยควรทำความเข้าใจทั้งกับตัวผู้ปกครองและตัวเด็กเอง ให้เข้ารับการรักษาด้วยซึ่งเมื่อรักษาหายแล้วเด็กสามารถที่จะกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมค้ายาเสพติดสำหรับกลุ่มนี้ ทางโรงเรียนควรประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการปราบปราม ก่อนที่การแพร่ระบาดจะขยายตัวมากขึ้น หากเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสพด้วยและค้าด้วย ควรประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบำบัดรักษาและดำเนินการไปตามกฎหมาย

2. หมั่นให้กำลังใจตนเองในการทำความดีที่ทำมาอย่างสม่ำเสมอ

4.3.3 การประยุกต์ใช้ปัญญากับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ข้อที่ 1 ความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ)

1. ให้มีทัศนคติยอมรับการติดยา โดยไม่ถือว่าร้ายแรงนัก มาตรการด้านเจตคติ และค่านิยมของสังคม ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาของชุมชน และสังคม เจตคติ ค่านิยมในสังคมนั้นๆ มีส่วนเป็นอย่างมาก ในการห้ามหรือยอมให้เกิดปัญหาขึ้น ในชุมชนบางแห่งที่ต่อต้านยาเสพติด โอกาสที่จะเกิดปัญหาย่อมมีน้อยกว่าชุมชน ที่มีทัศนคติยอมรับการติดยา โดยไม่ถือว่าร้ายแรงนักการที่มาตรการใน

การป้องกันปัญหายาเสพติดจะ ได้ผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยกำลังใจ ความร่วมมือ และแรงสนับสนุน จากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนทั่วไป การกระตุ้นให้สังคมมองเห็นปัญหา ทางทางแก้ไข และยอมทุ่มเททรัพยากรในการแก้ปัญหา ย่อมจำเป็นอย่างยิ่ง

2. การให้ข่าวสารและความรู้แก่ประชาชนเพื่อป้องกันยาเสพติดนั้นได้มีวิธีการอยู่ 2 แบบ คือ วิธีการทำให้กลัว กับวิธีการให้ข้อมูล ที่เป็นความจริง สำหรับวิธีแรกนั้น มีผลในการกระตุ้นให้ตกใจ และเห็นปัญหาตลอดจนทางทางแก้ไข แต่อาจเกิดความตกใจ จนเกินกว่าเหตุ และมีปฏิกิริยาที่ไม่ ได้ผลเต็มที่ในระยะยาวได้ วิธีการนี้ยังพบ ว่า ไม่ได้ผลสำหรับผู้ที่เคยมีประสบการณ์ และได้ลองยา มาแล้ว และรู้ว่าข่าวสารหรือความรู้นั้นไม่เป็นความจริง นอกจากนี้ยังมีผลให้ผู้ที่มิประสบการณและไม่ เกิดผลร้าย อย่างที่อ้าง กลายเป็นผู้ที่เก่งกาจน่านิยมนมากขึ้นอีกสำหรับเยาวชนที่เป็นปัญหาสำหรับ กลุ่มชนที่มีการศึกษา หรือมีวิจรรย์ญาณของตนเอง การให้ข่าวสารและความรู้ ที่เป็นความจริง ย่อม ได้ผลดีกว่า สื่อสารมวลชนต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ตลอดจนเอกสารเผยแพร่ต่างๆ เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการเข้าถึงประชาชนจำนวนมาก จึงยอมมีอิทธิพลในการช่วยกำหนดค่านิยม ในสังคมเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย

3. มาตรการทางการศึกษา

โดยที่การติดยาเสพติดขึ้นอยู่กับภูมิคุ้มกันที่มี ในบุคคลที่อาจเป็นปัญหา การให้การศึกษา ย่อมเป็นการสร้างความรู้ บุคลิกภาพ เจตคติ และค่านิยมที่ดี อันประกอบเป็นภูมิคุ้มกันต่อต้านการติดยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน และเยาวชน ซึ่งเป็นผู้ที่ล่อแหลมต่อปัญหาเสพติด การศึกษาอาจมุ่งในด้านต่างๆ ซึ่งจะมีผลในการ ป้องกันการเสพติดได้ ดังต่อไปนี้

3.1 มุ่งที่ความรู้ความเข้าใจ และเจตคติเกี่ยวกับยา และการใช้ยาโดยทั่วไป รวมถึงคุณและโทษของยา การใช้ยาที่ถูกต้อง และการใช้ยาในทางที่ผิด

3.2 มุ่งที่ความรู้ความเข้าใจ และเจตคติต่อยาเสพติด ทั้งในแง่ชีววิทยา เกสัชวิทยา สังคมวิทยา หน้าที่ พลเมือง กฎหมายควบคุมยาเสพติดสำหรับยาเสพติด โดยรวมๆ และสำหรับยาเสพติด แต่ละชนิด

3.3 มุ่งที่ความรู้ความเข้าใจ และเจตคติเกี่ยว กับการรักษาสุขภาพของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุขภาพจิต

3.4 มุ่งที่การพัฒนาบุคลิกภาพ ให้เป็นผู้ที่ รู้จักใช้เหตุผล มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักเลือกคบเพื่อน สามารถปรับตนเองในสังคมได้ สร้างสัมพันธภาพ ระหว่างบุคคลได้ และสามารถรู้จักหาวิธีแก้ปัญหา และสามารถขอ และรับคำปรึกษา และความช่วยเหลือที่เหมาะสม

3.5 มุ่งที่การปลูกฝังค่านิยมที่ดี สำหรับ นักเรียนหรือเยาวชนกลุ่มต่างๆ ในต่างกันในระดับอายุ ภูมิหลัง และประสบการณ์ เกี่ยวกับยาเสพติด ย่อมต้องใช้มาตรการต่างกันในการให้การศึกษา การเลือกให้เหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ

3.6 การจัดที่ปรึกษาและแนะแนว เพื่อช่วย ให้คำแนะนำและช่วยเหลือ เมื่อเยาวชนมี ปัญหา

ข้อที่ 2 ความคิดที่ถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ)

1. ตระหนักในความรุนแรงของปัญหายาเสพติดและผลกระทบ สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงให้มีการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วนและจริงจังโดยได้มีการรวมตัวกันเพื่อหาทางป้องกัน ซึ่งปรากฏว่ามีหลายแห่งประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

2. ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดประจำภูมิภาคมีการพัฒนาศักยภาพ ให้มีความพร้อมครอบคลุมและเพียงพอต่อการแก้ปัญหา และประสานงานพร้อมถึงระดับชุมชน

3. เยาวชนควรมีความคิดว่ายาเสพติดมีโทษและอันตรายต่อตัวเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ จะทำให้ชีวิตตกต่ำมีความทุกข์

4. เยาวชนมุ่งที่จะพัฒนาความคิดจิตใจของตนเองในการควบคุม จัดการกับปัญหาทางอารมณ์ และด้านจิตใจต่างๆ ที่ต้องเผชิญ

5. เยาวชนมุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด

4.4 เป้าหมายการประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (นิโรธ)

การวิเคราะห์การนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีเป้าหมาย (นิโรธ) ดังต่อไปนี้

1. ช่วยลดผลข้างเคียงจากการใช้ยาเสพติด
2. ช่วยเหลือสุขภาพโดยรวมดีขึ้น ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ช่วยให้ระบบประสาทต่างๆในร่างกายทำงานน้อยลง ความคิดและความจำดีขึ้น ช่วยลดภาวะพึ่งยาทางจิตใจทำให้อารมณ์ต่างๆ ดีขึ้นได้โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด
3. ช่วยให้การตัดสินใจต่างๆ หรือความยับยั้งชั่งใจดีขึ้น เพราะในช่วงที่ใช้ยาเสพติดอยู่ การทำงานของสมองจะมีความผิดปกติไปจากเดิม ทำให้ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้เท่าในเวลาปกติ
4. ลดโอกาสเกิดผลข้างเคียงจากยาเสพติดในระยะยาว ผู้ที่ใช้ยาเสพติดมาเป็นเวลานานจะมีโอกาสเกิดโรคทางระบบประสาทหรือโรคทางจิตเวชได้ง่ายกว่าคนทั่วไป เช่น โรคสมองเสื่อม
5. ช่วยให้มีเวลาในการใช้ชีวิตเพื่อทำสิ่งต่างๆมากขึ้น การใช้ยาเสพติดแต่ละครั้งนั้นต้องใช้เวลาในการเสพรวมถึงกว่ายาจะหมดฤทธิ์ก็ใช้เวลาค่อนข้างนาน ถ้าไม่ได้ใช้ยาเสพติดก็จะมีเวลาสำหรับทำกิจกรรมอย่างอื่นได้อีกหลายอย่าง
6. ช่วยลดค่าใช้จ่าย

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการเลิกยาเสพติด ได้แก่ 1. ด้านสุขภาพ ทั้งสุขภาพร่างกายไม่ทรุดโทรม สุขภาพจิตดี ลดความเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคทางด้านจิตเวช สามารถควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในเส้นทางที่ดี สมองไม่ถูกทำลายไปมากกว่าเดิม 2. ด้านการเรียน การทำงาน จะทำให้มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย 3. ด้านเศรษฐกิจการเงิน มีเงินเก็บ ไม่เป็นปัญหาเรื่องหนี้สิน ครอบครัวไม่ต้องนำเงินมาใช้ในการประกันตัวเมื่อต้องคดี และประเทศไม่ต้องสูญเสียงบประมาณที่จัดสรรในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด 4. ด้านครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจะไม่เป็นทุกข์ จากพิษภัยของยาเสพติด 5. ด้านสังคม สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข คนใน

สังคมใช้ชีวิตได้อย่างร่มเย็น ปัญหาเดือดร้อนต่างๆจะลดน้อยลง 6. ด้านกฎหมาย ถ้าเลิกได้ก็จะลดความเสี่ยงที่จะถูกจับเป็นคดีติดตัว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสารผสมการสัมภาษณ์ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท 2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น และ 3. เพื่อวิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น มีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เมื่อนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์แล้วนำไปสู่การสรุปผลการวิจัย ดังหัวข้อ ต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น” สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

5.1.1 หลักอริยสัจ 4 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

อริยสัจ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งมีความสำคัญมากอริยสัจเกี่ยวกับเรื่องความทุกข์กับความดับทุกข์ พระพุทธเจ้าเป็นแต่ผู้ชี้ทางให้ทวนกระแสกิเลส ความมืดบอดของโลกย่อมหายไป เมื่อพระตถาคตได้บังเกิดขึ้น คือมาเปิดเผยความจริงที่มีอยู่แล้วให้ปรากฏ เป็นสิ่งที่คงที่ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง แม้กาลเวลาก็ตาม แต่การฟังอริยสัจเหมาะสำหรับจิตที่ฟอกแล้ว เท่านั้นเปรียบเสมือนผ้าอันสะอาด ปราศจากสิ่งแปดเปื้อน ย่อมรับเอาซึ่งน้ำย้อมได้อย่างดี คุณค่าของอริยสัจเป็นเอกังสีกรรม (ธรรมที่ควรแสดงบัญญัติโดยส่วนตัว) เพราะวาระธรรม เหล่านั้นประกอบด้วยอรรถะ ด้วยธรรมะ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหน่าย เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด เป็นไปเพื่อความดับ เป็นไปเพื่อความสงบรำงับ เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง เป็นไปเพื่อความรู้อพร้อม เป็นไปเพื่อนิพพาน การทำที่สุดทุกข์โดยไม่รู้อริยสัจนั้นเป็นไปไม่ได้ ต้องรู้อริยสัจ สัตว์ต้องเวียนว่ายเพราะไม่เห็นอริยสัจ ซึ่งเป็นเรื่องรีบด่วนกว่าการดับไฟที่กำลังไหม้อยู่บนศีรษะที่ต้องรู้และปฏิบัติตาม

จากความสำคัญและคุณค่าของอริยสัจประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น ได้คือให้ตระหนักรู้ว่าชีวิตมีเหตุ มีผล มีทางปฏิบัติให้เกิดผลตามต้องการที่มุ่งหวังได้อย่างถูกต้องตามหลักของปุณฺชนทั่วไป ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เพราะถ้ารู้เรื่องนี้จะทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้

1. ทุกข์ ลักษณะของทุกข์ สรุปได้ว่า 1.ชาติปีทุกขา หมายถึง ความเกิด ความบังเกิด ความหยั่งลงเกิด เกิดจำเพาะ ความปรากฏแห่งชั้นันท์ ความได้อายตนะครบในหมู่สัตว์นั้นๆ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ 2.ชราปีทุกขา หมายถึง ความแก่ ภาวะของความแก่ ฟันหลุด ผมหงอก หนังย่นเป็นเกลียวความเสื่อมแห่งอายุ ความแก่ห่อหมแห่งอินทรีย์ ในหมู่สัตว์นั้นๆ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ 3.พยาธิทุกขา หมายถึงความเจ็บป่วย หรือความอ่อนแอจนคลอนแคลนเป็นทุกข์ 4. มรณัมปีทุกขัง หมายถึง ความเคลื่อน ภาวะของความเคลื่อน ความแตกทำลาย ความหายไป มฤตยู ความตาย ความทำกาละ ความทำลายแห่งชั้นันท์ ความทอดทิ้งซากศพไว้ ความขาดแห่งชีวิตินทรีย์ จากหมู่สัตว์นั้นๆ ของเหล่าสัตว์นั้นๆ ประเภทของทุกข์นี้จำแนกแล้วมีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ 1. โสกะ 2. ปริเทวะ 3. ทุกข์ 4. โทมณัส 5. อุปายาสะ

2. สมุทัย หมายถึง ความจริงอันประเสริฐคือเหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหาในกาม ตัณหาใน ความมี ความเป็นตัณหาในความไม่มีไม่เป็น การเกิดขึ้นแห่งตัณหา เกิดจากผัสสะของอายตนะภายใน (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) กับอายตนะภายนอก (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ความนึกคิด) แล้วก่อทุกข์ เพราะตัณหา ที่ตั้งอาศัยเกิดแห่งตัณหา เมื่อจะเกิดย่อมเกิดจากสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ในสิ่งนั้น เช่น ความรัก เป็นต้น ตัณหาเป็นความอ้อยกลางกองทุกข์ (ความลวงของกาม) เหมือนบุรุษโรคร้อน มีตัวเป็นแผล สุกปลั่ง ถูกตัวเชื้อโรค แทะกัดอยู่ ใช้เล็บเกาปากแผลอยู่ รมตัวอยู่ที่หลุมถ่านไฟ เขาทำเช่นนั้นอยู่เพียงใดปากแผลของเขาก็ยังไม่สะอาด ยิ่งมีกลิ่นเหม็น และเปื่อยเน่ามากยิ่งขึ้นอยู่เพียงนั้น จะมีความรู้สึกสัทว่าความพอใจ และความสบายเนื้ออยู่บ้าง ก็ตรงที่แผลได้รับการเกาหรือการอบอุ้ม เพราะไฟนั้นเป็นเหตุ โทษของตัณหา 1. ทำให้มีการเกิดอีก 2. ตัณหาย่อมปกคลุมบุคคลผู้ประพฤติดนเป็นคนมัวเมา 3. ตัณหาซึ่งเป็น ของลามก ส่ายซ่านไปได้ทั่วโลกนี้ ครอบงำผู้ใดเข้าแล้วความโศก ทั้งหลาย ย่อมลุกลามแก่บุคคลผู้นั้น 4. ตัณหาทำให้เกิดมีปฏิญญิตเป็นธรรมดา 5. โสมนัส ซึ่งซาบซ่าน และมีเยื่อใยมีอยู่แก่สัตว์ จึงแสวงสุข เพราะอาศัยความยินดี จึงเป็นผู้เข้าถึงชาติและชรา และ 6. ทำให้ กระสับกระส่ายเข้าถึงความทุกข์อยู่รำไปตลอดกาลนาน

สมุทัยในอริยสัจสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ได้คือหาสาเหตุของพฤติกรรมที่แท้จริงของเด็กและเยาวชน เพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขได้ถูกจุดตรงประเด็นที่สุด

3. นิโรธในอริยสัจ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐคือความดับไม่เหลือของทุกข์ ได้แก่ ความดับสนิทเพราะความจางคลายไปโดยไม่เหลือของตัณหา ความละไปของตัณหา ความสลัดกลับคืน ของตัณหานั้น ความหลุดออกไปของตัณหา และความไม่มีที่อาศัยอีกต่อไปของตัณหานั้น ความดับแห่งตัณหา (นิโรธ) เมื่อจะละไป ย่อมละไปในสิ่งนั้น ๆ, เมื่อจะดับไป ย่อมดับไปในสิ่งนั้น ๆ ความดับทุกข์มี เพราะความดับแห่งนันทิ (ความเพลिनในตัณหา) ดับตัณหา คือปลงภาระหนักลงได้ ละกิเลสตัณหาได้ คือละเบญจขันธ์ได้ ความสิ้นตัณหา คือ นิพพาน ที่สุดของพรหมจรรย์ คือ นิพพาน

นิโรธในอริยสังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวความคิดการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกงเวียง จังหวัดขอนแก่น ได้คือ การกำหนดเป้าหมายได้ถูกต้องว่าต้องการแก้พฤติกรรมด้านใด อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่แท้จริง

4. มรรคในอริยสัง หมายถึงหนทางถึงความดับทุกข์ ได้แก่ 1) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ 3) สัมมาวาจา ความเจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ ความมีการงานชอบ 5) สัมมาอาชีวะ ความเลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ 7) สัมมาสติ ความระลึกชอบ 8) สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ ความเป็นมาของมรรค มาจากพระพุทธเจ้าผู้ทรงค้นพบมรรค (ทาง) พันทุกข์ที่ใต้ต้นโพธิ์ และบอกต่อให้ผู้อื่นรู้ตามความสำคัญของมรรคทำให้มีทางปฏิบัติที่ถูกต้อง พันทุกข์ได้จริงถ้าปฏิบัติตามหลักมรรค อันเป็นการปฏิบัติที่ไม่ผิดเป็นมัชฌิมาปฏิปทา เป็นปฏิปทาให้เข้าถึงธรรมหลายประการ ได้แก่ เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน เพื่อทำให้แจ้งอรหัตต์ เพื่อละระคะ โทสะ โมหะ เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ เพื่อทำให้แจ้งความโล่งใจ เพื่อทำให้แจ้งความโล่งใจอย่างยิ่ง เพื่อกำหนดรู้เวทนา เพื่อละอาสวะ เพื่อละอวิชชา เพื่อละตัณหา (กามตัณหา ภวตัณหาวิภวตัณหา) เพื่อละโอฆะ (โอฆะ คือ กามภพทิฐิวิชชา) เพื่อละอุปาทาน เพื่อกำหนดรู้สภาพ เพื่อกำหนดรู้สภาวะทุกข์ เพื่อกำหนดรู้สังกายะ (อุปาทานขันธ 5) ลักษณะของมรรค 8 ประการ คือ 1. มรรคในฐานะมัชฌิมาปฏิปทา 2. มรรคในฐานะข้อปฏิบัติ หรือทางชีวิตทั้งของบรรพชิตและคฤหัสถ์ 3. มรรคในฐานะหลักปฏิบัติที่เนื่องด้วยปัจจัยภายนอกและภายใน 4. มรรคในฐานะทางให้ถึงความสิ้นกรรม 5. มรรคในฐานะนาวาข้ามฝั่งที่ต้องปล่อยวาง 6. ในฐานะพรหมจรรย์หรือพุทธจริยธรรม 7. มรรคในฐานะสู่จุดหมายชั้นต่างๆ 8. มรรคในฐานะไตรสิกขา องค์ประกอบของมรรค 1. สัมมาทิฐิ คือเห็นอริยสัง 4 เห็นชอบตามธรรมนองคลองธรรมว่าทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว มารดา บิดา (คือมีคุณงามความดีควรแก่ฐานะหนึ่ง ที่เรียกว่า มารดาบิดา) เห็นไตรลักษณ์ หรือเห็นปฏิจจนสมุบาท สัมมาทิฐิจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการทำความดีหรือไม่ดี ย่อมมีอิทธิพลมาจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านทางอายตนะทั้งภายนอกและภายในโดยมีกัลยาณมิตรที่เป็นผู้ใกล้ชิด

2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ได้แก่ คิดที่จะออกจากกาม ความพยายาม ความเบียดเบียน

3. สัมมาวาจา วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

4. สัมมากัมมันตะ การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ งดเว้นจากการประพฤติดีกในกาม แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1. ในระดับโลกียะ หมายถึง การมีเจตนาที่งดเว้นจากการตัดรอนชีวิต จากการเอาของที่เขาไม่ได้ให้ และจากการประพฤติดีกในกามทั้งหลาย 2. ในระดับโลกุตระ หมายถึง ความงด ความเว้น ความเว้นขาด เจตนางดเว้นจากกายสุจริต ทั้งสามของท่านผู้มีจิตเป็นอริยะ มีจิตไร้อาสวะ 5. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย เช่น ไม่ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา เช่น การไม่พูดหลอกลวง การเลี้ยงชีพชอบทางใจ เช่น ความไม่โลภอยากได้ของคนอื่น ความไม่คิดเบียดเบียนคนอื่น 6. สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ ความเพียรระวังไม่ให้ ความชั่วเกิดขึ้น ความเพียรการละความชั่วที่ทำแล้ว ความเพียรในการทำความดีให้เจริญยิ่งขึ้น และความเพียรในการรักษาความดีที่ทำไว้แล้ว 7. สัมมาสติ ความระลึกชอบ ความระลึกได้ ที่เป็นจุดมุ่งสำคัญก็ได้สติ จึงเป็นธรรม

สำคัญ ในทางจริยธรรมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวควบคุมเราเตือนการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นตัวคอยป้องกันยับยั้งตนเองทั้งที่จะไม่ให้หลงเพลินไปตามความชั่ว และที่จะไม่ให้ความชั่วเล็ดลอด เข้ามาในจิตใจได้จะเตือนตนเองในการทำมาความดี และไม่เปิดโอกาสแก่ความชั่วพุทธธรรมเน้น ความสำคัญของสติเป็นอย่างมากในการปฏิบัติจริยธรรมทุกชั้นการดำเนินชีวิตหรือการประพฤติ ปฏิบัติโดยมีสติกำกับอยู่เสมอ มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า “อัปมาท” คือ ความไม่ประมาท การระมัดระวังอยู่เสมอไม่ยอมถลาลงไปในทางเสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความเจริญก้าวหน้าตระหนักดีถึงสิ่งที่จะต้องทำและต้องไม่ทำ และ 8. สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ คือมั่นคงในกุศลธรรม ถ้าเป็นเรื่องการฝึกอบรมจิตขั้นลึกซึ้งอันเป็นของละเอียด เรียกว่า สมาธิ หมายถึง ใจที่เป็นกุศลจิตและตั้งมั่นเป็นหนึ่งอยู่ในอารมณ์เดียว

มรรคในอริยสัจสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวความคิดการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัด พื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ได้คือวิธีการตามหลักพระพุทธศาสนา 1. ให้ความรู้ 2. สร้างแนวคิดที่ถูกต้อง 3. การพูดจาที่ถูกต้อง 4. การมีอาชีพ 5. การกระทำที่สุจริต 6. ความพยายามทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง 7. ความตั้งใจทำดี 8. ความมั่นคงของจิตใจ อันจะช่วยแก้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้ถูกต้องตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ได้

5.1.2 สภาพปัจจุบันพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์เยาวชนจำนวน 15 คน มีรายละเอียด ดังนี้

1. เป็นผู้ชายทั้งหมด 2. อายุ แบ่งเป็น อายุ 16 ปี จำนวน 1 คน อายุ 17 ปี จำนวน 6 คน อายุ 18 ปี จำนวน 4 คน อายุ 19 ปี จำนวน 1 คน อายุ 21 ปี จำนวน 1 คน อายุ 22 ปี จำนวน 1 คน และอายุ 23 ปี จำนวน 1 คน 3. การศึกษาแบ่งเป็นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 คนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 คนมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 คนมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 คน

ชีวิตมีคุณค่า ควรเป็นอย่างไร แบ่งออกเป็นประเด็นได้จำนวน 6 ข้อ คือ

1. สติ ได้แก่ ไม่ใช้อารมณ์ มีวินัย 2. ทิฐิ ได้แก่ ได้เรียนหนังสือ 3. อาชีพ ได้แก่ มีงานทำ งานหาเงินพอเลี้ยงชีพเลี้ยงครอบครัวได้ และมีเงิน 4. การกระทำดี ได้แก่ ทำกิจกรรม ช่วยงานพ่อแม่ เล่นกีฬา ช่วยงานผู้ปกครอง เช่น ได้ขับรถไถนาช่วยงานพ่อแม่ 5. ความเมตตา ได้แก่ ได้อยู่กับพ่อแม่ ครอบครัวอบอุ่น มีเพื่อน มีน้อง และ 6. ศิล ได้แก่ มีศิลปะ 5 ไม่ติดยาเสพติด ยินดีในสิ่งที่ตนได้ เพื่อนที่ดี

สาเหตุที่ทำให้มีชีวิตที่ดี แบ่งออกเป็นประเด็นได้ 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การเรียน ได้แก่ เรียนจบการศึกษาระดับสูง 2. มีงาน เงิน 3. มีครอบครัวอบอุ่น 4. ชีวิตอิสระ และ 5. ไม่ติดยาเสพติด

ผลของพฤติกรรมที่ทำดีและไม่ดีกล่าวเป็นประเด็นได้ ดังต่อไปนี้

ด้านดี ได้แก่ 1. ไม่เบียดเบียน คือ ไม่ข่มขู่คนอื่น ไม่รังแกเพื่อนหรือคนที่ไม่มีทางสู้ 2. เคารพผู้มีพระคุณ คือเชื่อฟังพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่สบายใจ 3. หมั่นศึกษาหาความรู้ คือ ตั้งใจเรียน มีความรู้ 4. ไม่เอาเปรียบมิตรสหาย คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ทำงานช่วยพ่อแม่ 5. หมั่นทำความดี

คือ ไปวัดทำบุญได้บวชเณรภาคฤดูร้อน และด้านร้าย ได้แก่ 1. ทำผิดกฎหมาย คือ การขายยาบ้า 2. การทำผิดศีลข้อ 5 การเสพยาบ้า 3. คบเพื่อนไม่ดีหรือคบคนพาล 4. การวิวาท เช่น การตีกัน

ความรู้สึกว่าเป็นพฤติกรรมที่มีผลไม่ดีสรุปได้ว่า 1. รู้สึกสำนึกผิด 2. เสียใจ และ 3. สงสารพ่อแม่ สาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมสรุปได้ว่า 1. ขาดสติ 2. การชักชวนของเพื่อน 3. ถูกบังคับ ถูกข่มขู่ 4. อยากรอง และ 5. ติดยาเสพติด เป้าหมายของชีวิต ได้แก่ 1. ความคิด (ทฤษฎี) ต้องการเป็นคนดี มีเงิน มีงานทำ เลิกเสพยาบ้า เรียนสูงๆ เลี้ยงดูพ่อแม่ เรียนให้จบ 2. ความตั้งใจ (สมาธิ) ได้แก่ ตั้งใจทำงาน 3. อาชีพที่ดี (อาชีพวะ) ได้แก่ หาเงินซื้อรถขับเอง อยากรับตำรวจ ครู เป็นต้น 4. ความไม่เบียดเบียน (สังกัปปะ) ได้แก่ การเลี้ยงดูพ่อแม่ ตอบแทนผู้มีพระคุณ ได้ช่วยคนที่เดือดร้อน 5. ความพยายาม (วายามะ) ได้แก่ มีอาชีพที่มั่นคง มีความสุข เลิกยา เป็นคนดี สรุปได้ว่า เป้าหมายที่ดีที่สุดคือ การมีงานทำ (สัมมาอาชีพวะ) รองลงมาเป็นผู้มีครอบครัวอบอุ่น ได้ช่วยเหลือผู้อื่น และได้เรียนหนังสือ

วิธีการแก้ไขพฤติกรรมตามมรรค 8 ได้แก่ 1. ความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ ไม่เสพยาเสพติด เป็นคนใหม่ ไม่ทำสิ่งผิด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำความดี คิดดี และหยุด ทำเรื่องไม่ดี 2. ความคิดออกจากความชั่ว คือ ไม่ต้องทำชั่ว นึกถึงคำสอนของผู้ปกครองหรือพ่อแม่ ตั้งใจเรียน การทำบุญ ฝึกนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ ควบคุมอารมณ์ เลิกเชื่อเพื่อนที่ไม่ดี 3. การพูด คือ การไม่พูดโกหก พูดสุภาพ อ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคาย พูดมีเหตุผล คิดดีก่อนพูด 4. อาชีพ คือ งานที่ดีไม่ผิดศีล ทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ ทำอาชีพที่ชอบไม่เบียดเบียนใคร อาชีพที่ซื่อสัตย์ อาชีพสุจริต 5. การกระทำที่สุจริต คือ การกระทำที่ไม่ลักขโมยของคนอื่น ไม่ขายยาบ้า ไม่คดโกงผู้อื่น ไม่ผิดกฎหมาย ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ผิดศีลธรรม 6. ความขยัน คือ ตั้งใจทำงาน ตั้งใจทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย 7) สติ คือ คิดก่อนทำ นั่งสมาธิ ควบคุมอารมณ์ ทำความดีให้มาก และ 8) สมาธิ คือ การควบคุมตัวเอง ควบคุมอารมณ์ มีความดี สงบนิ่ง

5.1.3 วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

1. ผลของพฤติกรรมติดยาเสพติดจากการสัมภาษณ์พบว่าผลของการติดยาเสพติด คือ 1. ทำผิดกฎหมาย คือ การขายยาบ้า 2. การทำผิดศีล 3. การเสพยาบ้า 4. คบเพื่อนไม่ดีหรือคบคนพาล 5. การวิวาท เช่น การตีกัน นำเสนอวิเคราะห์ได้ว่า 1. ผลต่อตนเอง คือ ทำลายร่างกายและยังส่งผลต่อจิตใจ และอารมณ์ ขาดการใช้เหตุผล ส่งผลต่อสมองโดยไม่รู้ตัว บุคลิกภาพหยุดเจริญ ค่านิยมของเขาก็เปลี่ยนไป เห็นว่าการติดคุกตะรางหรือการถูกลงโทษทางกฎหมายกลายเป็นเรื่องเล็ก เป็นการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ซึ่งเป็นการสูญเสียที่สำคัญที่สุด 2. ผลต่อครอบครัวทำให้ต้องเสียเงินทองทรัพย์สินไปกับยาเสพติดโดยไม่จำเป็น เสียค่าใช้จ่ายเพื่อมาดูแลอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากยาเสพติด ทำให้ครอบครัวเสียชื่อเสียง เกิดความไม่เข้าใจกัน ทำให้ครอบครัวแตกแยกได้ 3. ผลต่อสังคม เกิดปัญหาการลักขโมย ความไม่ปลอดภัยต่อทรัพย์สินในชุมชน และเมื่อฤทธิ์ยาส่งผลทำให้เกิดอาการทางจิตและประสาท ก็อาจส่งผลต่อความปลอดภัยในร่างกายและชีวิตของคนในชุมชนได้ การเสียชื่อเสียง และฐานะทางสังคมของผู้ติดยา ผู้ติดยาอ่อนแอเป็นที่รังเกียจของสังคม 4. ผลต่อชาติประเทศนั้นอ่อนแอ เศรษฐกิจเสียหาย มีปัญหาสังคมต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมไม่เป็นผลดีต่อความมั่นคงของประเทศ เกิดปัญหาอาชญากรรม

2. สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมติดยาเสพติดจากการสัมภาษณ์ พบว่า สาเหตุที่ติดยาเสพติด เพราะ 1. ขาดสติ 2. การชักชวนของเพื่อน 3. ถูกบังคับ ถูกข่มขู่ 4. อายกลอง และ 5. ติดยาเสพติด วิเคราะห์ได้ว่า 1 สาเหตุที่เกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อันเกิดจากการอยากทดลอง ความคึกคะนอง การชักชวนของคนอื่น จากความคึกคะนอง บุคคลประเภทนี้คิดว่าตัวเองเป็นคนเก่งอยากลอง ซึ่งรู้แกล้วว่ายาเสพติดให้โทษเป็นสิ่งไม่ดีแต่ด้วยความที่คึกคะนองเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความเด่นดังอวดเพื่อนว่าข้านี้คือพระเอก ขาดความยั้งคิดจึงเสพยาเสพติดและติดยาในที่สุด 2. สาเหตุที่เกิดจากการถูกหลอกหลวง เช่น การใช้สิ่งเสพติดผสมลงในสินค้าที่ขาย จากการถูกหลอกหลวง ยาเสพติดมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ผู้ถูกหลอกหลวงไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนได้กินเข้าไปนั้น เป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง คิดว่าเป็นยาธรรมดาไม่มีพิษร้ายแรง อะไรตามที่ผู้หลอกหลวงแนะนำผลสุดท้าย กลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไป 3. สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย ได้แก่ 1. เกิดจากการใช้ยาเพื่อบรรเทาความปวดจนกลายเป็นติดสิ่งเสพติด 2. ผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติ เช่น มีความวิตกกังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเศร้าสลดเสียใจ 3. การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริงขนาดยาที่ควรรับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไป หรือรับประทานติดต่อกันนานๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้ หรือบางครั้งทำให้เกิดการเสพยาในครั้งนั้นได้ 4. สาเหตุอื่น ๆ ได้แก่ 1. คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา เช่น ว่างาน ยากจน 2. จากความคึกคะนอง 3. จากสิ่งแวดล้อม เช่น สถานที่อยู่อาศัยแออัด เป็นแหล่งสลัม หรือเป็นแหล่งที่มีการเสพยาและค้ายาเสพติด

3. การประยุกต์ใช้จริยศาสตร์ 4. กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

จากข้อมูลสัมภาษณ์สรุปได้ว่า 1. ความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ ไม่เสพยาเสพติด เป็นคนใหม่ ไม่ทำสิ่งผิด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำความดี คิดดี และหยุด ทำเรื่องไม่ดี 2. ความคิดออกจากความชั่ว คือ ไม่ต้องทำชั่ว นึกถึงคำสอนของผู้ปกครองหรือพ่อแม่ ตั้งใจเรียน การทำบุญ ฝึกนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ ควบคุมอารมณ์ เลิกเชื่อเพื่อนที่ไม่ดี 3. การพูด คือ การไม่พูดโกหก พูดสุภาพ อ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคาย พูดมีเหตุผล คิดดีก่อนพูด 4. อาชีพ คือ งานที่ดีไม่ผิดศีล ทำให้พ่อแม่ ภาคภูมิใจ ทำอาชีพที่ชอบไม่เบียดเบียนใคร อาชีพที่ซื่อสัตย์ อาชีพสุจริต 5. การกระทำที่สุจริต คือ การกระทำที่ไม่ลักขโมยของคนอื่น ไม่ขายยาบ้า ไม่คดโกงผู้อื่น ไม่ผิดกฎหมาย ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ผิดศีลธรรม 6. ความขยัน คือ ตั้งใจทำงาน ตั้งใจทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย 7) สติ คือ คิดก่อนทำ นั่งสมาธิ ควบคุมอารมณ์ ทำความดีให้มาก 8) สมาธิ คือ การควบคุมตัวเอง ควบคุมอารมณ์ มีความดีสงบนิ่ง จึงนำไปสู่การวิเคราะห์ ได้ดังต่อไปนี้

1. การประยุกต์ใช้ศีลกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ได้แก่ 1.1 การพูดจาถูกต้อง (สัมมาวาจา) คือ 1. การฝึกทักษะชีวิตเพื่อให้รู้จักปฏิเสธยาเสพติด 2. การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อนพูดคุยกันในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้กลุ่มไลน์ เฟสบุ๊คส์ เป็นต้น 3. ไม่พูดคุยกับผู้เสพยาในที่ลับตาหรือร่วมวงสนทนากับกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติด 1.2 การปฏิบัติที่ถูกต้อง (สัมมากรรมัตตะ) คือ 1. ไม่กระทำตนเป็นผู้รับฝาก นำส่งหรือหิ้วยื่นยาเสพติดให้กับผู้อื่น 2. เลือคบเพื่อนที่ดี หากิจกรรมที่มีประโยชน์ทำในเวลาว่าง แนะนำเพื่อนให้เลิกยาเสพติด ถ้าหากเพื่อนหลงผิดควรแจ้งให้ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ทราบ 3. ไม่เข้าไปในแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติด 4. การสร้างกฎหมายที่เหมาะสม 5. ใช้มาตรการรักษา

กฎหมาย 6. มาตรการทางชุมชน 1.3 การหาเลี้ยงชีพถูกต้อง (สัมมาอาชีพะ) คือ 1. การส่งเสริมสถาบันครอบครัว 2. การป้องกันมิให้มีการลักลอบผลิตและจำหน่ายยาเสพติด 3. ปราบปราม 4. บำบัดรักษา และ 5. การพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน

2. การประยุกต์ใช้สมาธิกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 2.1 ความพยายามถูกต้อง (สัมมาวายามะ) ได้แก่ หมั่นให้กำลังใจตนเองในการกระทำความดีที่ทำอย่างสม่ำเสมอ 2.2 สัมมาสติ (ความระลึกถูกต้อง) ได้แก่ 1. มองโลกในแง่ดี มีความหวังในชีวิต ไม่ท้อถอย 2.3 สัมมาสติ (ความระลึกถูกต้อง) ได้แก่ ควบคุมการตัดสินใจ แบบหุนหันพลันแล่นของตัวเองได้ดีขึ้น ฉลาดพอที่จะหลีกเลี่ยงยาเสพติดได้เอง 2.4 ความตั้งใจถูกต้อง (สัมมาสมาธิ) ได้แก่ 1. ตั้งใจหรือสมัครใจเลิกยาบำบัดรักษา และ 2. หมั่นให้กำลังใจตนเองในการกระทำความดีที่ทำอย่างสม่ำเสมอ

3. การประยุกต์ใช้ปัญญากับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ได้แก่ 3.1 ความเห็นถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ได้แก่ 1. ให้มีทัศนคติยอมรับการติดยา 2. การให้ข่าวสารและความรู้แก่ประชาชนเพื่อป้องกันยาเสพติดนั้นได้มีวิธีการอยู่ 2 แบบ คือ วิธีการทำให้กลัว กับวิธีการให้ข้อมูล ที่เป็นความจริง 3. มาตรการทางการศึกษา ได้แก่ มุ่งที่ความรู้ความเข้าใจ และเจตคติเกี่ยวกับยา และการใช้ยาโดยทั่วไป รวมถึงคุณและโทษของยา การใช้ยาที่ถูกต้อง และการใช้ยาในทางที่ผิดมุ่งที่การพัฒนาบุคลิกภาพ ให้เป็นผู้ที่รู้จักใช้เหตุผล มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักเลือกคบเพื่อน สามารถปรับตนเองในสังคมได้ สร้างสัมพันธภาพ ระหว่างบุคคลได้ และสามารถรู้จักหาวิธีแก้ปัญหา และสามารถขอ และรับคำปรึกษา และความช่วยเหลือที่เหมาะสม และมุ่งที่การปลูกฝังค่านิยมที่ดี 3.2 ความคิดที่ถูกต้อง (สัมมาสังกัปปะ) ได้แก่ 1. ตระหนักในความรุนแรงของปัญหา ยาเสพติดและผลกระทบ 2. ศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดประจำภูมิภาคมีการพัฒนาศักยภาพ ให้มีความพร้อมครอบคลุมและเพียงพอต่อการแก้ปัญหา และประสานงานพร้อมถึงระดับชุมชน 3. เยาวชนควรมีความคิดว่ายาเสพติดมีโทษและอันตรายต่อตัวเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ จะทำให้ชีวิตตกต่ำมีความทุกข์ 4. เยาวชนมุ่งที่จะพัฒนาความคิด จิตใจของตนเองในการควบคุม จัดการกับปัญหาทางอารมณ์ และด้านจิตใจต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญ และ 5. เยาวชนมุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดีขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด

4. เป้าหมาย (นิโรธ) ได้แก่ 1. ด้านสุขภาพ ทั้งสุขภาพร่างกายไม่ทรุดโทรม สุขภาพจิตดี ลดความเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคทางด้านจิตเวช สามารถควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในเส้นทางที่ดี สมองไม่ถูกทำลายไปมากกว่าเดิม 2. ด้านการเรียน การทำงาน จะทำให้มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย 3. ด้านเศรษฐกิจการเงิน มีเงินเก็บ ไม่เป็นปัญหาเรื่องหนี้สิน ครอบครัวไม่ต้องนำเงินมาใช้ในการประกันตัวเมื่อต้องคดี และประเทศไม่ต้องสูญเสียงบประมาณที่จัดสรรในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด 4. ด้านครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจะไม่เป็นทุกข์ จากพิษภัยของยาเสพติด 5. ด้านสังคม สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข คนในสังคมใช้ชีวิตได้อย่างร่มเย็น ปัญหาเดือดร้อนต่างๆจะลดน้อยลง 6. ด้านกฎหมาย ถ้าเลิกได้ก็จะลดความเสี่ยงที่จะถูกจับเป็นคดีติดตัว

5.2 อภิปรายผล

จากผลวิเคราะห์หลักอริยสัง 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น อภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

5.2.1 ผลกระทบจากข้อมูลวิจัย ผลของการติดยาเสพติด ก่อให้เกิด 1. ทำผิดกฎหมาย คือ การขายยาบ้า 2. การทำผิดศีล 3. การเสพยาบ้า 4. คบเพื่อนไม่ดีหรือคบคนพาล 5. การวิวาท เช่น การตีกัน ทำให้เกิดผลกระทบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว สังคม ชาติ และความมั่นคงของชาติ สอดคล้องกับวีรพล ชูสันเทียะ และสมเดช พินิจสุนทร กล่าวไว้ว่า สถานการณ์การใช้ยาเสพติด ผู้ใช้ อายุต่ำสุด 16 ปี สูงสุด 39 ปี เฉลี่ย 24.23 ปี เริ่มใช้อายุต่ำสุด 12 ปี สูงสุด 24 ปี เฉลี่ย 15.83 ปี ช่วงเวลาที่ใช้ต่ำสุด 3 ปี สูงสุด 24 ปี เฉลี่ย 8.4 ปี สถานภาพพบมากคือ โสด 23 ราย (ร้อยละ 76.70) การศึกษาคือ ประถมศึกษา 10 ราย (ร้อยละ 33.30) ส่วนอาชีพคือ ว่างานและรับจ้าง 8 ราย (ร้อยละ 26.70) ผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ผลกระทบด้านร่างกายและจิตใจคือ ภาวะนอนหลับ นอนไม่หลับ กินข้าวไม่ได้ ร่างกายทรุดโทรม หงุดหงิด โมโหง่าย หูแว่วภาพหลอนและหวาดระแวง 2) ผลกระทบต่อ ครอบครัว พบว่า ผู้ดูแลหลัก เครียดและกังวล ทะเลาะเบาะแว้ง ครอบครัวขาดความอบอุ่น และแตกแยก 3) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า สิ้นเปลืองเงินในการเสพยา บำบัดรักษาและการดำเนินคดีความ และ 4) ผลกระทบด้านคดี พบว่าถูกจับดำเนินคดีข้อหาเสพยาและค้ายา¹ ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่กลายเป็นปัญหาวิกฤติสำคัญสำหรับประเทศไทย รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายสำคัญเร่งด่วนในการแก้ปัญหาดังกล่าว มีเจตนารมณ์อย่างแน่วแน่ที่จะร่วมกับประชาคมโลกในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีความเชื่อมโยงบูรณาการเพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติดให้ได้

5.2.2 การป้องกันการติดยาเสพติด การป้องกันถือว่าเป็นวิธีการที่ดี ซึ่งจะรักษาเยาวชนให้ทำหน้าที่ของตน แล้วพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ดี หน่วยงานที่จะช่วยครอบครัวได้ดี คือ โรงเรียนซึ่งทำหน้าที่ขัดเกลาและส่งเสริมให้เยาวชนเป็นคนมีความสามารถสอดคล้องกับกลยุทธ์การป้องกันปัญหายาเสพติด ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด สุโขทัย พบว่าการดำเนินการแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกลุ่มเด็กนักเรียน โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ออกกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคม ครอบครัวอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษา ให้ข้อมูล ข่าวสาร ให้ความรู้ในโรงเรียน สังคม ชุมชนตนเองให้รู้จักการป้องกัน การเอาตัวรอดจากยาเสพติด สร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนให้มีความสามารถเผชิญกับปัญหาอุปสรรคและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนจัดตั้งหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด ส่งเสริมให้นักเรียนใช้ชีวิตอย่างมี สุขภาพ พัฒนาสภาพแวดล้อมในการป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน พัฒนาสภาพแวดล้อมในบ้าน ชุมชน เน้นการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การสร้างบรรยากาศในห้องเรียน ในโรงเรียน ให้ความรู้ใน การสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดรวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดให้ความรู้ในการ ปฏิเสธการใช้ยาเสพติด ขอความร่วมมือจากบิดามารดาผู้ปกครองครูเพื่อนๆ และชุมชนในการควบคุม ยาเสพติดให้หมดไปหรือน้อยลงไปจากโรงเรียน จัดทำแผนงานโครงการวิธีดำเนินการ แนวทาง กิจกรรม ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โรงเรียนประสานงานความร่วมมือจากหน่วยงานภายใน และหน่วยงานภาคอกในการร่วมมือป้องกันยาเสพติด กำหนดกิจกรรมแนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียนกับกลุ่มนักเรียนเป้าหมาย

¹ วีรพล ชูสันเทียะ และสมเดช พินิจสุนทร, “ผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดในผู้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลอภัยภูธรธานี: กรณีศึกษา”,วารสารสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2560) : 524-533.

จัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน² โรงเรียนนอกจากมีหน้าที่จัดการเรียนการสอนตามปกติแล้วยังต้องมีกิจกรรมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและป้องกันภัยจากยาเสพติด ให้มีการดำเนินกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดในโรงเรียน ตามโครงการสำคัญตามยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้โรงเรียนทุกแห่งจัดกิจกรรมป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติดในสถานศึกษา มีระบบการเฝ้าระวังและกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติดอย่างครบวงจร

5.2.3 การพัฒนาเยาวชนด้วยมรรค 8 ซึ่งอยู่ในอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1. ความคิดเห็นที่ถูกต้อง คือ ไม่เสพยาเสพติด เป็นคนใหม่ ไม่ทำสิ่งผิด ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทำความดี คิดดี และหยุด ทำเรื่องไม่ดี 2. ความคิดออกจากความชั่ว คือ ไม่ต้องทำชั่ว นึกถึงคำสอนของผู้ปกครองหรือพ่อแม่ ตั้งใจเรียน การทำบุญ ฝึกนั่งสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ ควบคุมอารมณ์ เลิกเชื่อเพื่อนที่ไม่ดี 3. การพูด คือ การไม่พูดโกหก พูดสุภาพ อ่อนหวาน ไม่พูดหยาบคาย พูดมีเหตุผล คิดดี ก่อนพูด 4. อาชีพ คือ งานที่ดีไม่ผิดศีล ทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ ทำอาชีพที่ชอบไม่เบียดเบียนใคร อาชีพที่ซื่อสัตย์ อาชีพสุจริต 5. การกระทำที่สุจริต คือ การกระทำที่ไม่ลักขโมยของคนอื่น ไม่ขายยาบ้า ไม่คดโกงผู้อื่น ไม่ผิดกฎหมาย ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ผิดศีลธรรม 6. ความขยัน คือ ตั้งใจทำงาน ตั้งใจทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย 7. สติ คือ คิดก่อนทำ นั่งสมาธิ ควบคุมอารมณ์ ทำความดีให้มาก และ 8. สมาธิ คือ การควบคุมตัวเอง ควบคุมอารมณ์ มีความดี สงบนิ่งสอดคล้องกับเจ้าอธิการประคอง อธิชวโน (เชิดสูงเนิน) กล่าวว่าการนำหลักอริยมรรค 8 มาพัฒนาเยาวชนไทย อันประกอบไปด้วย 1) การพัฒนา เยาวชนที่เหมาะสมตามหลักอริยมรรค 8 ตามพระพุทธศาสนาเถรวาทออกเป็น 8 ประเด็น คือ (1) การใช้ปัญญาพิจารณาความดีความชั่ว (2) การปฏิบัติตามหลักสัมมาสังกัปปะ ความดำริใน การออกจากกาม (3) การปฏิบัติตามหลักสัมมาวาจา เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด (4) การปฏิบัติตามหลักสัมมาภิมันตะ การกระทำชอบหรือการงานชอบ คืองดเว้นจากการฆ่า หรือ การเบียดเบียน (5) การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพที่สุจริต การทำมาหาเลี้ยงชีพ ในทางสุจริตไม่หลอกลวงหรือโกงคนอื่น (6) การปฏิบัติตามหลักสัมมาวายามะ คือ เพียรชอบหรือ พยายามชอบ เพียรพยายามป้องกันไม่ให้บาปเกิดขึ้นภายในจิต เพียรเพื่อจะ ละหรือกำจัดอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป (7) การปฏิบัติตามหลักสัมมาสติ คือ ให้ใช้สติ เป็นเครื่องพิจารณา 4 ฐาน คือ กาย เวทนา จิต และธรรม เพื่อกำจัดอภิชฌาและโทมนัสออก จากจิต (8) การปฏิบัติตามหลัก สัมมาสมาธิ คือ ให้ปฏิบัติตามหลักกัมมัฏฐาน 40 ฝึกจิตให้ละซึ่งกิเลส³ จึงควร “บูรณาการ” (Integration) หมายถึง การนำสิ่งที่แยกกันมารวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม (the whole) ในการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ จึงต้องมีการรับรองความรู้ทั้งสองสาย ให้เชื่อมโยงเข้าหากัน ดังนั้น การที่โรงเรียนในขอบเขตพื้นที่การศึกษาได้ดำเนินงานป้องกันและแก้ไข

² พระครูสมุห์สมชัย นิสสโก (ประกอบพรชัย), “กลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), หน้า ง.

³ เจ้าอธิการประคอง อธิชวโน (เชิดสูงเนิน), “การศึกษาอริยมรรค 8 ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนไทย” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า ง.

ปัญหาเสพติดโดยบูรณาการการดำเนินงานกับหลักพุทธธรรมนั้น จึงเห็นได้ว่าเป็นการทำงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ที่ควรจำเป็นสำหรับโรงเรียนในการนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานต่อไป การใช้ความรู้หลักพุทธธรรม และความร่วมมือของคนในชุมชน และการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาเสพติดในโรงเรียนนั้นต้องดำเนินงานควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้แนะ เพราะการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นภายในจิตใจต้องอาศัยหลักพุทธธรรมจึงจะทำให้การแก้ปัญหาเหล่านี้เป็นไปอย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ายังมีลักษณะบางประการที่น่าสนใจเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และเพื่อการทำวิจัยในประเด็นหลัก ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรนำงานวิจัยนี้เผยแพร่ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเพื่อเป็นฐานข้อมูลการพัฒนาต่อไป
2. องค์กรที่เกี่ยวข้องควรกำหนดให้มีการพัฒนาเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติดเป็นประจำลงไปจนถึงระดับครอบครัว

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การพัฒนาผู้ติดยาเสพติดด้วยพุทธศาสตร์ด้านการมีอาชีพที่สุจริต
2. การสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมกับเยาวชนเพื่อสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพให้กับประเทศ
3. กลยุทธ์การฝึกเยาวชนให้มีโอกาสทำความดีทุกวันเพื่อเป็นรากฐานชีวิตที่ดี
4. ยุทธศาสตร์การสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีทิศทางและเป้าหมายที่ถูกต้อง
5. แผนกลยุทธ์เพื่อการสร้างสรรค์กิจกรรมทางศาสนาที่สนับสนุนการเข้าค่ายคุณธรรมของเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

1. หนังสือทั่วไป

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. คู่มือการปฏิบัติงานแก้ไข บำบัดฟื้นฟู เด็ก และเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด. กรุงเทพฯ : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. 2557.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2558.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2558.

พระมหาโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). วิปัสสนานัย เล่ม 2. แปลเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวงค์, (กรุงเทพฯ : ซีเอไอ เซ็นเตอร์. 2550.

_____. ธรรมจักรปวัตตสูตร, แปลเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวงค์, กรุงเทพฯ : ประยูรสาสน์ไทย. 2557.

พุทธทาสภิกขุ. คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา. 2503.

มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย. อภิธรรมตถวิภาวินีฎีกา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย. 2542.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์ บลิเคชั่นส์. 2546.

สมบุญ บัญญัติ. ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : สุทรไพศาล. 2544.

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมหาเถระ). อริยวินัยปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ประยูรสาสน์ไทย. 2554.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. แผนปฏิบัติการ ป้องกันและแก้ไขยาเสพติดปี 2562. กรุงเทพฯ : อักษรไทย. 2562.

_____. แผนปฏิบัติการ ป้องกันและแก้ไขยาเสพติดปี 2560. กรุงเทพฯ : อักษรไทย. 2560.

_____. แผนประชารัฐร่วมใจสร้างหมู่บ้านชุมชนมั่นคงปลอดภัยยาเสพติด พ.ศ.2559 – 2560. กรุงเทพฯ : กระทรวงยุติธรรม. 2559.

2. วิทยานิพนธ์

จันทร์ทิพย์ ชูศักดิ์พาณิชย์. “พุทธวิธีการสี่มรรคมีองค์ 8 สำหรับเจนเนอเรชันวาย”. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาธรรมนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.

เจ้าอธิการประคอง อธิขวโน (เขตสูงเนิน). *การศึกษาอารยธรรม 8 ที่เหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนไทย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2558.

พระครูสมุห์สมชัย นิสสโร (ประกอบพรชัย). *กลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย*. พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.

พระครูสุวรรณจันทกิจ (สมพร จนทสุวณโณ). *การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการปฏิบัติธรรมของชุมชน ตำบลโนนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ*. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) และคณะ. *วิมุตติมรรค*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2558.

พระสมพงษ์ ชินวิโส (วิสัย). *การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติวิธี เพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพระวิทยากรวิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ (สาขาวิชาสันติศึกษา)*. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.

พิเชษฐ์ อ่อนสุวรรณ. *แนวทางการทำการวิจัยในชั้นเรียนตามหลักอริยสัจ 4 สำหรับครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2560.

วีระพล ชูสันเทียะและสมเดช พิณจสนุทร. *ผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดในผู้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลธัญญารักษ์อุดรธานี: กรณีศึกษา*. วารสารสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2560). 2560.

3) Website/เอกสารอัดสำเนา

วีระยุทธ สุขเจริญ, นโยบายเน้นหนักประจำปี 2558. สืบค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2563, จาก www.djop.moj.go.th/present/index.htm

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๘๕๕
 ที่.....อว.๗๙๑๔/ว.๐๑๗๒.....วันที่.....๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๒
 เรื่อง.....ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาวีรุช วิโรจน์, ผศ.ดร.

ด้วย นางอุบลรัตน์ ผลวัฒนา สุวรรณโค เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๑๒๐๔๕๐๒๓๒๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา รุ่นที่ ๑๓/๒๕๖๑ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน... บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐-๔๓๒๔-๑๘๕๔

ที่... อว ๗๙๑๔/ว ๐๑๗๒ วันที่... ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง... ขออนุมัติโครงการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูสังฆรักษ์ ทวี อภโย,ดร.

ด้วย นางอุบลรัตน์ ผลวัฒนา สุวรรณโค เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๑๒๐๔๕๐๒๓๒๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา รุ่นที่ ๑๓/๒๕๖๑ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในกรณี พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติโครงการเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

๒๖ มิ.ย. ๒๕๖๒

๒๖ มิ.ย. ๒๕๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โท. ๐-๔๓๒๔-๑๘๕๕

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๑๗๒ วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ประสงค์ พรหมศรี

ด้วย นางอุบลรัตน์ ผลวัฒนา สุวรรณโค เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๑๒๐๔๕๐๒๓๒๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา รุ่นที่ ๑๓/๒๕๖๑ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น” ซึ่งในการศึกษาค้นคว้า จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาต่อไป

ในการนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อพิจารณา

(พระครูสุธีจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ภาคผนวก ข
หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์

ที่ อว ๗๙๑๔/๐๔๗๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
 ๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง
 จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๑
 โทร ๐๙๓-๒๙๑-๙๘๘, ๐๙๓-๒๙๑-๙๘๙
 วันที่ ๒๕ มิ.ย. ๖๓
 เวลา.....

๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอำเภอภูเวียง/ผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอภูเวียง

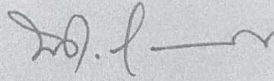
ด้วย นางอุบลรัตน์ ผลวัฒนา สุวรรณโค เลขทะเบียนนักศึกษา 6๑๒๐๔๕๐๒๓๒๐๐๕ นักศึกษา
 หลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา รุ่นที่ ๑๓/๒๕๖๑ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
 เรื่อง “วิเคราะห์หลักอริยสัจ ๔ มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์
 ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น” (AN ANALYSIS OF THE FOUR
 NOBLE TRUTHS FOR APPLYING TO BEHAVIOUR ADJUSTMENT OF REVIVALS IN NARCOTICS
 CONTROL AND PREVENTION CENTER OF PHUWIANG DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE)” ซึ่งเป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จึงขออนุญาตแจกและเก็บรวบรวม
 ข้อมูลเพื่อการวิจัยจากท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต

ขอเจริญพร

เรียน นายอำเภอภูเวียง
 ผอ.๘๒.๒๒.๗๖

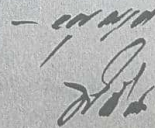
(พระครูสุจริยวัฒน์, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
 ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

- ส. มหาสมุทร กิจา
 อ.บุญทนต์ กัณฑ์
 อ.นันทะวิมล วัฒน...

- เป็นคณาจารย์
 - เป็นโปรดคณาจารย์

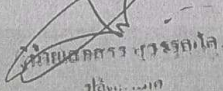

(นายประจักษ์ ไชยกิจ)

นายทะเบียนท้องที่อำเภอภูเวียง

(นายประจักษ์ ไชยกิจ)

นายอำเภอภูเวียง

ให้.....

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย : ๐๔๓-๒๔๑๔๙๕

ติดต่อประสานงาน : นางสาวดาวฤดี ศรีษะเกษ ๐๙๐-๕๘๖๐๕๕๘๘

นางสาวศศิภาณีย์ นวลมะลิ้ง
 ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง

ภาคผนวก ค
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	วันสัมภาษณ์
1	นายฉัตรมงคล เศษอ่อน	8 กรกฎาคม 2563
2	นายกิตติ แซ่คำ	8 กรกฎาคม 2563
3	นายขวัญชัย คงพาเพ็ง	8 กรกฎาคม 2563
4	นายโสพิทยา เมืองฮามพันธ์	8 กรกฎาคม 2563
5	นายวิศัล บัวสาย	8 กรกฎาคม 2563
6	นายวิทวัส ประคำแพง	9 กรกฎาคม 2563
7	นายสุพจน์ ทองเขียว	9 กรกฎาคม 2563
8	นายเอกชัย แก่นบุตดี	9 กรกฎาคม 2563
9	นายณรงค์ศักดิ์ โพธิ์ตา	9 กรกฎาคม 2563
10	นายพฤษธร ปานง่อม	9 กรกฎาคม 2563
11	นายเดือนเต็ม ปราบแจะ	9 กรกฎาคม 2563
12	นายอดิชาติ หล่ายบุญ	11 กรกฎาคม 2563
13	นายวัฒนพล ทนทุमार	11 กรกฎาคม 2563
14	นายอาคม จันละบุตร	11 กรกฎาคม 2563
15	นายพนิต วอหา	11 กรกฎาคม 2563

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

เรื่อง วิเคราะห์หลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการ
บำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์
ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ
ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์จะถูกรวบรวมเพื่อที่จะนำไปวิเคราะห์ในการทำงาน
วิจัยครั้งนี้เท่านั้น และหากแบบสัมภาษณ์นี้มีความผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ก็ให้ถือว่าเป็น
ดุลยพินิจของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในการสงวนความคิดเห็นไว้ได้

ผู้ทำการวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากทุกท่านตลอดถึงผู้เกี่ยวข้องที่
ให้การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ และกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นางอุบลรัตน์ ผลวัฒนาสุวรรณโค

นักศึกษาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ใช้สัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อําเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....สกุล.....
2. อายุ..... การศึกษา.....
3. ที่อยู่.....
4. วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....
5. สถานที่สัมภาษณ์.....
6. ระยะเวลาการถูกกักขังจำนวน.....ปี

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อําเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

2.1 คุณค่า (ประโยชน์) มีชีวิตที่ดี มีอะไรบ้าง

1) ท่านหวังว่าจะมีชีวิตที่ดีด้านใดบ้าง? เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

2) คุณค่า (ประโยชน์) ชีวิตที่ดี มีอะไรบ้าง?เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

2.2 ผลของพฤติกรรมตัวเองที่ผ่านมา(ทุกข์)

1) ผลของพฤติกรรมตัวเองที่ผ่านมาทั้งในแง่ดี และแง่ร้ายมีอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

2) พฤติกรรมตัวเองที่ผ่านมาทั้งที่ตัวเองหรือมีคนมาชักชวนให้ทำมีความรู้สึกอย่างไรบ้างเมื่อทราบว่าเป็นผลที่ไม่ดี? เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

2.3 เหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรม (สมุทัย)

1) สาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมทั้งในแง่ดีและแง่ร้ายคืออะไร? เพราะอะไร?

.....

.....

.....

2) สาเหตุที่เกิดจากคนอื่นหรือตัวเอง ที่ทำให้แสดงพฤติกรรมทั้งในแง่ดีและแง่ร้ายคืออะไร? เพราะอะไร?

.....

.....

.....

2.4 เป้าหมายของชีวิต (นิโรธ)

1) เป้าหมายของชีวิตคืออะไร? เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

2) ท่านคิดว่าเป้าหมายแบบใดดีที่สุด เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

2.5 วิธีการแก้ไขพฤติกรรม (มรรค)

1) วิธีการแก้ไขพฤติกรรมของตัวเองได้อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2) วิธีการแก้ไขพฤติกรรม 8 ข้อ ต่อไปนี้ ท่านจะอย่างไร

1. มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง

.....

.....

.....

2. มีความคิดออกจากความชั่ว

.....

.....

.....

3. การพูด

.....
.....
.....

4. มีอาชีพ

.....
.....
.....

5. มีการกระทำที่สุจริต

.....
.....
.....

6. มีความขยัน

.....
.....
.....

7. มีสติ

.....
.....
.....

8. มีสมาธิ

.....
.....
.....

2.6 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....
.....
.....

ภาคผนวก จ
ภาพประกอบการสัมภาษณ์การวิจัย

ภาพประกอบการสัมภาษณ์การวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล : นางอุบลรัตน์ ผลวัฒนาสุวรรณโค
วัน เดือน ปีเกิด : 26 พฤษภาคม 2523
ชาติภูมิ : ไทย
ที่อยู่ปัจจุบัน : 207 หมู่ที่ 11 ตำบลหนองกุงชนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
E-Mail : ubonrat47730@gmail.com
Tel. Mobile : 089-275-1837
- การศึกษา : ระดับปริญญาตรี สาขาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุดรธานี
- หน้าที่การงานปัจจุบัน : เลขานุการ คณะกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนศูนย์ฝึกอบรม
เขต 4 และคณะกรรมการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนสถานพินิจและ
คุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดขอนแก่น